

ביאור הלכה ה

חלק ה

סימן תכט

סימן תל

סימן תלא

סימן תלג

סימן תלד

סימן תלו

סימן תלז

סימן תמ

סימן תמא

סימן תמב

סימן תמג

סימן תמד

סימן תמה

סימן תמו

סימן תמז

סימן תמח

סימן תנ

סימן תנא

סימן תנב

סימן תנג

סימן תנד

סימן תנה

סימן תנו

סימן תנט

סימן תס

סימן תסא

סימן תסב

סימן תסג

סימן תסה

סימן תסו

סימן תסז

סימן תסח

סימן תעא

סימן תעב

סימן תעג

סימן תעה

סימן תעז

סימן תעח

סימן תעט

[סימן תפא](#)
[סימן תפב](#)
[סימן תפג](#)
[סימן תפד](#)
[סימן תפה](#)
[סימן תפז](#)
[סימן תפט](#)
[סימן תצ](#)
[סימן תצג](#)
[סימן תצד](#)
[סימן תצה](#)
[סימן תצז](#)
[סימן תצח](#)
[סימן תצט](#)
[סימן תק](#)
[סימן תקא](#)
[סימן תקב](#)
[סימן תקג](#)
[סימן תקד](#)
[סימן תקה](#)
[סימן תקו](#)
[סימן תקז](#)
[סימן תקט](#)
[סימן תקי](#)
[סימן תקיא](#)
[סימן תקיב](#)
[סימן תקיד](#)
[סימן תקטו](#)
[סימן תקיח](#)
[סימן תקיט](#)
[סימן תקכג](#)
[סימן תקכו](#)
[סימן תקכז](#)
[סימן תקכט](#)

מראדין

הכהן

מאיר

ישראל

הרב

* שואלין וכו' - בטור איתא שואלין ודורשין והוא כגירסת הגמרא דילן בפסחים דף ו' ובבכורות דף נ"ח וברי"ף הגירסא שואלין לבד וכן הגירסא בע"ז ובסנהדרין י"ב ולכאורה אין נ"מ בזה דכונה אחת הוא לישא וליתן בהלכות הפסח קודם הפסח וכן איתא ברש"י ר"ה דף ז' וב"ק קי"ג שהיו דורשין ברבים בהלכות הפסח קודם פסח ל' יום אכן בר"ן פ"ק דפסחים ופ"ק דמגילה אמר דמה שאמר שואלין היינו דבזה הזמן אם באו ב' תלמידים ואחד שאל בהלכות פסח נזקקין לו קודם דהוא בכלל שואל כענין אבל אין חיובא ללמוד ל' יום קודם ה"פ רק בפסח גופא וזהו מה ששינונו מרע"ה תיקן להם לישראל שיהו דורשין הלכות פסח בפסח וכו' לפיכך דייק כאן בלשון שואלין לבד ודבריו הן דברי הרשב"א בספ"ד דמגילה אבל כמה ראשונים פליגי עלייהו רש"י בכמה מקומות ותוספות בפ"ק דמגילה דף ד' והרוקח בכולהו מבואר להדיא דחייב לדרוש מקודם בהלכות פסח שלשים יום וכן בעיטור העתיק הגירסא שואלין ודורשין וכן באו"ז העתיק דדורשין שלשים יום קודם וגם קשה מאוד דהלא בסנהדרין י"ב משמע להדיא דהאי שואלין דורשין הוא דקאמר הש"ס שם דהלא מפוריא דרשינן בהלכות הפסח דתניא שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח ל' יום וגם עיקר הענין מוכח כן דאלו מפני שזקקין לתלמיד ששואל כענין לא שייד לומר דמשום זה יזלזלו בחמץ דאין כאן פרסום כלל בזה שמשיב לתלמיד כששואל וכבר ראיתי שעמד הב"ח על הר"ן מסוגיא דסנהדרין הנ"ל וכן הפרי חדש וכן בע"ת כתב דמסוגיא דע"ז דף ו' לענין קרבנות שם ג"כ לא משמע כדברי הר"ן. שוב מצאתי בשאלתות שכתב נמי בפשיטות וז"ל ותלתין יומין קמי פסחא דרשינן במילי דפסחא כדתניא שואלין בהלכות הפסח קודם הפסח ל' יום וביותר מבואר כן להדיא בהלכות גדולות וז"ל ומקמי פסחא בתלתין יומין מיבעי ליה לישראל למיגמר מילי דפסחא ואגמורי אנשי ביתיה דתניא שואלין בהלכות הפסח וכו' א"כ נמצא דעת הר"ן והרשב"א יחידאין הם נגד כל הראשונים הנ"ל [וגם בסוגיא גופא מרשב"ג מוכח דלאו להשיב לשואל לבד קאי ורק ללמוד ולזכור ההלכות ומרשב"ג נשמע לת"ק דלא פליגי רק לענין זמן אבל לא בעצם הענין אח"כ מצאתי שעמד בזה במטה יהודה] ומה דאיתא בסוף מגילה משה תיקן להם לישראל שיהו דורשין הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת וכו' כבר תירצו ע"ז המפרשים עיין ב"י וב"ח וש"א ובביאור הגר"א משמע דמפרש דאין הכונה דוקא על יום החג לבד רק על יום החג ועל כל הזמן שמקודם כפי שמבואר במקום אחר וכעין זה כתב ג"כ הב"ח [אלא שהוא כתב דלאחר שלמד ל' יום קודם שוב א"צ ללמוד בחג עצמו והרבה אחרונים חולקין עליו] והפר"ח והנה בח"י העיר דבר חדש לתרץ בזה קושית כל האחרונים דאיתא בירושלמי פ"א דפסחים ה"א שואלין בהלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות חג בחג בבית ועד שואלין קודם לשלשים יום וכן איתא ג"כ בתוספתא דמגילה [וז"ל הפ"מ שם שואלין בהלכות פסח בפסח. כ"א ואחד בביתו אבל בבית ועד שמתקבצין הרבה בביתה"מ ללמוד שואלין קודם לשלשים יום] וכן הפ"מ שם ג"כ כתב דהא דסוף פרק בני העיר שלא בבית ועד קמיירי דהיינו לכל אחד ואחד בביתו והא דשלשים יום קודם היינו בבית הועד וכעין של משה דהיינו בבית הועד

אמנם בא"ר סתר דברי החק יעקב וז"ל כיון דבש"ס דילן בכמה מקומות [בפסחים ו' במגילה כ"ט ובסנהדרין י"ב ובע"ז ה'] מלייתי הגמרא ברייתא זו בסתם שואלין קודם ל' יום ולא לישתמיט בחדא דוכתא לומר בבית הועד אלמא דלא ס"ל הכי לש"ס דילן וכן משמע לכאורה בע"ז שם וכ"פ הבה"ח דמצוה לכל אחד להתחיל ללמוד ה"פ מפורים עכ"ל ובאמת בדברי הבה"ג הנ"ל שהעתקתי מבואר כדבריו. ועכ"פ בביהמ"ד בחבורות בודאי יש חיוב ללמוד שלשים יום קודם אף לדברי הירושלמי וכמו שכתב הפ"מ:

* י"ב חודש - ונותנין זה אף למי שיש לו מזון י"ד סעודות אף שלאיש כזה אין נותנין מקופה כמבואר ביו"ד בהלכות צדקה [מקו"ח]:

סימן תל

* במנחה ההגדה - ובשם הגר"א כתבו שלא היה נוהג בזה משום דאיתא בהגדה יכול מבעוד יום וכו':

סימן תלא

* ולא יאכל - עיין מ"ב דפירות מותר אפילו הרבה והוא מוכח מדברי המ"א שדימה להא דסימן רל"ב ולכאורה משמע דאפילו כשהגיע זמן הבדיקה דהיינו צאת הכוכבים ג"כ מותר לאכול פירות אפילו הרבה דאין אסור אלא אכילת קבע שאפשר להמשך וישכח הבדיקה ולי צ"ע דהא אין דומה זה לשאר דברים ק"ש ותפלה שאין מצותה דוקא בתחלת הזמן ולכן לא גזרו אלא בסעודה קבועה שאפשר להמשך וישכח לגמרי משא"כ בזה דקבעו חכמים הזמן לכתחלה תיכף בתחלת הלילה כמ"ש הרבה פוסקים וא"כ השהייה גופא אף בלא אכילה אסור כשיגיע הזמן וע"כ נראה דבחצי שעה הסמוכה לצאת הכוכבים מותר לאכול פירות כמה שירצה אבל משהגיע הזמן אין להקל בשהייה רבה אפי' ע"י פירות וכן משמע בדה"ח שרק בהחצי שעה מקילינן לזה:

סימן תלג

* ואם יש עליו גובה וכו' מבטלו בלבו ודיו - עיין במ"א שהביא בשם ש"ג והוא מריא"ז דאם מפנה הגל אחר הפסח מותר אפילו באכילה וסיים ע"ז שכ"כ הרשב"א אלא שרב האי אוסר ולפי מש"כ הגר"א בסימן תל"ו גם רב האי מודה במפולת דמותר היכי שהבטול הוא בלי שום הערמה וכ"פ הא"ר להקל:

* א"צ לבדוק וכו' - דע כי המחבר סתם כהרמב"ם והרא"ש וכן הוא ג"כ דעת רבינו יונה והסמ"ג שפסקו כולם כדעת רב בגמרא אמנם באמת לאו מילתא ברירא היא דבאורחות חיים הובא שדעת רב שרירא גאון ורב האי בנו ורי"ץ גיאות ורבינו אפרים כשמואל [דס"ל שצריך לבדוק השורה עליונה הרואה את הפתח ואת הקורה כרב והשניה שלפניו הימנה הרואה את התקרה לבד] וכן פסק בר"ח שלפנינו [אכן מה דאיתא שם בסוף דבריו אלו שניהם בודק משמי קורה ועד הקרקע ותדע דאם נפרש דבריו כפשוטו מאי ודיו דקאמר הלא א"כ שמואל מחמיר יותר מדרב] וכן הוא ג"כ דעת בעל העיטור כשמואל וגם הרמב"ם גופא בפירוש המשנה פסק כשמואל וכן בביאור הגר"א משמע ג"כ שמצדד כשיטה זו והביא שם שכן הוא ג"כ דעת הראב"ה [אכן מה שהביא שם שכן היא גם כן דעת הרי"ף בהגהת הב"ח מקיף על אלו השורות שבר"ף שאינם מהרי"ף ע"ש] וקשה לדחות דעת כל הני רבוותא הנ"ל ובפרט שהרמב"ם גופא לא ברירא ליה ד"ז כולי האי וכנ"ל:

תלד

סימן

* אם יטלנו עכבר בפניו - ולא אמרינן דעכבר אכלתו דספק אכילה אינו מוציא מידי ודאי חמץ [גמרא]:

* או יניחנו בתיבה מקום שאין עכבר יכול לבוא - ר"ל דסתם תיבות חתורות הן אצל עכברים כמ"ש בחו"מ סימן רצ"א סי"ג בהג"ה ולכן דקדק וכתב מקום שאין וכו' היינו שיזהר להניח שם באופן שהעכבר לא יוכל להגיע לשם [הגר"א ונסתלק בזה קושית הבה"ט]:

* אבל בשאר לשונות וכו' - ולפי"ז ה"ה אם אומר לה"ק ממש צריך להזכיר חמץ ושאר דשני דברים הן [דרכ לשון חמירא כולל שניהם] וכמבואר בב"י ובביאור הגר"א מפקפק על כל זה דבירושלמי אמר דצריך שיאמר כל חמץ שיש לי בתוך ביתי ואיני יודע בו יבטל הרי שלא הצריך לומר גם שאור:

* שלוחו וכו' - ואין לעשות קטן לשליח [פמ"ג]:

* חמצו של פלוני וכו' - עיין ט"ז שרוצה לומר דא"צ לזה משום דמסתמא נתנם לו במתנה ולא העתקתיו במ"ב דכמה אחרונים השיגו ע"ז דבמה זכה השליח בחמץ:

* יהא בטל - עיין במ"ב מה שהעתקנו בשם המ"א וש"א דדוקא כשצוהו לבטל אבל אם צוהו לבדוק אינו יכול לבטל ובספר מגן האלף מפקפק ע"ז דלמה לא יבטל הלא מסתמא עשאו שליח לבדוק כנהוג וע"כ מצדד שיבטל השליח עכ"פ דשמא סמך המשלח עליו וגם המשלח צריך לבטל ובל"ז אינו מועיל וע"ש עוד מה שכתב בזה אח"כ מצאתי שגם הגר"ז מפקפק על דברי המ"א דמסתמא כונתו גם על הבטול ומ"מ נראה דכל זה אם נסע בדרך ועשה שליח קודם נסיעתו לבדוק חמצו אבל כשהוא

בביתו ומבקש לאחר לבדוק בודאי צריך לבטל בעצמו אם לא שצוהו בהדיא על הביטול ג"כ:

* שתבטל אשתו - עיין מ"ב והוא מהמ"א. ודע דעיקר הדין של בטול אשתו במקום שלא צוה אותה ע"ז מפקפקים האחרונים בזה ומ"מ במקום הדחק יש לסמוך ע"ז דאשתו כגופו לענין זה ומסתמא כמו שנתן לה רשות דמי כן משמע מביאור הגר"א וכ"כ בבגדי ישע ומור וקציעה ודה"ח ולפי דבריהם לכאורה תוכל לעשות ג"כ שליח וכ"כ בשע"ת בשם הרמ"ע וכ"כ בדה"ח מ"מ לכתחלה טוב יותר שתבטל בעצמה כמו שכתבתי במ"ב ובפרט שיש מחמירין בזה עיין עט"ז ומקו"ח:

תלו

סימן

* זקוק לבדוק - ואם שכח ולא בדק עיין מג"א סק"ה שכתב דאפשר דצריך לחזור לביתו או לשלוח שליח שיבדוק ועיין בבית מאיר שדעתו דאם שכח מלבדוק והלך תוך ל' מיד שנזכר דלאו שפיר עבד מבטל חמצו ודי וכן מוכיח החק יוסף מלשון השו"ע סוף ס"ב דאם שכח ולא בדק יבטל כשיגיע הפסח [וכ"ש דאם מבטלו תיכף דמהני כדמוכח בב"ח שם] ולא הזכיר שיחזור לביתו או שישלח שליח ואף דשם מיירי קודם ל' דעתו דה"ה תוך ל' ע"ש אכן כ"ז בספק חמץ אבל אם יודע שיש שם חמץ ידוע כביצה ויותר משמע מהבית מאיר דמסכים עם המ"א אכן אם נוגע לו ד"ז להפסד מרובה כשיחזור לביתו או שישלח שליח כתב בספר מגן האלף דאין מחויב ודי בביטול דדמי להולך לדבר מצוה בסימן תמ"ו ע"ש וכן בהולך להציל מן הנהר או מן הדליקה שרי ליה לבטל בלבו והכא נמי כה"ג ע"ש:

* ולא יברך אז וכו' - עיין מ"ב הטעם וכן הוא דעת הלבוש וע"ש אמנם דעת הב"ח דבתוך ל' יום צריך לברך ורק היכי שצריך לבדוק קודם ל' יום א"צ לברך ודעת הפ"ח דלעולם צריך לברך כיון דחייבוהו חכמים לבדוק. ומסתימת המ"א והט"ז וש"א משמע דתפסו כדעת הג"ה דלעולם א"צ לברך אכן מצאתי בחידושי הריטב"א וז"ל שם ודעת הרא"ה ז"ל דכל שזקוק לבער מברך על הביעור ונראין הדברים תוך ל' יום דוקא הרי דדעת הרא"ה כהפ"ח ודעת הריטב"א להכריע כהב"ח וצ"ע למעשה:

* שיש חטים מחומצים - עיין מה שכתבנו במ"ב דאם הניח החטים ואח"כ נתחמצו וכו' הוא ממ"א ובא"ר מפקפק עליו דגרע ממפולת מפני שדעתו למכור בורו לאחר הפסח ובטולו אינו בטול גמור וע"כ צריך לפנותו ובבית מאיר משמע כהמ"א:

* אם נעשה האוצר ל' יום וכו' - ובתוך שלשים יום אם רוצה להניח אוצר של חטים אפילו אם אינו ידוע לו אם יש שם חטים של חמץ בקרקעיתו של הבור כיון שרגיל להמצא שם חטים לחים דינו כעושה את ביתו אוצר

וצריך לכבד אותו מקום ולבדוק לאור הנר קודם שמניח האוצר שם נח"א
ופשוט]:

* אסור ליהנות וכו' - עיין מ"ב הטעם והוא מהרשב"א בתשובה דכיון דכונתו בודאי לפנות אוצרו א"כ הרי הוא כמבטל ומכוין לזכות בו. ולכאורה צריך טעם דא"כ גם מתחלה קודם הפסח למה לא נחייבו לפנות דמה דשרינן במפולת הוא ע"י ביטול דוקא ולדעת הסמ"ק הביטול מדאורייתא דמדאורייתא אינו כמבוער וכשלא ביטל עובר בב"י ואף לרש"י ור"ן עכ"פ ביטול צריך (ועיין בסימן תל"ג מש"כ שהרמב"ן הביא שתי הסברות) ובלא ביטול מחויב לכתחלה לפנות המפולת ומאי נ"מ שהוא נעשה קודם ל' כיון שהחמץ קיים שם ואינו מבטלו אכן י"ל דאמנם אם לא היה אסור בהנאה הביטול אינו ביטול גמור שהרי טורח הוא לו לברור החטים המחומצים וכשימכור ימכר הכל ביחד א"כ אף שאומר שהוא מבטל אינו מועיל שהרי כונתו למכור אח"כ ולא יברור זה מזה ולכן אסרו בהנאה אחר הפסח וכיון דאסור בהנאה ויהיה מחויב לברור אח"כ המחומצים א"כ שוב ביטולו ביטול גמור הוא שהלא שוב לא יזכה בהמחומצים מחמת איסור הנאה ולכן א"צ לפנות מתחלה כנ"ל בביאור הענין ובזה יתיישבו דברי המ"א מקושית הא"ר הנ"ל והעיקר כהמ"א וכדמשמע גם מהבית מאיר שהסכים כן לדינא:

* כך ביחד - ר"ל שא"צ לבדוק אם ישנן שם מחומצים כדי להשליכם שלא ליהנות מהם דהא אפילו אם ימצא ג"כ מותר משום ס"ס כמ"ש במ"ב:

סימן תלז

* על המשכיר לבדוק - ומ"מ אם אינו בעיר על השוכר לבדוק וכדמוכח לקמן ס"ב וס"ד. אחרונים:

* שואלו אם בדקו - ונראה לכאורה דהכא כשאומר לו שבדקו אין צריך שוב לבטל דכיון דקי"ל הבודק צריך שיבטל מסתמא עשה כן ומדוקדק בזה לשון המחבר שכתב דהשאלה אם בדקו ולא אם בטלו אבל באמת זה אינו מוכרח דלכתחלה צריך לשאול ע"ז פן לא קיים כדין דומיא שצריך לשאלו על הבדיקה אף שחזקתו בדוק מן הדין ומ"מ בדיעבד אם לא שאלו על הביטול וליתיה עוד קמן דלישייליה נראה דיכול לסמוך ולומר דמסתמא בטלו וכנ"ל דכיון שבדק תו הביטול הוי מדרבנן וכמ"ש הר"ן בריש פ"ק ויש לסמוך להקל ולהכי לא הזכיר המחבר השאלה על הביטול משום דאינו כ"כ לעיכובא וכנ"ל:

* ומבטלו וכו' - דבגמרא הוא בעיא דלא איפשטא לענין בדיקה ולהכי כתב הרא"ש דיבטל בלבו כדי שיצא ידי חובתו מדאורייתא דתו הוי הבדיקה רק מדרבנן וסומכין להקל בספיקא ועיין בפמ"ג שמפקפק לענין ביטול אכן באמת נמצא זה עוד גם בחידושי מהר"ם חלאווא וברבינו מנוח:

* בלבו - הנה ידוע שיש דעות אי ביטול סגי בלב או דוקא בפה ועיין
בביאור הגר"א שהסכים להלכה כלשון המחבר דבלב סגי :

* וי"א דצריך להחזיר וכו' - עיין בפר"ח שכתב דהמחבר וגם הג"ה לא
מייירי כ"א בסתמא או שאמר המשכיר שהוא בדוק והשוכר שתק אבל
אם התנה השוכר עמו בהדיא ע"מ שיהא בדוק הוי בטול מקח לכו"ע ומה
שכתב בהג"ה שהוא מדברי הרה"מ בשם הרמב"ן הואיל והתנה עמו
בהדיא ל"ד קאמר אלא ר"ל שהמשכיר אמר שהוא בדוק ומסתמא גם
דעת השוכר היה באופן זה לשכור והנה כוון בזה לחדושי מהר"ם חלאווא
(שהיה מתלמידי הרשב"א) שכתב בהדיא כדבריו לדינא אכן בפירוש דברי הרמב"ן
שהעתיק הרה"מ ראיתי בחדושי הריטב"א (שהעתיק שם ג"כ דברי הרמב"ן בארוכה)
שהרמב"ן מפרש הסוגיא בהתנה השוכר ואפ"ה לא הוי מקח טעות
דאמרינן דאין זה קפידא גמירא הואיל והוא מלתא דמצוה ולבסוף
משלם לו ע"ש שוב מצאתי במקור חיים שכתב בפשיטות דהעיקר לדינא
כפר"ח דאם התנה תנאי גמור הוי בטול מקח וע"כ צ"ע לדינא :

תמ

סימן

* ואפילו חזר והפקידו ביד נכרי אחר - עיין בשאגת אריה סימן פ"ה
שהסכים דבקבל עליו אחריות של חמץ נכרי והפקידו אצל נכרי אחר אף
שהשני לא קבל עליו אחריות שרי בהנאה אחר פסח והעתיקו בשע"ת :

* כדי שלא ישכח ויאכלנו - מסתימת הפוסקים משמע דל"ד פת שאפשר
לאכלו תיכף בנטילתו כמו שהוא אלא אפילו מיני חמץ שא"א לאוכלם
כ"א אחרי אפיה ובישול ג"כ חיישינן שמא ישכח ויקחו ויבשלו וצריך
מחיצה ול"א דאדהכי והכי יזכור שהוא חמץ וכ"מ קצת מלשון הרמב"ם
שכתב שמא ישכח ויסתפק ממנו עיי"ש ועיין בספר אשל אברהם להגאון
מבוטשאטש שכתב להקל בכגון זה אם הקמחים אינם ודאי חמץ רק
חשש חמץ עיי"ש שמגבב איזה קולות בזה. ודע עוד דאפילו במקום
שנוהגין איסור בפת עכו"ם ג"כ צריך מחיצה ול"א דבלא"ה בדילי מיניה
דלא אמרו כן בש"ס אלא בחמץ של הקדש ומשום דהקדש חמירא דאית
ביה מעילה וכולי עלמא זהירי ביה ולא כן בפת גוי שאיננו אלא חומרא
בעלמא כ"כ ר' מנחם וכן הסכים במאמר מרדכי שלא כרא"מ שרצה להקל
בזה עיי"ש :

* עובר עליו אף המפקיד - עיין מ"ב. והרא"ש כתב עוד ואע"ג דכתיב
בתיכם כיון דהשאליל לו הנפקד ביתו לשמירת ממונו דמפקיד קרינן ביה
בתיכם דמפקיד ע"כ והוציא מזה הגר"ז בש"ע שלו דאם הניח אדם חמצו
ברשות חבירו שלא מדעתו שלא השאליל לו מקום בחצירו להניח שם
חמצו אינו עובר עליו מה"ת כיון שאינו מונח לא בביתו ולא ברשותו של
בעל החמץ אלא שמד"ס חייב לבערו ועיין שם בקונטרס אחרון שמפקפק
שם על דברי הט"ז שמוכח ממנו בהיפך מדעתו ועיין בפמ"ג במשב"ז ס"ק

ד' שאין דעתו כן וכן במקו"ח ס"ק ה' ג"כ מצדד כט"ז וצ"ע:

סימן

תמא

* ומשכנו בידו - עיין מ"ב לענין אם הקנו בקנין כתבנו להקל בשם כמה אחרונים וכתבו שיש מי שמחמיר והוא בפמ"ג וחשש לדעת רמ"א חו"מ סי' ר"ז סי"ד דמעכשיו לא מסלק אסמכתא בלי ב"ד חשוב וא"כ היה ת"י ומעכשיו וכמו שכתב הסמ"ע ס"ק י"ח עיי"ש ובאמת אינו מוכח שם כלל דבעינן ת"י רק דבעינן בתורת הלואה ושעשה לו טובה וכמו שמבואר בתוס' ד' ס"ו וברא"ש וכ"כ בפסקי תוס' וא"כ ה"ה הכא היה בתורת הלואה ושיעבד לו משכנו אף שמונח עדיין ברשותו אם לא שסובר דכאן גרע מחמת שמונח ברשות הלואה וצ"ע:

* אסור - עיין מ"ב במה שכתבנו דמחויב לבערו קודם הפסח והוא דעת כל האחרונים דלא כמג"א ועיין במקור חיים ובבגדי ישע וביד אפרים כתבו לקיים דברי מג"א. ותוכן דבריהם הוא כמעט אחד דאין צריך לבער ולהפסיד המשכון בידיים ולהפסיד חובו ומוטב לו להמתין עד שיגיע הזמן שקבע לו העכו"ם ושמא ישלם לו חובו ויפדה משכנו ואם יראה אז שבעוד מעט יכלה הזמן והוא אינו פודה אז למחול לו חובו ולומר הריני כאילו התקבלתי ודמי כמו שפרע העכו"ם ואיגלאי מילתא שהמשכון היה של עכו"ם ולא עבר בב"י אך אפשר דיש לחוש שמא ישכח לעשות תקנה זו קודם שהגיע הזמן ויבא לידי בל יראה אלא דבאמת יש לעשות תקנה זו בע"פ [דהיינו שימחול את החוב בפני ב"ד או בפני עדים שלא בפני העכו"ם דג"כ הוי מחילה וממילא אין המשכון שלו וא"כ אף כשיגיע הזמן ולא פדאו לא עבר על ב"י והמשכון ישאר ת"י כנ"ל בכוננת יד אפרים] ובאופן זה יהיה גם החמץ מותר לו לאחה"פ אלא דאפשר דהוי כהערמה וכההיא דסימן תמ"ח ס"ה עיי"ש:

* אבל אם לא אמר ליה - עיין מ"ש במ"ב דלפי דעת המחבר ה"ה בקודם הפסח בעינן מעכשיו ודייקנו זה מלשון המחבר שכתב אפילו וכמו שדייקו מג"א והגר"א בסעיף שקודם לזה ועוד מוכח כן לפי דעת הרה"ם אליבא דהרמב"ם דמתניתין בפי' כ"ש וכולי סוגיא איירי בקודם הפסח וא"כ כי מוקמינן מתניתין בדאמר ליה מעכשיו גם אסיפא דעכו"ם שלוח מישראל קאי. וגם שם דוקא בדאמר מעכשיו ואל"ה לא קני ישראל וכן מוכח עוד מההיא ברייתא שם דמייתי בש"ס בעכו"ם שהרהין פת פורני אצל ישראל דאינו עובר ואם אמר ליה הגעתיד עובר ומוקים ליה ברישא דלא אמר ליה מעכשיו ולהרמב"ם בודאי אלפני פסח קאי לפי דברי הרה"ם אלמא דגם בזה אי לא אמר ליה עכו"ם מעכשיו לא קני ישראל ומשום דהוי אסמכתא ולא ס"ל כסברת הראב"ד דאין אסמכתא לעכו"ם. וראיתי לאחד מן האחרונים שכתב בהיפוך מזה ומוכח שם בדבריו דס"ל דע"כ לא פליגי אידך פוסקים אסברת ראב"ד אלא ברישא שהשכין ישראל ביד עכו"ם ומטעם דאע"ג דבדיני עכו"ם אינו נוהג אסמכתא מ"מ א"א לחייב הישראל ולהחליט משכנו ביד נכרי כיון דבדינינו הוי אסמכתא

וכדאמרינן בעלמא ישראל ועכו"ם שבאים לדין אם אתה יכול לזכהו בדיני ישראל זכהו ואמור כך דינינו משא"כ בסיפא שהשכין העכו"ם ביד ישראל ובדיניהם נחלט כשהגיע הזמן ולא פדאו התם הסברא להיפך ובודאי בתר דיניהם אזלינן להעמיד המשכון ביד ישראל וכדאמרינן אם אי אתה יכול לזכות בדינינו וכו' וא"כ בזה לכו"ע אפילו לא אמר ליה מעכשיו אם הגיע הזמן קודם פסח נחלט ביד ישראל ועובר ולענ"ד נראה כמו שכתבנו דתלוי בפלוגתא הנ"ל וכמו שהוכחנו ממ"א והגר"א בדעת המחבר ומשום דיש לומר דהני דפליגי אראב"ד טעמייהו דאין סברא לחלק בזה בין עכו"ם לישראל דטעמא דאסמכתא לא קניא הוא משום דסמיך דעתו שלא יארע כן ולהכי לא גמר ומקני [וכמו שהקשה באמת הגרעק"א בסברא זו אדעת הראב"ד] ולפי זה אין נ"מ בין לזה ישראל על משכוננו לבין לזה עכו"ם על משכוננו ובתרווייהו לא אסקי אדעתיהו שלא יפדו ולא גמרו ומקני ומאי דהוכיח מהא דאמרינן אם אי אתה יכול וכו' זכהו ואמור לו לכך דינכם יש לומר דהאי סברא לא מהני לאוקמי ברשותיה אלא משעה שבאו לב"ד וב"ד מחליטים את המשכון ברשותיה דישאל ואה"נ אם באו לב"ד ואוקמי למשכונא בידיה לית מאן דפליג דהוא שלו ועובר עליו אכן בעניננו מיירי בסתמא שכלה הזמן איזו ימים קודם פסח ועד שהפסיקו לישא וליתן בזה ולגמור את הדבר בינם או בב"ד הגיעו ימי הפסח בודאי מעצמו אין נקנה המשכון אצלו מטעם הקנאתו דמעיקרא כיון דהוי אסמכתא והשתא בודאי לא ניחא ליה האי זכותא לזכות אותו לפי דיניהם ויאסר בהנאה ויפסיד חובו וכן מצאתי בפרמ"ג שכתב ג"כ בהדיא כדברינו דדין זה תלוי ג"כ בפלוגתא דראב"ד וש"פ:

תמב

סימן

* ויש מחמירין אם נראה מבחוץ - מסתימת האחרונים נראה דנקטינן לכתחלה כדעת היש מחמירין זולת הפר"ח כתב דהעיקר כדעה הראשונה [וגם מהט"ז משמע דלדינא עיקר כדעה ראשונה] דאין קפידא אם נראה מבחוץ כיון שנתייבש ובזה הוא נפסל מאכילת כלב ע"ש ולענין כיבוס בגדים מבואר כן גם בטור בשם ראשונים להתיר מטעם זה ומדכלל שם גם דין דניירות דבוקים משמע דהכל מטעם אחד כדברי הפר"ח. והנה מה שמדבקין כורכי ספרים הניירות בדבק של חמץ אף קודם פסח לדעה ראשונה בודאי מותר דמתייבש תיכף וכנ"ל ולדעת היש מחמירין נמי י"ל דמותר דהא אין ניכר החמץ מבחוץ ומש"כ התה"ד בדעת היש מחמירין לעשות בלילה רכה י"ל דדוקא בחלונות כ"כ כדי שיהא נבלע בין הסדקים ולא יבצבץ מבחוץ ובפרט לפי מה שכתב הח"י דכיון דעיקרו הוא חמץ נוקשה אינו אסור אלא בשנראה מחוץ ולא הזכיר התנאי שיהא בלילתו רכה וכן בח"א לא הזכיר תנאי זה ע"ש. ובר מכל זה אפשר לומר דעניננו אינו דומה לחלונות דשם סופו עומד לגרר החמץ מן החלונות וכן לענין ניירות דבוקים אפשר ג"כ שיפרידם משא"כ לענין כורכי ספרים דמכוסה מבחוץ

ונעשה לכתחלה ע"מ שישאר כך אפשר שהוא בכלל חמץ שנפלה עליו מפולת שהוא כמבואר :

* חמץ שנתעפש וכ"ו ונפסל מאכילת כלב - דע דדעת הראב"ד דבשאור חייב לבער אפילו אם נתעפש עד שנפסל מאכילת כלב ולדעת הרמב"ם אין לחלק בזה ועיין במ"מ וכ"מ שהכריעו להלכה כדעת הרמב"ם וכן העתיק המ"א ועיין בפר"ח והגר"א שהביאו סעד לדברי הראב"ד מתוספתא דביצה פ"א דאיתא שם דשאור נקרא משיפסל לאכילת כלב והפר"ח הכריע מכח זה דהלכה כהראב"ד והנה לכאורה הוא תמיה גדולה על הרמב"ם מתוספתא זו אכן לענ"ד י"ל דס"ל להרמב"ם וכל העומדים בשיטתו כמו שכתב הכ"מ שם דאף דחייבה התורה לשאור אף שנפסל מאכילת כלב היינו כשנפסל מחמת חימוצו שנתחמץ כ"כ עד שאינו ראוי לאכילה אף לכלב דמשום זה לא נחשב כעפר [דהוי כדבר חמץ ששפכו בתוכו דבר חריף ביותר ואינו יכול לאכול מחמת חריפותו דעבור זה לא יבטל ממנו שם אוכל] אבל אם השאור נתקלקל כ"כ עד שאינו ראוי לכלב מחמת עיפושו שאף אם לא היה נחמץ כ"כ ג"כ לא היה ראוי לכלב מחמת שנתעפש ונפסד שפיר י"ל דזהו נחשב כעפר וכמו שכתב הרי"ף דלכך אם נתעפש עד שנפסל מאכילת כלב אינו חייב בביעורו משום דהוי כעפר וע"כ מה לי אם החמץ נעשה עפר או השאור נעשה עפר וביותר מזה מצאתי בכ"מ שם בפ"א מחו"מ שכתב דאף לדעת הראב"ד אם נפסל השאור מאכילת כלב פטור על אכילתו ואינו חייב רק בביעורו משום דראוי לחמץ בה עיסות אחרות. והנה הפמ"ג נשאר בצ"ע על דבריו מתוספתא הנ"ל ולפי דברינו הנ"ל ניחא דהיכא דאינו ראוי לכלב מחמת עיפושו לא חייבתו התורה וכנ"ל ורק לענין ביעור ס"ל להראב"ד דחייב. ואפילו אם נאמר דלא ככ"מ אלא דלדברי הראב"ד אין חילוק בין אכילה ובין ביעור לדברי הרמב"ם וסייעתו שפיר י"ל סברא הנ"ל דהיכא דמחמת עיפושו אינו ראוי השאור לכלב אינו חייב בין באכילה ובין בביעור :

* עד שאינו ראוי לכלב - ואע"ג דבשאר איסורים כל שאינו ראוי לאכילת אדם מותר שאני חמץ שאפילו אינו ראוי לאכילת אדם ראוי לחמץ בו עיסות אחרות [מ"א בשם הר"ן] :

תמג

סימן

* אפי' חמצו של נכרי אסור ליהנות ממנו - כתבו האחרונים בסי' תמ"ח דלפי"ז אסור להריח גם פת חמה של עכו"ם. ובח"מ מפקפק בעיקר דינא דריח פת חמץ ואפילו בישראל לפי מה דקי"ל ביו"ד סימן ק"ח דדבר שאינו עומד לריח מותר להריח בו וכמו כן לענין פת עיין בדבריו אכן באמת לא ברירא עיקר דבר זה אם פת אינו עומד לריח עיין לעיל סי' רי"ד בהג"ה ב' דעות בזה ועיי"ש בביאור הגר"א גם ביו"ד סי' ק"ח גופא איתא לחד מ"ד דבחמץ בפסח דאיסורא במשהו אמרי' ריחא מילתא עיי"ש ובר מן דין יש לאסור מטעם אחר דשמא יבא לאכלו עיין במנ"י כלל ל"ו ס"ק

ל"ח שהאריך בפרטים אלו והביא שם בשם הרוקח כעין זה ולעיל סי' רט"ז ס"ב בביאור הלכה ד"ה המוסק כתבנו בכגון זה לאיסור ובפרט בחמץ דלא בדילא מיניה כולא שתא :

* אסרוהו גם בהנאה - ופשוט דאז אסור למכור לנכרי דהמכירה גופא נחשב הנאה אכן בדיעבד אם מכר מצדד הפמ"ג בסימן תמ"ח במשב"ז סק"ו דמהני עכ"פ דלאחר הפסח לא יהא נקרא חמץ שעבר עליו הפסח וכן פסק בספר בנין עולם ובתשובת שואל ומשיב ח"ב סימן מ' ויש מאחרונים שמצדדין דאפילו אחר שש נמי בדיעבד אם מכר לא נקרא אח"כ חמץ שעבר עליו הפסח מאחר דלכמה פוסקים לא עבר על כל יראה עד הלילה עיין בנו"ב תנינא סימן ס"ג ובשאגת אריה סי' ע"ט ועיין בשע"ת סימן תמ"ח סקט"ו ובנשמת אדם בהלכות מכירת חמץ שאלה א'. והיכא שהשליך אחר חצות את חמצו לר"ה אם מותר אחר הפסח לחזור ולזכות בו עיין לקמן בסימן תמ"ח בשע"ת ובני"א הנ"ל ובשדי חמד :

* וי"א עד ב' שעות קודם חצות - עיין מ"ב והטעם כתוב בתרומת הדשן דסמכינן אשינויא קמא דגמרא דאין אדם טועה יותר משתי שעות ואלו השעות מסתמא הם שעות בינוניות ולכאורה לדעה זו יצויר לפעמים גם חומרא כגון במדינות שהימים שקודם פסח הם קצרים משלנו לא יהיה מותר באכילה שתי שעות קודם חצות ולדעה ראשונה דחשבינן שעות זמניות בודאי מותר אפילו בתוך ב' שעות כל זמן שהוא עדיין במשך שליש היום וכן משמע בנהר שלום ובמור וקציעה ולענ"ד אפשר לומר דבזה גם התה"ד מודה להקל שלא להחמיר יותר מדעה ראשונה דנהי דסמיך אתירוצא קמא דאין אדם טועה וכו' אבל הלא יש עוד אוקימתא משום דשעה רביעית זמן סעודה לכל היא ואין אדם טועה בה והני אוקימתי לא פליגי אהדדי כמו שכתב בתה"ד וא"כ אין לאוסרו באכילה בתוך שתי שעות משום דאתי לטעות עי"ז לאכול גם אחר חצות דהלא עד שליש היום זמן סעודה לכל היא דמסתמא במדינות שהיום קצר ג"כ זמן סעודה עד שליש היום אף שנמשך בתוך השתי שעות שקודם חצי היום וא"כ אין אדם טועה בה ולדינא בלא"ה אין נ"מ דבאופן כזה נוכל לסמוך אדעה ראשונה להקל ובפרט שהיא העיקר להרבה פוסקים :

* ימכרנו וכו' - ומ"מ המפקיד ג"כ בכל מקום שהוא יראה למכרו לעכו"ם ולא יסמוך על הנפקד דשמא ישכח [אחרונים] :

* לנכרי - עיין מג"א שכתב דאם הוא דבר שלא ימצא בריוח קונים בשעה ה' מותר למוכרו קודם לכן ואנו לא העתקנו כן דמשמע לכאורה דמחשש שמא יוזל מתיר למכור מקודם וכן פירשו איזה אחרונים ובאמת זה בודאי אי אפשר לומר כמו שכתב המקו"ח וע"כ העתקנו דברי המקו"ח דדוקא כשחושש שלא ימצא קונים כלל אח"כ וביאר שם שזהו כוונת מג"א ועי"ש שגם בזה נשאר בצ"ע דמחו"מ סי' רצ"ב סעיף י"ח מוכח דאפילו באופן זה שיפסד לגמרי לא ימכור אלא ימתין על הבעלים וכמו

שכתב שם המחבר דלא יגע בפקדון אפילו יודע בודאי שיוזלו בזמן פלוני או יאנוס אותו השלטון שמא יבאו הבעלים קודם ויטלו ממנו ובאמת כבר עמד בזה הא"ר [ועיי"ש שתי"ש דאפשר דכוונת המג"א דוקא קרוב ממש לשעה ה' עכ"ל ור"ל שרחוק הדבר שיבאו הבעלים בזמן מועט כזה אבל באמת אין זה ענין לדברי מג"א שתלה הטעם בשלא ימצא קונים בשעה ה'] ואעפ"כ לא רצינו לדחות לגמרי דברי מג"א דמסתבר טעמיה ודברי המחבר שם בחו"מ בדין דאנסתו שלטון קשים בסברא דמדמה שם דין דאנסתו שלטון לסעיף הקודם דחמץ אסור למכור עד שעה ה' וגם שם גזירת אורייתא כאנסתו שלטון דמי ובאמת הוא ראייה לסתור לכאורה שהרי אדרבה משעה ה' ואילך התירו לו למכור ואין לו להמתין על הבעלים עד שעה ששית שיאנוס אותו אורייתא אלמא דהיכי שיפסד לגמרי אין לו להמתין שם אין צריך להמתין עד הזמן האחרון שיבוא השלטון מחמת הטעם שמא יבואו הבעלים אלא מרויחין ג"כ מעט זמן מקודם כמו בעניננו שעה ה' [ולפי"ז אין קושיא על המ"א משם] אכן לשונו מגומגם וצ"ע :

* אם קנו וכו' מותר - עיין מ"ב שהבאנו דעת המחמירים בזה ודע דלדידהו לאו דוקא לאחר שש דהוא איסור דאורייתא לרוב הפוסקים ה"ה לאחר פסח אם מכר חמץ שעבר עליו הפסח אסור ג"כ למוכר ליהנות מדמיו אע"ג דאין איסור החמץ עצמו אלא מדרבנן כמבואר בחולין דף ד' ע"ב ברש"י ותוס' ומסתברא דה"ה לפי"ז אם מכר בתחלת שש דג"כ איסורו מדרבנן הוא אסור לו להינות מן הדמים וכ"כ הגר"ז :

* אינו תופס דמיו - ודע דכ"ז אם כבר קיבל הדמים או חפץ חליפי החמץ אבל אם ולא קיבל עדיין הדמים אסור לו לקבל מעכו"ם הקונה לא מיבעיא אם לא היה שום קנין זולת הדמים דבודאי אסור שהרי בקבלתו הדמים עובר אאיסור דאורייתא של איסור הנאה של חמץ [ואפילו משך מקודם הרי לאיזה פוסקים משיכה לחוד לא קני בעכו"ם ונמצא כשמקבל המעות ממנו נגמר קנינו ועובר אדאורייתא אם היה בפסח ולאחר פסח מדרבנן] אלא אפי' כבר נקנה החמץ לעכו"ם בקנין גמור אסור לו לכתחלה לקבל המעות לכו"ע משום דעיקר הנאה הוא בשעת קבלת המעות וכדמבואר להדיא לקמן בסימן ת"נ ס"ד ועיין ביו"ד בסימן קל"ב וקמ"ד ובאחרונים שם וכ"כ במשנה למלך פט"ז מה' מכירה במסקנתו ועיי"ש שהאריך בזה :

תמד

סימן

* ומשיירין מזון שתי סעודות - נקט שתי משום דמדינא אינו מחוייב לבערו עד סמוך לשבת וא"כ אינו מניח בשעת הביעור רק שתי סעודות לצורך השבת ולפי מנהגינו בס"ב דמבער הכל קודם חצות כמו בשאר השנים יכול להניח יותר משתי סעודות אם רוצה לאכול עוד קודם הלילה

וכן ברמב"ם כתב סתם ומניח מן החמץ כדי לאכול ממנו עד ארבע שעות ביום השבת וכ"כ המאמר מרדכי :

* לצורך השבת - עיין בש"ת לענין מי ששכח להפריש חלה מן הפת של חמץ בע"ש זו דדעת המ"א לקמן בסימן תק"ו דאותו הפת אין לו תקנה לאכול ע"ש בסק"ח והוא הביא בשם תשובת פמ"א להקל ע"ש וכדבריו מצאתי בספר בגדי ישע בסימן תק"ו ובנתיב חיים שם ובחידושי רע"א וכולם מסכימים שבמקום הדחק יכול להפריש אפילו בשבת בחלת חו"ל והחלה יתן לכהן קטן פחות מבן ט' שנים או לגדול שטבל לקירוי וע"ש עוד בני"ח וביד אפרים מש"כ עוד בזה ועיין בפמ"ג שם ואף שהרבה אחרונים העתיקו דברי המ"א להלכה [עיין בא"ר ובח"י ובח"מ והגר"ז ודה"ח וח"א] מ"מ יש לסמוך על הגדולים הנ"ל להקל כשאין לו פת אחר לאכול ושלא לבטל עונג שבת דחיובו בפת :

* למול את בנו - פשוט הוא דה"ה אם הולך למול בן חבירו אם האב אינו יכול בעצמו שהרי החיוב הוא אז על כל ישראל וכן ברמב"ם פ"ג לא נזכר כלל הולך למול אלא לעשות מצוה עיי"ש :

* סעודת אירוסין - האחרונים תמהו שהרי לעיל בסימן רמ"ט מבואר שאסור לעשות סעודת אירוסין בערב שבת וה"ה בעיו"ט ונדחקו הרבה בזה ובאמת לא קשה ושאני הכא בערב פסח ולא מיבעיא אם הסעודה היתה סמוך לחצות וכדמשמע לכאורה ממה דאמר אם יכול לבער ולחזור למצותו וזמן הביעור הוא קודם חצות א"כ ע"כ כל הסעודה הוא בלא פת שהרי חמץ אסור ומצה ג"כ אסור אז ומיירי רק במשתה בעלמא שאינו אסור ואדרבא הרבה חמרא מיגרר וכדאיתא בגמרא ואפילו נימא דהסעודה היה בבוקר ומשום סעודתו יוכרח לבער חמץ קודם הזמן ג"כ לא קשה דכיון דע"כ יוכרח להפסיק מסעודתו בסוף ד' בשביל איסור חמץ אין זה בכלל סעודה גדולה שאסרו בע"ש ויו"ט ומשום שלא יכנס לשבת בשאינו תאב לאכול דבודאי יתאב לאכול בערב כיון שמוכרח להפסיק בשעה ד' ושאני בכל ע"ש ויו"ט דחיישינן שתמשך הסעודה זמן רב ומעין דברינו מבואר בספר חק יוסף ומגן אלף. ודע עוד דמטור משמע דסעודה שניה של אירוסין אינה בכלל סעודת אירוסין רק סעודת סבלונות היא כסעודה של אירוסין וכן פירש דבריו בב"י ותמהו כל האחרונים עליו שהרי סעודה שניה וסעודת סבלונות אחת היא וכדמבואר ברש"י בפסחים מ"ט ואני מצאתי בעיטור דף ק"כ ע"ב להדיא כדברי הב"י ונראה שדברי הטור נובע ממנו :

* להציל מן הנהר - עיין מ"ב. ונראה דה"ה אם אינו נוגע כלל לפק"י רק היזק ממון ג"כ סגי בביטול אם חושש שאדהכי והכי שיעסוק בביעור ישטוף הנהר רכושו או רכוש ישראל אחר ואפשר עוד דאפילו ביכול לחזור ולהציל ג"כ אקילו בה רבנן לסמוך אביטול בכגון זה וצ"ע לדינא :

* והוא טרוד במקום אחר - עיין מ"ב וה"ה כשאין לו מקום לאפותה כ"כ בכלבו ופשוט :

תמה

סימן

* אסורים בהנאה - עיין במ"ב ודע דאף שסתמנו בפנים להחמיר אף בדיעבד בשאפה בתנור ע"ג גחלת ואפר מפני שכן סתמו כמה אחרונים להחמיר דעת הש"ך ביו"ד סי' קמ"ב אינו כן דס"ל שם דאע"ג דבאפה או בישל ע"ג גחלת לחוד בודאי אסור מ"מ באפה תוך התנור שהוסק ע"ג גחלים מותר דזה וזה גורם הוא ולא אמרינן דכחד גורם הוא אלא בשאפה נגד אש של גוף החמץ דחשיבי ולהכי לא משגחינן על התנור משא"כ בגחלת ואפשר וכ"ש בשגרף כל הגחלים ואפר מתוכו ואח"כ אפה בו בודאי אין להחמיר בדיעבד וכן דעת מג"א בריש סק"ה (ואף שאח"כ חזר בו ואסר זה וזה גורם בחמץ כמה אחרונים דחו ראיתו וגם הגר"א חולק עליו) והמעייין ברבינו מנוח בחידושו על הרמב"ם יראה דדעתו דאפילו ע"ג גחלת ממש מותר בדיעבד מ"מ למעשה קשה להקל בכל זה אחרי שכל האחרונים סתמו להחמיר וגם הגר"א בביאורו דאין חילוק בין שבישל ע"ג גחלת ואפר של חמץ ובין שבישל עליהם בתוך התנור שהוסק בכל גווני אסור. אכן אם הסיק התנור בחמץ וגם בעצים ביחד ואח"כ אפה שם פת דהוי ממש זה וזה גורם אף דדעת הט"ז שם ביו"ד וכן המ"א בסוף דבריו להחמיר בזה וזה גורם מ"מ דעת השו"ע והש"ך שם בע"ג להקל וה"ה בעניננו לגבי חמץ וכן כמה אחרונים והגר"א סתמו להקל בזה וזה גורם וכמו שכתבתי למעלה וע"כ בשעת הדחק שאין לו במה לאכול או במקום הפסד יש לסמוך להקל וכ"פ הגר"ז :

* וכן הפתמין - ולענין השלהבת כ"ז שהיא קשורה בגחלת הרי היא כגחלת כמו שהוכיחו הרשב"א והרא"ש שם בביצה ל"ט עיי"ש וכ"כ הט"ז ביו"ד ר"ס קמ"ב. ואם אינה קשורה בגחלת דעת הח"י להחמיר גבי חמץ וכמו דמחמרינן בש"ס לענין הקדש משום גזירה דילמא אתי להשתמש בגחלת גופא ובחק יוסף דחה זה ע"פ מה דאמרינן בש"ס פסחים ד' י"א איהו מחזר אחריה לשורפה מיכל קאכיל לה ואין בזה כדי לדחות דברי ח"י דשאני הכא שהרי עכ"פ רוצה ליהנות משלהבתה ושפיר איכא למיחש שיבא ליהנות מגחלת ופשוט ולפי"ז אסור להתחמם נגד השלהבת או להדליק נר ממנה וכדומה שאר הנאות :

תמו

סימן

* בביתו - כתב הריב"ש בסי' ת"א מצא חמץ ברי"ה אסור לו להגביהו דמשעה שהגביהו קנאו ועובר עליו בבל יראה ואפילו אין דעתו לזכות בו אלא מגביהו כדי לסלקו ממקום שרבים עוברים עליו כדי שלא יכשלו בו

נמי אסור עייש טעמו ולא דמי להא דשרינן (לעיל בסימן ש"ח ס"י"ח) לסלק קוץ בשבת בכרמלית משום היזק רבים דקוץ הוא דבר הבלתי נראה משא"כ הכא לא שכיח הזיקא כהתם עיי"ש והעתיקו הפוסקים דבריו :

* שלא יוכל לטלטלו - עיין מ"ב ואפילו בחמץ דרבנן ג"כ אסור בטלטול וכ"כ האחרונים. ואם מטלטל תבשיל ומוליכו למורה הוראה לשאול עליו איזה שאלת חמץ והמורה הורה לאיסור דברו בזה האחרונים אם מותר לו להוליכו לביתו כדי לכפות עליו כלי או צריך לזרוק אותו תיכף מידו עיין בח"י ובא"ר ובבית מאיר והנראה דאפילו אם נימא דמותר לו לטלטל בחזרה כיון שהוא כבר בידו ושמתחלה טלטלה בהיתר וברשות וכהיא דלעיל סימן רס"ו וסימן ש"ח ס"ג מ"מ אין לו להוליכה לביתו אלא לבית הכסא ולא התירו בכפיית כלי אלא משום דלא אפשר לטלטל משא"כ הכא שבלא"ה מטלטלה וכן משמע מא"ר בסוף דבריו :

* מותר אפילו באכילה דאזלינן בתר בתרא - הרי"ף והרמב"ם והרא"ש השמיטו דין זה לגמרי ועיין באחרונים שנדחקו בזה והנה בפיר"ח שבידינו אשר יצא כעת לאור בעזה"י כתב להדיא בהאי סוגיא שכל עיקר דין זה הוא רק אלאחר הפסח עיי"ש ומובן טעמו דעל תוך הפסח שהוא בכרת לא הוי מקילינן כולי האי לאכול דבר שהוא חשש חמץ גמור רק בלאחר הפסח שהוא מדרבנן ואפילו למ"ד שהוא מדאורייתא עכ"פ אין בו כרת לכו"ע ואפשר דמשום טעם זה השמיטו הראשונים דלא היה ברירא להו ד"ז. ולמעשה בודאי אין להקל בתוך הפסח כנגד הר"ח שכל דבריו הם דברי קבלה :

* ואם הוא מעופש הרבה - משמע שאם הוא מעופש מעט תלינן להקל שנתעפש ביום ויומים מימי הפסח [ומש"כ ואם עברו מימי הפסח ר"ל שעברו ימים הרבה מימי הפסח] ועיין היטב בגמרא :

תמוז

סימן

* במשהו - עיין במ"ב מש"כ בשם האחרונים ועיין בפמ"ג שכתב דלענין למכור לעכו"ם חוץ מדמי איסור שבו אף דאנו נוהגין להחמיר כמ"ש הרמ"א בהג"ה מ"מ אפשר לומר דאף היכא דאיכא חד צד להקל מותר למכור לעכו"ם עיי"ש :

* וכן אם נגע וכו' - לכאורה אין לו שום ביאור דהיינו הך ומצאתי בספר מטה יהודה שנדחק בזה וכתב דאפשר לומר דכיון דבשאר איסורין ביו"ד סיי ק"ה לא נזכר אלא נגיעה דצלי דירך שצלאו בגידו או בחתיכה שנצלית עם האיסור ולא נזכר שם החום דאפיה לכך כתב וכן אם נגע ככר חמץ וכו' ר"ל ברישא חום דצליה וסיפא חום דאפיה דבשניהם אינו אוסר אלא מקום מגעו בלבד. וחום דצליה דהכא היינו דליכא אלא נגיעה בעלמא אבל הך דלקמן סיי תס"ז סט"ו דיש שאוסרים את כולה מיירי בצליה

ע"י שפוד שכשמהפך השפוד מתפשט הטעם בכולה וכמבואר שם עכ"ל.
ולענ"ד נראה דצ"ל ולכן :

* ואין שם דבר המפעפען וכו' בלבד - עיין מ"א בסק"ב בסופו שכתב דאפוי דינו כצלי ומיהו נ"ל דיש להורות בזה כמ"ש רמ"א במליחה בסימן תס"ז סי"ד דעכ"פ לא עדיף צלי ממליחה ועיין בפמ"ג שכתב דאע"ג דשתיק כאן הרב על מש"כ המחבר באין מפעפע לא אסר אלא מקום מגעו לא אודי ליה אלא סמך אתס"ז סי"ד דמליחה אוסרין כל אותה חתיכה בע"פ בסי' ובפסח במשהו ובאמת כן הוא דעת הב"ח שם בסי' תס"א ולמעשה יש לעיין דהפרי"ח לקמן בסי' תס"א והגר"ז בסי' זה וכן המאמר בסי' תס"א כולם דעתם להקל כפסק השו"ע וע"כ דטעמייהו דדוקא שם במליחה דנמצא החטה על בשר דשייך בה לפעמים שמנונית [וגם דאין אנו יודעין באיזה מקום היה הנגיעה לכך מחמירין על אותה חתיכה] משא"כ בענינו בשתי ככרות שלא שייך בהם שם שמנונית כלל אין להחמיר. אמנם דעת הא"ר כהב"ח וכן מצאתי עוד איזה אחרונים שהעתיקו דברי הב"ח וכל זה הוא רק משום חומרא דחמץ נוהגין להחמיר ונראה דבמקום הפסד יש לסמוך להקל בזה אח"כ מצאתי ביו"ד סימן ק"ה בפמ"ג בש"ד אות ל"ח שמצדד ג"כ להקל במקום הפסד באיסור כחוש כזה שאין בו שמנונית כלל :

* ויש מחמירין וכו' - כתב בספר בית מאיר נראה דאין להחמיר אלא במידי דלא שכ"ח כלל דהיינו למשל אלו נאפה פת חמץ בפסח עם בשר שמן בזה יש להחמיר משום דנהי דלאו מלתא היא משהו מיהו איכא אבל במה דשכ"ח כמו נמצא חטה באחד מתבשילין בתנור אין שום סברא להחמיר אפילו בתנור סתום דשייך בו ריחא דזה גרע מתרי משהו שדברו האחרונים שהרי אפילו מבשר שמן ממש אינו [למה דק"י"ל כלוי] אלא משהו וזה הריח הבא מן החטה שאף אם כל גופו נתערב אינו אלא משהו ושע"י ריח ולדעת הירושלמי והרמב"ן ללוי באמת אפילו משהו אינו בודאי בכזה כדאי השאלות לסמוך ולהתיר בפרט במקום מניעת שמחת יו"ט ואין ראיה מתוספות שמחמירין אפילו בחטה שהם פוסקים כרב דריחא מילתא היא וכו' ע"ש שהאריך בזה ומסיק כן לדינא :

* ששייך בו ריחא - עיין מ"ב במש"כ אבל בדבר דלא שייך בו שם ריחא וכו' ולענין בישול עיין במ"א שמסיק דהא דמחמיר הרב ביו"ד סי' ק"ח ס"ב בהג"ה בשהיה התנור סתום לגמרי אף בבישול [אם לא בהפסד מרובה] דוקא בחמין הטמונין לשבת דכיון ששוהין זמן רב בתוך התנור והתנור סתום מכל צד ריחן חזק ודינו כצלי אבל בסתם בישול אף ששוהין שעה או שתיים אין להחמיר. ולענין פסח עיין במש"כ במשנה ברורה :

* חמץ שנתערב וכו' כשאר איסורין - מדסתם המחבר משמע דאפילו במינו נמי דינו הכי דסגי בששים ולא מקרי חמץ דבר שיש לו מתירין מטעם דלשנה הבאה חוזר ונאסר וכדעה הראשונה שהובא ביו"ד סי' ס"ס ק"ב בהג"ה עיי"ש וכן פסק בת"ח ובספר אפי רברבי ודלא כמ"ש הש"ך שם סק"ג דהמחבר יהיה קאי רק אשאינו מינו [א"ר] וכן סתם הלבוש כאן

ומ"א בסק"מ וכ"כ הגר"א ביו"ד שם דהמחבר סתם כאן כדעה ראשונה
שם דחמץ לא מקרי דבר שיש לו מתירין :

* ונותן טעם לפגם וכו' - וה"ה לענין ריחא לכו"ע לא חמיר בע"פ משאר
איסורין [אחרונים] :

* נמי שרי - כתב מ"א בשם שיבולי לקט שאור או חמץ שנתבשל עם בשר
מבושל או צלי נט"ל הוא ומותר עכ"ל והנה קיצר בלשון שב"ל ויש מקום
לטעות ע"כ אעתיק את לשונו וז"ל באות רי"ז. שאור או חמץ שנפל
בקדרה או שנתבשל עם בשר צלי מידע ידע ביה דנותן טעם לפגם הוא
ומשהו [לשון שהיה] באותו מאכל ומותר ואע"פ שיש באותו מאכל טעם חמץ
דחמץ בעיניה שראוי לחמע ואינו פגום דחזיא למילתיה הוא דאסר וכו'
כיון דטעמו פגום ופוגם במאכל זה מותר עכ"ל ומשמע מלשונו דדקדק
לכתוב בבישול עם בשר צלי אבל עם בשר מבושל לאו לפגם הוא [ודלא
כדמשמע ממ"א שאין מחלק בזה] ואף אם נפל בתבשיל לאו בכל עיסה שנפל
לתבשיל נאמר דלפגם הוא אלא בדבר שמחומץ הרבה שאין דרכו לתתו
בתבשיל בזה אמרינן דמסתמא פוגם הוא [ובזה מיושב קושית הבה"ט מיו"ד סימן
שכ"ג דאיתא שם דאם נפל עיסת חלה לתבשיל אוסרת] ועיין בח"י שהשיג על המ"א
וא"ר מישובו דמסתמא ג"כ לפגם הוא ולפי מה שביארנו כונת השב"ל דלא
בכל חמץ מיירי אלא באותו שמחומץ ביותר מתיישב קושית הח"י ואפשר
דגם הוא מודה בזה לדינא. ולענין גרעיני תבואה שנמצא בבאר מים
בפסח אי מקרי זה לפגם עיין במ"א וא"ר ופמ"ג ויתבאר אי"ה לקמן
בסימן תס"ז סי"ג. ולענין עיסת חמץ שנפלה לבאר עיין לקמן בסימן
תס"ז סי"ב במ"ב ד"ה אין משי"כ שם :

* ונתבטל בששים - וה"ה כשלא היו ששים אך שהיה נותן טעם לפגם ויש
לעין אולי דבזה לית פלוגתא דחוזר ונייעור אף לדעת הרמ"א בס"י דרק
לחומרא בעלמא חשש שם לדעה זו עיי"ש. ודע דמה שכתב המחבר
ונתבטל בששים נקט הציור לענין דבר לח שביטולו בששים וה"ה לענין
יבש שנתערב וכמו שהוכיח הא"ר מתשובת הרשב"א סימן תפ"ה. ואפילו
אם נתבטל רק חד בתרי כן מוכח ממ"א סקי"א והוא פשוט וכן היש
חולקין דס"ל חוזר ונייעור שייך גם לענין יבש דהיינו אפילו נתבטל
קודם פסח אחד באלף חוזר ונייעור בפסח ואסור :

* שהוא לח וכו' - לא העתקתי משי"כ הט"ז נ"ל דאם נתערב לח בלח וכו'
דהרבה פוסקים חולקין ע"ז כמו שכתבתי בסימן תנ"ג סי"ג עיי"ש במ"ב :

* בלח - עיין בחמד משה שהוכיח דמה שכתב הרמ"א לח בלח לאו דוקא
ששניהם היו לחים אלא אם רק החמץ היה לח אפי' ההיתר יבש ג"כ אין
חוזר ונייעור ע"ש :

* שמא נשאר בו פירורין - אע"ג דספק משהו הוא מ"מ החמירו בו משום
דהאי ספיקא קרוב לודאי הוא דמסתמא נשאר בו פירורין [עו"ש] ונראה

פשוט דהאי דינא דרמ"א לא שייד לפלוגתא דחוזר וניעור דאפילו אם נסבור דבעלמא אין חוזר וניעור ג"כ אסור הכא דדמיא להא דלעיל בס"ג בעוד שהחטה בתוכה דלכו"ע אסור כמו שכתב הרמ"א שם בסק"ח :

* מותר לאכלם בפסח - ע' במקו"ח שכתב דמ"מ צריך להדיחו מתחלה מהמלח רק דלדעת המחבר מותר להדיחו אפילו בפסח והרמ"א מחמיר להדיחו דוקא קודם פסח :

* השרוים במים וכו' - אבל אם לא היו שרוים במים אלא מונחים יבשים בתוך כלי חמץ אין בולע מכלי החמץ דהווי יבשים ואפילו נשתהה מעת לעת בכלי חמץ דלא שייד כבוש כ"א בדבר לח וצלול [ממ"א וש"א] :

* הבשר ג"פ - עיין בחי' רע"א שהעתיק בשם הד"מ בכל יום פ"א אבל כל האחרונים לא זכרו דבר זה וכן מהגר"א משמע דדי אפילו ג"פ זה אחר זה ביום אחד. ובא"ר כתב העולם אומרים דשורין שלשה שעות אבל בדיעבד די בשריה חצי שעה דזה עדיף מהדחה ג"פ :

* קודם פסח - אפילו בערב פסח עד הלילה [א"ר] :

* אסור מדינא אם לא היו נזהרין וכו' ושלא התיכו וכו' - עיין מגן אברהם ס"ק כ"א דמבאר דברי רמ"א דאינו מותר מדינא אא"כ היו נזהרים בשני הדברים וצריך ביאור דמ"ש בגבינות לא חשש בדיעבד משום פירור חמץ ורק להחמיר לכתחלה וראיתי בספר מטה יהודה שהאריך בזה ודעתו דעיקר מה שכתב רמ"א דמדינא אסור היינו רק משום חשש דפליטת כלי חמץ ונדחק מאד בלשון רמ"א ע"ש ונלע"ד דרק בשומן החמיר הרמ"א אף דיעבד מטעם פירורי חמץ וכעין מה שכתב הח"י בסק"ל בשם מהרי"ט דדרך לקבץ וכו' ע"ש ולפיכך מצוי בו פירורי חמץ אבל בשארי דברים באמת לא הזכיר הרמ"א רק חשש דכלי חמץ וכן מוכח בד"מ דהיתר במרקחת אם עשו בכלי המיוחד וכתב להדיא דמשום פירורי חמץ לא חיישינן וכן העתיקו האחרונים בסתמא וגם מהמ"א בסקכ"ו משמע דרק בשומן חיישינן לפירורין אף לענין דיעבד ולא ביין מבושל וכיו"ב ע"ש אכן מהח"י בסקל"ג משמע דאינו מחלק בזה ועיין בשו"ע הגר"ז אות מ"ז וצ"ע :

* וכן כל דבר וכו' - דע דיש מן הפוסקים שסוברין דדוקא לענין שומן שהמחבת שמתיכין בו דרכו להשתמש בו תמיד וכן כה"ג לענין קדרות שמשתמשין בהן תדיר מסתמא היא בת יומא עד שיודע לך שאינה בת יומא אבל בשאר כלים אמרינן מסתמא אינה בת יומא [והוא דעת מהרי"ט והסכים עמו הכנה"ג וכן הפר"ח] ומ"מ מסתימת השו"ע והאחרונים משמע דמשום חומרא דחמץ מחמרינן בכל גוונא. והנה לענין תערובות דעת המ"א בסקכ"ו להקל ביין וש"ד חוץ משומן מפני שאין דרך להתערב בהן פירורין אף אם נתערבו בפחות מששים ודעת הח"י בסקל"ב משמע דבכל הדברים אין להקל אלא במקום הפסד מרובה ונראה דיש לסמוך להקל

אדעת מ"א מאחר דדעת מהרי"ט וסייעתו להקל בסתם כלים אפילו שלא בתערובות וכנ"ל וכן בשומן יש לסמוך אדעת ח"י להקל במקום הפסד מרובה שכמה אחרונים העתיקו דבריו להלכה [הגר"ז ומגן אלף ומקור חיים] וגם משמע שם בביאור הגר"א דעיקר הדין הוא חומרא ע"ש :

* שמבשלין בכלי חמץ וכו' - עיין בבית מאיר שהאריך בזה וכתב דר"ל בידוע עכ"פ שנתבשל אף שספק אם היה כלי חמץ מחזקינן כל הכלים סתמא בשל חמץ אם לא בידוע שיש להם כלים מיוחדים אבל אם ספק אם נתבשל כלל בכלי כמו העשב שקורין טהעע א"י מה חשש איסור יש בו ושמעתי אומרים הטעם שמא הוא מזויף מה שכבר נחלט עליו רותחין ונתייבש אבל בזה שייכים שני הטעמים של ר"ת (המובא בב"י) דמהי תיתי להחזיק איסור וגם דטעמינן ליה כולהו שתא וכו' ובזה אין חשש שנעשה הזיוף בפסח ומשהו אית ביה שהרי מארץ מרחק בא ומדוע לא נימא כל דפריש מרובא פריש ע"ש שהאריך וסיים לענ"ד אינו אלא כדברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור בטעות :

* אבל ביו"ט האחרון יש להקל - ועפ"י דמפקפק על עיקר קולא דמקילין בזה ביו"ט אחרון דאתי לזלזולי ביה :

* חייב לבערו - ולענין היין אם מותר לשתותו לכאורה הדבר פשוט דקודם שני חדשים שכבר נתייבש ואינו נותן טעם ביין יריק היין מן החבית ומותר לשתותו וכ"ש להשהותו ואם בתוך שני חדשים שנותן טעם ביין דאסר הרמ"א לשתותו לענין להשהותו תלוי בשני התירוצים שבמ"א סק"ל דלתירוץ קמא אסור ולתירוץ בתרא שרי ונראה דתירוץ בתרא עיקר :

* מלח ששמו במדוכה - ודוקא במדוכה אבל מלח שמונח בשארי כלים שרגילין להשתמש בהם הרבה חמץ אין כדאי לכתחלה להשתמש בהם בפסח. אחרונים :

* בוסר שדכין קודם פסח - משמע מלשון זה דבתוך הפסח אין להקל וטעמו משום דהוא חשש למה שהסמ"ק סיים לבסוף בסוף דבריו ואפילו אי פליט וכו' [וכמו שהובאו דבריו בט"ז] דלפ"ז אין מותר אלא קודם פסח והרמ"א החליט לדינא כראש דבריו שכתב דאינו מפליט בצונן וע"כ אפילו בתוך הפסח שרי [מאמר מרדכי] אכן קשה דהו"ל לרמ"א לכתוב בלשון וי"א או ונ"ל ולא לכתוב סתמא וכבר הקשה זה בספר מטה יהודה ונשאר בקושיא ולענ"ד אם נתפוס לדינא כדברי הא"ר ונ"צ דקודם פסח מותר בשדכו אפילו לא היה המדוכה נקיה א"ש בפשיטות דהמחבר מיירי בשלא היה הכלי נקי ולכך לא מתירין אלא בקודם פסח ואתי שפיר מאוד גם לשון הרמ"א להמעין ודוק :

* אם אינה בת יומא וכו' - עיין מ"ב דאם היא בת יומא אסור וכן הוא בטור ועיין בא"ר ועוד אחרונים שהעירו דע"י כבישה לעולם אינה בת

יומא דמעלי"ע של בליעת האיסור או החמץ נשלם קודם המעלי"ע של דבר הנכבש שנתנוהו אח"כ וכ"כ המ"א לעיל בס"ה וכתב שם דלא יצוייר לאסור ע"י כבישה אלא כשהיה בב"א שברגע זו שהוציאו החמץ באותו רגע נתנו דבר הנכבש ודוחק דא"כ הי"ל להטור והמחבר לפרש ולא לסתום ובח"י כתב דבענינו אסור מטעם מעלי"ע כיון שיש בזה חריפות קצת וגם זהו דוחק דהטור כתב סתם דעם מים בטל חורפייהו מ"מ להלכה נראה להחמיר דהבית הלל בסי' ס"ט ופר"ח תירצו על קושית הט"ז והש"ך דכלי שעומד עם רוטב לא נפגם טעמו לעולם ורק כשהוא ריקם נפגם ולדידהו אתו דברי השו"ע להלכה כפשטיה וכ"כ בספר מאמר מרדכי ואף דכמה אחרונים העתיקו להלכה דברי הט"ז והש"ך מ"מ אין נראה להקל לכתחלה ובפרט בזה שגם הח"י כתב לאיסור והעתיקו המקו"ח אכן בשעת הדחק נראה דיש לסמוך להקל גם בזה דבלא"ה דעת הח"י לעיל באות י"ט שאין לאסור ע"י כבושה אלא בכלי שמשתמשין בה חמץ בשפע דאז צריך לשער נגד כולה ואי לא"ה אמרינן שיש ששים נגד פליטתה עיי"ש :

* מותרת לכו"ע - ר"ל דנהי דגם כשלא נזהרו לחתכם בסכין חדשה יש מקום להתיר לדעת קצת פוסקים מ"מ כמה אוסרים משום דס"ל דחורפיה דזית מחליא ליה לטעם הבלוע ומשוי ליה לשבח ואוסרים אבל כשנזהרו בסכין אפילו לא נזהרו בקדרה אין לחוש לכלי שאינה בת יומא משום דאגב מיא דיהבי בקדרה בטל חורפיה [מאמר מרדכי] ופשוט :

* יבש ביבש וכו' לא בטיל - עיין בפמ"ג בפתיחה לסימן זה במשב"ז דאפשר דמותר למכור לעכו"ם חוץ מדמי איסור שבו :

* בין חמץ וכו' - עיין מ"ב שכתבתי אם נתערב בפחות מס' וכו' לשיטתו ע"י תערובות חמץ כזית כן איתא לעיל בריש סימן תמ"ב במ"א עיי"ש דאם אין בו בס"ה כזית לכו"ע אינו עובר בב"י וכן הביא הגר"א בסימן זה ולא העתקתי מה שהביא המ"א בשם הב"ח דאם נתערב בפחות מס' אף דלא היה בו כזית דלא עבר בב"י מ"מ לענין אכילה אסור אחר הפסח דטעם חמץ קטעים ואסור בלא פדיון משום דהבית מאיר מפקפק ע"ז כיון דלא עבר בב"י על תערובות זה למה לא יהא מותר באכילה (ואין שייך אחר הפסח טעם חמץ קטעים) וכן בביאור הגר"א ג"כ מוכח בסקל"ט דהמחבר דמצריך ס' מיירי דאיכא עכ"פ כזית ובסקמ"א מוכח דעל תערובות שלא עבר בב"י מותר באכילה ובהנאה והיינו אפילו בלא פדיון דהמחבר לא מיירי מזה אמנם במקו"ח דעתו בזה כהמ"א דאף פחות מכזית אסור בלא פדיון וטעמו משום דהרבה פוסקים סוברים דבל יראה עובר גם על פחות מכזית ואפשר דגם הגר"א סובר דעובר בבל יראה אף אפחות מכזית אבל זהו דוקא כשהוא בעין ולא ע"י תערובות וצ"ע למעשה :

* חמץ של עכו"ם - ואם היה באחריות ישראל נתבאר דינו בסימן ת"מ עיי"ש :

* חמץ של ישראל - ובגזל חמץ ועבר עליו הפסח אם מותר החמץ לנגזל עיין בנודע ביהודה מה"ק או"ח סימן כ' שצי"ד להיתר והאחרונים חולקים עליו וכדבריהם מבואר בעיטור ה' ביעור חמץ דף קכ"ה וברמב"ן פ' כל שעה ובריטב"א ובמהר"ם חלאווה שם שכולם נסבו מסוגיא דהגזל לאיסור אכולי עלמא וכבר יש מן האחרונים שהעירו מדברי הרמב"ן הנ"ל מיהו בגזל עכו"ם חמץ של ישראל ועבר עליו הפסח מצדד בא"ר להתיר והעתיקו בפמ"ג וכ"כ מהרי"ט אלגאזי :

* שעבר עליו הפסח - ובספק חמץ שעבר עליו הפסח יתבאר דינו לקמן סימן תמ"ט :

* אפילו הניחו שוגג או אנוס - עיין במ"ב. המחבר סתם ולא פירש אי מיירי שמחמת שוגג או אנוס לא ביער וגם לא ביטל ומש"ה אסר אבל אם ביטל אף שלא בדק מחמת אנוס מותר כיון שעכ"פ קיים עיקר הדין מדאורייתא או אפילו בביטל והניחו מלבער מחמת אנוס נמי אסור ונחלקו בזה האחרונים עיין לקמן סעיף ה' לענין ביטל דלדעת המחמירים שם בבדק וביטל ומצא אחר הפסח כ"ש הכא שלא בדק כלל אף שהיה אנוס על זה אך לדעת המתירים שם בבדק וביטל י"ל דה"ה הכא אף שלא בדק מ"מ כיון שהיה אנוס בזה לא גרע מבדק וביטל ומצא אחר הפסח וכן מבואר בת' תורת השלמים ובא"ר ועיין בת' רעק"א סי' כ"ג ולדינא כבר כתבנו בסעיף ה' לסמוך אמקילין בהנאה במקום הפסד מרובה וה"ה הכא ועיין בספר שדה חמד שהאריך מאד בפרטי דינים אלו. ודע עוד דהאחרונים העתיקו תשובת רדב"ז בעובדא דלתתו נכרים המשרתים ברחיים של ישראל חטים של בעל הרחיים כדי שיהיו מוכנים לטחינה למחרת הפסח ופסק דמותר לערבם עם חטים אחרים ולטחון הכל ומוכרו לישראל ובפר"ח תמה ע"ז דאפי' בלא נתבקעו לפסק המחבר בסי' תס"ז דלמיכלינהו בעינייהו אסירי עכ"פ מעתה יש לאסור לטחנם בביטול ברוב לפי שאין מבטלין איסור לכתחלה והשיב עליו בספר מטה יהודה דכיון דביו"ט אחרון אין איסורו אלא מדרבנן וגם לתיתה דחיטים אינה אסורה מעיקר הדין אלא מחמת מנהג כדלקמן סי' תנ"ג ס"ה אין לאסור בזה משום מבטלין איסור לכתחלה ומסיים עוד דלא התיר הרדב"ז אלא למכור לאחר אבל לדידיה גופיה עכ"פ אסור דעכ"פ ביטל איסור לכתחלה וכדקיי"ל במבטל איסור דאסור לדידיה עיי"ש ואנו מצאנו תשובה זו ברדב"ז סי' אלף ט"ו ונעתיקנה בכאן בשלימות דכפי הנראה לא ראו שניהם בגוף התשובה. וז"ל שם אחר שכתב לשון השאלה והתירתי מכמה טעמים חדא שהביאו לי מהחטה במוצאי יו"ט וראיתי אותה שהיא יבשה ולא הגיעה לידי חימוץ ולא לידי בקוע ותו דהוי זמן איסורו דרבנן והוי איסורא דרבנן בזמן דרבנן ותו דטעמא דאיסורא משום קנסא והכא ליכא למקנסיה דאנוס היה ואי משום דעבר אבל

יראה ובל ימצא ליתא דהא ביו"ט לא הוי אפשר לבערו ואי משום דהוי ליה לבטליה קודם שמחמיץ הרי לדעתו אין זה חמץ הלכך ליכא למקנסיה ותו כיון דלאחר זמנו אין איסורו אלא מדרבנן מבטלין אותו ברוב לכתחלה כקל שבאיסורין דהיינו תרומת חו"ל דמבטלין אותו ברוב לכתחלה ולפי הטעמים הללו התרתי לו לערבו מעט מעט עם שאר החטה ולמוכרו אפילו לישראל עכ"ל ופשוט דכונת הרדב"ז להתיר אפילו לעצמו ולפי שהעתיקו דבריו ולמוכרו לישראל והשמיטו תיבת אפילו הביאו למטה יהודה לומר דלעצמו אסור ואינו כן :

* ואם מכרו - עיין מ"ב שכתבנו דאם הניח חותם על החמץ בעת המכירה אף בדיעבד אסור ועיין בפמ"ג שמצדד דזה דוקא במכירה מועטת נהיינו שמוכר לו כל החמץ בדבר מועט] דזה הלא הוי בטול מקח ורק שההיתר הוא משום דבאמת החמץ אינו ברשותו שהתורה אסרתו בהנאה ורחמנא אוקמיה ברשותיה לענין בל יראה ולפיכך כל שמגלה דעתו שאין רוצה בהן ומתרצה שיצאו מרשותו אף בדבר מועט סגי וע"כ כל שמניח חותם קודם נראה לעין כל שאין רוצה במכירה משא"כ במכירות דידן שאנו עושין שטר כראוי כל מדה פלונית בסך כך וכך וזוקף עליו יתר המעות במלוה והחמץ הוא שלו מעתה והעכו"ם אם רוצה פותח החותם ועושה מה שרוצה והחותם הוא רק עד למדידה בדיעבד בודאי שרי ואפשר אף לכתחלה וכן לא"ר שכתב הטעם משום דעכו"ם לא סמכא דעתיה על המכירה כשרואה שהישראל מניח חותם וזה ג"כ לא שייך רק במכירה מועטת שהעכו"ם רואה שמוכרין לו כל החמץ בדבר מועט ואח"כ רואה שמניחין חותם משא"כ במכירה שלנו שהוא כראוי וכנ"ל והחותם הוא רק עד למדידה וכנ"ל וכ"ש אם היהודי מכר להעכו"ם בכפר הי"ש שיש לו בעיר ומונח שם עליהם חותם ולא ידע העכו"ם מזה בודאי שרי דלא שייך לא סמכא דעתיה אלא אפילו שידע כה"ג דיעבד ודאי שרי וכנ"ל עיי"ש עכ"ל [והנה כל סברתו לכאורה לא שייך רק במניח חותם על החמץ ולא במניח מסגרת על החדר וכ"נ ממה שהעתיקתי דבריו לקמיה] וכתב עוד למעשה באחד שמכר חמץ ויי"ש לעכו"ם כראוי וזקף הדמים במלוה ובתוך הפסח הפסיד העכו"ם הרבה מיי"ש אם יקח העכו"ם אוהבו של ישראל המפתח מיד העכו"ם לית חששא ואפשר דרשאי הישראל לקבול לפני השר שיקח המפתח מיד העכו"ם שלא יפסיד לגמרי כי הוא עני [וכן בח"א כלל קכ"ד דין ב' מצדד להקל בזה] אבל לא יקח הישראל בעצמו המפתח מיד העכו"ם יש לומר דמעתי יהיה האחריות על הישראל ואסור לאחר הפסח וצ"ע עכ"ל ועיין בשו"ע של הגר"ז שגם הוא מחמיר באופן זה :

* ובלבד שיתננו לו - עיין מ"ב דאין שליחות לעכו"ם אפילו עכו"ם לעכו"ם והוא ממג"א וש"א דלא כמ"ב וש"ך חו"מ סימן רמ"ג ועיין במטה יהודה שהאריך בזה וכתב דעכ"פ היכי שהובא כבר החמץ לבית העכו"ם המשלח בודאי המכירה קיימת שהרי מדעת המוכר הובא החמץ לבית העכו"ם הלוקח והעכו"ם מדעתו קיבלם בביתו ומעשה השליח לא מגרע דהרי הוא כקוף בעלמא עיי"ש ומסיים דבזה אפילו היה השליח ישראל דלכו"ע אמרינן ביה אין שליחות לעכו"ם אפ"ה מהני ומטעם הנ"ל ופשוט

הוא דדבריו לא שייכים רק אם הוליד החמץ לבית הלוקח ממש אבל לפי מנהגנו שמזכים את החמץ ביחד עם הבית לעכו"ם לא שייכא זה דהרי אם אין שליחות לעכו"ם א"כ גם הבית אינו קנוי לו. ודע עוד דבעל מחנה אפרים בה' שלוחין ס"י ט"ו חידש עוד סברא דהיכי אמרינן אין שליחות לעכו"ם דוקא היכי דהקנין הוא ע"י השליח אבל בכסף לא שייכא זה דהיינו היכא שהקנין היה בכסף לא משגחינן כלל אשליח דדל שליח מהכא הכסף בעצמו קונה הדבר ובעל החפץ מקנה לבעל הכסף בלי אמצעות השליח עיי"ש ולפי"ז יהיה קולא גדולה לדידן דסמכינן בדיעבד אדעת איזה פוסקים דכסף קונה א"כ בזה אפשר להקנות החמץ לעכו"ם אף ע"י שלוחו אם רק שלח העכו"ם הכסף בעד החמץ איברא דאין דברי מ"א מוסכמים ומת' ריב"ש סימן ת"א לא משמע כן דכתב שם באחד שקנה חמץ עבור עכו"ם בפסח דעובר על בל יראה וחייב מלקות דכיון דאין שליחות לעכו"ם הרי הוא כמו שקונה בעד עצמו עיי"ש דמיירי ששילם המעות בעד החמץ ומובא דין זה לקמן סימן ת"נ בהג"ה ולפי דעת מ"א אמאי פשיטא ליה כולי האי לריב"ש דהא לדעת רש"י וסייעתו עכו"ם קונה רק בכסף ולדעת הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א ועוד פוסקים עכו"ם קונה בין במשיכה בין בכסף כמו שכתב במשכנות יעקב סימן קמ"ט וא"כ להני פוסקים אין כאן איסורא דנהי דאין שליחות לעכו"ם מ"מ כספו קנוי ליה והשליח מעשה קוף בעלמא הוא דעבד ואף ש"ל דריב"ש ס"ל כהנך פוסקים דעכו"ם אינו קונה אלא במשיכה מ"מ לא הוי ליה למיסתם ולאחמורי כולי האי מאחר דתלוי הדבר באשלי רברבי וע"כ דלא ס"ל כסברת מתנה אפרים וקצת פלא שמ"א בעצמו בסימנים שאחר זה מביא את דברי ריב"ש אלו ומפלפל בהם וצ"ע ומצאתי בשדי חמד שכתב ג"כ על דברי מ"א אלו שיש חולקים עליו עיי"ש :

* מכירה גמורה - כתב הרב בגדי ישע סימן ב' אות ה' דכיון שמכירת החמץ לעכו"ם צריך להיות מכירה גמורה בלי הערמה נראה דאחר הפסח כשיחזיר הנכרי החמץ לישראל צריך לקנותו באחד מדרכי הקנאה ולא לקבל ממנו בחזרה סתם וכמו שכתבו הפוסקים לענין מתנה ע"מ להחזיר בסימן תרנ"ח ונראה דאחר הפסח די בזה שיקנה מהנכרי החמץ והחדרים בכסף לחוד והנכרי יחזיר השטר מכירה שקיבל ודי בזה דאף שישראל מנכרי אינו קונה קרקע בכסף לחוד כ"א בשטרא התם משום דלא סמכא דעתיה דישראל משא"כ הכא שמחזיר לו השטר ע"ש :

* בדבר מועט - עיין מ"ב וכהיום מנהג כל ישראל שאין מוכרין בדבר מועט אלא במקח הסמוך לשויו של חמץ ומקבלין מן הנכרי איזה זהובים (שקורין אויף גאב) לתחלת פרעון והשאר זוקפין עליו במלוה וכפי המבואר בחו"מ סימן ק"צ דזה מהני. וכתבו האחרונים דטוב ליזהר שלא יעלה על המקח הרבה יותר משויו בסך רב די"ל דהוי בטול מקח ומשמע בפמ"ג דלהכי בדיעבד אינו מעכב משום דבדיניהם אינו יכול לחזור ומשמע מזה דאם מנהג אותו המקום לחזור משום ביטול מקח הוא לעיכובא וצ"ע בזה. עוד כתבו דלא מהני כשיאמר לו אני מוכר לך בית זה או חמץ שלי אא"כ יאמר לו אני מוכר לך בית זה בכך וכך וחמץ זה כל מדה בעד סך כך וכך

דבלא פסיקת דמים אין כאן קנין כלל אא"כ שיאמר כפי שישום אותו פלוני או ג' בקיאיין. וצריך לפרש כל מין חמץ שיש לו ולא יכתוב סתם אני מוכר לך כל שיש בו חשש חימוץ דהוי כאין מינו ידוע שהרי אינו יודע אם שוה הרבה או מעט אלא יפרוט כל מין ומין רק המדידה א"צ שיהיה דוקא קודם פסח אלא יכול להתנות עם הנכרי שהמדידה או השומא יהיה אחר הפסח [מקו"ח ושי"א] ובדיעבד אם אמר סתם כל שיש בו חשש חמץ ועבר עליו הפסח עיין בספר שדי חמד בשם כמה אחרונים שמצדדים להקל בדיעבד. וצריך לפרוט שם הלוקח בשטר. ודע עוד דמה שכתבנו במ"ב לענין היכי שהחמץ בדרך דליקני באגב ואע"ג שאינם צבורין במקום הקרקע לפי דעת מקו"ח בסימן זה ולעיל בסימן ת"מ לא שייכא זה רק במכר החמץ ונטל כל הדמים אבל בנטל מקצת והשאר זקף עליו במלוה לא מהני שהרי אם יאבד החמץ לא ירצה העכו"ם לשלם לו המגיע ממנו ולפי מה דקיי"ל בסימן ת"מ דהיכי דהעכו"ם אלם וכופהו לשלם הרי הוא כבאחריות ישראל וא"כ ה"ה הכא שהרי צריך לשמור אותו דאם יאבד יפסיד המגיע לו מן העכו"ם וא"כ אם זקף עליו השאר במלוה אינו מותר אא"כ החמץ הוא במקום הקרקע וכשמקנה לו הקרקע הרי החמץ כבביתו של עכו"ם ויוצאין עכ"פ לדעת הפוסקים דסברי דחמץ של ישראל בביתו של עכו"ם אינו עובר עליו אכן כמה אחרונים פליגי עליה דמקו"ח וכתבו דבשביל זה שלא ירצה העכו"ם לשלם לו המגיע ממנו לא מיקרי עי"ז החמץ באחריותו עיין נשמת אדם סימן ו' ובשדי חמד שהאריך להביא דעת כמה אחרונים שמקילין בזה. ולענין עצם קנין אגב הגם דלעיל במ"ב ס"ק ט"ז כללנו אותו בין שאר קנינים דאין סומכין עליהם לכתחלה מאחר דיש מפקפקים על כל אחד מהם מ"מ היכי שהוא שעת הדחק כגון שהחמץ מרובה וביותר היכי שהחמץ בדרך לא רצינו להחמיר ולמנוע מקנין זה אף לכתחלה מפני שכמעט כל האחרונים החזיקו בקנין זה למובחר שבקנינים אף לענין לכתחלה ואף בלי שעת הדחק עיין בת' נוב"י מובא בת' שיבת ציון סימן י' ובח"ס ח' או"ח סימן קי"ג וקי"ז וכתב דמצא להרמב"ן במלחמות בפ"ב דפסחים שכתב להדיא קנין זה בחמץ וכן ה"ט"ז ביו"ד סימן ש"כ בביאור לשון השו"ע עיי"ש וכן הגאון מהר"ש קאידנאווער בת' נ"ש סימן ל' והעתיקוהו בסימן זה כל האחרונים מ"מ לכתחלה יראה לצרף עוד איזה קנין כמו סיטומתא או קנין סודר (וכמו שנוהגין כהיום לכפול כמה קנינים) מאחר דהתומים בסימן קכ"ג מגמגם בקנין זה וגם הקצות שכתב לדחות דברי התומים שם מ"מ בסימן קצ"ד כתב ג"כ לפקפק על קנין אגב עיי"ש באריכות וכמו כן במחה"ש בסימן זה כתב לגמגם בקנין זה. ולענין קנין שהוא בדיניהם אם סומכין ע"ז גם לענין איסורא כמו במכירת חמץ יש פלוגתא בזה ועיין במג"א ס"ק ד' שפקפק על ת' משאת בנימין שדעתו דמהני במכ"ש ממנהגי הסוחרים שמהני אכן דעת הגאון מהר"ש קאידנאווער בת' נ"ש כמשאת בנימין (ובנ"ש השיג עליו שם ולדעתו אפילו סיטומתא נמי לא מהני) וכן הוא דעת ת' משיבת נפש סמן ט' בפשיטות וכן כתב הרב חת"ס בכמה מקומות בתשובותיו דעדיפא מסיטומתא עיין בחיו"ד סימן שי"א וסימן שי"ד ובהגהת חת"ס ציין לעיין בת' הרשב"א המיוחסות סימן רכ"ה ועיינתי שם וכתב בתחלה

ג"כ לדבר פשוט דמהני במכ"ש מסיטומתא דהוא מנהגא בעלמא וכ"ש מנהג קבוע וחוק [וסוגיא דבכורות דמינה העיר מ"א דלא משגחינן בדיניהם לעניני מצות הביא ג"כ וכתב דאין ראיה דאפשר דמיירי התם שלא היה להם מנהג ידוע] אכן לבסוף מספקא ליה דאפשר לענין מצות כגון להתחייב בבכורה שהיא דאורייתא אינו מתחייב עד דקני כדינא דאורייתא [וטעות הדפוס יש שם ובמקום ואין נראה צריך להיות ועוד נראה וכן מוכח שם מסוף התשובה] עיין שם. ואיך שיהיה על כל פנים מוכח מניה דקנין סיטומתא לא עדיף מקנין שהוא בדיניהם ולפי זה גם קנין סיטומתא לא ברירא לכתחלה לסמוך עליו ועל כן מהנכון לכתחלה שלא לסמוך על מנהג הסוחרים לבד אלא יראה לצרף עמו עוד קנין וכנ"ל. והיכא שעושה כמה קנינים מהנכון שיאמר לו בפירוש שהוא מקנה לו אפילו באחד מהקנינים ואף כי בכולם. וטוב שיפקיר ג"כ לפני ב"ד וכמו שכתב הח"י בכעין זה בסקי"ד וזה לשונו אם יודע שיביאו לו חמץ בפסח על עגלה או ספינה ויצטרך לשלם מכס ושכר עגלה וכה"ג ימכור לנכרי בכסף [ושארי קנינים הנ"ל] וכשיביאו אח"כ בפסח יקח הנכרי הכל אצלו ברשותו והוא ישלם ג"כ המכס ושכר עגלה ואחר המכירה יאמר שאם הנכרי אינו קונה באלו הקנינים עכ"פ יהיה הפקר גמור :

* מתנה ע"מ להחזיר - וה"ה מכירה ע"מ להחזיר [חמד משה] :

* לא מהני - דין זה הוא מהגהת מיימוני פ"ו מה"ש ודייק שם דין זה מתוספתא עיי"ש ותה"ד סימן ק"כ מביאו ומשמע שם לכאורה דאי לאו משום חומרא דחמץ מותר אפילו לכתחלה לנהוג כן ובאמת צ"ע דהלא לכתחלה בודאי אסור מדינא כיון דתלי מתנתו בתנאי וכשלא יתקיים התנאי שלא יחזירו למפרע החמץ שלו וא"כ הרי הוא מכניס עצמו בספק באיסורא דאורייתא של לאו דבל יראה ובפרט שאין התנאי תלוי בו אלא באחריני ושמא פלוני לא יקיים התנאי ומצאתי במחנה אפרים הלכות מאכלות אסורות שכתב כן שלכתחלה בודאי אסור לעשות כן ומטעם שכתבנו אבל לשון הפוסקים שתלו זה בחומרא דעלמא קשה. ואם נחזיק עוד בדעת האחרונים דמחמרי בזה אפילו בדיעבד וכפשטות לשון המחבר ניחא דאפשר עיקר דינא דהגהת מיימוני הוא לענין דיעבד אם כפר נתקיים התנאי אכן להני אחרונים דכתבו דביעבד מותר לכו"ע וכל האי דינא אינו אלא לענין לכתחלה הדבר צ"ע ואח"כ מצאתי בחידושי רע"א שמתמה כעין זה על המ"א ומצדד דיוכל לומר הריני כאלו התקבלתי והוי כאלו קיים התנאי. והיכא שאמר הריני נותן לך ותחזירהו לי כתב המ"א דבזה פשיטא דשרי מדינא ועדיפא מע"מ להחזיר דהא אי בעי לא היה מחזיר לו ואין המתנה תלויה בחזרה אם לא משום חומרא דחמץ עכ"ד ונראה דבזה לדידיה בודאי אין להחמיר בדיעבד אכן בח"י השיג על המ"א מיו"ד ש"ה דמוכח דבלשון זה לא הוי מתנה כלל ועיין בא"ר ובמחה"ש שכתבו דהתם שאני דכיון שאומר ותחזירם לי לא חל המתנה אף שעה אחת משא"כ הכא דעכ"פ עד אחר הפסח בודאי גמר ומקני ליה כדי שלא יעבור על ב"י ומכ"ש כשאמר בפירוש ותחזירהו לי לאחר הפסח וכ"כ בדגמ"ר אכן לדעת הט"ז שם יש לעיין בו ובפרט לפי דעת הגר"א שם דמתנה על זמן לא הוי מתנה בודאי לכאורה אין מקום לדברי מג"א

ואפילו אם יאמר בהדיא ותחזירהו לי לאחר פסח אכן בחמד משה ובבגדי ישע מצדדים לדברי מג"א והביאו קצת משמעות לזה מאיזה סוגיות דזה לא מיקרי חזרה והמתנה קיים אפילו אם לא יחזיר לו וכדכתב במג"א אלא שעמד לנגדם ההיא דיו"ד סימן ש"ה הנ"ל דמוכח שם שהוא חזרה מדבריו הראשונים אכן בא"ר כתב לחד תירוצא לחלק דשאני התם גבי בכור דתלוי בכוונת הנותן ובמחשבתו וכדמבואר שם בסעיף ח' להדיא ובלשון זה שאומר ותחזירהו לי מוכח שלא כוון בדעתו לתת לו באמת משא"כ הכא בחמץ אין הכוונה מעכב כלל שהרי אפילו ביודע שלא יגע בו ודעת שניהם שיחזיר לו אחר הפסח נמי שרי והמעין בתשובת הרשב"א סימן קצ"ח מקור האי דינא משמע לכאורה כתירוץ זה של הא"ר עיי"ש ובדברי תשובת חת"ס מצאתי סתירה בזה שבסימן קי"ג כתב בהדיא שאם אמר ותחזירהו לי אפילו אמר לאחר הפסח עובר בב"י ובסימן קט"ז מסיק דבזה שרי מדינא:

סימן תנ

* יאמר לו קודם הפסח - עיין ט"ז שכתב לחלק בזה דלא מהני תנאי קודם הפסח אלא בשלא הלוח לו לזמן קצוב רק שכל שבוע שמחזיק מעותיו ישלם לו רבית ובזה מהני תנאי קודם פסח והרי הוא כמתנה בתחלת ההלואה שהרי אם היה רוצה היה מסלק לו מעותיו אבל בהלוח לו למשך זמן ושבתוך הזמן אין אחד מהם יכול לחזור ושמחויב לתת לו ככרות בכל שבוע בזה לא מהני תנאי קודם פסח רק צריך להתנות בתחלת ההלואה וכהיא דסימן רמ"ה בשותפות ישראל ועכו"ם לענין שבת אכן ממג"א ס"ק ב' משמע דאין לחלק בזה עיין מחה"ש ופמ"ג וכן כתב בנה"ש ובחמד משה לדחות דברי הט"ז עיי"ש ונראה דאין דבריהם מוכרחים אלא במתרצים שניהם שבפסח יתן לו מעות אבל כשמתנה הישראל לחוד ואין העכו"ם מסכים לו לשנות מתנאם הקודם אפשר שיש שפיר מקום לדברי הט"ז דאין הישראל יכול לשנות מתנאי הראשון. ועיין בפמ"ג שגמגם ג"כ בדברי הט"ז וכתב דאין התנאי הראשון אלים כיון דלא היה משיכה והוא דבר שלא בא לעולם עיי"ש ומסיים דמ"מ במקום שדינא דמלכותא הוא שהתנאים קיימים יש להחמיר כט"ז ובדיעבד צ"ע עיי"ש ולעני"ד נראה דאף בזה אין להחמיר בדיעבד דאע"ג דדינא דמלכותא הוא שמחויב לתת לו הככרות מ"מ אין לו עליו אלא חוב ככרות ולא שהככרות גופא הם של ישראל אפילו קודם שבאו לרשותו וכמו שכתבנו במ"ב וכן מצאנו בספר בית מאיר ע"ש:

* אסור להשכיר כלי - עיין מ"ב טעם הטור משום רוצה בקיומו ויש דעות בין אחרונים אם דוקא בשכירות או אפילו בשאלה נמי איכא איסור רוצה בקיומו עיין בח"י ובמקו"ח:

* בפסח - ומוכח משו"ע הגר"ז דברוצה בקיומו ליכא היתר דהאגור במשכירו קודם פסח ובכל גווי אסור אכן מב"ח משמע דבין במשתכר

ובין ברוצה בקיומו בכל גווני איכא להתיר היכי שהיה קודם ל' [והוא כתב כן כפי גרסתו באגור וה"ה להני דגרסי בו קודם פסח] וכן כתב במקו"ח ודע עוד דאפילו להני דסברי דאיסור רוצה בקיומו שייך בחמץ הני דוקא לכתחלה אבל בדיעבד אין להחמיר וכמו לעיל ס"ד במשתכר באיסורי הנאה וכ"כ הפר"ח ועיין חמד משה מ"ש בזה:

תנא

סימן

* ואחד כלי אבן - וכן כלי גללים [ח"י] ועיין בשבולי הלקט שמאריך בזה:

* מותרת בהגעלה וכו' - עיין בח"א כלל קכ"ה דין ה' שכתב דעה ראשונה זו בשם יש אומרים ורוב הפוסקים ס"ל דצריך ליבון ולא נהירא כלל דהא הרמ"א בעצמו כתב דסגי ליה בהגעלה ורק לכתחלה נוהגין ללבנו ואפילו אם נימא דלא היה זה בגירסתו (כי יש ספרים שגורסין זה בסי"ו גבי מדוכה) עכ"פ יש להוכיח כן ממה שכתב דסגי בליבון קל וידוע שזהו רק בדבר שמחמירין ללבנו אבל לא בדבר שצריך ליבון מדינא וכן מוכח בד"מ דמדינא סגי בזה בהגעלה ונראה שהציון שמובא ברמ"א אטעיתיה שכתוב טור בשם ר' יואל ותשובת הרשב"א וטור בשם רש"י ור"ת א"כ הרי הרבה חולקין על דעה ראשונה ובאמת ט"ס הוא כי לא נזכר כאן בטור זה ולא בטויו"ד סימן קכ"א כלל ענין זה בשם רש"י ור"ת רק שרבינו יואל לבד הצריך ליבון ובנו אבי העזרי וכן הרא"ש חולק עליהו ובב"י הביא שגם הרשב"א סובר דבעי ליבון ומ"מ מסיים דלדינא נראה כהרא"ש ואבי העזרי גם הביא דדעת המרדכי והגה"מ להקל וגם מצאתי בשבולי הלקט בשם הגאונים דדינה בהגעלה. [והנה בב"י משמע דלמד מתורת הבית גם לעניננו לענין פסח ובספר רבינו ירוחם מצאתי שכתב בשם הרשב"א לענין מחבת דרק בשאר איסורים יש להחמיר להצריכו ליבון אבל לא לענין חמץ והוא ממש כדברי המחבר ביו"ד סימן קכ"א ס"ד וכוון לחילוק הרשב"א מדעתו הרחבה] עכ"פ יש לנו כמה פוסקים דס"ל דדינו בהגעלה [האבי העזרי והרא"ש ושבולי הלקט בשם תשובת הגאונים והגה"מ והמרדכי והאוסרים הוא רבינו יואל והרשב"א לפי מה שהבין בב"י וכנ"ל] ומצאתי שגם מהר"ם חלאווה סובר כהרשב"א עכ"פ רוב הפוסקים ס"ל להקל ובדיעבד בודאי סגי בהגעלה:

* מאחר שנעשה מחדש - לא ידעתי ממ"נ אם אפשר לנקרן אפי"א אם קדמה בליעה לא דמי לטלאי ואם א"א לנקרן לעולם צריך ליבון [מגן האלק] ולענ"ד דכונת הרמ"א ברושם שנעשה ע"י דיבוק עופרת על הכלי ולא בנחקק בגופו דבזה באמת שרי בכל גווני אם אפשר לנקרן היטב:

* דכל כה"ג הוי הגעלה דכלי ראשון - הפר"ח האריך בזה דלא הוי ככלי ראשון ממש ולא מהני זה בדבר שנשתמש בהן על האש בכלי ראשון ממש דעיקר עצה של שימת אבנים לא מהני אלא להעלות הרתיחה למעלה אבל דוקא בכלי שתשמישה ע"י עירווי ולא בכלי שנשתמש בכלי ראשון ומסיק דאפשר דלא כתבו הפוסקים זה אלא כאן גבי מדוכה וכן לעיל בס"ו בקערות גדולות שרוב תשמישן ע"י עירווי מכלי ראשון וכל כה"ג וכדבריו

כתב גם הא"ר בס"ו בשם הב"ח וע"ש שכתבתי דאין כדאי להתיר אלא באינו בן יומו ע"ש :

* צריכים הגעלה - היינו מעיקר הדין אבל כבר כתב המחבר לעיל בסימן תמ"ב דאין לסמוך על מה שמנקין אותן ורוחצין אותן בחמין והיינו מצד הטוב והישר [ב"ח לעיל בסימן תמ"ב וכ"כ המאמר מרדכי והוסיף דזהו שכוון הרמ"א בהג"ה] והמ"א כתב שם דהתם מיירי כשהעריבה עשויה מנסרים הרבה ומשום דא"א לנקות שם בין הסדקין וכאן מיירי הטור והשו"ע בשנעשה מחתיכה אחת ולפי"ז מהרמ"א שסיים וכבר נתבאר לעיל וכו' משמע דמיירי בחדא גווני וע"כ דצריך לתירוצו של הב"ח ומאמ"ר הנ"ל. והנה הא"ר הסכים שם לדינא לתירוצו של המ"א דבנעשה מחתיכה אחת מותר להשהות אחר שניקרו אותו היטב ומ"מ לענין להשתמש בו בפסח החמיר לכתחלה אפילו לאחר שהגעילו ולדידה דינו של הרמ"א כאן הוא אפילו בשנעשה מחתיכה אחת. וכן להמ"א שכתב דטעם המנהג הוא משום דנוהגין כהך דעה דס"ל דלבית שאור לא מהני הגעלה פשיטא דאפילו מחתיכה אחת דהגם דאפשר לנקרה יפה עכ"פ הבליעה אינה יוצאת ע"י הגעלה :

* והמנהג שלא להשתמש וכו' - עיין פמ"ג במשב"ז שמסתפק אולי יש להתיר ע"י קילוף בכלי אומנות והגעלה וכמו במדוכה לעיל ולכאורה תמהתי הלא בחק יעקב מביא בשם תה"ד ומהרי"ו להחמיר אפילו ע"י קילוף אמנם אח"כ ראיתי את תה"ד ומהרי"ו שהם לא אמרו ד"ז אלא בדבר שתשמישו ע"י האור כגון מרדה ע"ש ומלבוש משמע שמחמיר אפילו ע"י הגעלה בכל גווני ולענ"ד נראה דיש להכריע דאם הוא מחתיכה אחת ואין בה סדקים יש להתיר ע"י קילוף והגעלה ואם הוא נעשה מכמה חתיכות אין להתיר אפילו ע"י קילוף :

* בפסח - עיין במ"ב הטעם משום דא"א לנקות וכ"כ כמה אחרונים וממילא בכלי מתכות דאפשר לנקות מותר ע"י הגעלה וכ"כ באמת הח"י ופר"ח ומקור חיים אבל צ"ע דהיה להם לחוש להיש מחמירין דלעיל סט"ז דכתב הרמ"א שם דנוהגין לכתחלה ללבנו ואפשר דעריבה של מתכות שהיא רחבה ודקה קשה ללבנה דמצוי להתקלקל לכן מקילינן בהגעלה דומיא דמיקל הרמ"א שם בכלי עץ משום דא"א ללבנה אבל היכי דלא תתקלקל נכון וטוב לכתחלה להחמיר וכן משמע בט"ז סקכ"ז ע"ש ועיין בפמ"ג שכתב ג"כ דלדעת המ"א יש להחמיר אפילו במתכות :

* בית שאור וחרוסת - עיין בתשובת ח"ס סימן ק"כ נידון הכשר יורות ששורפין בהן י"ש אשרי מי שיכול לעשות חדשים אך לא ישמעו לאסור לגמרי צויתי טרם ההגעלה לבשל בהיורה והקנים והכובע לבשל בהם מי אפר שקורין לוי"ג גם אפר הרבה שיהיו חזקים מאד והם מפגימים הטעם וצריך השגחה גדולה לנקות היורה בתחתיתו ולהסיר מהם הקנים ע"י אומן או להניח עליהם על מקום הטלאי גחלים וסיים שם אחר כל זאת

שומר נפשו ירחק משתיית יי"ש בפסח אבל אין לאסור להם אחרי התיקונים האלו ע"ש. ועיין בחידושי רע"א בד"ה ונראה וכו' :

* אבל לשל חרס לא מהני הגעלה - עיין בביאור הגר"א שכתב דזהו רק לדעת רב האי המובא בטור שדעתו דלא מהני הגעלה לחרס אפילו לא נשתמש בו אלא בצונן אבל לפי מה שפסק בסעיף כ"א דמהני הגעלה ה"ה כאן עי"ש וצ"ע בדעת שארי פוסקים דלכאורה משמע מדעתם דאף דקיי"ל התם דמהני הגעלה כאן גרע :

* תנור של בית החורף - היא העשויה מקאכלי"ן לחמם בית החורף. ועיין מ"ב דהאיסור בזה הוא משום דהיסק שמסיק בפנים אינו מועיל לבלוע שנבלע מגבו כ"כ המ"א והגר"א אבל לענין פנים גופא משמע בפשיטות דמועיל ההיסק כבשאר תנורים ויש מהאחרונים שמאנו בהיסק תנור בית החורף לגמרי להכשירו (עיין א"ר וח"י) והח"א כתב וז"ל ונ"ל מה שהחמירו האחרונים בתנור בית החורף דלא מהני ליבון היינו כמו שעושין בפולין גדול שהתנור נעשה רק מקאכלין וא"כ הוי כלי חרס ממש אבל במדינה זו שידוע שבונים סביב הקאכלין מחיצה של לבנים וא"כ דינו ממש כתנור שאופין בו דבזה לא חייש שמא פקעי ולכן נ"ל דכו"ע מודים דמהני ליבון או טוח בטיט וה"ה לתנורים שקורין במדינתנו שוועצק"ע אויבע"ן שיש עליו כיסוי מהני ליבון ולכן נ"ל דבמקום שאין לו לבשל בכירה יש להתיר ללבן תנורי בית החורף במדינת ליטא וכיו"ב שעושין התנורין כן עכ"ל. ובעיקר הדין אף לעשויה מקאכלין לבד הסכימו האחרונים דמהני ליבון דכיון דהסיקו מבפנים לא שייך דחייס שמא פקעי וגם הלבוש כתב ע"ז דהוא חומרא יתירה. ועכ"פ בתנורים שלנו בודאי אין להחמיר כמ"ש הח"א. ומה שכתב הח"א תנורים שבמדינתנו וכו' שיש עליו כיסוי לא ידעתי מנ"ל להצריך דוקא שיש עליו כיסוי דהלא בכוביא בס"א אם מלא גחלים מבפנים מהני אף שאין עליו כיסוי וכן לענין קדירות בש"ס היה מותר במילוי גחלים אלא משום דחייס שמא פקעי אף דאין עליו כיסוי וא"כ ה"נ דאין חילוק בזה :

* בהיתוך זכוכית דינם ככלי חרס - עיין מ"ב מש"כ דלא דמי לסכ"ו דמשום שמצופה על החרס ונצרף עמו בכבשן דינו ככלי חרס כ"כ הרא"ש אכן בתוס' ע"ז דף ל"ג כתבו לחלק בין כלי זכוכיות שלם דלא בלע מהיכא דאינו אלא חיפוי על החרס והביאו כן גם מערוך ולפ"ז לאו דוקא משום שנצרף עמו בכבשן והגר"א בסעיף כ"ו הביא רק דעת התוס' וכ"מ מדבריו בס"ק פ"ו עי"ש שנראה מדבריו שביאר עפ"ז דברי הרמ"א שם לענין כלי כסף שיש בו היתוך זכוכית דקאי אף לדעת המחבר שם דמתיר בזכוכית ושאני התם דאינו אלא התוך בעלמא ודומיא דקוניה והיינו דאין חילוק בין חרס לש"ד :

* כדי שלא יצטרך לדקדק וכו' - עיין מ"ב והנה כמה אחרונים [המטה יהודה ומאמר מרדכי וכן הפרי"ח ועוד מפרשים] נתקשו בדברי המחבר דמשמע מיניה דלאחר זמן איסורו צריך ליזהר בכל אלה והיינו משעה חמישית עד הלילה ובאמת זה אינו דאם הוא אינו בן יומא או יש במים ששים שוב אינו צריך ליזהר כלל באינד דמה לנו אם מגעיל שני מיני כלים או אם משהה אותם יותר מדאי או שאר דברים דקחשיב כיון שיש ששים או אינו בן יומא אפילו אם חזר ונכנס הבליעה בתוך הכלי ה"ל נ"ט בר נ"ט דהיתרא ואין לומר דמש"כ המחבר כדי שלא יצטרך לדקדק וכו' וכן אם משהה וכו' וכן שלא ינוחו וכו' כונתו דקודם שעה ה' אין צריך ליזהר כלל ולאחר שעה ה' צריך ליזהר באיזה מהם דהיינו שיהיה ששים או אינו בן יומא או שלא להשהות יותר מדאי או שלא ינוחו המים מרתיחתן דזה אינו דאם הוא בן יומא ואין ששים לבטל הפליטה אף אם יהיה זהיר שלא להשהות או שלא ינוחו המים מרתיחתן ג"כ אסור דנקטינן כהפוסקים [הרשב"א בסימן רס"ג וכן דעת התוספות] דלעולם בולע והגר"א באות י"ב פירש דברי המחבר דלרווחא דמילתא כתב כולן וקאי אפילו להמקילין באלו הטעמים לבד אף בבן יומא ואין ס' משום דכיון דאינו משהה הרבה והמים לא נחו אינו בולע מ"מ קודם חמש טוב יותר להגעיל שאז אין צריך ליזהר כלל אבל לדינא אין נ"מ באלו הדברים דאף אם יזהר בהם אינו מועיל לאחר זמן איסורו והעיקר תלוי שיהיה ס' או אינו בן יומא ואז אף אם משהה אותם יותר מדאי או שנחו אח"כ המים לא איכפת לן :

* צריך ליזהר בכל וכו' - עיין בט"ז שכתב דיש עוד ד"א שצריך ליזהר דהיינו שלא יגעיל מקצת הכלי שני פעמים כמבואר לעיל בסימן תנ"א ס"ט כגון כשמגעיל כלים גדולים שא"א להכניס הכלי ביורה בבת אחת לא יגלגלו בידו סביב במים שלא יחזור ויכניס במים ממקצת שכבר הוגעלו פ"א ופלט כל גיעולו ועכשיו כשיחזור ומכניס במים הוא חוזר ובולע מה שפלט כבר ואפילו אם ירצה להכניס במים רק חצי הכלי ולהוציאו לאחר שפלט גיעולו ולחזור ולהכניס חצי האחר ולצמצם שלא יכניס מקצת אחד שני פעמים ג"כ קשה מאוד הצמצום בזה וכן כשהוא עושה דבר זה בצבת ג"כ א"א ליזהר בזה וע"כ יעץ ה"ט"ז שיגעיל בשבכה או בכלי מנוקב כדי שיהא ההגעלה בבת אחת או שיש ששים במים נגד הכלי דאז מתבטל הפליטה תוך המים ואפילו אם חוזר ויבלע אין בכך כלום אכן בזה לא יוכל להגעיל כמה כלים ביורה כמו שהמנהג בימינו דחוזרין ומצטרפין הפליטות זה עם זה וצריך ששים נגד כל הכלים נויש עוד עצה מה שהסכימו האחרונים (המטה יהודה והמאמר מרדכי) כגון שהכלי אינו בן יומא דהוי נותן טעם לפגם ומה שפקפק ה"ט"ז דהלא נט"ל אסור לכתחלה כבר השיגו עליו דזהו דוקא בעלמא שהקדרה נבלע בה טעם משובח מתחלה ואח"כ נפגם משא"כ בהגעלה דאפילו אם חוזר ונבלע בכלי הרי לא נבלע אלא טעם פגום וכן המנהג להקל בזה] :

* שאין צריכין ליזהר בהם וכו' - הנה הרמ"א והמחבר בכל סעיף זה קיימא בחדא שיטתא דבזמן שמותר החמץ מקרי נ"ט בר נ"ט דהתירא וא"צ ליזהר בשום דבר ועיין בעו"ש ובפרי"ח ובביאור הגר"א דכל זה הוא

לדעת הפוסקים שסוברין דחמץ מיקרי התירא בלע אבל לדעת הסוברין דחמץ מיקרי איסורא בלע וכן סתם המחבר לעיל בסימן תנ"א ס"ד א"כ אין חילוק בין קודם שעה ה' או כל היום וע"ש בפר"ח שהקשה דברי הפוסקים אהדדי ולפי"ז באחד משני דברים שהבאתי במ"ב דהיינו שיהיו הכלים אינן בני יומן או שיכשיר היורה הגדולה ויהיה בה ששים לבטל הכלים שמגעילין בה שזהו מעיקר הדין צריך ליזהר בזה אפילו כשמגעיל בזמן היתר חמץ מדינא ובמדינתנו שנוהגין להגעיל ביורה גדולה כל כלי אנשי העיר שהיתר ששים א"א להיות נגד כל הכלים שהרי מצטרפין יחד כל הפליטות כמשי"כ המ"א ע"כ יש ליזהר שלא להגעיל שום כלי אא"כ עבר מעלי"ע מעת שנשתמש בה חמץ ויש מהדרין שכשרוצין להגעיל עליהם מחמץ פוסקין להשתמש בהם חמץ ג' ימים מקודם [מהרי"ל ומטה משה]:

סימן תנג

* ויש אוסרים - עיין במ"ב הטעם. ונעתיק בזה לשון רבינו מנוח בביאורו להרמב"ם אחר שהביא איזה טעמים קלושים למנהג זה מסיים וז"ל אח"ז מצאתי כתוב שיש מין אחד הנקרא ויצא"ש והם מגרגרים של חטים שמשתנים בארץ בתבניתם וטבעם כמו הזונין ובשנה שאינה של ברכה יוצאת התבואה מדרך היושר וחוזרת זונין מלשון תזנה הארץ ובשנה גשומה חוזרת התבואה ויצא"ש וקורין אותה ויצא"ש פארמנטל"ש וע"כ אסרו כל קטניות עכ"ל שם ופירוש דבריו שיש מיני חטים שבשנה שאינה כתיקונה משתנות ונראות כמיני זרעונים וע"כ אסרו כל מיני זרעונים:

* אם לא ביררו החטים וכו' - מלשון זה משמע דלכתחלה צריך לברר אותם הנשוכים מעכברים אבל בטור וכן בלבוש איתא שא"צ אפילו לכתחלה וכ"כ המאמר מרדכי ואפשר דמיירי המחבר כשאין ס' נגדם ולהכי נכון לכתחלה לבררם [פמ"ג]:

* טוב לשמרון וכו' משעת קצירה - ודעת הפר"ח להכריע דשימור משעת קצירה מדינא הוא ולעיכובא ואפילו בדיעבד וכדבריו נמצא בכמה ראשונים דשימור הוא משעת קצירה ואף דאם לא ימצא מצה ששמור מעת הקצירה לשם מצה בודאי נוכל לסמוך על דעת השו"ע ולברך ברכת אכילת מצה מ"מ לכתחלה בודאי נכון להחמיר למצה של מצוה ליקח דוקא מצה שמורה מעת הקצירה ובשם הגר"א הביאו ג"כ שהחמיר מאוד שלא לאכול רק מה ששמור משעת קצירה והוא היה נזהר בזה כל ימי הפסח ומטעם שמא ירד עליהם מים במחובר לאחר שנתייבש התבואה:

* ולפחות משעת טחינה - ואם מותר לשלוח קמח שמורה על הבאהן בלי שומר ישראל עיין בספר תוספות ירושלים שמסתפק בזה דאף דלא נחוש לאיחלופי ולירידת הגשמים מ"מ שמירה להדיא לא הוי ורחמנא אמרה

ושמרתם וא"כ אפשר דאין כדאי לשלוח בלי שומר ועיין שדי חמד מערכת
חמץ ומצה סימן י"א אות ו' שהאריך בענין זה :

* ובשעת הדחק וכו' מן השוק - עיין במ"ב ואפילו בשעת הדחק טוב יותר
ליקח קמח שיפון או של שבולת שועל למצות מקמח חטים משוק כי זה
לתתו וזה אין לתתו [פמ"ג] :

* מן השוק - מסתימת הלשון משמע דאפי' מן העכו"ם מותר דלא
מתקין איסורא אלא שצריך לרקדן מתחלה שמא יש בהן פירור חמץ
וכמבואר בשיבולי לקט בסימן ר"י בשם רש"י וכן מפורש בכמה
ראשונים. אמנם בחידושי ריטב"א לפסחים מחמיר מאוד בזה וז"ל
מסתברא דקמחן של עכו"ם אסור בפסח דהא ע"י טחינה בריחיים של
מים שכיח למיעל בהם מים וכן דעת הרא"ה ז"ל ואפילו קמח של ישראל
הנשאר משאר ימות השנה שלא נזהרו בו כראוי מפקפק שם ומ"מ בסוף
מסיים ובקמח של ישראל לא אסרינן בדיעבד אבל בשל עכו"ם אסור
דההיא ודאי מניחן במקום התורפה כמו שאפשר לו ורבותיו הסכימו
דאפילו בשעת הדחק אין מתירין אותם כלל והגאונים ז"ל כתבו דמותר
ליקח קמח מן השוק בשעת הדחק ולא מתקין איסורא ויוצא ידי חובתו
בזה. וכתב הוא ז"ל ע"ז כל היכא דלית ליה קמחא אחרינא בשום צד כלל
עושה מצה מקמח של עכו"ם ואוכל ממנה כזית למצוה דהאי חששא
מאיסור משהו דרבנן הוא ובמקום מצות מצה של תורה לא חיישינן
ואע"פ שב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה היינו דוקא
היכא דאיכא איסורא ודאי אבל הכא חשש רחוק הוא ואפשר דליכא
איסורא עכ"ל ומשאר ראשונים משמע דלא מחמרינן בדיעבד ואפילו כל
ימי הפסח מותר ועיין ב"ח :

תנד

סימן

* טוב וכו' רחבה יותר מדאי וכו' - מוכח מזה דאינו אלא לכתחלה ואף
דמש"ס מוכח דהוא לעיכובא דומיא דחלוט דקמייתי להו שם בהדי הדדי
וכ"פ מהר"ם חלאווה בהדיא בסוף הפרק י"ל דהיינו דוקא בגלוסקא
גדולה אחד מששה באיפה כדמייתי שם בש"ס מהא דדוד והכא לא איירי
בכה"ג רק דהיא רחבה יותר מכפי הרגיל ומחמרינן משום לתא דאשישה
וכן מוכח הלשון וכ"כ הגר"ז. איברא דמלשון רש"י בש"ס שכתב גלוסקא
גדולה משמע לכאורה דלאו דוקא אחד מששה באיפה רק אם היא
גלוסקא חשובה מחמת גדלותה וכן מוכח כעין זה בערוך שכתב לחם גדול
ובמהר"ם חלאווה הנ"ל. וכן מוכח קצת ג"כ מלשון הש"ס דקאמר מאי
משמע וכו' אלמא דלא קמייתי לה רק להוכיח דהוא לחם חשוב וכן
ברוקח סימן רע"ג כתב סתם אשישה גלוסקא יפה ולא ביאר שיעורו. ודע
דהרמב"ם ועוד כמה פוסקים לא העתיקו כלל האי דאשישה ולא הביאו
רק עיסה שנילושה ביין וחלב ושמן (ולר"ה גאון הוא פירושו דחלוט כפי שמבואר ברי"ף גיאאות
ע"ש) וצ"ל דפירוש אשישה הוא ג"כ עיסה חלוטה ולהכי תני בברייתא

חלוט ואשישה בהדי הדדי וכן מוכח דעת ר"ה גאון מובא ברי"ף גיאות
הני"ל עיי"ש ולפי"ז אין להחמיר בכל גווני בדיעבד אפילו הוא לחם גדול
מאד :

* שאינו קרוי לחם - עיין במ"ב. ולא נתבאר כמה מיקרי מורסן מרובין
וגם היכי מיירי אם עירב מורסן אחר או אפילו במורסן כל שיש הרבה
בטל עיי"ז תורת לחם ולא דמי להא דס"א דכ"ז שלא פירשו אינם מגרעין
כח הלחם ואדרבה עוד מצטרפין להשלים השיעור דשם מיירי בשהיה
מעט מורסן עיין במחה"ש מה שכתב בזה ומצאתי להרשב"א שכתב בזה
וז"ל דהא דאמר רשב"ל בירושלמי כל שלא עירב בה מורסן אין לפרש
שכל שיש בה מורסן אינה חייבת בחלה שהרי שנינו ה' רבעים הן וסובן
ומורסן אלא לומר שפעמים מעורבין בה מורסן כ"כ שאינה ראויה
לרועים אי"נ יש לפרש שעירב בתוכה מורסן לאחר שניטל מתוכה לפי
שאר דרך ב"א לעשות כן וכדתנן נטל מורסן וכו' עכ"ל מובא בב"י יו"ד
סימן ש"ל ומתבאר מדבריו דהשיעור של מורסן מרובין כל שאין הרועה
אוכל מחמתן את הפת ונראה דדין זה לא תלי בטעם כעיקר כההיא
דסימן תנ"ג גבי אורז דשאני התם דגם אורז הוא מין אוכל ולהכי אם יש
בו טעם דגן ומכ"ש בשיעור אכילת פרס יוצאין בו ולכמה פוסקים אפילו
בחדא כזית וכמו שביארנו שם משא"כ הכא אפילו אכל ככר שלם אינו
יוצא דהסובין והמורסן מפסידין הפת ועל ידם אינו ראוי לאכילה ולא
דמי נמי להא דסימן תנ"ה ס"ו לענין תבלין דסגי בנתינת טעם דשאני
הכא דאין דרך בני אדם לאכול פת כזה וכמו שכתב הרשב"א הנ"ל
ובפמ"ג משמע דגם בענינו סגי באכילת פרס ולעני"ד נראה כמו שכתבתי :

* ליכא בזמן הזה וכו' אסור - עיין במ"ב שכתבנו דכיון שאין אנו בקיאים
משוינן ליה כחמץ גמור וכן בואר באמת בהלכות רי"ף גיאות בשם רב
שרירא וז"ל בדף צ"א שם אע"פ שאמרו חכמים חלוט וכו' ומים הרוותחין
רתיחה עזה הן המוגלשין וכו' אין אנו סומכין ע"ז לעשות מעשה שאין
אנו יודעים איך ישתמר שלא יבא לידי חימוץ ושמה יצטנן מזוית זו או
מן הקצה ויבא לידי חימוץ ולא שמענו בשתי ישיבות מי שהתיר לעשות
כן אלא לחולה ולחיה בלבד ע"פ בקיאים שאומרים כי יש לו רפואה בזה
ואם לא הוא בא לידי סכנה או בזמן שאומרים אם מברין אותו מצה
יסתכן וכו' ואין לו כלום לאוכלו אלא חלוט ברותחין מאכילין אותו מיד
וצריך לאכול מיד ואין מותירין ממנו כלום ועיין שם שכתב ג"כ ת' רב
האי גאון ע"ז וז"ל שם החליטה ברותחין ודאי מצה היא וכו' אלא מיהו
כולי רבנן קמאי מכמה וכמה דורות קאמרי האי חליטה לא ידעינן היכי
איתא ולא שרו כל עיקר למיחלט בעיסה וכמה וכמה טרחי להתיר להן
מי שעורים שמרתיחין רותחין ומטילים שעורים לתוכן בין בעיסה בין
בחליטה ולא התירו להן גאונים דאמרי לא ידעינן להחליטה המותרת
היכי היא וכו' ולענין חולה הורו גאונים הראשונים כשהוא קשה עליו
החולי ואינו יכול לטעום כלום בפסח ומסתכן הוא מותר לעשות לו מה
שהוא צריך ע"פ רופאים דבכל מתרפאין חוץ מע"ז עכ"ל שם וכן כתב
מהר"ם חלאווה בסוגיא דחליטה ועיי"ש אחרי שהביא דברי רב האי

הנ"ל כתב והרב אלפסי ביאר דבריו יותר ואסר לכל כשאר איסורין שעומד על דינו דלחולה שיש בו סכנה מותר ולא לאחר עכ"ל שם בדף ל"ט ע"ב עיי"ש ומדברים אלה מוכח דיש לאסור חליטה אפילו בדיעבד ואפילו בהנאה ובשהיה כיון שהוא כשאר איסורין וכן מפורש דלחולה שאין בו סכנה לא מקילין והארכנו בזה להוציא מדברי המג"א שמסתפק בזה דאפשר אינו אלא לכתחלה בעלמא ואילו ראה דברי הקדמונים הנ"ל לא היה מסתפק בזה ומה שהביא ראיה מכבד עיין בא"ר שדחה זה ועוד לפלא לי על הרדב"ז ח"א סימן רמ"א ששאלו אותו אם מותר להשקות לחולה בפסח מי שעורים ועיי"ש שפלפל דאפשר לא היה חומרת הגאונים אלא בעיסה שממהרת להחמיץ קודם שתתבשל מרתיחת המים אבל בשעורין שקשין הם לא גזרו על חליטה וכתב עוד דאפילו אם גזרו גם בכגון זה מ"מ בחולה וכו' סמכינן אבקיאות דידן שאנו רואים שהשעורים יבשים וחזקים וכו' ואפילו בחולה שאין בו סכנה רואה אני להתיר דבר כזה וכו' עיי"ש ובת' הגאונים הנ"ל מפורש דגם במי שעורים הוי תקנה זו ומפורש ג"כ דבחולי שאין בו סכנה לא התירו ועיין במחצית השקל מה שכתב בזה דע"כ באין בו סכנה איירי ודבריו תמוהים ועיין בש"ת שמצדד ג"כ להקל להניח על הבטן שעורים חלוטים אפילו באין בו סכנה ותמך יתדותיו בדברי הח"י וכפי הנראה סבר דח"י מתיר לקיימו אחר הפסח אפילו בעין ואין כן כוונת ח"י רק אתערובות משהו קאי וכמו שהעתקנו במ"ב וכן העתיק הגר"ז ובחלוט בעין בודאי אסור לקיימו וכדמבואר בת' רב שרירא הנ"ל שכתב ואין מותרין ממנו כלום הלכך לענין דינא אין להקל כנגד כל הגאונים הנ"ל ואין ליתן לחולה לשתות מי שעורים אא"כ הוא מסוכן וכן לענין לחלוט שעורים ולהניחם על הבטן וכמו שהעתקנו במ"ב אלא דיש לומר דהגאונים גופייהו לא החמירו אלא לענין שתיה דאיכא לתא דכרת אבל בלהניח על הבטן דאין בזה רק לתא דלאו גרידא דבל יראה אפשר דלא היו מחמירים בזה ובכל חולה התירו אלא דקשה לומר כן דמה לי איסור לאו ומה לי איסור כרת וצ"ע :

* אין אדם יוצא י"ח במצה וכו' - עיין במ"ב ועיין בחידושי רע"א ובש"א שהביאו שיטת הריטב"א דדעתו דאף בגזל מצה יש שינוי מעשה דכיון דלעסיה קנייה בשינוי מעשה והמצוה מתקיימת אח"כ בבליעת המצה דהא בלע מצה יצא וא"כ דומה לגזל חטים או קמח ועשאו מצה דיצא ואף דלדינא בודאי נקטינן כשיטת השו"ע שהוא דעת רוב הפוסקים דס"ל דלא יצא וצריך לחזור ולאכול מצה אחרת משלו (ואפשר דס"ל דזה מקרי שהקנין בא ע"י המצוה גופא דק"ל בסי' תרמ"ט דלא מהני דאף שאם בלע בלא לעיסה יצא הא עכ"פ לכתחלה צריך לעיסה כדי שיהיה טעם מצה בפיו) מ"מ לענין שיהיה צריך לחזור ולברך כשאוכלה אפשר דיש לחוש לדעת הריטב"א שכבר יצא בדיעבד וע"כ לא יברך אח"כ מצאתי שכן הסכים במגן אלה. ולענין מרור אם יוצא בדיעבד בגזול דעת הכנה"ג בשם מהרי"ו דיצא והפרי"ח חולק עליו דאתקוש מצה ומרור להדדי כמבואר בפרק כל שעה ועיין בש"א סימן צ"ד דדעתו דגם במצה גזולה הפסול הוא משום מצוה הבאה בעבירה (והיא ג"כ דעת הלבוש) ולהכי גבי מרור דאינו אלא מדרבנן הו"ל מצוה הבאה בעבירה בדרבנן דלדעת המחבר בסימן תרמ"ט ס"ה יוצא בדיעבד וכ"כ במקו"ח ע"ש אכן לדעת

הרמ"א שם בהג"ה שכתב שאנו נוהגין כהפוסקים דסוברין דגם בדרבנן מצוה הבאה בעבירה פסול בודאי גם במרור לא יצא [וראיתי דבר פלא שכנה"ג כתב בשם מהרי"ו בסימן קצ"ג דיוצא במרור גזול ועיינתי שם ומבואר להיפוך וזה לשונו שם מהרי"ר אנשיל ממארפורק נסתפק כיון דמרור אתקש למצה וגזול פסול אם כן ישראל לא יעקור מרור (בעצמו) מן הקרקע מידי דהוי אסא דאמר להו וכו' להני דמזבני אסא וכו' עיי"ש בפרק לולב הגזול וני"ל דלא דמי דהתם גבי אסא מתקיים בקרקע משו"ה הוי כקרקע ע"ש הרי מבואר להדיא ממהרי"ו דגם הוא מודה שאם אחד גזול מרור מיד חבירו דלא יצא ורק לענין קציצה מן הקרקע ס"ל דלא מקרי מחובר מקודם ולא דמי לאסא] ועכ"פ לענין ברכה בודאי יש ליזהר כשנוטל מרור אחר לאכול שלא לברך עוד מחדש :

* ולענין ברכה וכו' - כתבו הפוסקים דדוקא בגזולה אין יוצאין לפי שהמצה גופא באה בעבירה מה שאין כן בהוציא מצה מרה"י לר"ה כשחל פסח בשבת יוצא בה ידי חובתו וגם יברך עליו לפי שהוא עבר עבירה ולא המצה גופא בעבירה ועיין לעיל סימן שי"ח ס"א במ"ב ובבה"ל :

* ע"ל ר"ס תרמ"ט - עיין מ"ב. עיין בח"י שהביא דעת מג"א לחלוק בזה שצריך לברך כיון שקנה כבר ובח"י השיג עליו והסכים לדעת המחבר ובמקור חיים ומגן אלף הכריעו כמג"א עיי"ש וכן בית מאיר מגמגם בזה וכתב שכמה פוסקים ס"ל דהאי אין זה מברך אלא מנאץ לא אתי לאפוקי שאין צריך לברך עליו אלא לומר שהוא מזכיר עון בברכתו ועכ"פ צריך לברך עיי"ש ועיין לעיל סימן י"א שכתבנו דדעת הט"ז והגר"א כשו"ע ורמ"א וכן מצאתי להרב יעב"ץ בסימן קצ"ו שהכריע כן להלכה וכן דעת הגר"ז בסימן זה וכן יש להורות דספק ברכות להקל :

סימן תנה

* מבעוד יום - דע דמה שכתב בהג"ה סמוך לבין השמשות לאו לדעת המחבר כתב כן אלא דעת עצמו הוא וכמו שמבואר בדרכי משה אבל להמחבר מותר לכתחלה לשאוב ביום בכל שעה שירצה ובלבד שימתין מללוש בהם עד למחר וכמו שמבואר דעתו בב"י וכן נקטו לעיקר הגר"א בביאורו והפר"ח והמאמר מרדכי ולהכי כתב המאמר מרדכי דהיכא דאיכא קצת דוחק ש"ד למימלא ביממא בעוד היום גדול כיון שלדעת מרן ז"ל ש"ד למעבד הכי לכתחלה :

* מדוד גדול - עיין מ"ב הטעם ועיין פמ"ג שזהו שייך דוקא שהמולייר עדיין פושר קצת שהועתק מאש סמוך זמן מה הא נתקרה זמן רב פשיטא שאין לחוש :

* ומים שבתוכו פושרין - אבל אם ציננן לגמרי לכו"ע מותר בזה [אפילו לדעת המחמירים בחמי האור שנצטננו] כיון שלא היה מתחלה חמי האור וכמ"ש בס"ק כ"ט [אחרונים] :

* יש לסמוך עליהם - והנה הב"ח מחמיר בכל גווי אך כמה אחרונים כתבו כדעת השו"ע והרמ"א ואפילו לדעת הב"ח אם נשאבו מן הנהרות יש לסמוך להקל בדיעבד בשוגג דידוע דלדעת רש"י עיקר הדין דמים שלא לנו קאי דוקא אמעינות וכן במים שלנו אך שהיו חמין שצינן שלש בהם בשוגג ג"כ יש להקל אפילו לדעת הב"ח וכ"כ הא"ר :

* מים שלא לנו שנתבטלו חד בתרי וכו' - ומים חמין או פושרין שנתערבו בהרבה מים צוננין עד שנצטננו דעת ע"ש וח"י וא"ר [וכן העתיק הגר"ז] להקל כיון שנתבטלו בצונן וחק יוסף ובגדי ישע מחמירין בזה וכן משמע במגן אלף וכן הפמ"ג מפקפק בזה דלא מצינו ההיתר כ"א במים שלנו וע"כ לענין ללוש בהם לכתחלה בודאי יש ליזהר אכן בדיעבד במקום הפסד מרובה או מניעת שמחת יו"ט יש להקל כ"כ בבגדי ישע :

* נוהגין וכו' ונכון הדבר - הנה מלשון זה משמע דאינו אלא לכתחלה אבל בדיעבד אין לאסור וע"כ דלא פסיקא להו דמלח מעט שנותנין במצה כדי ליתן טעם יהיה מחמם העיסה [דאף דק"ל דמליח הרי הוא כרותח הוא דוקא כשאינו נאכל מחמת מלחו] ולא חש לדברי המחמירין רק לענין לכתחלה והרמ"א בהג"ה שהוסיף לאסור אף בדיעבד הוא דאזיל לטעמיה שכתב בד"מ דלפי מה שכתב הטור לקמן בסימן תס"ב דמי מלח הוי מי פירות א"כ הוי מי פירות עם מים דק"ל דממהרות להחמיץ אם לא שיאפה מיד ולכן כתב הכא דאפילו בדיעבד אסור ור"ל אם לא היה נזהר לאפות מיד [והיינו שהעסק שעוסקין בה בידים אינה מצילה מידי חימוץ] וכן פסק הח"י [וכן משמע גם מ"א] דאם היה נזהר לאפות מיד אין לאסור בדיעבד המצה במה שנתן לתוכה מעט מלח וכ"כ בא"ר ודע דלפי מה שכתב הרמ"א לקמן בסימן תס"ב בד"מ דהטור לא מיירי כ"א במלח שחופרין מהקרקע אבל במלח שנעשה ממי הים כמו מים שלנו לכו"ע הוי כמים א"כ אין לאסור בדיעבד במלח שלנו בכל גווי (אם לא שנתן מלח מרובה) ואפילו לפי מה שמשיג המ"א עליו לקמן שם דהטור מיירי במלח שלנו ואפ"ה ס"ל דמי פירות הן הלא מ"מ לדינא מסיק שם הב"י בשם הר"ן והגהת מיימוני דלא כהטור וכן נפסק בהשו"ע שם דהוא בכלל מים וא"כ ע"כ לא יצוייר דינו דהרמ"א לאסור אף בדיעבד רק במלח שחופרין מהקרקע אם לא נאפה מיד. ודע עוד דאף אם נפרש דהרמ"א בשו"ע שסתם להחמיר בדיעבד אינו מטעם דהוא מי פירות אלא דחשש לדעת המחמירין מטעם חימום העיסה מ"מ להלכה יש לעיין אחרי דהרבה פוסקים מקילין בזה כמו שכתב הגר"א וכן מוכח בחידושי ריטב"א על פסחים שדעתו דבדיעבד בודאי אין להחמיר במעט מלח שנתן לתוכה וכן דעת מהר"ם חלאווה בחידושיו להקל במעט מלח. ובפרט אם היה שוגג בזה בודאי אין להחמיר דאפילו בלש בחמין יש פוסקים שמקילים בשוגג בדיעבד וכנ"ל בס"ג וכ"ש בענינו דבלא"ה יש כמה מקילין בודאי יש לסמוך עליהם כנלע"ד. ועיין בפר"ח שחולק על הרמ"א ומסכים להמחבר להקל בדיעבד :

סימן

תנז

* ומוטב שימעט בה - עיין בחק יעקב והעתקתי לעיל בסי' תנ"ו במ"ב סק"ז דאם אין לו רק עיסה אחת טוב שלא לצמצם כדי שלא להפקיע מחלה והוא מספר התרומה וע"ש בשעה"צ :

* שיתן כל המצות בסל - וטבלא שאין לה לבזבז כגון שולחן ספק הוא וע"כ כשמצרפם בכלי יזהר שלא יצא שום דבר למעלה מדופני הכלי כן איתא ביו"ד סימן שכ"ה ס"א בהג"ה ואם יצא צריך לכסותם במפה [אחרונים] ובדיעבד אם לא כיסם ולקח מעליונות חלה על כל הסל מסתפק הפמ"ג אם מהני ולענ"ד נראה דאין להחמיר בדיעבד אחרי דבלא"ה דעת הסמ"ג להקל דאין צריך כיסוי דאזיר כלי מצרפן כיון שהכלי יש לה תוך אף מה שיוצא למעלה כמונח למטה דמיא והובא דעתו בהגר"א שם עי"ש :

* והסל מצרפם לחלה - וה"ה ע"י כיסוי מפה והיינו שיניחם במפה וישים מפה זו ג"כ על המצות מלמעלה ואף שבאמצע קצת מגולות מצטרפות הכל כיון שמצדדין מכוסין עכ"ל הפמ"ג והוא נובע מש"ך יו"ד שם בשם מהרי"ל וסיים הפמ"ג דלפ"ז אם מונח בטבלא ולמעלה במפה לא ולענ"ד יש לעיין בעיקר הדין דבסמ"ק משמע דסתם כיסוי ג"כ מהני עי"ש וכן במחצית השקל משמע ג"כ דע"י סתם כיסוי מהני וצ"ע למעשה אכן בכלי שיש לו תוך רק שהמצות בולטין למעלה בזה ודאי נראה דיש להקל ע"י סתם כיסוי אחרי דהסמ"ג מקיל לגמרי וכנ"ל. ודע דאם נימא דסתם כיסוי מפה מהני לצרף ה"ה אם כפה כלי על המצות מהני ג"כ לצרף אכן לפ"ז הא דא"ר אליעזר אף הרודה ונותן לסל וכו' הוא לאו דוקא דה"ה אם כפה הסל עליהם :

סימן

תנט

* וביום המעונן וכו' - עיין בחידושי מהר"ם חלאווה בשם הרמב"ן דדוקא כשהוא מעונן גמור אבל כשהעננים עוברים ושבין פעם נגלין ופעם נכסין אין בכך כלום וכן עשה מעשה וכן עיקר עכ"ל וכן הביא הפר"ח דברי הרמב"ן אלו בשם מצא כתוב ומיהו אפשר דכ"ז מעיקר דינא דש"ס אולם לפי מנהג שהביא בהג"ה בסמוך יש ליזהר גם בזה דאפשר דהעננים יתפשטו בחוזק ולא אדעתיה וכן משמע מפר"ח :

* ואם הניחו וכו' הוי חמץ - ואפילו אם ספק שמא שהה שיעור מיל ג"כ אסור דהוא ספק דאורייתא [פמ"ג] :

* הוי רביעית שעה וכו' - עיין מ"ב דיש פוסקים שחולקין על שיעור זה ולדידהו שיעור מיל הוא שליש שעה וחלק ט"ו מן השעה (עיין מ"א ופר"ח וח"י וביאור הגר"א) ויש מבעלי סברא זו (עיין ביאור הגר"א ולפי גירסתנו בגמרא ועיין בספר סדר זמנים) שחושבין שיעור מיל לחשבון כ"ב מינוטין וחצי ולכתחלה במקום שאין

הפסד מרובה מששה י"ח מינוטין הוי חמץ ואסור בהנאה וכדעת השו"ע וכ"כ הגר"ז אמנם בהפסד מרובה אפשר דיש לסמוך על הני פוסקים דפליגי וכל כמה דלא שהה עכ"פ כ"ב מינוטין וחצי אין לאסור אם לא ראינו בה סימני שיאור וסידוק ועיין בספר סדר זמנים שכתב דגם לענין מליחה יש להחמיר אף דיעבד ולאסור כל זמן שלא שהה שיעור זה :

* ואחר שנתעסקו וכו' מיד יחמיץ - מקור דין זה מת' הרא"ש וכעין זה כתבו ר' אליעזר ממיץ והמרדכי לענין לישה בבית חם או אצל פי התנור וכן הביא האגודה בשם הגאונים לענין בית שהתנור בו עיין בב"י ובט"ז ולפי טעם זה כתב הרא"ש ג"כ בבצק לאחר שנתעסקו בו דהוא ג"כ חם מפני ריבוי העסק בו דג"כ מחמיץ מיד וס"ל דבזה לא שיערו חכמים מיל ושיעורא דמיל דאיתמר בגמרא הוא בבצק לאחר לישתו קודם שרידדו אותו דהלישה גופא אינו מחמם העיסה הרבה לכו"ע [עיין בפסחים דף ז' ע"א וברבינו מנוח פ"ג מה' חמץ דין י' עיי"ש היטב] והנה אף שבעיקר סברת הרא"מ והמרדכי לא מצינו מי שחולק עליהם אכן בדינא דבצק לאחר שנתעסקו בו דנקט הרא"ש מצינו לרבים מן הפוסקים דפליגי עליו עיין ברמב"ם פ"ה מה' חו"מ שכתב וז"ל כ"ז שאדם עוסק בבצק אפילו כל היום וכו' ואם הגביה ידו וכו' אם שהה כדי הילוך מיל וכו' עיי"ש הרי דגם לאחר שעסק בו כל היום והניחו ג"כ אינו מחמיץ אלא בשיעור מיל וכן מוכח להדיא בת' הרשב"א ח"א סי' קכ"ד מ"ש בשם הרמב"ן [והובא באחרונים] שהיה מוליך המצות לתנור שהיה בריחוק כמה בתים ואף שלבסוף חזר בו הוא מטעם שחשש שמא יתעכב עד כדי שיעור מיל וכדמבואר התם להדיא ומצאתי לד"מ שהעיר כבר בזה ועוד תמה על הא שהביא בעל ת"ה לענין שהיות מצטרפות ולסברת הרא"ש אפילו בלא צירוף משהייה ראשונה נאסרה [ומכ"ש שאין לחלק כפי סברתו בין עסק גדול בעיסה לעסק מעט דאדרבה כל מה שעוסק בבצק יותר הוא יותר קרוב להחמיץ אח"כ בשהייה מועטת קודם שיתחיל לעסוק בה עוד לפי סברת הרא"ש] והניח בצ"ע ותימה על האחרונים שלא הביאו דברי הד"מ בזה וגם על הד"מ גופא תימה שהעתיק להא דת"ה בהג"ה והוא סתירה מיניה וביה להאי דהרא"ש שהביא המחבר תיכף אחר זה אם לא דנימא דהד"מ חזר בו וסבר דהרא"ש מיירי בשאנו רואים שהבצק חם ובאופן כזה אפשר דכו"ע מודה ולפ"ז דינא דהמחבר לאו בסתם עיסות קאי אלא בשאנו רואין להדיא שנתחממה ומ"מ צ"ע :

תס

סימן

* אין לשין וכו' - עיין בט"ז דדעתו דדוקא לישה ואפיה לא מהני עומד ע"ג אבל בטחינה לכו"ע מהני בישראל שעומד ורואה שלא נעשה בזה שום חשש חימוץ אבל דעת הא"ר כהב"ח דטחינה תליא בפלוגתא שהובא בסימן תנ"ג ס"ד דאם נימא דבעינן שימור לשמה משעת טחינה ממילא אין יכולין לעשות זה ג"כ ע"י חש"ו ונכרי ואפילו הישראל עומד ע"ג ואם נימא דשימור לשמה הוא מלישה ואילך מותר לנו לעשות טחינה ע"י נכרי וחש"ו וכן הסכים בספר מטה יהודה ומה דנקט המחבר לישה ואפיה

מלתא דפסיקא נקט דזה אסור לכו"ע דאפילו מאן דמתיר ליקח קמח מן השוק בשעת הדחק מודה ג"כ דמשעת לישה ואילך בעינן שימור לשמה דוקא ואסור ע"י עכו"ם וחש"ו וכן משמע בביאור הגר"א דהמחבר נקט פה דבר דלכו"ע אסור וסיים המטה יהודה דכן ראינו המדקדקים לעשות מצה שמורה שלא לטחון את החטים אלא ע"י ישראל בריחיים של יד [וה"ה בריחיים של מים] ולא ע"י ריחיים של עכו"ם של בהמות ואפילו ישראל עומד ע"ג וכן ראוי לנהוג ולהנהיג עכ"ל ומ"מ מנהג העולם כהיום פשוט כהט"ז להקל בטחינה ע"י עכו"ם שנותן החטים לתוך האפרכסת אפילו במצות שמורה אך הישראל עומד ורואה שלא יבוא לידי חשש חימוץ וכן הח"י והלכה ברורה והגר"ז העתיקו דבריו להלכה וכן משמע ברוקח סימן רע"ב ומ"מ מי שאפשר לו שכל תיקוני המצות שלו יהיה ע"י ישראל הרי זה משובח. והפמ"ג מפקפק ג"כ קצת על דברי הט"ז וסיים בדבריו ודאי אם אפשר יקצרו הישראלים לשמה וכל עשיה הן טחינה וכדומה הנזהרים במצות שמורה עכ"ל. והנה מה דצריכין שימור לשם מצה דוקא בלישה ואפיה [וליש פוסקים גם בטחינה] אם הוא דאורייתא או דרבנן יש מחלוקת בזה בין הפוסקים בב"ח משמע לכאורה דהוא רק מדרבנן וכ"כ בחק יעקב דהוא רק אסמכתא אקרא דושמרתם את המצות והפר"ח הסכים דהוא מדאורייתא. והנה הח"י הביא ראיה לזה מדברי הרמב"ם בפ"ה מהלכות חמץ ומצה הלכה ח' והפמ"ג כתב דמדברי הרמב"ם אין ראיה שכתב כן רק לדגן שלא נתבקע דמן התורה אין איסור דאין זה חימוץ וחז"ל אסרו דבעי שימור גמור ובתשובת הרשב"א סימן כ"ו וסימן תקצ"ו ג"כ משמע דהוא מדאורייתא וכן בלבוש סימן תנ"ד עיי"ש. ובאמת הדין עם הפמ"ג שכן מוכח בפ"ו הלכה ט' שכתב שם חלות תודה וכו' אין יוצאין בהן י"ח משום שנאמר ושמרתם את המצות ולא הזכיר שם כלל שהוא מד"ס וכן מוכח עוד ביותר בפירוש המשנה שלו בפ"ב דפסחים לענין חלות תודה שכתב שם דלפיכך אינו יוצא בה בפסח אע"פ שהיא מצה גמורה לפי שאמר הש"י ושמרתם את המצות ובא בקבלה מצה המשתמרת לשם מצה יצתה זו שאינה משתמרת לשם מצה אלא לשם זבח עכ"ל הרי מוכח בהדיא דהוא דרשה גמורה דבעינן שימור לשם מצה אלא דמה דמצריך רבא שימור יתירה משעת קצירה ואילך לשם מצה הוא רק מדרבנן ולכתחלה וכן הסכימו הרבה מהראשונים עיין בחידושי ריטב"א על פסחים ובסמ"ג לאוין ע"ט אבל עכ"פ מלישה ואילך עד אחר אפיה בודאי לעיכובא הוא מן התורה ואפילו בדיעבד ואח"כ מצאתי בבית מאיר שגם הוא השיג על הב"י וח"י ע"ש שהסכים לדבר ברור שהוא מן התורה וכתב שכבר הרגיש בזה גם הפר"ח על הב"ח. שוב אמרתי שגם מדברי הב"ח אין ראיה שהוא סובר שמדרבנן הוא דלא כתב זה רק על אודות אותו זקן שדעתו היה שלא לאכול בלילה ראשונה אף אם יעשה העכו"ם בפניו זה סובר הב"ח שהוא מדרבנן ואין כדאי לבטל בשביל זה המ"ע דאורייתא לגמרי. אח"כ מצאתי בחק יוסף שגם הוא השיג על החק יעקב בכל הראיות שכתבנו וכתב שהעיקר כדעת הפר"ח דשימור לשמה הוא מדאורייתא וגם דעת הרמב"ם ע"כ כן הוא כמ"ש וכן הב"ח סובר כן רק לענין שלא יועיל עומד ע"ג בזה סובר הב"ח דאין לבטל

המ"ע משום זה וכמו שכתבנו מקודם ע"ש. ולפי"ז יש ליזהר שלא לסמוך לכתחלה במצת מצוה על חזקה דרבא דס"ל דמכיון שהגיעו לכלל שנים מסתמא הביאו ב"ש אם לא שהם גדולים בשנים וכ"כ הפמ"ג. עוד כתב דהך לשמה יראה דיוציא בפה ובדיעבד סגי במחשבה וזה בלישה ואפיה דמצה משום דסתמא לשמה משא"כ בטחינה וקצירה צ"ע עכ"ל והנה מדבריו נראה דאם לא חשב הישראל בשעת לישה ואפיה לשם מצה אפילו בדיעבד אינו יוצא בה וכן משמע מרש"י דף ל"ח אהא דאיתא שם חלות תודה אם עשאן לעצמן אין יוצאין בהן ידי חובתן בפסח משום דכתיב ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לשם מצה יצתה זו שאינה משתמרת לשם מצה אלא לשם זבח ופירש"י ושמרתם וכו' לשם מצה כל שימור שאתה משמרה התכוין לשם מצה של מצוה ומשמע מלשונו דסתמא לא מהני ואינו דומה למאי דקי"ל לגבי קדשים דסתמא לשמה קאי משום דהקדישו מתחלה לשם עולה או שלמים ומשו"ה תלין דבעת העבודה עומד ג"כ לשם זה משא"כ בעניננו אמנם בחידושי הריטב"א לפסחים מצאתי שכתב דאם לש ישראל להעיסה כיון דכל דקעביד לפסח קעביד זהו כפירש לשם מצוה ודוקא בשעת לישה דסתמא קיימא להכי אבל שימור דקצירה שאין סתם קצירה לכך צריך שיזכור לשם מצוה כדאמר רבא ובעכו"ם שאין לו חלק במצוה אפילו בשעת לישה לא עביד לשם מצוה וה"ה לענין חש"ו ע"ש. הא קמן דס"ל דבישראל גדול סתמא לשמה קאי [וקצת תימה מי עדיף זה מכתובת ס"ת באזכרותיהן דסתמא שלא לשמה כדאיתא בהניזקין וגם בדף מ"ה ע"ב ורשב"ג עיבוד לשמן וכו' עיי"ש היטב] וצ"ע :

* מצת מצוה - עיין מ"ש במ"ב. ועיין ברמב"ם פ"ה מה' חמץ ומצה דין ט' ומוכח שם דדעתו דאכל מצה שאוכל בפסח צריך שימור ועיין במגיד משנה שם שהביא סמוכין לזה עיי"ש דלכתחלה יש לעשות שימור בכל המצות ולעיכוב אינו אלא לכזית שאוכל בליל פסח עיי"ש והאי בצקות של עכו"ם דמבואר בש"ס דאדם ממלא כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה היינו מעיקר הדין או במקום שאין לו אלא כזית אחד וכההיא דסימן תפ"ב עיי"ש בט"ז וש"א ועיין בח"א שכתב דהגר"א היה מקפיד מאד אשימור בכל המצות שאוכל בכל הפסח ונראה דהוא כסברת הרב המ"מ הנ"ל. ודע עוד דעיקר דינא דבצקות של עכו"ם אדם ממלא כריסו מהם לא הביאו הפוסקים וכתב הב"י בסוף סימן תנ"ד דטעמייהו הוא דס"ל כפירוש ר"ח דמיירי שלשם בפני ישראל וישראל ראה שלא נתערב בהן כלום חמץ ולא נתחמץ בלישה אלא שלא נשתמרה לשם מצה וא"כ אין כאן חידוש דין וכן הסכים בלבוש ופר"ח וחמד משה. אכן בא"ר כתב דהרבה מפרשים קיימי בשיטת רש"י דכל שאין בו סידוק ושיאור אף שלא ראה הישראל כשלש העכו"ם לא חיישינן וכתב שכן כתב הרא"ש וטור ור' ירוחם הנמשכים אחריו ושיבולי לקט ומנהיג וצדה לדרך וכתב דיש לסמוך בשעת הדחק ביותר. ובאמת כפי הנראה לא היו לפניו בזה דברי שאר ראשונים עיין בחידושי רמב"ן פסחים שם בסוגיא ובחי' ריטב"א ובמהר"ם חלאווה כולם דחו סברת רש"י בכמה ראיות והסכימו לפירוש ר"ח עיי"ש שהאריכו בזה וגם הרי"ף והרמב"ם שהשמיטו בודאי ג"כ מפרשים כפירוש ר"ח דתמוה הוא לומר כסברת א"ר דהשמיטו זאת

משום שהוא מילתא דפשיטא כיון שאין בו סידוק ושיאור ואדרבה מסתימת הרמב"ם משמע שצריך שימור גם למצות של שאר ימי הפסח וכמו שכתבנו לעיל בשם המ"מ עיי"ש וע"כ נראה דאין להקל בזה כלל:

* ולא אופין וכו' - וכדמבואר בש"ס דף מ' משעת אפיה וכו' אלמא דבאפיה לכו"ע בעינן ישראל ועיין בב"י מה שכתב בזה והב"ח חולק עליו וכ"כ מ"א בשם מהרי"ו וכן סתמו כל הפוסקים וכלשון המחבר ומשום דגם בנתינה לתנור צריך שמירה שלא ישהה נגד פי התנור ועכו"ם אינו חושש לזה:

* וקטן - עיין במ"ב מה שכתבנו אודות הטעות שמניחין לקטן ליתן מים לתוך הקמח. ויותר מזה יש טעות נתפשט לאיזה אנשים שקונים קמח שמורה לאפיית מצותיהם וגם הם מניחים לקטנים ליתן מים לתוך הקמח וכמה טועין הם שחושבין שכיון שקמח הוא מחטים ששמרו מעת הקצירה יצאו בזה ידי הכל וטעות גדול הוא שבכל אופן הוא העיקר הלישה והאפיה וע"כ צריך שיהיה בזה כל מעשיהן היינו הנתינת מים לתוך הקמח והלישה והעריכה [וי"א דגם הניקור] והאפיה ע"י גדולים ויהיה הכל בפירוש לשם מצת מצוה וא"צ שיאמרו בכל מצה ומצה אלא יאמר כל אחד מה שיעשה היום בענין מצה זו יהיה הכל לשם מצות מצה. וזכורני בימי נעורי היה המנהג בישראל שבעת אפיית מצות בעל המצות היה אומר וחוזר להעוסקים כמה פעמים שיזכרו שהיא מצת מצוה ועכשיו בימינו נתרופף המנהג הזה מפני שכמה מדקדקים ליקח מצה שמורה ללילי הסדר והמצה שמורה נאפה בכל מיני הידור מפני שע"פ רוב לוקחין אותם מרב העיר או משארי ת"ח וע"כ אין מדקדקין בסתם מצות אבל באמת יצא שכרנו בהפסדנו מפני שסוף סוף רוב העולם אין לוקחין מצה שמורה ויוצאין בסתם מצה וכשקטנים עוסקין בעניני לישה ובעריכה וכה"ג אין יוצאין ידי מצה וא"כ יותר טוב היה המנהג שלפנים שהיה הבעה"ב עונה ואומר מצת מצוה לפני הכל שזהו כעומד ע"ג ויוצא עכ"פ לדעה שניה:

* ויש לעשות המצות רקיקין וכו' - עיין מ"ב ואף דבדברי הרמ"א היה נכון יותר לפרש דאדברי המחבר קאי במסרק דקשרי אפילו אם נעשה צורה עי"ז וקאמר דמ"מ טוב למהר וע"ז הוסיף הרמ"א עצה אחרת דיש לעשותן דקים דבזה אינו ממהר להחמיץ אכן מלשון מהרי"ו המובא בד"מ משמע דאכל מצות קאי וביותר מבואר כן בלשון מהרי"ו עיי"ש ועיין מה שכתבנו בס"ה:

* פת עבה טפח - עיין מ"ב ודין זה העתיק המחבר מרי"ו עיין בב"י ועיין במג"א שמגמגם בעיקר דין זה וכתב דמדמהשמיטו הפוסקים ש"מ דס"ל דלמסקנת הש"ס דפת עבה היינו פת מרובה ובפת עבה ממש ליכא שום איסורא ובאמת אינו כן ומש"ס מוכח דלא קא הדר במסקנא ממה דס"ד לפרושי עבה ממש אלא משום קושית רב יוסף דלית לנו למילף היתרא בעבה מלחם הפנים דשאני התם דהיו זריזים ועוד טעמים עיי"ש וא"כ

אדרבה אפשר דאפילו בפחות מטפח אינו מותר וכן מוכח שם ברש"י דגם למסקנא לא קא הדר מעיקר הדין עיין שם בד"ה פת מרובה שכתב ובהררין דקין מיירי וכו' עיי"ש וכן מוכח מפר"ח שכתב וז"ל וכמה עוביה טפח כלחם הפנים שהיה מצה וכו' ודחינן ואסקינן האי פת עבה פת מרובה וכו' עיי"ש הרי דהמסקנא הוא משום דדחי ליה הש"ס סברת רב הונא וכן מבואר עוד בדבריו בביצה דף כ"ב עיי"ש וכ"כ הרשב"א והמאירי בחידושיהם בביצה כ"ב עיי"ש וכ"כ האו"ז בה"פ דף נ"ט עיי"ש בריש העמוד וכן הביא הברכי יוסף בשם הרשב"ץ לאיסור והרשב"א הוסיף עוד יותר דכיון דמלחם הפנים ליכא למילף אפשר דאפילו בפחות מטפח אסור וז"ל שם ולא אתפרש בגמרא עד כמה שרי וכל דעביד להו רקיקין שפיר דמי עכ"ל וכן מבואר בהדיא גם בחידושי הריטב"א בשם הרא"ה לאיסור בטפח ומסיים ג"כ דכיון דלא איתפרש שיעורא שיעורא אינו מותר אלא ברקיקין עיי"ש וכן מצאתי בחידושי מהר"ם חלאו"ה לאיסור בטפח וכ"כ האו"ז שם בעמוד הנ"ל וז"ל ואפי' בפחות מטפח יש לזהר וכדאמרינן אם אמרו בלחם הפנים בפת עמילה וכו' עיי"ש הרי ביארנו מכל הני פוסקים דבטפח בודאי אסור ולהרשב"א ולאוי"ז ולהריטב"א בשם הרא"ה אפילו בפחות אפשר דאסור לעשות מדלא נזכר בש"ס שיעורא. ובאמת כבר השיגו למג"א כמה אחרונים עיין בספר הלכה ברורה ובביאור הגר"א וכן בפר"ח החזיק בדעת המחבר ע"ש אלא שלא הביאו כל הפוסקים הנ"ל גם בפר"ח צידד דבפחות מטפח מותר לכתחלה וכ"כ בח"י וכ"ז מחמת שלא ראו דברי הרשב"א והריטב"א והאו"ז הנ"ל שהבאנו. ולענין דיעבד בעבה טפח דעת הפר"ח להחמיר ושאר אחרונים פסקו להתיר אכן בחידושי הריטב"א בשם הרא"ה מצאתי כדברי הפר"ח. וז"ל וכיון דאפיקתיה מטפח ולא אוקמו לן בגמרא שיעורא אחרינא להתירא לית לן למיעבד פת עבה כלל וזהו שנהגו העולם לעשות מצה של חובה דקה (מה דנקט חובה משום דאז בעינן שמירה יתירה ולכך זהירין לעשות רקיקין דקין אע"פ שמן הדין אפילו אינן דקין מותר כל שאינן עבין) ומ"מ אפשר דביעבד לא אסרו עד טפח עכ"ל ומאור זרוע משמע דלא פסיקא ליה בזה ואפילו ביותר מטפח לא ברירא ליה לאיסור בדיעבד וז"ל ובמצות עבות יותר מטפח אסור וכן מצינו בלחם הפנים שהיה עביו טפח ואעפ"כ יש לומר דלא החמירו חכמים אך לכתחלה וכו' עכ"ל. ולמעשה נראה דביותר מטפח יש לאסור אף בדיעבד מאחר שהריטב"א בשם הרא"ה חוכך גם בפחות מטפח וכן מצאתי בבגדי ישע שאוסר בדיעבד ודלא כשבות יעקב [ומובא בשע"ת] שהקיל בזה בדיעבד:

תסא

סימן

* קרקע חדש - עיין מ"ב דהוא כעובי אצבע וכתב הפמ"ג בדיעבד יש להתיר אף בפחות מזה:

* בין באלפס בלא מים - ויוצא בזה גם כן ידי חובת מצה וכן מה שכתב בין בקרקע ג"כ יוצא בזה ידי חובת מצה כדאיתא כל זה בברכות ל"ט

ובפסחים ל"ז ומועתק כ"ז ברי"ף ורא"ש והרמב"ם ולפלא על השו"ע
שלא העתיקו :

* ויש ליזהר וכו' - עיין מ"ש במ"ב דאי אינה מחזירה כלל בודאי תחמיץ
עכ"פ בשיעור מיל ועיין במג"א סק"י"א ובא"ר ובח"י ובש"א ששקלו וטרו
בזה והמג"א נוטה לומר דבדיעבד אין לאסור כלל בלא קרמו פניה עיי"ש
וא"כ ה"ה בחוטין נמשכין ממנה דחד שיעורא הוא כדמבואר בפסחים דף
ל"ז ברש"י ד"ה וכן ובאו"ז בשם הריצב"א וכן בתוס' מנחות ע"ח
ובשיטה מקובצת שם ואנו סתמנו דמחמיץ בודאי וכדעת ר' שמואל
מפלייז"א המובא באו"ז ה' פסחים דף נ"ט ובמרדכי דלא מצינו בהדיא
מי שחולק עליו ואדרבה מפ"י הר"ח שכתב דאי חוטין נמשכין הוי ליה
בצק ואסירי וכ"כ בפ"י ר' מנוח להרמב"ם מוכח מזה דאפשר לבא לידי
חימוץ וכשאר בצק עכ"פ וכן פירש"י במנחות דע"ח דאי אין חוטין
נמשכין הוי ליה אפוי כל דהו וא"כ קודם לזה אינו אפוי כלל וכיון שכן
בודאי מחמיץ בשיעור מיל עכ"פ וכבר העיר בזה בעל נוב"י בסימן פ' וכן
מבואר בתוס' מנחות נ"ז ע"ב דמשקרמו פניה שוב אינו מחמיץ ונ"מ לענין
מצה עיי"ש ובפסקי תוספות וכ"כ בפסקי תוס' מנחות ע"ח וז"ל פירס
ושוב אין חוטין נמשכין שוב אינו מחמיץ והיינו קרמו פניה בתנור עכ"ל
הרי מוכח דקודם לכן שפיר מחמיץ וכן מצאתי להריטב"א פסחים שם
שכתב בשם רבו הרא"ה וז"ל כל שפורסה ואין חוטין וכו' וכיון דכן
מההיא שעתא שוב אינה באה לידי חימוץ עכ"ל וכ"כ לקמן בעמוד גבי
אפוי שבישלו וז"ל שלאחר שנאפה כשיעור מצה שוב אינו מחמיץ וכו'
עיי"ש הרי מוכח דקודם לכן בא לידי חימוץ [ולא מצינו כנגד זה רק משמעות הטור
שכתב ואם לאו אין יוצאין דמזה רצו המקילין להוכיח דמשום לתא דחמץ אין כאן אלא שאין יוצאין
בה ידי מצות מצה אבל כבר דחו האחרונים זה דהטור עיקר דינא אתי לאשמעין דלא מקרי לחם
והיינו אפילו בשרוצה לאכול מיד דבודאי לא נתחמצה עדיין דאפילו למה דמחמרינן לעיל בסימן
תנ"ט בהיתה העיסה חמה ואפי' בפחות משיעור מיל אעפ"כ פשוט דשיעור כל שהוא בעינן עכ"פ
וברגע אחת לא תחמיץ וכבר כתבנו שם בזה בשם מאמר מרדכי כעין זה אבל בשהה שיעור מיל
ואפשר אף בפחות מזה מודה הטור ובהג"ה שהזהיר ליקח וכו' ולהחזירה דמשמע אפילו רוצה
להחזירה מיד היינו רק לכתחלה ומשום שמא ישהה ויבוא לידי חימוץ] וכיון דכן נראה
דאפילו בספק אם חוטין נמשכין אין להקל בדיעבד אפילו בהפסד מרובה
דהוא ספק דאורייתא וכן פסק בשארית יוסף וח"י ובנודע ביהודה סימן
פ' :

* יוצא אדם וכו' - עיין במ"ב דהוא לזקן וחולה ויש עוד עצה למי שקשה
לו לאכול מצה יבשה שיאכל מצה מפוררת אף שהוא כקמח ומברכין ע"ז
המוציא ואכילת מצה ובלבד שיאכל כזית [אחרונים] :

* והוא שלא נימוחה - הנה מפירוש רש"י משמע דאפילו נתמססה כל
זמן שלא נימוחה לגמרי יוצא בה ועיין בב"ח דמשמע שמצדד כן להלכה
וכן משמע בביאור הגר"א שהראה מקור לדין זה ממה שאמרו המחמהו
וגמעו אם מצה היא אין אדם יוצא ידי חובתו בפסח [ור"ל דודאי עיי' שריה דאי
עיי' בישול אפילו לא נמחה אינו יוצא דק"ל כר' יוסי אך הצריכותא שם בחולין לא אתיא כ"כ שפיר
עיי' בדף ק"כ] אלמא דנימוחה קרי היכא דראוי לגמיעה אכן מדבר הרב"י
משמע דאפילו לא נמחה לגמרי ג"כ אינו יוצא ידי מצה ומה דנקט וגמעו

אפשר דלרבותא דחמץ נקטיה דאפילו בזה דעבדיה כעין שתיה ג"כ חייב משום דכתיב נפש לרבות השותה כדאיתא שם בגמרא וצ"ע:

* אוסרין אותה תוך הפסח - עיין מ"ב שהטעמנו מעט את טעם הדבר ומ"מ אינו אלא חומרא בעלמא וכמו שכתב הט"ז דהא ירך שצלאו בגידו א"צ מדינא אלא כדי נטילה ועיין בביאור הגר"א שכתב דלפי מאי דמבואר לעיל סימן תמ"ז סוף ס"א גם בתוך הפסח אין לאסור אלא מקום דיבוקו וכן הסכים הפר"ח לדינא ואפשר דמצד המנהג גם הם מודו דיש להחמיר אמנם אם יש לו ספק בעצם הכפל בודאי אין להחמיר חוץ לאותו מקום:

* אין לאסור רק מקום הדבוק - עיין במ"ב דהיינו אפילו נמצא תוך הפסח ועיין במ"א שיש מחמירין אז לשרוף אע"פ שאינו חמץ ברור אלא חשש בעלמא:

* זו על זו בתנור וכו' - כתב בספר חמד משה וז"ל בדין זה וכן בדין כפולה היה נראה דכל שדבוקים יחד בנשיכה אין איסור בזה והרי זה כמצה עבה הרבה ואין בזה רק אם שוכבות זה ע"ז או דבוקה וכשמפרידים זה מזה יתפרדו בלי נשיכה אבל אם הם בנשיכה יחדו ידבוקו זה יבוא ע"פ רוב כשהגיבול רך וידבק בלי פירוד כאלו נילושות כאחד ומ"מ לא מלאני לבי להחליט היתר בזה הואיל ולא פירשו הפוסקים ואולי מתחלה היו מדובקים בפירוד ואח"כ ע"י חמימות הרב פלטו לחותן ונדבקו יחד ומ"מ אם יהיה עוד איזה צד להקל יש להקל ולהתיר בענין כזה כן נ"ל עכ"ל:

סימן תסב

* ממהרים להחמיץ - עיין בפוסקים דאיכא פלוגתא בחמץ זו לדעת ר"ת וש"פ אינו אלא חמץ נוקשה דחמץ גמור אינו אלא ממים בלבד ולדעת הרמב"ם ודעמיה הוא חמץ גמור ועיין בפמ"ג שהסכים דדוקא במיעוט מים אבל אם הרוב מים לכו"ע הוא חמץ גמור וחייב כרת עליה:

* אין ללוש בהם - ובנפלו מי פירות על חטים או קמח ונתייבשו אם מותר לאפות מהן מצות אח"כ נחלקו האחרונים יש אוסרים דבשעה שיובא עליהם מים תתעורר בהם כח מי פירות ותמהר להחמיץ ויש מקילים כיון שכבר כלה הלחלוחית ונתבטלו לא יתעורר שוב עיין בפר"ח וא"ר וח"י וח"מ ומאמר מרדכי והגר"ז וח"א ונראה דבשעת הדחק יש לסמוך להקל וללוש מאחר שעיקר דין המחבר אינו לכו"ע דלהרי"ף והרמב"ם אינם מחמיצים יותר משאר עיסה שנילושה רק במים והסכים המגיד ורבינו מנוח לדעתם א"כ עכ"פ בנתייבשו יש להקל:

* בהם - ואם מותר לקטוף המצה במי פירות פלוגתא הוא בברייתא ולדעת חכמים אסור וכן פסק הר"ח בפירושו והרשב"א בתשובה ומביאו

הב"י והמחבר השמיט זה משום דבטור הביא די"א דמלילה ראשונה ואילך מותר קיטוף ודעה זו הובא ברי"ץ גיאות בשם רב שרירא גאון עיי"ש אכן מנהגנו להחמיר בזה וכמו שכתב הרמ"א לקמיה :

* ללוש ביין - אבל בשמרי יין הוי חמץ גמור [אחרונים וכמו שכתב בתוספות כ"ח ע"ב דלא כא"י] :

* הואיל וכבר נתבטלו וכו' - עיין משנה ברורה שכתבנו בשם רוב האחרונים דמיירי שנתערבו בשעה שהיתה היין תוסס. ודע דמ"מ יש ג"כ כמה אחרונים שמפרשים דברי השו"ע כפשוטו דאפילו ביין גמור נמי מיעוט המים מתבטלים במי פירות וכפי ששמעו באמת מפשטות לשון המחבר שסיים הואיל וכבר נתבטלו קודם שלשו העיסה אלמא דוקא בשעת לישת העיסה אם עירב מעט מים בהעיסה שנילושה ביין לא מתבטל ומשום דלא שייכא שם ביטול שתיכף בהצטרפם יחד עם העיסה מתחילין לעשות פעולת החימוץ עוד קודם שמספיקין היין לבטל המים משא"כ קודם שבאו להעיסה שפיר מבטלים המרובים למועטין וכשבא אח"כ היין לעיסה הרי היא כמי פירות לבד. והא דכתב המחבר בסעיף ו' דחטה שנמצאת בדבש וכו' מותר ובלבד שלא נתערב בהם אין כוונתו שלא נתערב בהם אפילו מקודם שלשו אלא שלא נתערב בהם בחטה ובדבש בשעה שהיו מעורבים וכנ"ל עיין בהג"ה במג"א שחתנו מפרש כן וכן מצאתי להלכה ברורה שמסכים כן להלכה וכן נראה שפירשו בעל צ"צ והשל"ה מובאים דבריהם במג"א סק"ו בקצרה ובפרי"ח הביא דבריהם בארוכה וכ"כ הפרי"ח ומטה יהודה בפירוש דבריהם. וכן הוא דעת הא"ר וכן נראה דעת הגר"א בס"ק ט' עיי"ש שהוכיח דברי המחבר מהא דפי' כל שעה הא במילחא ומשחא ואע"ג דמילחא אינו כ"א מים לדעת המחבר בס"ז וא"כ הוא מים עם מי פירות וע"כ דמעט המלח מתבטל נולא ס"ל כסברת הר"ן דמשום שנשתנה צורתו וכמו שמובא דבריו לקמן סימן תס"ג במג"א ס"ק א' ועיין בריטב"א שם בסוגיא]. ומוכח דדעת הגר"א בכוונת המחבר דלא מטעם שתסיסת היין מהפך המים ליין דהא התם לא שייך זה וע"כ מטעם ביטול בעלמא. וכן הסכים בעל בית מאיר שפירוש זה הוא היותר נכון בכוונת המחבר וע"כ אף שרוב המפרשים לא פירשו כן עיין בלבוש ובעו"ש ובמג"א ופרי"ח בשם מהרי"ט ואביו המבי"ט ומאמר מרדכי ומטה יהודה ומור וקציעה ושאר אחרונים מ"מ אפשר לסמוך אהני פוסקים שהבאתי עכ"פ לענין להתיר ללוש לכתחלה ולשומרן מחימוץ כשאר עיסה שנילושה במים מאחר שלדעת הרי"ף והרמב"ם בכל מקום מותר לערב אפילו הרבה מים עם יין וללוש לכתחלה רק שצריך לשמור מחימוץ כשאר עיסה שנילושה במים וא"כ עכ"פ בנידון דידן שנתערב מעט וכבר נתבטל יכולין אנו לסמוך עליהם וכן פסק הח"י ובעל מגן אלף :

* ובלבד שלא נתערב וכו' - עיין מ"ב במש"כ דאם החטה שנמצאת במי דבש לא נתבקעה רק נתרככה יש להקל אף דיש לספק שמא שהתה מעל"ע והיינו משום דהו"ל ס"ס באיסור משהו ספק כבוש וספק שמא לא הוי חמץ כלל דנתרככה אינו אלא ספק חמץ [לבד הספק דמי פירות]. והנה

אף דהמשב"ז לקמן בסי' תס"ז אות י"ח מסתפק להחמיר לענין שתיה
אף בנתרככה מ"מ לענ"ד הסומך להקל לא הפסיד עיין לקמן בסימן
תס"ז בסי"ב במחה"ש שמפקפק על עצם הדין של המ"א דמחמיר בספק
כבוש ובפרט בזה שדעת הבית מאיר שחטה במי דבש או ביין צמוקים הוי
נותן טעם לפגם (עיי"ש בסימן תס"ז) בודאי יש להקל עכ"פ בנתרככה שיש כמה
ספיקות להתירא:

תסג

סימן

* משמן ומלח - עיין במ"ב דאפילו מלח שלנו וכו'. כן מוכח לדעת הר"ן
שהעתיקהו האחרונים דבכל גווני מותר וכ"כ הגר"ז וכ"מ מפמ"ג.
ועכשיו מצאתי בחידושים מהריטב"א הנדפס מחדש על פסחים ונחוץ
לענינו וז"ל שם ותיקא שרי ואוקימנא במשחא ומלחא ומשום דמי
פירות אין מחמיצין י"א שזה במלח הנחצב מן ההר אבל מלח הנעשה מן
המים הרי הוא כמים ואסור וי"א שאפילו מלח הנחצב מן ההר גם הוא
ניתן למים אלא דהכא לפי שהמלח מועט כדי נתינת טעם לא חששו
ואחרים פירשו דבכל מילחא מיירי והכא מיירי כשנתבשלו הקמח והשמן
בתחלה יפה ואח"כ נתן בו מלח דהו"ל כאפוי שאינו בא לידי חימוץ וזה
נראה נכון להריטב"א ז"ל עכ"ל והנה מה שכתב הר"ן הוא הי"א השני
ומצינו למימר דגם אחרים מודים דכשנותן מעט מלח שרי בכל גווני
כהר"ן אלא דלא בעו לאוקמי דוקא במעט מלח ואין להקשות להר"ן ל"ל
להגמרא למימר הא במיא ומלחא לימא תרוייהו במשחא ומלחא אלא
דחדא מיירי שנתן בו מלח מרובה ולהכי אסור וי"ל דאין דרך לתת מלח
מרובה לשם אכן להריטב"א קשה ל"ל לאוקמי במיא ומילחא לימא
דאיירי שנתן שמן ומלח ביחד ואולי י"ל ג"כ דדרך ליתן המלח לבסוף.
ולדינא נראה דטוב לכתחלה להתנהג כהריטב"א ליתן המלח לבסוף אחר
שנתבשל המאכל:

* והוא שלא יהא בו מים - ואי אית ביה מים אסור בין יש שם מלח או
לא:

תסה

סימן

* בשום פנים - עיין מ"ב וכתב המחבר כן לאפוקי מדעת הרמב"ם בזה
ועיין שם ברמב"ם פ"ה מחו"מ שכתב שלש עצות בזה אחד שיאכילן מיד
או שיהא עומד שם ויראה שלא ישהה המורסן כשיעור מיל ב' כתב כל
זמן שהעופות יאכלו וינקרו אינו מחמיץ אפילו שוהה הדבר טובא ג' כתב
כל זמן שהוא מהפך בידו המורסן אינו מחמיץ והעיטור חלק עליו משום
דאסור להשהות לכתחלה אפילו בפחות משיעור מיל ובריטב"א פסחים
חלק ג"כ על מה שכתב דכ"ז שמנקרים אינו מחמיץ וכתב דזה לא דמי

למה דאמריי גשמים שהיו נוטפין טיף נגד טיף דאינו מחמיץ (וכונתו דהכא אינו מוכח שבכל משהו חמץ ניקרו התרנגולים משא"כ התם דהטיפים היו מכוונים זה כנגד זה) והגר"א כתב דגם בטיף אינו אלא לענין דיעבד. ועיין מ"ש בזה הפרישה. ודע דעל הא דמהפך בידו כ"ז שאוכלין שכתב הרמב"ם לא נמצא בהדיא מי שחולק ואפשר לכאורה דבזה כו"ע מודים דמותר אפילו לכתחלה וכמו בכל עיסה דקיי"ל בכל מקום דכ"ז שעוסקין בה אינו מחמיץ ומ"מ צ"ע מדכתב המחבר אין שורין וכו' בשום אופן משמע דגם בזה נהגו להחמיר:

תסו

סימן

* שק מלא קמח שנתלחלח - כתב הפר"ח שק מלא קמח שהיה מוטמן בחול ומצא הקמח מלוחלח הוי חמץ דתנן בפ"ג דמכשירין המטנן בחול הרי זה בכי יותן וכתב הרע"ב דאין חול בלי מים:

* ואם א"א וכו' ירקד הקמח וכו' - הוא סברת הרוקח ואע"ג דהרא"ש כתב על סברא זו דהיא קולא גדולה מ"מ סמך עליה המחבר משום דגם דעת המרדכי כסברא זו רק בנתיבש שלדעת המרדכי ג"כ להחמיר כהרא"ש בזה נקט המחבר לחומרא ושלא כרוקח ועיין בני"צ ובמגן אלף שכפי הנראה לא נחתו לזה:

* ואם נתייבש בפסח וכו' - עיין מ"ב והנה משמע מלשון השו"ע דאפילו אם הריקוד היה בפסח ג"כ מותר לשהותו והמגן אלף מפקפק בזה כיון דעכ"פ צריך לרקד הרי ג"כ נעשה בזה עתה התערובות בקמח דרך נקבי הנפה ואמאי מותר לשהותו וגם המעיין היטב במקור זה הדין שהובא בב"י משמע שם ג"כ דבעינן דוקא שירקדו קודם פסח [ונמשי"כ שם אבל בפסח יזרקו הכל ר"ל היינו כשלא ניהלו אותו קודם פסח אבל אין חילוק בין נתייבש קודם פסח לנתייבש בפסח רק דקודם פסח אפשר ליתן עצה בהרקדה אבל אם לא ריקדו אז אין לו תקנה דא"א שלא יתערב פירור משהו] ועיין בפמ"ג שגם הוא נדחק מאד בסברת המחבר וע"כ הסכים המגן אלף לפרש שגם כונת המחבר הוא כן דבנתייבש קודם פסח יש לו תקנה בהרקדה ואם נתייבש בפסח אין לו תקנה בהרקדה ואסור לשהותו ורק אורחא דמלתא נקט דבנתייבש קודם פסח נזהרין לרקדו ג"כ קודם פסח:

* וכן מי רגלים - עיין מ"ב הנה במשנה דמכשירין פ"ו איתא ומי רגלים בין גדולים ובין קטנים ופירש הר"ש והרע"ב בין גדולים משקין היוצא מפי הטבעת והנה לכאורה הוא סתירה למה דקיי"ל דצואת תרנגולים וגללי בהמה אינו מחמיץ ולכך פוסק הטור דשק של קמח שישבו עליו תרנגולים ונתלחלח מצואתם אינו נעשה חמץ הקמח הלח שם [ועיין בב"ח וט"ז] ומצאתי בא"ר שמתרץ דהתם מיירי בצואה עבה ונראה שאין הכונה שהיא עבה ממש דאיך נתלחלח הקמח שבשק ונעשה בצק ע"י שהטילו עליו התרנגולים צואה מלמעלה אלא שאינה רכה גמורה דאי היתה רכה גמורה היתה חשובה כמשקין היוצא מפי הטבעת [ועיין בפמ"ג והנלענ"ד כתבתי ואולי דגם כונתו הוא כשיש בו לחלוחית רב. ובח"א ראיתי שכתב לענין צואה רכה שני דיעות י"א

דדינו כמי פירות וי"א דאינו מחמיץ כלל והנה הי"א השני פשוט דהוא דעת הפוסקים דסתמו דצואה אינו מחמיץ ולא חלקו בין עבה לרכה אבל הי"א הראשון אינו יודע מי הוא דהמחלק בין עבה לרכה הוא רק הא"ר ודעתו הלא נוטה דרכה הוא כמי רגלים דמחמיץ] ואולם בעיקר הענין אפילו היתה רכה כמים ממש אני מפקפק מאד דהנה ידוע מה שהקשה שם התוי"ט על פירוש הר"ש דהא תנן בסיפא דהשותה מי טבריא אע"פ שיוצאין נקיים מ"מ אינן חשובין שוב משקה הואיל שיצאו דרך פי הטבעת ועיין שם שנדחק מאד בתירוצו והראיה שהביא שם לסברתו אינו מוכחת כלל ע"ש. ולולא פירוש הר"ש והרע"ב היה נ"ל פשוט דהכונה בין שהמי רגלים הוא של אדם גדול ובין שהוא של קטן כיון דהוא בן קיימא ולאפוקי אם הוא רק בן שמונה חדשים כדקתני במשנה שאחריה ע"ש. אח"כ מצאתי ברמב"ם פ"י מהלכות טומאת אוכלין שמעתיק דין המשנה ונראה פשטיות דבריו שהוא מפרש כדברינו [ועיין בתשובת חוט השני סימן ל' שהוא מפרש את דברי הרמב"ם ג"כ כדברינו] וכן בא"ר על סדר טהרות המיוחס להגר"א מפרש בהדיא כדברינו ופשוט שנטו מפירוש הר"ש מפני קושית התוי"ט והנה לפ"ז אפילו רכה כמים ממש ג"כ דינה כצואה לענין זה ובתשובת חוט השני הנ"ל מצדד לומר דאפילו לפירוש הר"ש והרע"ב אין הכונה במשנה על צואה רכה שיהא דינה כמי רגלים לענין הכשר דהשותה מי טבריה יוכיח אלא על מי רגלים ממש שמפני איזה חולי יוצאים דרך מקום גדולים דהיינו דרך פי הטבעת ולפי דבריו אין לנו עתה שום דעה על צואה רכה כמים שתהא חשובה כמי רגלים לענין הכשר וממילא ה"ה לענין חימוץ. אולם כ"ז כתבנו לפי דעת הפוסקים דמשוינן ענין חימוץ לענין הכשר דמה דלענין הכשר יקרא תולדות המים גם לענין חימוץ הוא כמים ומה דלא חשיב שם תולדות המים גם לענין חימוץ לא יקרא מים אבל יש מן האחרונים שסוברין דזה אינו הכרח ולכך ס"ל דמי רגלים של בהמה וכלב ועכברים מחמיץ אע"ג דלענין הכשר איתא בתוספתא דמי רגלי בהמה אינו מכשיר [עיין בא"ר] ועכ"פ בהצטרף עוד איזה ספק בודאי יש להקל כנלענ"ד :

* וזיעת אדם - עיין מ"ב מש"כ לענין צואה של תרנגולים וכתב בספר מאמר מרדכי סק"ד שהורה לאחד שקנה שק של חטים ונמצא בהם צואת חתולים יבשה דשרי לפסח ואף דאין ללמוד היתר לזה מדין צואת תרנגולים שברוקח די"ל שאני עופות שאין לחוש למי רגלים שהרי אינם משתינים דכל מי שאינו יונק אין לו מקום השתן כמו שכתב בספר שערי שמים מאמר ד' אבל בחתולים יש לחוש שהשתינו כמו שהטילו שם רעי ובאו לידי חימוץ מ"מ לא מחזקינן איסורא ושמא לא הטילו מי רגלים כלל או שהטילו רחוק מהחטים או שמא לא נתחמצו החטים ואף אם נתחמצו קצת אינו אלא מיעוטא דמיעוטא ועוד עיקר דין מי רגלים שנוי במחלוקת כמבואר בב"י ונוסף ע"ז דעת הפר"ח וח"י דדוקא מי רגלי אדם מחמיץ ולכן כל שאין רואין שום ריעותא בחטים אין להחמיר כלל דאל"כ אין לך מגורה שלא תפול בה ספק זה וכן עיקר עכ"ל:

* דגן זה שנטבע וכו' - הנה בב"י איתא דיש מחלקים בין חטים לשעורים בענין זה ומדסתם המחבר משמע דס"ל דכל מיני דגן דינם שוה וכ"כ הט"ז וע"כ דע דמה שכתב הרמ"א ולכן יש ליזהר וכו' או גשמים מזלפין על החטים נקט אורחא דמלתא דמסתמא לוקחין חטים למצה אבל ה"ה כל מיני דגן. ודע עוד דבב"י איתא דיש פוסקים שסוברין דיש חילוק בין שריה מרובה לזליפה מועטת אכן המחבר סתם בזה וכתב הט"ז דמדהעתיק המחבר שיטת רבינו אפרים דלכן א"צ ביקוע משום דמינח נייחי (ולדידיה א"צ לחלק בין זליפה מועטת למרובה) ש"מ דאף זליפה מועטת אוסר והעתיקו הגר"ז וכן העתקתי במ"ב וכדבריו מצאתי גם בב"ח והעו"ש העתיקו אמנם בב"ח משמע דדעתו דרק לכתחלה יש ליזהר בזליפה מועטת שלא לקנותם לאכלם בפסח וכן ג"כ דעת הפר"ח שעל מה שכתב הרמ"א שלא יבואו וכו' כי אז אפילו לא נתבקעו אסורות כתב הפר"ח וז"ל פ"י כשירדו רוב הגשמים עד שהשק היה שרוי במים וכו' אבל לכתחלה פשיטא שיש ליזהר אפילו בזליפה מועטת עכ"ל ומשמע בבית מאיר דבדיעבד במקום הפסד מרובה יש לסמוך ע"ז:

* אם נתבקעו ממש - אפילו סדק כל שהוא [פמ"ג]:

* הרי כל התבשיל אסור - עיין מ"ב מש"כ דאסור בהנאה והוא מדברי האחרונים ובאמת לפי מה שפסק המחבר לקמן בסעיף שאח"ז דמותר למכור לנכרי וכו' ה"נ דכותיה דמותר למכור התבשיל לנכרי דאינה נמכרת ביותר בשביל פליטת משהו שנבלע מן החטה וא"ל דהכא מיירי כשהחטה עדיין בתוכה דמסוף דברי המחבר משמע דברי שא אוסר התבשיל אף לאחר שהסיר להחטה ממנה וצ"ע:

* אפילו לא נתבקעו - עיין מ"ב מש"כ בשם הח"י והנה אף דאיזה אחרונים העתיקו דברי הט"ז לדינא מ"מ נ"ל דהמיקל כדברי הח"י והאחרונים שעמו לא הפסיד אחרי דבאמת רוב הראשונים וכמעט כולם הסכימו לדברי הרי"ף להתיר התבשיל אפילו באכילה וגם הפר"ח הסכים כן עכ"פ נתיר אנן בהנאה ובפרט היכא דלא היה קרוב לבקוע רק שנתרכך נלע"ד דנוכל לסמוך להקל וגם נוכל לצרף בכגון זה דעת השאלתות ורז"ה ור"ת דס"ל לעולם בס':

* ואמרינן כאן נמצאת וכו' - כתב בספר חמד משה אם עדיין לא גיבלה וגלגלה ונמצא החטה מלמעלה על חתיכת העיסה שהיה בידו כיון דאמרינן כאן נמצא וכו' א"כ עדיין לא נתנה טעם בזו החתיכה ומותרת והיינו אם נמצאת על החתיכה מלמעלה ואפילו דבוקה בעיסה אבל אם נמצאת בתוך העיסה יש לאסור כל העיסה דאם נאמר שבזו החתיכה נפלה כיון דעדיין לא גיבלה על החתיכה מיבעי ליה לאשכוחי ולא בתוכה אלא ודאי שהיתה בעיסה השלמה וא"כ נאסרה כולה ולא שייך בזה לומר כאן נמצא וכו':

* אם מלגו וכו' - עיין בט"ז שכתב דסתם מליגה בכלי שני והנה לפי מה שכתב המחבר ביו"ד סימן ס"ח דבדיעבד בכלי שני אינו מבליע לכאורה ע"כ צ"ל דמייירי בכלי ראשון ואי משום איסור דם מייירי שמלחו עם הנוצה קודם המליגה כמו שהעתקתי במ"ב בשם הפמ"ג אך אפשר דדעת המחבר כהיש מחמירין שהביא הרמ"א לעיל בסימן תמ"ז ס"ג בהג"ה דאפילו בכלי שני אסור וכן מצאתי בפר"ח שמסתפק בדעת המחבר ובעיקר דינא דכלי שני דעת הפר"ח להחמיר בפסח עיי"ש ועיין לעיל בסימן תנ"א במ"ב סק"א :

* ואם נמצאת חטה בקועה וכו' - ושעורה במים עיין לעיל בסימן תמ"ז במ"א סעיף קטן ו' דהוא נותן טעם לפגם והאחרונים לא פליגי עליה שם אלא בחטים עיי"ש :

* אם נתערבו התערובות ויש הפסד מרובה וכו' - משמע מזה דתבשיל ראשון אין להתיר אפילו עיי הפסד מרובה וכ"מ באחרונים אכן בביאור הגר"א משמע דמטעם הפסד מרובה לחוד מתיר ואפילו בחמין דנקטינן אז כדעה ראשונה שברמ"א המתרת במליגה וצ"ל לדידיה דמה שמזכיר הרמ"א תערובות היינו דעיי תערובות מצוי הפסד מרובה וא"כ הרמ"א שכתב תבשיל של הבשר שנשרה במים והיינו בצונן ושם מתיר אפילו נמצא החטה בתוכו בעוד שהבשר היה שרוי בתוכו ג"כ העיקר משום הפסד מרובה וע"כ אי איתרמי שהיה הפסד מרובה עיי תבשיל ראשון ג"כ מותר בצונן דסמכינן על הדעה ראשונה שבמחבר המתרת בצונן ובזה יהיה מתורץ קושית המ"א לעיל בסימן תמ"ז סק"ט דשם בהג"ה משמע דבצונן מותר והכא אוסר בצונן דשם מייירי במקום הפסד מרובה וצ"ע :

* לבור בתוך הפסח - עיין מ"ב ולא העתקתי מש"כ הט"ז דלפעמים אף בדיעבד אסור היכא דקוו וקיימי וכו' דבספר נהר שלום מפקפק על דבריו וגם בספר בגדי ישע השיג ע"ז דבדבר צלול לא שייך זה ודעתו שם דלא יצא דבר זה מפי הט"ז ז"ל עיי"ש :

* חטה מבוקעת - עיין בט"ז שכתב דלדעת הג"ה לעיל בס"ט אפילו לא נתבקעה אלא נתרככה שייך כל הסעיף זה וכן דעת שארי אחרונים [הבי"ח ועו"ש ופר"ח ומאמר מרדכי והגר"ז וח"א ודלא כהשי"ג שמצדד לומר דבצלי ומליחה הרמ"א מודה דבעינן ביקוע וכן דעת הח"י לענין מליחה] אלא שהרמ"א סמך בזה על מה שכתב בס"ט. והנה בהפסד מרובה כגון שהוא עני והיא חתיכה גדולה וחשובה או שהוא מניעת שמחת יו"ט משמע מהגר"ז דיש להקל ולסמוך על דעת המחבר דדי בקליפה וכן דעת הפר"ח דדי להעמיק ולהשליך כל שסביבותיה ומותרת באכילה והנה כל שארי האחרונים לא הזכירו למעשה כדעה זו אכן בנתרככה ולא נתבקעה אפשר דיש לסמוך ע"ז ויתכן דגם דעת הגר"ז שמקיל בהפסד מרובה הוא ג"כ דוקא בנתרככה ועיין בתשובת רמ"א סימן כ"ח מוכח שם דאף בנתרככה נוהגין לאסור אותה חתיכה כולה ואפשר דבהפסד מרובה גם הוא מודה להקל וצ"ע. ודע עוד דבספק נתרככה אין להחמיר כלל [אחרונים] :

* אבל העיקר לאסור וכו' - הנה לעיל כתבנו דלדין אפילו אינה בקועה רק נתרככה וכתבו האחרונים [ח"י ס"י תמ"ז סק"ו וש"א] דדוקא אם חזינן שהחטה היא לחה אבל אם חזינן דלא נתלחלה מן המלח כגון שהיא נגובה אפילו שהיא נתרככה אינה אוסרת דאינה פולטת כל עיקר דהוי טהור מליח וטמא תפל וכן אם נפל חמץ על בשר מלוח אף בפסח יש להקל במקום הפסד מרובה כמו בשאר איסורין :

* אותה חתיכה כולה וכו' - עיין מ"ב ועיין מ"א ששמע שנמצאת חטה בחבית דגים שנמלחו לשם פסח וצוה הגאון מהר"ר בנימין להשליך אותה שורה לנהר והשאר למכור לנכרי ועיין בחמד משה שתמה ע"ז ולא היה די לאסור רק אותו הדג שנמצא החטה עליו [וכזה תמה ג"כ המחצית השקל ע"ש] ותירץ דאפשר שהיה בענין שנתספק אולי נגעה החטה בכל השורה דאי לא"ה לא מחזקינן איסורא מחתיכה לחתיכה ואמרינן כאן נמצא כאן היה עכ"ל ולדברי הט"ז שכתבנו במ"ב אפילו באופן זה אין לאסור כל השורה :

* ע"י קליפה קצת - עיין מ"ב דהוא ביש לספק שמא נגע החטה בהם וכתב בעולת שבת דחתיכה שיש בה ספק אם נגע כלל באותה חתיכה שנמצא בה החטה אפילו קליפה אינו צריך :

תסח

סימן

* מחצות ולמעלה - עיין מ"ב והוא ע"פ הירושלמי שהביאוהו הפוסקים דהטעם משום שחיטת הפסח ולפ"ז אם חל פסח בע"ש מותר במלאכה מעיקר הדין עד המנחה כיון דשחיטת הפסח הוא למחר בשבת וכמו שכתב המהרי"ל ורש"י פירש עוד טעם כדי שלא יהא טרוד במלאכה וישכח ביעור חמצו וכו' ותיקון מצה לצורך הלילה וכו' ולפי טעם זה אפי" כשחל פסח בע"ש ג"כ יש ליזהר שלא לעשות מלאכה מחצות שהרי טרוד בביעור חמץ ותיקון המצה לצורך מחר אלא דרוב הפוסקים תופסין טעם הירושלמי וא"כ אפשר דאין להחמיר :

* ההולך וכו' - עיין מ"ב ודע דסעיף זה כולו הוא לשון הרמב"ם ונחלקו האחרונים בפירושו דעת המ"א ועוד איזה אחרונים דהוא סובר ג"כ כהתוספות והרא"ש וכמו שהסביר המ"א את כל הסעיף לפי זה וכמו שהעתקנו במ"ב ודעת הש"ך ביו"ד סוף סימן רי"ד וכן הוא ג"כ דעת הח"י והגר"א שהרמב"ם יש לו שיטה אחרת בזה דלדידיה ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין ואין דעתו לחזור אפי"ה במדבר מותר דלדידהו אסור בזה ובדעתו לחזור לדידיה מותר אפילו בישוב כל שהוא עושה בצנעא ולדידהו אסור אם לא במדבר דהיינו חוץ לתחום העיר וכן בהולך ממקום שאין עושין למקום שעושין ואין דעתו לחזור אסור לדידיה דצריך לנהוג כחומרי המקום שיצא משם ולדידהו מותר בזה ומ"מ לדינא כתב הש"ך שם וכן הח"י וכן ראיתי בעוד איזה אחרונים

דנקיטי כהתוספות והרא"ש וכמו שסתם המחבר בסימן תצ"ו ובסימן תקע"ד וביו"ד בסימן רי"ד ולכך הסברתי דברי הסעיף כפירוש המ"א משום דעכ"פ להלכה נקיטי כוותיה אפילו הש"ך והח"י :

* וחומרי מקום וכו' - עיין באחרונים שכתבו דלא פקעי מיניה חומרי מקום שיצא משם אלא בדוקא אם למקום שבא שם יש מנהג קבוע להיתר אבל לא בעיר שאין בה מנהג קבוע. וכתבו עוד בקהלה שנחרבה ונתישבה ע"י אנשים אחרים שנוהגים היו להקל באיזה דבר במקומות שבאו משם אין מחויבים גם עתה להחמיר אע"פ שהעיר החרבה הזאת בישיבה היו נוהגין אנשיה להחמיר בדבר זה מאחר שאנשיה כבר נתגרשו ממנה נתבטל מנהגם ובפמ"ג מסתפק אפילו בנשארו בה קצת כיון שנתגרשו רובם עי"ש ולענ"ד בנשארו בה אפילו מיעוט כל שיש עדיין שם קהלה עליה הבאים לשם מתחייבים לנהוג כמנהג המקום הזה דאין שיעור לקהלה וכמו שמוכח מפר"ח שמובא לקמיה ואפילו הבאים לתוכה רבים ממנה נטפלים המה להמיעוט שבה אם לא שהקהלה החדשה מתנהגת בפ"ע ואינה מתערבת עם הקהלה הישנה בעינינה כמו שמצוי בקהלות הגדולות שנמצאים בהם כמה קהלות שכל אחת מתנהגת כפי מנהג אבותיה מדור דור וכן מתבאר בס' פר"ח ומבואר שם דקהלה שיש בה מנין מיקרי קהלה והבאים לשם נטפלים ופשוט דכוונתו שיש לה עכ"פ כל צרכי צבור כנהוג דהיינו ביהכ"נ ומתפללים בה בכל יום בצבור ויש להם מו"ץ ומקוה וכדומה כנהוג בכל קהלות ישראל דאל"ה גם היא בעצמה נטפלת לעירות הסמוכות לה כנהוג ועיין עוד פרטי דינים הרבה בזה בפר"ח ובחיי אדם כלל קכ"ז :

* הזבל שבחצר לא יוציאנו וכו' - עיין בביאור הגר"א שכתב דלדעת הרמב"ם אין שייך דין זה רק בחוש"מ משא"כ ב"ד [אפילו אחר חצות] מוציאים לאשפה בכל גווני ולפי דבריו גם להר"ח שגריס בגמרא כגרסתנו דינא הכי. ודע דמירושלמי מוכח דמן הרפת בודאי מותר להוציאו לאשפה והובא דבריו בפ"י ר"ח ובין אם נאמר דהירושלמי מיירי דוקא ב"ד או אפילו בחוה"מ עכ"פ ב"ד בודאי מותר ולפי הנראה נעלם מהב"ח דברי הירושלמי הלז :

תעא

סימן

* ויין מעט וכו' - בטור כתב דבין מעט בין הרבה מותר אלא שהב"י הקשה עליו מסוגיא דברכות ד' ל"ה ולהכי סתם שלא כדבריו אלא כדעת התוס' והמרדכי וכן דעת הרוקח ועיין בבית מאיר שכתב דמדסתמי הרי"ף והרמב"ם והרא"ש משמע דס"ל כדעת הטור וכן מצאתי למהר"ם חלאווה שכתב ושתיה שרי ואפילו טובא נמי דכש"כ דגריר לליביה ואכיל מצה לתיאבון עכ"ל וכן משמע מסתימת הרשב"ץ בספרו יבין שמועה וז"ל ושתית היין מושכת אכילה וכדאמרינן רבא הוי שתי חמרא דגריר לבא עכ"ל איברא דבפירוש ר"ח בפסחים מוכח שדעתו לאסור במעט

שהרי כתב וז"ל רבא הוי שתי חמרא טובא וכו' עיי"ש ומוכח דכוון בזה לסוגיא דברכות הנ"ל וצ"ע ובהלכות רי"ץ גיאות אחר שהביא הא דרב ששת שהתענה וההיא דאכיל ירקא והא דרבא דהוי שתי חמרא מסיים עלה הלכך לנקוט כל חד וחד כדעתיה בין בשתיה בין בתענית בין בשאר דברים עכ"ל וכן מסתברא שתלוי הכל לפי טבע אותו האדם לפי מה שהוא מרגיש בנפשו דבר שגורר לבו לתאות המאכל או להיפך:

תעב

סימן

* ואין חילוק בין איטר וכו' - עיין במשנה ברורה. והיכי שהוא גידם ביד ימינו או שיש לו מום בידו הימנית שא"א לו לאכול בו צ"ע איך יעשה דאם יסב בימינו יש לחוש שמא יקדים קנה לושט ואי בשמאלו כמו שאר בני אדם במה יאכל ועד כאן לא הצריכו לאיטר לסמוך על שמאלו משום דעכ"פ יש לו עוד יד ואף שאינו רגיל לאכול בה תמיד מ"מ יאכל בה בפעם הזאת וכמו שכתב הרשב"ץ ביבין שמועה אבל בעניננו א"א לו לאכול רק בשמאלו שהוא מוטה עליה וזה א"א וכמו דמבואר נמי בש"ס עיין ברשב"ס בד"ה הסיבת ימין וכו'. ואפשר דבכגון זה לא הצריכוהו חכמים כלל הסיבה וצ"ע ועיין בשב"ל סימן רי"ח ופירושו בשמא יקדים קנה לושט הוא משונה מפ"י כל המפרשים ולפי זה נשתנו אצלו כל הדינים המבוארים בכאן ושום פוסק לא פירש כדבריו:

* לא יצא וצריך לחזור ולאכול - נראה דלדעת המחבר אם גמר כל הסעודה ובירך בהמ"ז ואח"כ נזכר שלא היה בהסיבה צריך לחזור ולברך המוציא ועל אכילת מצה משא"כ ליי"א א"צ לחזור ולברך על אכילת מצה. ופשוט דאף דלכתחלה מצוה לאכול שני זיתים בהסיבה כמבואר בסימן תע"ה מ"מ בדיעבד יצא בכזית אחד:

* ונ"ל אם לא שתה כוס שלישי וכו' - ודעת הב"ח דבכל הדי' כוסות לא יחזור וישתה ויסמוך ע"ד אבי העזרי וכ"כ הח"י מיהו אנו אין לנו אלא דברי הרמ"א שהרי כמה אחרונים מפקפקים גם על הכרעת הרמ"א בזה ולדעתם אין לצרף דעת אבי העזרי להקל בזה [עיין במאמר מרדכי ופר"ח] ועכ"פ אין לנו להקל יותר מדעת הרמ"א וכן הוא דעת מ"א וא"ר והגר"ז וש"א:

* אין לחזור ולשתות בהסיבה - כתב בדה"ח דדוקא לחזור ולמלאות כוס אחר אבל אם יש לו כוס גדול ולא שתהו כולו ונשאר בו שיעור ונזכר ששתה אותו בלי הסיבה אם נזכר קודם שהתחיל לומר הלל או שאר ההגדה דלא הסיח דעתיה עדיין משתיית שאר הכוס יכול לשתות השאר בהסיבה ובלא ברכה דלא הוי כמוסיף משום דכוס אחד יכול לשתות כמה פעמים ומסתמא היה דעתו בשעת ברכה על כל הכוס אבל אם התחיל לומר הלל או שאר הגדה הוי כנמלך ואם ירצה לשתות הנשאר שבכוס יצטרך לברך אסור לשתותו דהוי כמוסיף עכ"ל והנה דבריו האחרונים דכיון שיצטרך לברך על הנשאר שבכוס הוי כמוסיף נובעים ממ"א בסימן

תע"ט סק"א ומ"מ לדינא אינם ברורים דע"כ לא מצינו בטור סימן תע"ג דמשום ברכה נראה כמוסיף על הכוסות רק אם שותה כוס אחר חדש משא"כ באותו כוס גופא לא מינכר הוספה כלל וכן משמע לענ"ד מד"מ שם בסימן תע"ט עיי"ש ובפרט דעיקר סברא דמוסיף על הכוס אינו ברור דבירושלמי לא נזכר כלל רק הטעם דשכרות ודי לנו אם ננקוט האי סברא לענין כוס חדש ולא בשירי כוסות וצ"ע:

* על הסדר - עיין מ"ב מ"ש בשם הפמ"ג דאפילו שתה בד' פעמים רק מכוס אחד לא יצא ובאמת לא מסתברא כלל וכי ד' כלים בעינן ד' פעמים בעינן גם מסעיף שאח"ז משמע איפכא לכאורה שהרי כתב אם יש בקנקן הרבה רביעיות שותין ממנו כ"כ ב"א כפי שיעור הרביעיות אם לא דנדחוק לומר דגם שם אינן יוצאין רק לכוס אחד אבל לד' כוסות א"א לו לצאת בזה שבד' כלים בעינן ולכוס אחד מיהו יוצאים אע"ג ששתו ממנו הרבה ב"א עכ"פ כל אחד לא שתה רק כוס אחד אמנם כ"ז דוחק ופשטא דמילתא היא דחבורה כולה יוצאה מצות ד' כוסות כששותים כולם מכד אחד והוא בהיפך מדברי הפמ"ג וצ"ע:

* שלא כסדר לא יצא - עיין מג"א שכתב דכסדר מיקרי כשאומר ההגדה בינתים והוא מדברי הרשב"ם ומשמע לכאורה דכשלא אמר ההגדה בינתים אפילו שהה בין כוס לכוס מיקרי שלא כסדר ולא יצא אכן מלשון הש"ס משמע דאיכא קפידא רק כשישתה אותן בב"א והיינו או כפירוש רש"י בפעם אחת או עכ"פ כפירוש שארי מפרשים אפילו בזה אח"ז רצופין אבל אם שהה בינתים אף דודאי עבר איסור מה שלא הסמיך אמירת ההגדה לכל כוס כמו שתקנו חכמים מ"מ בדיעבד לא הפסיד הכוסות ומצאתי פלוגתא בזה בין הבי"י להפ"ח עיין בב"י בסימן תפ"ד לענין ברכת המזון ודעתו שם דבדיעבד יצא וכמש"כ ובפ"ח חולק שם עליו מהא דכאן דכשלא אמר על הסדר לא יצא ובאמת אין השגה מזה על הבי"י וכמו שכתבנו ואח"כ מצאתי במאמר מרדכי שגם הוא כתב כדברינו לישיב דברי הבי"י וכעין זה כתב ג"כ בנהר שלום שם עיי"ש. ודע דלפי מה שפסק הש"ע דנשים חייבות ג"כ בד' כוסות כאנשים א"כ צריכות ליזהר שיאמרו סדר ההגדה על כל כוס וכוס או שעכ"פ ישמעו מבעליהן דאל"ה לדעת הפ"ח אפילו בדיעבד לא יצאו בשתיית הכוסות דהוה כמו ששתאו בבת אחת ואפי"ל לדעת הבי"י שלא הפסידו בדיעבד מצות כוסות מ"מ תקנת חכמים הוא לשתותן על סדר הגדה דכל מצות הנוהגות באותו לילה נוהגות גם בנשים וכמבואר בסי"ד:

* וישתה כולו או רובו - עיין במ"ב. והנה רוב רביעית הוא שיעור מלא לוגמא באדם בינוני ואם הוא אדם גדול שמלא לוגמיו דידיה הוא יותר מרוב רביעית צריך דוקא מלא לוגמיו דידיה כן נתבאר לעיל בסימן רע"ב לענין קידוש עיי"ש בסי"ג במשנה ברורה וכ"ש לענין ד' כוסות וע"ש בבה"ל שהכרענו עוד דלענין ד' כוסות בעינן דוקא רוב כוס לחומרא וכגון שהוא אדם קטן שנעשה בן י"ג דמלא לוגמיו דידיה הוא פחות מרוב רביעית צריך דוקא רוב רביעית ומצאתי כעת להר"ן פ' ע"פ ד"ה אם טעם

שכתב ג"כ כדברינו וכ"כ מהר"ם חלאווה בחידושיו שם:

סימן

תעג

* עד שהתחיל - עיין במ"ב מה שכתבנו דלדידן אפילו קודם שהתחילו נמי הדין כן והוא מדברי הגר"ז והגר"ז הפליג יותר דאפילו נזכר קודם שאכל הכרפס נמי אוכל הכרפס בלי הבדלה מטעם זה. ופרט זה לכאורה לא ברירא כולי האי דדינא דמוסיף על הכוסות ע"י ברכה לא נזכר בכל הפוסקים רק בדברי ראבי"ה ומשמעות הטור בסימן תע"ב דלהרא"ש ל"ח כלל לזה בין ב' כוסות הראשונים ואפילו כשמברך וא"כ אפשר דמוטב שלא לחוש לחששא זו ולא לטעום קודם הבדלה שהוא איסור גמור לכו"ע ובפרט שאפשר שבזה גם אבי העזרי מודה שההבדלה מוכיח על כוס זה שלא הובא להוסיף על הכוסות וצ"ע לדינא:

* הרשות בידו - וכ"ז בין הכוסות אבל אם מזג הכוס והתחיל לדרוש עליו בהגדה אינו רשאי להפסיק באמצע כ"כ הרמב"ן בהשגותיו וכ"כ הר"ן. ומשמע מדבריו עוד יותר דאפילו לא התחיל עדיין בהגדה רק שמזג הכוס והכין עצמו לאמירת הגדה ג"כ אסור ובעל המאור מתיר בכל גווני וכ"כ התוס' בדף ק"ג דדוקא בהלל או בברכת אשר גאלנו אסור והמחבר סתם בסעיף א' כדעת הרמב"ן ואפילו לענין כוס של מצוה ומכ"ש בכוס של רשות עיין בביאור הגר"א שם ס"ק ד':

* יקח לענה - עיין במ"ב שפירשנו בדברי ההג"ה שלענה אינה מחמשה מיני מרור וכן מוכח בד"מ הארוך ע"ש בפירושו לדברי האגור. אכן במ"א וש"א חלקו עליו והוכיחו דכוונת האגור דלענה הוא אחד מה' מיני מרור והוא מרור הנזכר בה' מינים באחרונה ולענ"ד צ"ע שכפי הנראה לענה אינה ראויה לאכילה וכדמשמע מכמה כתובים שמתאר כל דבר רע בלענה כדכתיב שורש פורה ראש ולענה או אחריתה מרה כלענה ואנן בעינן דבר הראוי לאכילת ב"א עכ"פ וכדמבואר בדברי הריא"ז והריטב"א וכדמוכח נמי מהש"ס דבעינן דבר הניקח מכסף מעשר אם לא דאפשר ראויה היא עכ"פ קצת לאכילה. אח"כ מצאתי להרשב"ץ בס' יבין שמועה שכתב להדיא דאין יוצאין בלענה מפני שהוא מין אילן ואנן בעינן ממיני ירקות וכדתנן בהדיא אלו ירקות וכו' וכן מבואר בש"ס דפריך ואימא הרדופני וכו' והוא שלא כדעת מג"א ושלא כדעת ההג"ה דאף אם נימא שיש לו שרף ופניו מכסיפין וכדפירשנו במ"ב מ"מ סימנים אלו לא מהני אלא בירק. אם לא דלא כתב הרמ"א לצאת בזה מדינא אלא לזכר בעלמא כשאין לו מחמשת מינים וכעין שכתב גם הגר"ז וצ"ע. ודע עוד דסימנא דיש לו שרף ופניו מכסיפין אע"פ שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש השמיטוהו מ"מ נזכר הוא בכמה פוסקים עיין בריא"ז וברשב"ץ ובמהר"ם חלאווה שהעתיקו סימן זה לדינא ובבית מאיר כתב דאפשר דגם הרי"ף ודעמיה שהשמיטוהו הוא רק מפני שאין אנו בקיאים בסימנים אלו היטב וע"כ נהי דקשה לברך על סמך סימנים אלו מ"מ אם אין לו ה' מינים בודאי

יחזור אחר כל מין מר מירקות שיש לו סימן שרף ופניו מכסיפין ובלבד שיהא ראוי לאכילת ב"א. והנה ע"ד מ"ש לעיל בענין מרור אם בעינן שתהא ראויה לאכילה מצאתי כעת בפמ"ג שמסתפק קצת בזה דאולי יוצא במרור אף שאינה ראויה לאכילה ולא ראה דברי הראשונים הנ"ל וגם פשטות הש"ס דבעינן שיהא ניקח בכסף מעשר וכנ"ל (ועיין ברש"י שם) ומה דהוקשה לו על קושית הגמרא אימא מרירתא דכופיא י"ל דזהו משני הש"ס אף לסברא דלא בעינן שיהא ניקח בכסף מעשר אבל מ"מ הלא אינו כלל גידולי קרקע אבל להמסקנא באמת לא צריכנא לשינויא דגידולי קרקע וכן דרך סוגית הש"ס בכמה מקומות:

* פחות מכזית - מכאן משמע דדבר שטיבולו במשקה צריך נטילה אפילו בפחות מכזית אף בפת גמור כתב המחבר בסימן קנ"ח ס"ג בשם י"א דאין צריך נטילה בפחות מכזית וזהו שלא כמו שכתבנו שם במשנה ברורה בס"ק כ' וכבר העירותי זאת בהדפסה שניה בשולי הגליון אכן כעת מצאתי לי תנא דמסייע לדברי הלא הוא הרשב"ץ בס' יבין שמועה ד' ל"ה שכתב בענין כרפס דדעת הרמב"ם דבעינן כזית וכתב דכן מסתבר דכיון דצריך נטילה בודאי כזית בעינן כבאוכל פת גמור דמסתבר דאינו חייב בנטילה דבודאי לא גזרו בכגון זה משום סרך תרומה וכמו כן לענין פירות בדבר שטיבולו במשקה והביאו גם במטה יהודה הרי ממש כדברינו וצ"ע לדינא:

* ואינו מברך אחריו - עיין במ"ב וכתב הגר"א בביאורו דכ"ז הוא כפי שיטת המחבר בסימן תע"ד דמברך רק ברכה אחת על ב' כוסות הראשונים ומשום דהלילא והגדה לא הוי הפסק ולהכי אינו מברך ברכה אחרונה דאסמך ברכת כרפס יאכל המרור בלי ברכה אבל לפי שיטת הג"ה וכפי מנהגנו דמברך אכל כוס וכוס דא"א לסמוך אברכת כוס ראשון משום דהפסיק בהלולא והגדה וא"כ א"א לומר דסומכין אנו באכילת מרור אברכת כרפס שהרי הפסיק בהגדה והלילא (אלא דפטורא דמרור מברכה משום דהוי כדברים הבאים בתוך הסעודה דנפטור בברכת המוציא) וא"כ הרי חייב לברך ברכה אחרונה אחר אכילת כרפס כיון דלא שייך לסעודה הבאה אחר כן זהו תורף דברי הגר"א. ובאמת הרב מג"א נזהר מזה וכתב בסימן תע"ד דאכל כוס צריך לברוכי לכולי עלמא ואפילו למאן דס"ל דהגדה והלילא לא הוי הפסק ומשום דכל חדא וחדא מצוה בפ"ע להכי צריך לברך על כל אחת (וכמו שכתב הרי"ף בתחלת דבריו בשם רבוותא) ולפי דברי מג"א נדחו דברי הגר"א וכמג"א כתבו הרבה אחרונים למעלה בסימן קע"ח סעיף ו' זולת הט"ז עיי"ש וצ"ל דגם כאן י"ל סברא זו דכרפס ומרור ב' מצות נינהו ולהכי אין אחת פוטרת את חברתה וצ"ע:

תעה

סימן

* יטול ידיו - עיין מ"ב וכתוב בשיבולי הלקט כיון שתלוי הטעם בהיסח הדעת אם ברור לו ששימר ידיו היטב ולא נגע בכתבי הקודש או בשאר

דברים המטמאין הידים א"צ לחזור וליטול ידיו שהרי ידיו טהורות מנטילה הראשונה ואם נטל אין לו לברך שמא יהיה ברכה לבטלה עכ"ל וכעין זה כתב המ"א בשם המרדכי ואף דלדינא לדידן בודאי צריך לחזור וליטול ידיו וכדלעיל בסימן קנ"ח ס"ז ובפרט כשלא כוון מתחלה לאכילה עכ"פ אין לו לברך וכמבואר שם והנכון שבאופן זה יטמא ידיו קודם הנטילה כדי שיוכל לברך :

* ויברך המוציא ועל אכילת מצה ואח"כ וכו' - הטעם משום דאיכא פלוגתא דאית פוסקים דסוברין שיברך המוציא על השלמה ועל אכילת מצה על הפרוסה ואית דסברי להיפך לכך פסק המחבר שיאחז שתיהם בידו [לבד התחתונה בשביל לחם משנה] ויברך המוציא ועל אכילת מצה ויבצע משניהם :

* כזית מכל אחד - עיין מ"ב בטעם דבר זה והוא מדברי המפרשים. אכן בעיקר הדבר תמוה מאד דלפי כל זה נפק לן דבר חדש דבלילה ראשונה צריך לאכול ב' כזית ולא מצינו זה בשום מקום וכל הני פוסקים דסברי דצריך ג' מצות לסדר לא הזכירו זה זולת הרא"ש והמרדכי ובש"ס לא נזכר אלא כזית השמש שאכל כזית ואף שאפשר לדחוק דעיקר שיעורא הוא בכזית ובדיעבד יוצאין בו מ"מ כל כי האי מילתא הוי ליה לתלמוד לפרושי ובאמת אף להני דמצריכים ג' מצות הוא רק משום לחם משנה וגם הא דהצריכו לכוין בברכה ראשונה על מצה אחת ובברכה ב' על מצה שניה הוא משום שאז יהיו המצות חבילות חבילות אבל גם לדידהו שתי המצות הם דבר אחד וכמו בשבת לחם משנה ומעיקר הדין יכול לאכול איזה שירצה רק משום דעל כל אחד מהמצות כוון בברכה טוב שיטעום מכל אחד אבל בודאי די בכזית אחד בצירוף משתיהם וכ"ש לפי פשרת הפוסקים וכפי פסק המחבר שאוחז בשתיהם ומכוין בב' הברכות על שתיהם ביחד מכש"כ דאין צריך רק כזית אחד משתיהם גם ר' ירוחם שהעתיק ג"כ באחרונה דעת רבו הרא"ש לא הזכיר רק שאוכל משתיהם אבל ב' כזית לא הזכיר וצ"ע :

* ואומר זכר למקדש - קשה הלא אמירה זו הוי הפסק בין ברכה לכריכה והמחבר בעצמו מסיים שאין לו להסית וכו' כדי שתעלה ברכת אכילה וכו'. ודוחק לומר דגם אמירה זו הוי מענין הסעודה כמו טול בריך. ובאמת לא מצאתי לשום פוסק האי לישנא שכתב המחבר רק כתבו דכריכה זו הוא זכר למקדש אבל לא הזכירו שיאמר זכר למקדש ואולי לאו דוקא כתב המחבר ואומר ואוכלן וכו' אלא שצריך מתחלה להתחיל לאכול ואח"כ יאמר הגדה זו ולולא דמסתפינא הוי אמינא דצ"ל במחבר וטובלה בחרוסת זכר למקדש כהלל וכלשון הש"ס וכל הפוסקים והאי ואומר הוא שיטפא דלישנא וצ"ע :

* בטיבול ראשון בפה"א - דעת מג"א דאם אין לו ממיני מרור רק תמכא שקורין אצלנו חרי"ין אין מברך עליו ברכת הנהנין כלל רק על אכילת מרור גם בנידון דידן שאוכלו קודם הסעודה משום דאין דרך לאוכלו

כמות שהוא וחק יעקב כתב דמברך עליו מדראו לאכול בחומץ וכיוצא בו [וכן כתב בחת"ס בהגהותיו סימן תע"ג עיי"ש] ולדעתו יש לברך עליו שפיר גם בפה"א משום זה ובאמת דברי מג"א הם מוקשים קצת דאי אינו ראוי לאכילה כלל א"כ אמאי יוצאין בהם ידי חובת מרור לפי מה שכתבנו לעיל בסימן תע"ג בשם הפוסקים דבעינן במרור דבר הראוי לאכילה [ואפשר משום דראוי לאכילה ע"י איזה תיקון מיקרי בר אכילה] וכ"ש לפי מנהגנו כהיום שאנו אוכלים אותו מפורר מיקרי שפיר ראוי לאכילה ואנו רואין כמה ב"א טובלין בו פתם בכל השנה וא"כ עכ"פ מכלל שהכל לא יצא וכדלעיל בסימן ר"ה במ"ב סק"ה עיי"ש ואפשר עוד מדחייבו רחמנא לאוכלו בלילה הזה הוי אכילה חשובה דהא אחשביה רחמנא לאוכלו כמות שהוא וע"כ יש לברך עליו ברכה הראויה לו דהיינו בפה"א ועכ"פ שהכל בודאי צריך לברך עליו וכן נוטה דעת הגאון רעק"א בחידושו עיי"ש :

* כגון שאנסוהו נכרים וכו' - במשב"ז בפתחה הכוללת ח"ג אות ה' מסתפק באנסוהו לאכול מרור י"ל דלא יצא כיון שהוא מר ומזיק ואינו נהנה ועיין מש"כ בבה"ל ד"ה בטיבול :

* אבל אם סבור שהוא חול - ובזה אפילו למ"ד מצות א"צ כונה נמי לא יצא וכמו שמוכח בר"ן לפי סברת הרא"ה דס"ל בעלמא דמצות אין צריכות כונה וכן מבואר להדיא בדברי רא"ה מובא בס' יבין שמועה להרשב"ץ ודע דר' ירוחם בשם התוס' פליג ע"ז ולדעתיהו אם נימא בעלמא מצות א"צ כונה אפילו סבור שהוא חמץ נמי יצא. ולדינא לדידן אין להקל בזה מאחר דאנן פסקינן בלא"ה מצות צריכות כונה אלא משום דמצינו להרמב"ם שהעתיק להא דאבוה דשמואל ומוכרחין אנו לחלק דבמידי דאכילה שאני ודי לנו להקל משום סברא זו רק מה שמצינו להדיא ולא בשלא ידע כלל שהיום פסח או שאין זו מצה דאפשר דבזה לא מהני סברא דנהנה גרונו :

* לא יצא - עיין בח"י שדעתו דבמרור אף אם לא ידע שהוא מרור או שהוא סבור שהוא חול ג"כ יצא ועיקר סברתו דמלתא דרבנן לכו"ע לא בעי כונה ולפי מה שכתבנו לעיל בסימן ס' במ"ב בשם כמה פוסקים דאין לחלק בהכי א"כ ה"ה במרור. ואפילו לח"י שהוא מיקל במרור מטעם שהוא מלתא דרבנן מ"מ ביו"ט שני שהוא ג"כ דרבנן מודה דאין להקל באכל מצה וסבור שאינו מצה כי היכי דלא לזלזלי ביה :

* אין חיוב אכילת מצה וכו' - ומי שאין לו מצה לא יצא ביו"ט חוץ לתחום עבור זה וע"י עכו"ם להביאו שרי ואפשר אף כשלא יביא לו כ"א אחר חצות [פמ"ג] בס"י תע"ז] :

תע"ז

סימן

* ויהא זהיר וכו' - עיין מ"ב מש"כ שצריך ליזהר מאד וכו' כי בגמרא

איתא דלדעת ראב"ע דפסח מן התורה אינו נאכל אלא עד חצות ה"ה מצה דאיתקש לפסח ור"ע פליג עליו וסבר דפסח זמן אכילתו הוא כל הלילה וממילא ה"ה מצה זמנה מן התורה הוא כל הלילה ויש פלוגתא בין הראשונים אם הלכה כראב"ע משום דיש הרבה סתמי משנה כוותיה או כר"ע משום דהלכה כר"ע מחבירו ודעת הרמב"ם והרב המגיד ובעל העיטור ואו"ז בשם הר"י מקורבי"ל לפסוק דזמן אכילת מצה כל הלילה וי"א דגם דעת הר"י כן מדהשמיט מימרא דרבא דאמר דאכילת מצה לאחר חצות לא יצא ידי חובתו לראב"ע אכן יש הרבה מגדולי הראשונים דס"ל דלאחר חצות לא יצא ידי חובתו והם הר"ח בפרק ע"פ והסמ"ג בשם הר"י בעל התוספות [וכן בזבחים נ"ז ע"ב כתבו שם התוס' כן וכן במגילה כ"א לבד בפסחים ק"כ ע"ב מסתפקים התוספות] והמרדכי בסוף פסחים ורבינו ירוחם בנתיב ה' ח"ד וכן מצדד האור זרוע ג"כ עי"ש דלא יצא מן התורה והרוקח והרא"ש והרשב"א והר"ן מסתפקים בזה וכתבו דע"כ יש ליזהר שלא לאחר יותר מחצות ויש מהראשונים שכתבו דאפילו לר"ע הוא רק לענין דאורייתא אבל משום הרחקה מודה דאסור לכתחלה לאחר יותר מחצות וכ"כ הגר"א בביאורו והנה משום זה החליטו הרבה אחרונים דאף דבודאי חייב לאכול מצה אף כשאיתר לאחר חצות דשמא הלכה דמן התורה זמנו כל הלילה עכ"פ לא יברך על אכילת מצה דספק ברכות להקל:

תעח

סימן

* נתנמנמו כולם יאכלו - עיין בח"י שכתב דהרבה פוסקים חולקים על זה דדוקא בנתנמנמו מקצתם ובנרדמו אפי"י מקצתם אסור וכתב שכן עיקר ואנו לא העתקנו דבריו במשנה ברורה משום דהרבה פוסקים מקילים בעיקר דין ישנו ולדעתם לא נאמר חומרא זו רק בפסח ולא במצה עיין תוס' שם בסוגיא וכן דעת בעל המאור והרא"ה כמו שכתב הרה"מ בשמו וכן דעת מהר"ם חלאווה וא"כ די לנו להחמיר בנרדמו כולם וכפסק המחבר:

תעט

סימן

* ולא ישתה יין וכו' - עיין משנה ברורה מ"ש לענין חמר מדינה ודע דמסתימת לשון המשנה וכל הפוסקים משמע דאפילו מעט לא ישתה. אכן כ"ז לפי טעם הירושלמי משום שכרות להכי לא התירו חכמים אפילו משהו חוץ מד' כוסות. אכן לאידך טעם משום דנראה כמוסיף על הכוסות א"כ אפשר דלא שייך זה רק בשותה שיעור כוס ומש"כ הרמ"א והכל מחשב שתיה אחת ר"ל אפי' היה בהנשאר שיעור רביעית וצ"ע:

* ויאמר עליו הלל הגדול - עיין במ"ב. ולכאורה משמע מדברי הטור דלא פליגי הגאונים רק אם כוס ה' צריכה חתימה באפי נפשה או צריך לכלול אותה בחתימה דכוס ד' אבל בלי חתימה כלל רק באמירת פסוקי הלל הגדול לא סגי להתיר לשתות כוס ה' ולפי זה האי דינא דהג"ה לא מיירי רק בדוקא אם לא גמר עדיין את החתימה דמלך מהולל בתשבחות [דכל שגמר שוב א"א לשתות כוס ה' דבאמירת הודו גרידא לא שרי לשתות ולחתום בברכה כבר מסיק הטור דאסור מאחר שיש בזה פלוגתא דרבוותא] ולא משמע כן דהא הם חתרו למצוא היתר זה למי שהוא איסטניס וצמא לשתות וזה מצוי ביותר אחר שכבר גמר כל הסדר ופסק כבר מלשתות. וכן מפשטות דברי הרמב"ם ור' ירוחם משמע ג"כ להדיא דבאמירת פסוקי הלל הגדול גרידא בלי שום חתימה שרי לשתות כוס ה' ומצאתי להגר"ז שמפרש ג"כ כדברינו בכוונת השו"ע שכתב שצריך לומר הלל הגדול ונשמת עד החתימה עיי"ש אלא שהוסיף בזה חומרא דכ"ז בשלא אמר הלל הגדול בכוס ד' הא אם אמר הלל הגדול בכוס ד' כמנהגנו לא שרינן ליה לשתות כוס ה' באמירת הלל. והטעם נראה מאחר שאין בזה שום התחדשות ותוספת שבח שהרי כבר אמר פסוקים אלו פעם אחת וכן משמע פשטות דברי מג"א להחמיר בזה אלא שמצאתי לפמ"ג דלא מסתברא ליה להחמיר בזה ועיי"ש שמש"א דברי המג"א לכוונה אחרת ועיין בהגהות מיימוני בשם רב עמרם ומשמע שם ג"כ דאם יש לו כוס ה' לא יאמר הלל הגדול בכוס ד' וכפשטות דברי מג"א עיי"ש. אח"כ מצאתי לשלטי הגבורים שכתב דמדברי הרי"ף והרמב"ם משמע דבלי שום חתימה כלל מותר לשתות כוס ה' באמירת הלל אלא שמדברי הטור לא משמע כן עיי"ש והוא ממש כדברינו אלא שנראה מדבריו שהיה לו גירסא אחרת בטור בדברי שר שלום ובדבר ר"ע עיי"ש וצ"ע:

* מצה משומרת - עיין לעיל סימן תנ"ג ס"ד דמעיקר הדין די בשימור משעת טחינה וע"פ הדחק די משעת לישה אלא שיש מחמירים שצריך שימור משעת קצירה. ולפיכך אם אין לו מצה משומרת משעת קצירה רק כזית ושאר מצה שלו משומרות רק משעת לישה בזה יש לו לנהוג כמו שנוהגים תדיר והיינו שיברך על כזית המשומר משעת קצירה המוציא וגם על אכילת מצה וכריכה יעשה ממצה המשומרת משעת לישה וכן האפיקומן ג"כ ממצה זו כן מתבאר מדברי הט"ז וכן דעת הגר"ז וח"א וכן מצדד בפמ"ג:

* מי שאין לו ב' הלילות רק ג' מצות וכו' - עיין בא"ר שמצדד דאפשר דהפוסקים מיירו כשאין לו אלא ג' מצות שמורות לבד אבל מצות שלנו כולם מקרי שמורות [דהם שמורות משעת לישה] יש לו ליקח בלילה שניה משאר מצות וכתב הפמ"ג ע"ז וצע"ק כי משמע שמצת מצוה שיוצא י"ח צריך

שיאמר בעת עשיה הריני עושה לשם מצוה לצאת בה י"ח ובדיעבד במחשבה סגי ומצות שלנו אע"פ שנעשה על ידי גדול בן דעת ומשומרת מחימוץ אין נעשה לצאת בה י"ח אם לא שיאמר תחלה כל מה שאעשה יהיה לשום מצוה לצאת בה ידי חובה וצ"ע עכ"ל וע"כ נלענ"ד דבזה יותר טוב שישאיר מצה אחת מן השלשה לליל שני כדי שיקיים בה מ"ע דאכילת מצה וגם על אפיקומן ומשום לחם משנה יצרף מצה אחרת שאיננה שמורה:

סימן

תפג

* ובוצע - עיין במ"א שכתב [והסכימו עמו כמה אחרונים הנחלת צבי והנהר שלום והגר"ז] דברי המחבר לקוחים מדברי הרי"ף והרי"ף אזיל לשיטתיה דס"ל דא"צ להניח על הסדר כ"א שתי מצות וע"כ אף דבעלמא כשמקדש בשבת ויו"ט על הפת לא יפרוס הפת עד שיגמור הקידוש הכא דקריה רחמנא לחם עוני ומה דרכו של עני בפרוסה לכן בוצע קודם הקידוש ורק בשעת המוציא טוב שיהיו שניהם שלמים כדי שיקיים בזה לחם משנה [וגם זה אינו לעיכובא כדמוכח בטור סימן תע"ה] אבל לדידן דנהגינן לסדר הסדר על ג' מצות כדלעיל בסימן תע"ג ס"ד פורסין המצה האמצעית לשתים בתחלת הסדר והעליונה לא יבצע עד לאחר ברכת אכילת מצה וכן משמע בביאור הגר"א שדברי המחבר הוא רק לדברי הרי"ף:

* עד שגומר הקידוש ומברך על א"מ - עיין בספר מאמר מרדכי שמכריע דברכת זמן בכלל קידוש הוא וע"כ מברך זמן ואח"כ על אכילת מצה:

* עד גאל ישראל - עיין במ"ב ולענין חולה שאינו יכול לאכול כזית מצה כתב בח"א דיכול לומר יהללך לכו"ע אכן בברכת אשר גאלנו לא יאמר לאכול בו מצה ומרור רק יאמר והגיענו הלילה הזה כן ה' אלהינו יגיענו וכו':

סימן

תפד

* מאן דבעי וכו' - עיין מ"ב ואין נ"מ בכל זה בין לאנשים ובין לנשים דגם נשים חייבות בכל הדברים ששייך להסדר כמבואר לעיל בסימן תע"ב:

* ומברכי אינהו ברכת המזון וכו' וגמר הלילה וכו' - וה"ה דיאמר ג"כ להם אח"כ גמר ההלל ויברך להם ושתו כסא דהלילה [לבוש וש"פ]:

סימן

תפה

* שבועה שלא אוכל מצה בליל פסח - ועיין במור וקציעה שכתב דאם אמר

שלא אוכל מצה זו אסור אפילו לית ליה אחריתא ויתירו ליה שבועתו. ודע דאם אמר שלא אוכל כל שבוע של פסח חל השבועה בכולל לפי דעת רוב פוסקים אף שהזכיר פסח בהדיא ולפי"ז יש לעיין להני פוסקים דזמן אכילת מצה הוא מן התורה רק עד חצות אם כן כשאומר שלא אוכל מצה בליל פסח הרי כולל זמן הפטור עם זמן החיוב וחלה השבועה בכולל ואיננו שבועת שוא אם לא שנדחוק לומר דכיון שהזכיר מצה של ליל פסח כונתו רק על השעה שבני אדם מקיימין המ"ע של מצה ולא אלאחר זמן והוא דוחק דלפי"ז יהיה מותר לאכול אחר חצות וצ"ע:

תפז

סימן

* תוך כדי דיבור - עיין מ"ב ועיין בפמ"ג שכתב דאפילו התחיל רצה כל שלא אמר ד' תיבות יכול לחזור ולתקן דהיינו שיאמר מקדש ישראל והזמנים ולענ"ד צע"ג בזה כיון שהתחיל ברכה אחרת אפילו תיבה אחת מסתברא דלא מהני תיקונו ודומיא דמאי דפסק לעיל בסימן קי"ד דאם שכח להזכיר גשם יוכל לתקן אפילו אחר שסיים מחיה המתים מטעם דכל זה שייך לברכה זו אבל כיון שנעקר לברכה אחרת ואמר אפילו תיבה אחת של הברכה שלישית שוב אינו יכול לתקן וחוזר וכן כה"ג באם שכח יעלה ויבוא ונזכר אחר שהתחיל תיבה אחת מודים צריך לחזור לרצה וה"נ דכוותיה ואפילו אם לא התחיל ברכה אחרת רק שהפסיק באיזה דיבור קודם שחזר ואמר מקדש ישראל והזמנים ג"כ יש לעיין טובא אם מהני שוב תיקונו דאפשר דהשו"ע מיירי הכא רק בשתיקה לבד ועיין בתשובת הרשב"א סימן ל"ה בטעם דברי הרי"ף דמשמע מניה דלהכי מהני כשאמר בורא פרי הגפן שהכל נהיה בדברו משום דהוי כמוסיף שבח באמצע וכן בהאל הקדוש כשסיים אח"כ המלך הקדוש דלהכי מהני חזרתו תוך כ"ד ג"כ משום דהוי כמוסיף שבח ולפי"ז כשהפסיק בדיבור אחר באמצע דלא שייך האי טעמא יש לחזור ואף דמדברי התוספות ברכות י"ב ע"א ד"ה לא קצת משמע דאין מחלקין בזה מ"מ עכ"פ דין זה צ"ע למעשה ובפרט בדין הנ"ל שהתחיל ברכה אחרת ודאי מסתברא דלא מהני תיקונו אח"כ מצאתי בסימן תקפ"ב בשע"ת בשם ספר מטה יהודה לענין ברכת המלך הקדוש דגם שם מהני תוך כדי דיבור כמו בכאן ושם פסק להדיא דאם התחיל ברכה אחרת אף שהוא עדיין תוך כ"ד חוזר ופשוט דה"ה בעניננו :

* מקדש השבת וישראל והזמנים - עין מ"ב מש"כ שהכרענו וכו' והיינו דבגמרא איתא מחלוקת ב"ש וב"ה בשבת ויו"ט דלבי"ש מתפלל שמונה ולב"ה שבע ופותח בשל שבת וחותרם בשל שבת ומזכיר יו"ט באמצע רבי אומר אף חותרם בה מקדש השבת וישראל והזמנים ומסקינן שם דהלכה כרבי וכתב הכנה"ג דבדיעבד אם חתם רק בשל יו"ט יצא כיון שהזכיר שבת באמצע והפרי"ח ועוד כמה פוסקים חולקים עליו דבין שהזכיר שבת לבד או יו"ט לבד לא יצא כיון ששינה החתימה ממטבע שטבעו חכמים ולענ"ד היה נראה לחלק דאם דילג של שבת לא יצא ואם דילג של יו"ט

יצא די"ל דאף לרבי דהוסיף לחתום אף בשל יום טוב היינו רק לכתחלה
אבל בדיעבד אם לא חתם רק בשל שבת מודה דיצא דבודאי לא פליג על
ב"ה דעיקר נוסח הברכה היא רק לחתום בשל שבת אלא דלכתחלה
הוסיף אף בשל יו"ט ויש הוכחה לזה מהירושלמי דשם אתמר בשם רבי
גופא כב"ה דהכא והכי איתא שם אית תנויי תני פותח בשל שבת וחותר
בשל יו"ט ואית תנויי תני פותח בשל יו"ט וחותר בשל שבת רבי אומר
פותח בשל שבת וחותר בשל שבת ומזכיר של יו"ט בינתים אמר ר"ש בן
פזי משום ריב"ל הלכה כרבי עכ"ל הירושלמי הרי דרבי נקט שם ממש
כב"ה דהכא ופסקינן גם שם דהלכה כרבי ושלא יסתור דברי רבי אהדדי
וגם הפסק הלכה אהדדי צ"ל דשם קאי על עיקר נוסח הברכה ואלביא
דב"ה דמודי רבי דעיקר נוסח הברכה [אף לענין דיעבד שלא יצא אם שינה] הוא
לסיים בשל שבת דלא פליג בזה על ב"ה וע"ז איתמר שם הלכה כרבי
והכא בגמרא דילן אמרינן משמיה דהוסיף מדיליה לסיים אף בשל יו"ט
נמי אבל הוא רק לכתחלה דאין זה מעיקר נוסח הברכה ופסק הש"ס גם
בזה הלכה כרבי והיינו דלכתחלה צריך לסיים בשל שניהם אבל בדיעבד
בשל שבת לחוד סגי וכההיא דירושלמי וכן ראיתי בני"א שצידד ג"כ דרבי
קאי רק אלכתחלה ולפי"ז יש חילוק בין שבת ויו"ט דאם דילג בשל יו"ט
יצא אבל דילג של שבת לא יצא דעיקר נוסח הברכה הוא של שבת ומה
שסיים בשל יו"ט לא הועיל כלום וכאלו לא חתם כלל דבודאי לא יצא
אכן הח"א כתב דבכל אופן יצא ואסתייע זה מן הירושלמי דהכי
דהברכה כולל שני דברים וסיים בשל אחת יצא דהכי איתא התם ר' אבהו
בשם ר' לעזר בכל מקום עבר והזכיר אדיר המלוכה לא יצא חוץ מן האל
הקדוש של ר"ה ובלבד במוסף ואתיא כריב"נ ופירש משום דלריב"נ צריך
לכלול מלכיות בקדושת השם ולכן אף אם חתם בסוף רק בא"י אדיר
המלוכה יצא אף שלא הזכיר קדושת השם בחתימה הרי דברכה שכוללת
שני דברים וחתם באחת ואפילו במה שאינו מעיקר הברכה [כגון הכא שעיקר
הברכה הוא קדושת השם ומלכיות נכלל בה] יצא בדיעבד אמנם לענ"ד קשה לי טובא
לפירוש זה דא"כ מאי קמ"ל דבכל מקום אם עבר והזכיר בא"י אדיר
המלוכה לא יצא פשיטא דהא לא חתם בקדושת השם כלל וע"כ נלע"ד
דמיירי דחתם בקדושת השם רק שהזכיר גם אדיר המלוכה והכי פירושו
דבכל השנה אם הזכיר בא"י אדיר המלוכה האל הקדוש לא יצא ששינה
ממטבע לבד במוסף של ר"ה לריב"נ דאף דלכתחלה צריך לסיים בקדושת
השם לבד [עיי"ש באלפס בשיטת ריב"ב מה שכתב בדעת ריב"נ] מ"מ אם עבר ואמר
בא"י אדיר המלוכה האל הקדוש יצא שגם זה הוא מענין הברכה לדידיה
ואף שמצאתי אח"כ במלחמות פ"ד דר"ה דמשמע שם מריהטיה דלישניה
שמפרש ג"כ הירושלמי כהנ"א מ"מ לדינא אף לפי פירושם אינו מוכרח
דקיי"ל לדינא כר' אליעזר דהתם דאם שינה עיקר הנוסחא וסיים באחרת
שנכלל בה יצא וכפי מה שכתבנו לעיל דלריב"ל דפסק כרבי נראה דהיינו
לענין דיעבד נמי שאם שינה וסיים רק של יו"ט לא יצא כדי שלא יסתור
מהש"ס שלנו וכנ"ל וצ"ע למעשה אכן אם סיים בשל שבת לחוד והתחיל
רצה בודאי א"צ לחזור :

* אחר תפלת ערבית - כתב בספר מור וקציעה בטעם דסופרין אחר התפלה משום דבדורות הראשונים היה המנהג להתפלל ערבית קודם הלילה ובסיום המעריב התחילה הלילה ולא היו סופרין בדין בתחלת הלילה אכן בחק יעקב ס"ק ט"ז כתב דמדינא צריך להקדים ק"ש ותפלה שהוא תדיר :

* לספור העומר - הנה דעת הרמב"ם והחינוך שהוא נוהג מן התורה גם עתה אכן דעת הטור ושו"ע וכמה פוסקים שאינה בזה"ז אלא זכר למקדש שהקריבו עומר וכן הוא סוגית הפוסקים בסימן זה אכן באמת הרמב"ם ג"כ לאו יחידאה הוא בדעתו שגם דעת רבינו ישעיה כן הוא עיין בשב"ל ריש סימן רל"ד וכן הוא ג"כ דעת ר' בנימין שם עיי"ש בסוף הסימן וכן הוא ג"כ דעת ראבי"ה הובא באו"ז סי' שכ"ט ומשמע שם דגם האו"ז מודה ליה בדינו ע"ש. וכן מדברי רב יהודאי ורב עמרם ורי"ץ גיאות שהסכים לדבריהם והובא בעיטור שאם לא מנה מבערב שהפסיד דמקפידין אנו על תמימות משמע לכאורה שהוא מן התורה ולא לזכר בעלמא מדדחי העיטור לדבריהם מטעם דספירת העומר לדין ליתא מדאורייתא דהשתא ליכא לא הבאה ולא קרבן וליכא לדקדוקי בתמימות משמע דלדידהו הוי דאורייתא [אמנם י"ל קצת דס"ל דאף שהוא רק זכר למקדש עשאוהו רבנן כעין דאורייתא דדוקא תמימות] ולפ"ז יש סעד גדול למנהגנו שאנו זהירים שלא לספור עד צאת הכוכבים אחרי דלדעת כמה רבוותא הוא דאורייתא אח"כ מצאתי כעין זה ג"כ בא"ר אלא שלא זכר כל הני גדולים שכתבנו :

* ומצוה על כל אחד וכו' - עיין מ"ב שכתבתי מחלוקת האחרונים אם אמרינן בזה שומע כעונה והוא מחלוקת הלבוש וח"י עם הפר"ח דלבוש וח"י כמו דלענין לולב דרשינן ולקחתם לכם לכל אחד ואחד כמו כן הכא צריך כל אחד ואחד בעצמו לספור ופר"ח מיקל בזה וכן נוטה דעת הברכי יוסף ולענ"ד ד"ז פלוגתא בין הראשונים דרש"י פירש שם במנחות ס"ה ע"ב על מה דקאמר שם בגמרא לכל אחד ואחד שכל אחד חייב לספור וביאר בחידושי הרשב"א דבריו דאי כונת התורה לצבור לבד ולא לכל יחיד ויחיד הו"ל למימר וספרתם לבד ולשתוק ומדקאמר לכם משמע דבא לומר לכל אחד ע"ש הרי דהמצוה שייך על כל יחיד ויחיד בפ"ע ולעומת זה מלשון הקדמון הרי"ץ גיאות משמע שאחד יכול להוציא את חברו בזה דז"ל שם בהלכות ספירה ואנו כך קבלנו מרבותינו אסמכתא לספירת העומר בעמידה מדכתיב מהחל חרמש בקמה שאין ת"ל בקמה ללמדך שבקומה ובעמידה ובמוצ"ש שאומרים לאחר תפלת ערבית ויהי נועם וקדושה דסידרא כשהן יושבין נהגו ראשונים לברך ש"ץ מעומד וכל הקהל עונין אמן בכונה שלא להטריח הצבור לחזור ולעמוד עכ"ל וכ"כ בעל אורחות חיים בשם ר"ה גאון עיי"ש ומשמע מזה דיוצאין בספירתו דאם כוונתם הוא שאין יוצאין רק בברכה גרידא וא"כ עכ"פ צריכין לעמוד בשביל הספירה גופא שצריכה להיות מעומד וכנ"ל [ולענ"ד יש לעיין אפילו לפירש"י הנ"ל היכא שאינו בקי לספור בעצמו אפשר שחבירו יכול להוציא ולא גרע ממה

דקי"ל לענין בהמ"ז שאין אחד יכול להוציא את חבריו לכו"ע א"כ אכל בעצמו משום דכתיב ואכלת ושבעת מי שאכל הוא יברך ואפ"ה קי"ל דסופר מברך ובור יוצא ואפשר ה"ה הכא וצ"ע] הרי ביררנו דד"ז פלוגתא דרבוותא הוא וע"כ לכתחלה בודאי צריך כ"א לספור בעצמו אכן בדיעבד אם שמע מחבירו וכוון לצאת יחזור ויספור בלי ברכה וכ"כ הפמ"ג :

* מונה והולך - עיין באחרונים שנחלקו באם מנה בראשי תיבות כגון שאמר היום ב' ימים וכדומה אם יצא וכתב הח"י כיון דלרוב הפוסקים עיקר ספירה בזה"ז אינו אלא דרבנן אין להחמיר מספיקא ויחזור לספור בלי ברכה. ודע דעכ"פ אם בירך בלב בודאי לא יצא כלל דהרהור לאו כדבור דמי וכ"כ פר"ח להדיא בס"ז ועיין לעיל סימן ס"ב ס"ד במ"ב ובה"ל שם ודוק :

* וכן ראוי לעשות - עיין במ"ב דאם סיפר בבה"ש יצא כ"כ מ"א וש"א ודבר זה מוזכר בתוספות מנחות דף ס"ו ד"ה זכר ומתי נקרא ביה"ש עיין סימן רס"א דדעת השו"ע שם דביה"ש הוא ג' ריבעי מיל קודם צה"כ והוא קרוב לרבע שעה בערך ומקודם הוי ודאי יום וע"ש בבה"ל ד"ה ושיעור בסוה"ד שם דאפילו להסוברים דביה"ש מתחיל מיד אחר שקיעה היינו לענין שבת דנקטינן לחומרא כר' יהודה אבל להקל אף במילי דרבנן צ"ע אם נוכל להקל ולומר תרתי קולי אחד דהוא בה"ש כר' יהודה וגם דספיקא דרבנן לקולא כיון דלר' יוסי הוי ודאי יום כל הזמן שמן שקיעה עד סמוך לצה"כ וכדאמרינן בגמרא שבת ל"ד כד שלים בין השמשות דר' יהודה מתחיל ביה"ש דר' יוסי וצ"ע :

* מבעוד יום - עיין מ"ב ומשמע מהם דמפלג המנחה לכו"ע אינו יכול למנות ודע דיש הרבה אחרונים [הלבוש והא"ר והח"י ומאמ"ר ונה"ש] דמפרשי מבע"י היינו מפלג המנחה ולמעלה ומאי דקאמר מונה עמהם היינו משום דאע"ג דמעיקר הדין כ"ז שאינו לילה אינו זמן ספירה וכדלעיל בסעיף הקודם מ"מ יש מקומות שנהגו להקל בזה משום שהיו רגילין להתפלל מעריב קודם חשיכה וחששו שאם לא יספרו אז בצבור וילכו כ"א לביתו ישכחו מחמת טרדא ולא יספרו ותתבטל עיקר תורת ספירה וע"כ סמכו במקום הדחק איש מי שאומר דבספירה בזה"ז שהוא רק זכר למקדש לרוב הפוסקים אין להחמיר בה יותר מבק"ש ותפלה וכיון דחשבי זו להתחלת לילה וקורין שמע ומתפללין מעריב כמו כן יש לנו לחשוב ללילה לענין ספירה וקאמר דאף מי שהוא ת"ח אם לבו נוקפו שמא יטרד וישכח לספור ביחידות יכול לספור עם הצבור אך לא יברך אז עכ"פ דמעיקר הדין אין זמן ספירה אז אלא שלא מחינן במנהג אותן המקומות וכדי שלא יתבטלו לגמרי ממצוה זו וכשיגיע הזמן בלילה יברך ויספור ואינו ברכה לבטלה דספירה קמייתא לאו כלום הוא מעיקר דינא וכנ"ל :

* ואפילו ענה אמן וכו' - ר"ל דהיה מנהגם שהש"ץ היה מברך ומוציא כל הקהל בברכתו והספירה היו מונין כל אחד לעצמו וסד"א דכיון שענה אמן יחד עם הצבור ודאי כוון לצאת בהברכה על הספירה שמנה וממילא

מוכח דכוון לצאת בהספירה ידי המצוה קמ"ל דלא אמרינן הכי כיון שכוון בהדיא שלא לצאת :

* ויברך ויספור בלילה - עיין מ"ב כתב פמ"ג בערב שבת בציבור המאחרים יותר טוב ולא כאותן המקדימין ואומרים כבר לילה ורגע מקודם אומרים יום גדול לקבל שבת וקורא אני עליהם שמים חשך לאור ואותו האור במעט רגע לחושך ע"כ ראוי למנוע זה וכו' עיי"ש :

* שאם יאמר לו היום כך וכך וכו' - עיין בט"ז שהביא ראיות דזה הוי כמכוין שלא לצאת והנה ראיותיו דחו האחרונים [עיין בא"ר ובמאמר מרדכי ונהר שלום] ומ"מ בעיקר הדין יש לעיין טובא דדעת הגר"א דסעיף זה קאי רק אליבא דמ"ד מצות א"צ כונה וכן הוא ג"כ דעת הפר"ח דלדין דק"ל דמצות צריכות כונה צריך לחזור ולברך [ולא ס"ל כדעת הרדב"ז לחלק בין דאורייתא לדרבנן וגם לא ס"ל התירוצים של ח"י בסקט"ו ושל מ"א בסק"ח] ועוד נלענ"ד שאם היה זה בין השמשות והאיש הזה המשיב רגיל תמיד לברך דוקא בצאת הכוכבים מסתברא דבאופן זה הוי כמכוין בהדיא שלא לצאת ומותר לו לחזור אח"כ ולמנות בברכה. ולמעשה צ"ע :

* אינו יכול לחזור ולמנות בברכה - אבל בלא ברכה בודאי צריך לחזור ולמנות כן מוכח ממ"א בסק"ח ומסתברא כוותיה דהא מ"מ איכא פלוגתא במצות צריכות כונה ומה גם בבין השמשות דדעת א"ר דאפילו בעלמא שסופר כדרך ספירה יש לו לחזור אח"כ ולמנות בלי ברכה וכ"ש כאן. ומש"כ קודם בין השמשות נ"ל פשוט אפילו היה אחר פלג המנחה וכבר התפלל המשיב מעריב אפ"ה אין להחמיר בכגון זה ויכול לחזור אח"כ ולמנות בברכה כשיגיע זמן הספירה דדעה זו של אחר פלג נדחית היא מעיקר הדין וא"צ להחמיר בכגון זה :

* או איפכא שהם ד' ופתח וכו' וטעה וסיים בה' וכו' - עיין במ"ב שהאחרונים תמהו ע"ז והנה ה"ט"ז תירץ דאין כונת המחבר וסיים על הספירה גופא אלא על הברכה ור"ל שבתחלת הברכה כשאמר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם חישב אדעתא שיספור אח"כ ד' ורק בעת סיום הברכה נדמה לו שהיום הוא יום חמישי לעומר וסיים גמר הברכה אדעתא לספור ה' לעומר אינו חוזר ומברך דבזה אזלינן בתר פתיחה ובדין הראשון שצייר המחבר הוא נמי בכהאי גוונא ושם הטעם דאזלינן בתר חתימה ומשום דהוא מלתא דרבנן אזלינן בתרוייהו לקולא ואינו חוזר ומברך ודין זה העתיקו האחרונים להלכה (עיין בדה"ח וא"ר) אך ה"ט"ז הוליד מזה דין חדש דהיכא דהפתיחה והחתימה היה אדעתא לספור יום ה' ואחר שגמר הברכה נודע לו שהיום יום ד' חוזר ומברך ובדין זה לא הסכימו עמו כמה אחרונים עיין במ"ב ובשעה"צ :

* שכח ולא בירך וכו' - וה"ה אם יש לו ספק ביום אם ספר בלילה או לא ג"כ צריך לספור [תרומת הדשן] :

* סופר בשאר ימים - והיינו דס"ל שאין הימים מעכבות זה את זה ואע"ג דכתיב תמימות תהיינה כתב הרי"ץ גיאות בשם ר"ה גאון דמקיים תמימות בשבועי דהיינו שבכל משלם שבועי כשאומר חשבון השבוע מקיים שבעה שבועות תמימות תהיינה ועוד תירץ שם דהיכי דאישתלי יום אחד יספור בליל שני שתי הספירות כגון בשכח ספירה ראשונה יאמר בספירה שניה אתמול היה אחד בעומר ויומא דין תרי בעומרא וכיון דמני גם של אתמול לא נפק מכלל תמימות תהיינה עיי"ש וכן מובא בשינוי קצת בשבולי לקט בשם תשובת הגאונים עיי"ש בסי' רל"ד אכן שארי פוסקים לא הזכירו סברא זו וכתבו דהאי תמימות תהיינה קאי אכל יומא שהתחיל לספור מבערב וכמו דדרשינן במנחות דף ס"ו ובמגילה דף כ"י אבל לא לענין שכל הימים יעכבו זה את זה [עיי"ן תוס' מנחות ובתוס' מגילה ובשב"ל בשם הר"ר ישעיה ובאו"ז סי' שכ"ט] ובא"ר מצאתי שכתב שטוב לחוש לדברי רב האי גאון בתירוצו השני ולספור גם הספירה של אתמול ביחד. ובלי ברכה וכנ"ל. ושאר אחרונים לא הזכירו ד"ז :

* בלא ברכה - כתב בנהר שלום מי שמתו מוטל לפניו באחד מימי העומר יספור ביום לאחר קבורת מתו בלא ברכה ולא דמי לתפלה דאין מתפלל בתורת תשלומין כדאיתא ביו"ד סימן שמ"א כיון דבעיקר זמנה הוי פטור דהכא למ"ד דמונה אותה אף ביום לאו בתורת תשלומין הוא ללילה אלא דחיובה נמשך עד סוף מעל"ע כדמשמע מרמב"ם פ"ז מתו"מ ודמי להבדלה שמבדיל ביום א' אחר קבורת מתו דעיקר זמנה הוא עד יום ד' ולפ"ז שסופר ביום יוכל לספור שאר ימים בברכה מיהו אם נמשך קבורתו כל היום באופן שלא נשאר לו פנאי לספור אחר קבורת מתו אין לו לספור עוד בימים הבאים בברכה דמה לי אם שכח לספור ומה לי אם נפטר לספור אידי ואידי לא הוי תמימות עיי"ש והנה מה שהחליט דלמאן דמחייב לספור ביום אינו מטעם השלמה אין זה ברור כ"כ עיי"ן באו"ז סי' שכ"ט מש"כ בשם אבי העזרי ובעיקר הדין מאי דפסיקא ליה דאונן פטור מספירה הרב נוב"י מה"ק ח' או"ח סי' כ"ז מסתפק בזה עיי"פ מש"כ מהרש"ל בת' סימן ע' דלא מכל הדברים אונן פטור ומגבב שם איזה סברות דאיכא למימר דגם מספירה לא פטור ובעיקר משום דבזה לא מיטרד ולא מתבטל בשביל רגע זו מלעסוק במתו ומצרף גם דעת איזה פוסקים דאונן פטור אבל רשאי לקיים ועיי"פ כל זה דעתו דיספור בשעה שמתו מוטל לפניו בלא ברכה ושוב יכול לספור בכל הימים בברכה מאחר דבלא זה יש פוסקים דלא בעינן כלל תמימות עיי"ש והעתיקו הגאון רעק"א בהגותיו :

* יספור בשאר הימים בברכה - ע' במ"ב מש"כ לענין אם טעה בימים וכו' והוא מדברי הט"ז ואף שהוא לא נקט רק בטעה בימים ולא טעה בשבועות פשוט דה"ה וכ"ש בטעה בשבועות ולא בימים שהרי ימים הוא לעיכובא יותר משבועי לכו"ע וכנ"ל במ"ב סק"ז וכ"כ בפמ"ג אכן לפי הסברא היה נראה דהט"ז מיירי רק בשאר ימי השבוע דאינו לעיכובא שיזכיר גם הימים וכמו שהסכימו האחרונים [עיי"ן בח"י סק"ח] ולהכי יש לומר דה"ה אם טעה בו דלא גרע מלא הזכיר כלל משא"כ ביומא דמשלם

שבועי דהתם מן הדין צריך להזכיר גם ימים והוא לעיכובא וכנ"ל בסק"ז
א"כ פשוט דה"ה אם טעה בחשבון הימים ספירתו לאו כלום הוא והוי
כדילג לגמרי וסופר שאר הימים בלא ברכה ואפשר דדעת הט"ז דאפילו
ביומי דמשלם שבועי נמי יש להקל לענין ספירות של ימים הבאים כיון
דלכמה פוסקים בלא"ה אין הימים מעכבין זה את זה וא"כ עכ"פ יש
להקל בכגון זה שעכ"פ הזכיר אחד המספרים או יומי או שבועי ועיין
בא"ר שפקפק ג"כ על עיקר דינו של הט"ז וצ"ע למעשה ובפמ"ג ג"כ דיבר
בזה ויש ט"ס בדבריו ולא יכולתי להבין דעתו :

* אף בזמן הזה - עיין מ"ב מש"כ דאין בידינו למחות ביד המקילין כ"כ
כמה אחרונים וצידדו למצא טעם למנהג העולם וכמש"כ במ"ב ומ"מ
באשר ידוע שכמה וכמה מן הנוהרין מחשש איסור כל דהו בשארי
איסורים מקילין ג"כ בזה וסיבת הדבר ראיתי מפני שסוברין שמי שרוצה
לזהר צריך לזהר בכל החומרות משמרים ושכר ויי"ש וכן בפליטת כלים
והוא דבר קשה לזהר במדינות אלו ע"כ סומך כל אחד עצמו על מנהג
העולם להקל לגמרי אבל לענ"ד אין נכון הדבר דכי בשביל שקשה לו לזהר
בכל החומרות יקל לגמרי דהלא בקמח נקל לזהר כהיום שמצוי בכל
המקומות קמח מחטים הנזרעים בחשוון (ושמעתי מיודעים שקמח מחטים הטובים
הנזרעים בפולין כולם מנזרעים בחשוון וכן הבאים מוואלין רובם ישן מאלה שנזרעו בחשוון) וגם מן הסתם
אפשר דרובן ישן הם וכן בשכר יש כמה אחרונים שמצדדין להקל ע' פנ"י
ומשכנות יעקב ועוד אחרונים. וגם דשכר אינו ודאי חדש דאף בימות
החורף כמה פעמים נעשה השכר ממאל"ץ משעורים ישנים (ואף דכמה גדולי
אחרונים מחמירין אף בשכר כמבואר ביו"ד ובאחרונים שם מ"מ המיקל יש לו על מי לסמוך) ובספק כבר
יש לנו דעת האו"ז שכתב דיש לסמוך בשעת הדחק על הסוברין דחדש
דרבנן והוי ספק דרבנן וכן בפליטת כלים ושמרים יש צדדים להקל אבל
בגרויפין עצמם של שעורים ושבולת שועל במדינתנו שהם ודאי חדש
בחורף. אף דלא נוכל גם בזה למחות בהעולם שנהגו להקל וכמש"כ
האחרונים אבל ראוי ונכון להחמיר לעצמו עכ"פ בזה דהלא לגדולי
הראשונים הוא דאורייתא הלא המה הרי"ף ורא"ש ורמב"ם וסמ"ג
ועיטור ומרדכי ובשם ראבי"ה והגה"מ וריטב"א ואף להאו"ז שמצדד
דהוא מדרבנן בחו"ל לא סמך ע"ז להקל אלא בספק דאז יש לסמוך בשעת
הדחק על דעת הסוברין דרבנן והוי ספיקא דרבנן אבל לא בודאי חדש וכן
התה"ד ג"כ כתב כן ובפסקי תוס' במנחות דכתב דבשל עכו"ם הוא
מדרבנן א"כ מדרבנן עכ"פ מיהו אסור ואין לנו מקילין רק רבינו ברוך
בעה"ת שכתב להקל במקומות הרחוקין בחו"ל ומעיל צדק בשם ר'
אביגדור כהן בשם ריב"א שכתב להקל בשל נכרים לגמרי כמובא בב"ח
והם יחידאי נגד כל הני רבוותא הנ"ל וגם כמה מן האחרונים המקילין
לא רצו להקל אלא בספק ולא בודאי וגם בשו"ע כאן וביו"ד הלא סתמו
כהפוסקים דהוא דאורייתא בכל גווני וגם הרבה מן האחרונים תפסו כן
לעיקר ע"כ בודאי מן הראוי ונכון לחוש לכל זה ולפרוש עכ"פ מן ודאי
חדש וכנ"ל. ומי שירצה לתת לב ע"ז יוכל להשיג גם בחורף ממינים אלו

סימן**תצ**

* סימן הפרשיות וכו' - בפמ"ג בשם הפר"ח אם טעה ושינה הסדר בד' ימי חול המועד קורין ביום שלאחריו פ' שדילג ונסתפק הפמ"ג גם ב"יט אם קרא ביום א' פ' שור למה לא יקרא ביום ב' פרשת משכו שדילג:

* מתפלל כדרכו - וכתב בברכי יוסף בשם מהר"י מולכו אם חתם בשחרית שבת וחווה"מ מקדש השבת וישראל והזמנים א"צ לחזור ואם חתם ישראל והזמנים ולא הזכיר שבת לא יצא ואם תוך כדי דיבור חזר ואמר מקדש השבת יצא וכתב בר"י שאם בסדר מוסף התפלל מוסף שבת לחוד לא יצא:

סימן**תצג**

* נוהגים שלא להסתפר וכו' - ומ"מ אותן המותרין להסתפר בחווה"מ כבסימן תקל"א י"ל דגם בספירה שרי דלא עדיף מחווה"מ [פמ"ג]:

* יש נוהגים וכו' וטעות הוא בידם - ביאור הענין די ש בזה שלש שיטות ונבאר שתיים מהן שנקטום הפוסקים לדינא. וזהו. שיטה אחת דתלמידי ר"ע מתו ל"ד יום וראיה ממדרש שמתו מפסח עד פרוס עצרת והוא ט"ו יום קודם עצרת וכשתסיר ט"ו יום ממ"ט נשארו ל"ד יום שלמים שמתו אלא דמקצת היום ככולו ומשו"ה מסתפרין ביום ל"ד בבקר וה"ה לישא אשה מותר מכאן ואילך וזה דעת המחבר בס"א וס"ב אכן לדעת הרמ"א שם בס"ב משמע דס"ל דפסקו מלמות ביום ל"ג וכמו שכתב הגר"א שם ומקצת היום ככולו ולפי שיטה זו המנהג שאין מסתפרין מפסח עד יום ל"ג בבוקר ומשם והלאה עד עצרת מותר. שיטה שניה הוא מה שאומרים בשם התוספות דתלמידי ר"ע מתו ל"ג ימים שלמים דהיינו ביום שא"א תחנון לא מתו א"כ כשתוציא שבעת ימי הפסח דהיינו מיום שני של פסח ועוד ששה שבתות ושני ימים ר"ח אייר ויום א שלא מתו א"כ הרי נשארו ל"ג שלימין שמתו ולפ"ז מתו עד עצרת ולנגד אלו הל"ג ימים קבלו ישראל ע"ע קצת אבילות ל"ג ימים (אלא שיום אחד מהן יש להקל במקצת יום דהוא ככולו ובחרו ביום ל"ג בעומר ואולי מאיזה טעם. פמ"ג) לענין ספירה ונשואין דהיינו לנכות ממ"ט יום של העומר ט"ז ימים הראשונים דהיינו מיום שני של פסח עד יום שני של ר"ח אייר יש ט"ז ימים שאותן ימים מקילין בהן ונשארו ל"ג שלימין עד עצרת ומתאבלין בהן ולפ"ז אותן שמסתפרין מל"ג ואילך וגם בר"ח אייר טעות הוא בידם דליכא ל"ג יום וזהו כונת המחבר:

* מבחודש השלישי - עיין מ"ב ואבאר קצת. דע שבעשרת הדברות יש ב' מיני נגינות הא' עושה מכל דיבור פסוק אחד אף שהוא ארוך או קצר מאד דהיינו שאנכי ולא יהיה לך ולא תעשה לך ולא תשתחוה ועושה חסד הם פסוק אחד שאנכי ולא יהיה לך בדיבור אחד נאמרו ולפיכך תיבת פני הנו"ן נקודה פתח ולא קמץ שהרי אין שם אתנחתא ולא סוף פסוק וכן זכור וששת ימים ויום השביעי וכי ששת הם פסוק אחד ולפיכך הכ' של תיבת כל הסמוכה לתיבת ועשית היא רפויה ולא דגושה וב' תיבות לא תרצח הם פסוק אחד שלם ולפיכך הצד"י היא נקודה קמץ כיון שיש שם סוף פסוק והתיו דגושה לפי שתיבת לא היא מוטעמת בטעם מפסיק דהיינו טפחא וכן לא תנאף הוא פסוק אחד שלם והתיו דגושה והאל"ף נקודה קמץ וכן לא תגנב התיו דגושה. והשני עושה מאנכי פסוק אחד ומלא יהיה לך פסוק ב' ולפי זה הנו"ן של פני הוא בקמץ שיש שם ס"פ וכן זכור הוא פסוק אחד וששת ימים הוא פסוק ב' ולפ"ז הכ"ף של תיבת כל היא דגושה לא תרצח ולא תנאף ולא תגנוב ולא תענה הכל פסוק א' ולפ"ז כל תיו מהם רפויה והצד"י של תרצח היא בפתח והאלף של תנאף היא בקמץ לפי שיש שם אתנחתא. וטעם ב' נגינות הוא שהראשון הוא מסודר לפי הכתוב שנכתב כל דיבור ודיבור בפרשה בפ"ע שמאנכי עד לא תשא היא פרשה אחת סתומה ודיבור אחד לכך נעשה ממנו פסוק אחד וכן מזכור עד לא תרצח אבל מלא תרצח עד לא תחמוד נכתב בד' פרשיות סתומות והם ד' דיבורים לכך נעשה מהם ד' פסוקים והשני הוא מסודר לפי הקרי שלענין הקריאה אין מלא תרצח עד לא תחמוד אלא פסוק אחד בלבד דהיינו שאסור להפסיק קריאתו לגמרי בתוך אמצע פסוק זה אפילו כשקורא ביחיד (שא"א לומר שתיבת לא תרצח הוא פסוק בפ"ע שאין לנו בכל התורה פסוק פחות מג' תיבות) וע"כ כשקוראין בפעם אחד הם נקראין בנגינה המחברת אותן דהיינו בטעם התחתון וכן מאנכי עד לא תשא ומזכור עד לא תרצח הן מופסקים לכמה פסוקים לכך הם נקראים בטעם התחתון שהוא גם כן נגינה המפסקת אותם שם. זהו תוכן שתי הנגינות וע"כ בשבועות נוהגין לקרות בצבור בהראשון דהיינו בטעם העליון לעשות מכל דיבור פסוק אחד לפי שבו ביום נתנו עשרת הדברות. ובפרשת יתרו ובפרשת ואתחנן קורין אף בצבור בטעם התחתון ויש נוהגין לקרות בצבור לעולם בטעם העליון דהיינו אף בפרשת יתרו ובפרשת ואתחנן רק היחיד הקורא לעצמו קורא בשני. זהו תמצית דברי האחרונים:

* וכן מכשירי אוכל נפש שלא היה אפשר וכו' - והטעם משום דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם ודרשו בגמרא דלכם אתי לרבות לכל צרכיכם דהיינו המכשירים להאוכל ומותר אפילו בלי שינוי כמו אוכל נפש עצמו. והנה מהמחבר משמע דאוי"נ שרי לעשות ביו"ט אפילו היה אפשר לעשותו מבע"י שלא היה מפיג טעם כלל ואפי' בלי שינוי והיינו

אם הוא דבר שאין דרך לעשותו לימים רבים ודעת היש מחמירין דאפילו בזה צריך שינוי כיון שאינו מפיג טעם כלל אם היה עושה מעיו"ט אבל בדבר שדרך לעשותו לימים רבים אפילו לדעת המחבר צריך שינוי וכ"ז כשלא היה מפיג טעם כלל אם היה עושה מעיו"ט אבל אם היה מפיג טעם מותר אף בזה שלא ע"י שינוי [כ"ז מביאור הגר"א] והנה לפ"ז אנו מוכרחין לומר דמה שאוסר המחבר בסימן תק"ו סעיף ח לעשות שאור ביו"ט כ"א ע"י שינוי הוא משום שדרך לעשותן לימים הרבה :

* מיהו אם לא עשאו וכו' - ע"י שינוי ונרשם ע"ז סמ"ג ור"ן ט"ס הוא דלדעת הר"ן מותר אפילו בלא שינוי כמו שכתב הגר"א וזהו דעת המחבר דלא הזכיר כלל חומרא לענין א"י עצמו משמע דבכל גווני שרי ודברי הד"מ בענין זה צ"ע בתרתי אחד דמשמע מיניה דלדעת המחמירים אפילו ע"י שינוי לא מהני וסמ"ג הוא מהמקילין וכאן משמע דהסמ"ג הוא המחמיר ולדעה ראשונה אפילו שינוי לא בעי גם משמע מיניה שם לכאורה דהסמ"ג ור"ן בחדא שיטתא קיימי ובאמת זה אינו וכנ"ל ונ"ל לתרץ דבאמת לדעת מהרי"ל וא"ז סובר הד"מ דאינהו ס"ל אפילו שינוי לא מהני [ובמלח אפשר דהקילו חכמים משום דא"א לאכול תבשיל בלי מלח] ולדעת הר"ן דהוא דעת המחבר וכמ"ש הגר"א אפילו שינוי לא בעי וזהו שכתב מתחלה ויש מחמירין היינו דעת א"ז ומהרי"ל דאפילו שינוי לא מהני ומה שכתב אח"כ מיהו אם לא עשאו וכו' ר"ל בדיעבד יש לסמוך אדעת הסמ"ג דמהני שינוי [ומה שכתב בד"מ וכ"כ הר"ן היינו דבזה שוו תרווייהו דיש להקל עכ"פ ע"י שינוי ושלא כדעת המחמירים] ולפ"ז אין להקל לכתחלה להניח על יו"ט ולעשות ע"י שינוי ולענ"ד זהו כונת המ"א שהסמ"ג דברי מהרי"ל לענין מה שהקיל מתחלה להניח על יו"ט ולעשות ע"י שינוי דלדעת מהרי"ל אין לעשות כן וכמו שמוכח מן הד"מ :

* סגי כשיאמר מכאן וכו' - כתב הח"א נראה דחוננים שדרכם למכור תמיד הרי הוא כאלו אמר :

* וא"צ שירשום - עיין מ"א שכתב דבחזי ולא חזי לכו"ע צריך שירשום דחיישינן וכו' ועיין בשער הציון שכתבנו דמתוס' והמאירי לא משמע הכי גם מסתימת דברי המחבר לעיל בסימן ש"י ס"ה משמע דאף בפירות דחזי ולא חזי מהני סתם הזמנה [דלא הזכיר שם ענין רישום כלל] ומדברי הגמרא ביצה כ"י ע"ב דהזכיר שם דמהני הזמנה אין ראיה כ"כ דאפשר שקיל וטרי שם אי מהני הזמנה אבל אופן הזמנה תלוי בפלוגתא דר"א וחכמים אבל השו"ע הי"ל לפרש וכן הערה בזה בספר בית מאיר ומשמע דדעת המחבר ג"כ להורות כר"א והטעם ע"כ דס"ל כרש"י והר"ן דפלוגתייהו בברירה וכיון דאנן קי"ל דיש ברירה בדרבנן ממילא הלכה כר"א אמנם מצאתי בחידושי הרא"ה שנתן טעם אחר לפלוגתייהו וז"ל שם פלוגתא דר"א ורבנן אי בעינן מעשה או לא ורבנן דבעו מעשה ביד אפילו לב"ה דשרו לעיל בזה וזה אני נוטל התם ביונים דגופין מחולקין אבל הכא בפירות מעורבין בעינן רשימה וכו' עכ"ל וממילא צריך להיות הלכה כחכמים וכן במאירי האריך בזה בדף כ"ו ע"ב ובדף ל"ד ודעתו נוטה לפסוק כחכמים

וז"ל שם וחכ"א עד שירשום ר"ל שיעשה בהם סימן ויאמר מכאן ועד כאן אני נוטל דס"ל אין ברירה ואע"ג דק"ל בעלמא דבדרבנן יש ברירה הכא שאני דהואיל ולא חזו לגמרי דלמא אתי לאימלוכי ולא גמר בדעתו ליטול מהם ובכי האי גוונא אפילו בדרבנן אין ברירה ובזו וזו אני נוטל נמי בלא רישום לא מהני דדוקא איתמר הכי גבי יונים דבתרי או תלתא סגי ליה ויש לו בהם טביעת עינא אבל פירות בלא רישום לא יזכור עד איזה מקום הכין [וכעין זה פירש הרא"ה לעיל] ומיהו אם בטוח הוא בזכירתו אף רשאי הוא בכך והו"ל כרישום ולא אתי לאפוקי אלא במכאן אני נוטל ולא בירר איזה מהם וכו' ומפני זה אני אומר דהלכתא כרבנן וכדאמרינן יחיד ורבים הלכה כרבים עכ"ל ומפני זה סתמנו בפירי דחזי ולא חזי להחמיר כסברא אחרונה וכן דעת מ"א ופר"ח אכן בפירות העומדים לסחורה דלא שייך טעם של המאירי וכן טעם של התוס' דאקצייה בידיים לא שייך בזה כ"כ וגם טעם של המ"א לא שייך בזה [לבד לטעם הרא"ה הנ"ל] סתמתי להקל ובבית מאיר נוטה לסמוך להקל בכל גוונא כיון דהוא רק לתא דרבנן וכפשטיות סתימת המחבר בסימן ש"י ס"ה. ודע עוד דפשטות הדברים משמע דרישום האמור בזה הוא כמו זה וזה אני נוטל גבי יונים אלא דגבי פירי לא שייכי זה וזה משום שאוכל הרבה [או משום שהם מעורבין ואינם ניכרין כפירוש הרא"ה הנ"ל] ע"כ צריך לסמן המקום וכן משמע מדברי הב"י בסימן תקי"ח עיי"ש וכן משמע מדברי המאירי הנ"ל ודעת אס"ז לכאורה אינו כן עיי"ש היטב וצ"ע ועיין מש"כ הגר"ז בזה בקו"א :

* ומותר להכין וכו' - עין מ"ב מש"כ בהסברת ד"ז ודין זה הוא מדברי הכלבו שכתב שנשאלה שאלה זו [וכפי הנראה הוא מתשובת הגאונים] והשיבו דבמוקצה דאיכא למיגזר ביה דלמא מטלטל ושביק כגון בתרנגולת העומדת לגדל ביצים בהא מחזי ודאי דאסור כדחזינן ביוני שובך דלא סגי להו במכאן אני נוטל למחר עד דאמר זה וזה אני נוטל אבל במוקצה אחר דליכא למיגזר האי גזירה כגון עצים ופירות של אוצר ודאי מחזי דמהני בהו הכנה דאמרינן ממ"נ עכ"ל מבואר בדבריו דגבי יונים דצריך לומר זה וזה אסור לומר כן ביו"ט וכן נמשך אחר דבריו ה"ט"ז שכתב בסק"ה אע"ג דאסור להכין מיו"ט לחבירו הכא שאני שא"צ אלא אמירה בלחוד במידי שאינו בע"ח עכ"ל ולכאורה הדבר תמוה שהרי מוכח בסוגיא לפי רש"י ושאר מפרשים דכשאומר זה וזה עומד מרחוק ואינו נוגע כלל בקן ואפ"ה לא חיישינן שמא כשיבוא ליטול יטלטל ויניח דכיון שלא חש בעיו"ט למשמש בהיונים בודאי לא יברור גם ביו"ט איזה מהן עדיף וא"כ אמאי אסור להכין גם גבי בע"ח מיו"ט לחבירו הרי א"צ אלא אמירה בעלמא [ואולי דכיון דרוצה להכין ביו"ט גופא ובזה אין להוכיח מדלא חש בעיו"ט למשמש וכו' דהרי הוא מוקצה וע"כ חיישינן דלמא למחר מטלטל ושביק] ואולי עוד דכיון דצריך אומד כמה צריך לו למחר וגם צריך לסמן בטביעת עין איזה הם כדי שיזכור היטב הוי כעובדא דחול ואסור לעשות זה ביו"ט בשביל יומא דמחר ועיין בשו"ע הגר"ז בסימן תצ"ז ס"י"ח. ואפשר עוד שתשובה זו פירש דברי הש"ס שם באופן אחר ממה שפירש"י דבאמת לשון הש"ס הוא תמוה מאוד וכמו שעמד ע"ז במאירי ואפשר דלתשובה זו גבי יונים שצריך בהכנה לומר זה וזה אני נוטל צריך ג"כ למשמש בהם אם נראים

בעינינו לאכילה ומשום דאלי"כ חיישינן שמא כשיקחם למחר יטלטל ויניח ולהכי אסרו לעשות כן ביו"ט ואפשר בדוחק לפרש דברי הש"ס גם כן באופן זה ואפשר שהיה להם גירסא אחרת בזה וצ"ע:

תצו

סימן

* אין צדין וכו' - ואיסור צידה ביו"ט אם הוא דאורייתא או דרבנן עיין לעיל בסי' תצ"ה ס"ב ובמ"ב שם ועיין בתוספות שבת ק"ו ובחי' רשב"א ר"פ אין צדין ובשבת ק"ו גבי אין נותנין לפנייהם מזונות משמע שם דאיסור צידת דגים אפילו מביבר קטן הוא דאורייתא משום דמשתמיט לחורין ולסדקין ומשו"ה גזרו שלא ליתן לפנייהם מזונות שמא יבוא לצודם ע"ש:

* דגים ועופות וכו' - עיין מ"ב דה"ה בהמה והוא מדברי המ"א וש"א שציינתי בשה"צ והאמת נראה כן בדברי המחבר שהוא לשון הרמב"ם מדתלה זה במוקצה ולא בצידה אלמא דגם במקום שאין צידה נמי אסור אכן לו כונת הרמב"ם כן צ"ע אם יש להחמיר כדבריו בזה שהרי רוב הפוסקים חולקין ע"ז לא מיבעיא לשיטת רש"י ר"פ א"צ היכי דמזונותן עליו אפילו היכי דאיכא משום צידה נמי שרי אלא אפילו לתוספות דפליגי עליה מ"מ היינו דוקא היכא דאיכא צידה אבל בלא צידה ליכא למ"ד עיין תוס' ר"פ א"צ ושבת ק"ו וכן הוא שם שיטת רש"י (דלא כמה שכתב בפרק א"צ) וכן הוא דעת הרשב"א בספרו עבוה"ק וכן הוא דעת הרא"ה והר"ן דכל שהוא ברשותו מותר אפילו היכי דאיכא מוקצה (עיין בדבריהם ר"פ א"צ ושילהי משילין) וכ"כ ג"כ בחידושי הר"ן שבת ק"ו דכל שהוא ברשותו אע"פ שהוא מוקצה מזונותיו עליך הוא ושרי ובאמת אין סברא לומר דאסרו חכמים לבעלים לפרנס בהמה שלהם ביו"ט היכא דעומדת לחליבה אף דמזונותיה עליו ולא לחשוש לצער בע"ח וכל זה משום חשש שמא ישכח ויבוא לשוחטה ויעבור איסור מוקצה שהוא לכל היותר מדרבנן והתורה אמרה למען ינוח שורך וחמורך ומאי מנוחה איכא אם לא יתן לה לאכול ותמות ברעב [עיין שבת דף קכ"ב בתוס' ד"ה מעמיד ואפילו אם נחמיר בבהמה מדברית היינו משום דרגילה לאכול שם משא"כ בבהמה העומדת לחליבה] וע"כ נלענ"ד דאין להחמיר במקום דליכא צידה ועיין מ"א בשם ב"י שרצה לומר דגם כונת הרמב"ם כן הוא דוקא היכא דאיכא צידה ואפילו אם נסבור כדעת האחרונים שדעת הרמב"ם לאסור בכל גווני הלא רוב הפוסקים חולקין עליו וכנ"ל וכן המחבר בס"ז סתם להקל כמותם אח"כ מצאתי בפר"ח סימן תצ"ח ס"ג שכתב שמעשים בכל יום שנותנין מזונות ביו"ט לתרנגולת העומדת לגדל ביצים אף שהיא בכלל מוקצה אלא העיקר דתלוי בצידה ע"ש:

* אווזים ותרנגולים וכו' - וה"ה שארי עופות שהן בני תרבות ובאין לכלובן לערב ומזונותן עליך הו"ל כניצודין [מ"א וש"א]:

* אסור לצודן וליתן לפנייהם מזונות - עיין בעבוה"ק להרשב"א שכתב דבמקום הפסד התירו ליתן לפנייהם מזונות כגון דבורים עושין להם פרנסה בשביל שלא יברחו :

* אבל באומר מכאן אני נוטל - מדברי הכלבו מובא בב"י סימן קי"ח מבואר דל"ד ביונים הדין כן אלא ה"ה בכל מוקצה דבע"ח כגון תרנגולת העומדת לגדל ביצים למאן דאית ליה מוקצה ביו"ט עיי"ש וכן משמע דעת הרמ"א שהעתיק דבריו בסימן תצ"ה בסופו דכל מוקצה שאינו בע"ח עיי"ש ומשמע דבשום בע"ח לא סגי במכאן וכו' וכן מוכח מהאור זרוע בסוגיין שכתב וכן מי שיש לו תרנגולת העומדת לגדל ביצים וכו' עיי"ש ומובא גם בהגהת אשר"י ומוכח דגם בתרנגולת איכא טעמא דמטלטל ושביק וכתבתי זה להוציא מסברת בעל שיטה מקובצת שר"ל דסוגיין דוקא ביונים שאין דרך לבקרן אם שמנים הם או כחושים משא"כ בתרנגולת שהוא מבקרן תדיר ויודע מה הן וליכא למיחש ואפשר עוד לומר דאף הוא לא קאמר אלא בתרנגולת העומדת לאכילה שבודק אותה תמיד [דקאי שם לתירוץ בתרא דסוגיא דדילמא אשכח כולהו כחושים וכו' וגם מקודם מיירי שם השמק"ו בעומדת לאכילה עיי"ש] משא"כ בעומדת לגדל ביצים אפשר דאינו יודע את שמנוניתם יותר מביונים :

* זימן שנים ומצא שלשה - מדעת הט"ז סק"ט משמע דאם זימן שנים מקושרים ומצא אח"כ שלשה מקושרים מותר דאף דשלישי אתי מעלמא אבל הלא מסתמא אדם קשר השלישי להם ומן הסתם לא קשרן ביו"ט רק בעיו"ט וא"כ הרי הם מזומנים כולם עיי"ש קשירה זו עיי"ש שדבריו מגומגמים קצת אבל כן נראה כונתו וכן העתיק הגר"ז לדינא אכן בפר"ח מבואר דבר זה לאיסור וכן בחמד משה כתב ג"כ שאין לסמוך ע"ז לדינא :

* אם נמצאת טריפה - ומיירי בשלא היתה מסוכנת דבמסוכנת אפילו לשיטת המחבר אין בה מוקצה כמבואר בסימן תקי"ח ס"ו עיי"ש :

* אסור לטלטלה - כתב הגר"ז הבודק בהמה ביו"ט יבדקנה במקום שיהא אפשר להניחה שם אם תהיה טרפה לפי שאסור לטלטלה כשתמצא טרפה ממקום זה למקום אחר וכן חכם המורה הוראה בדבר שיהא אסור לטלטלו אם יאסור לא יורה עד שיניחוהו מקודם במקום המיוחד לו כי אחר שיאסור יהא אסור לטלטלו עכ"ל והוא מסוגיא דשבת קנ"ו בעובדא דלוי עיי"ש וגם הרשב"א בעבוה"ק העתיק זה וז"ל יראה שאין רואין הטרפה אלא במקום שאם תמצא טרפה לא יהא צריך להזיזה ממקומה אלא שלא ראיתי לאחד מהראשונים שחששו לדבר זה עכ"ל ומצאתי בא"ר שהביא דברי הרשב"א וכתב דאפשר היה ס"ל להנהו ראשונים דמוקצה מותר ביו"ט ודבריו מוקשים דהלא כתב שלא ראה לאחד מהראשונים והלא יש כמה ראשונים שס"ל דמוקצה ביו"ט אסור ולענ"ד אפשר לומר דראו שנתרבו כמה ספיקות בדיני טרפות ומחמרינן מספק ועי"ז שכיחי טרפות ואי נאסור לטלטל אח"כ ימנע מלשחוט וכסברת

רש"ל:

סימן

תצח

* שמא תהיה פגומה וכו' - זהו טעמו של הרמב"ם על דין זה ויש עוד ג' טעמים עיין ב"י וב"ח ונקט טעם זה שהסכימו עמו הסמ"ג והרמב"ן ונ"מ מזה דלטעמו גם בזה"ז שאין דרך להראות הסכין לחכם אלא כ"א בודק לעצמו ג"כ אסור משא"כ לאידך טעמים וכמו שכתב הגר"א בביאורו ולפיכך בשעת הדחק מקיל הרמ"א לבדוק ביו"ט דאז אנו סומכין על יתר הפוסקים:

* וילך ויחדנה וכו' - ואם נפגם הסכין ביו"ט אם מותר לומר לעכו"ם שישחיזנה צ"ע [פמ"ג ע"ש שכתב דבמקום דחק וצורך גדול אפשר דשרי]:

* ועכשיו בזה"ז וכו' - המ"א נשאר בצ"ע אם השוחט הוא בעצמו ת"ח ויודע ליזהר שלא ישחיזנו אם מחמירין בו ג"כ ומהרמ"א דסתם משמע דיש להחמיר וכן בא"ר מצדד להחמיר דדבר המסור לעצמו טועה האדם וסובר שהוא חכם וכתב הפמ"ג דמ"מ אם הוא רב וגדול הדור בודק לעצמו ושוחט או משאילה לאחרים כמו שפסק המחבר. מי שלא שחט מעולם אסור לשחוט ביו"ט. חי' רע"א בשם תשובת שבו"י:

* אם באו ביו"ט - כן הוא לשון הרמב"ם וכ"כ הרא"ה בחידושו ומשמע מזה דאם באו בעיו"ט שוב נפקע מנייהו שם מדברי ומן הסתם הוי להו מוכנים ופשוט דדוקא בדידע בהו ביה"ש. וכן מצאתי בבה"ג הלכות יו"ט בסופו וז"ל שם בהמה דאתיא מאפר ועיילא בתוך התחום מעיו"ט ולא הוי ידע בה ומטאי לגבי ישראל ביו"ט אי"נ אתאי בשביל גוים דלאיסור תחומין ליכא למיחש דאמרינן הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר וכש"כ הבא בשביל גוי ולאיסור מוקצה הוא דאיכא למיחש וכו' עיי"ש באריכות הסוגיא דשם [והנה מש"כ אי"נ אתאי בשביל גוים צ"ל דס"ל כמ"ד דשל נכרי צריך ג"כ הכנה ובאמת פלוגתא הוא בירושלמי כמו שהביא הרשב"א והרא"ה ועיין פרי"ח סי' תצ"ז] והנה מבואר בבה"ג דאם באה בתוך התחום בעיו"ט לא משכחת שיהיה עליה שם מדברי אא"כ לא ידע בה ומוכח בהדיא דאם ידע בה אע"פ שלא הוא הביאה מ"מ מן הסתם היא כמוכנה כשאר בהמות שבביתו דדעתו עליהו אם יצטרך להו ביו"ט אכן הרב המאירי כתב להדיא דאפילו באו מעיו"ט דמסתמא לאו דעתיה עליהו אא"כ זימננס בפירוש מערב עיי"ש וצ"ע לדינא ועיין בספר בית מאיר שמאריך בפרט זה:

* לפיכך וכו' - אם ידוע וכו'. הלשון מוקשה מאוד דמה שהצריך דוקא ידוע אינו שייך כלל למה שכתב מקודם ועוד דמאי קאמר אח"כ אפי" באו בשביל ישראל הלא גם מקודם מיירי בזה וכבר הקשה כן הפר"ח ובעבודת הקודש שממנו נובע דין זה הלשון מתוקן ביותר וז"ל שם

המוקצה אינו אלא מד"ס והולכין בספיקו להקל ולפיכך גוי שהביא בהמה במקולין של ישראל אע"פ שהובאו לצורך ישראל אם ידוע שלנו וכו' וענין אחר הוא ואינו שייך לבייתיות ומדבריות וקרי לאיסור תחומין ג"כ מוקצה ונראה כמו שהגהתי בפנים הוא הנכון ובעבור שענין הקודם שכתוב בשו"ע א"כ באו בשביל ישראל דיבר לענין בייתיות ומדבריות ומתיבת לפיכך הוא ענין אחר לכך חזר וביאר אפילו באו לצורך ישראל:

* כדי לאכול ממנה וכו' - עיין במ"ב דבהמה בריאה אין לשחטה א"כ צריך לה ביו"ט גופא והיינו אפילו בצריך רק לכזית משום דא"א לכזית בשר בלא שחיטה ומותר ממילא ג"כ להפשיט כל העור מן הבהמה משום דאל"ה מימנע ולא שחיט [וכ"כ הפמ"ג בא"א] ואין להקשות הלא קי"ל דבשביל מימנע ולא שחיט אין להתיר איסור דאורייתא כמו שכתב המ"א בתצ"ז סק"י"ח והפשטה הלא מלאכה גמורה היא ולא היה לנו להתיר כ"א הפשט מקצת העור כדי ליטול הכזית שתחתיה ולא יותר דכל שיעור הפשט והפשט שהוא כדי לעשות קמיע יש עליה שם מלאכה בשבת וחייב עליה (כדאיתא ברמב"ם פ"א מהלכות שבת הלכה ה') י"ל דביו"ט אין בזה איסור דאורייתא מטעם הואיל ואי מיקלעי ליה אורחים הרבה שצריכים לאכול היה בודאי מותר להפשיט בשביל כולם כדי להאכילם השתא נמי ליכא איסור ואין בזה רק איסור דרבנן ומותר בשביל דאל"ה מימנע ולא שחיט ולפ"ז אין מותר להפשיט כל העור רק בשיש שהות כדי להאכיל לכ"א כזית צלי עכ"פ מבע"י אבל אם ירצה לשחוט סמוך לערב כדי לאכול ממנה כזית ואין שהות לצלות ולהאכיל לאורחים הרבה אין מותר להפשיט רק כדי צרכו להבשר שנוטל ממנה:

* וי"א דאין להפשיטה כלל - משמע מלשון זה לכאורה דאפילו הפשט קצת כדי לבדוק הריאה ג"כ אינו רשאי וכן משמע ממ"א סק"י"ב ע"ש אכן נראה דזה דוקא כשאין פנאי ביום לבדוק הריאה לכן אין רשאי לפשוט כלל משא"כ כשיש פנאי ושוחט אותה שחושש שמא תמות עד שתחשך בודאי נכון יותר שיבדוק הריאה להכשיר הבשר כראוי אי מקלעי ליה אורחים ואין להחמיר אלא אהפשט דכולא בהמה ומשום דלא התירו חכמים בזה משום דהשתא עכ"פ לית ליה אורחים שיצטרכו לבשר והנה מדברי המ"א שם בסק"י"ג דתלה דין דאין צריך בדיקה משום דאסור להפשיטה ומשמע לכאורה מזה דאפילו יש פנאי ג"כ אין להפשיט ולבדוק אחרי שאין בדעתו לאכול בשר מ"מ לענ"ד נראה כמ"ש ובפרט דבלא"ה הרבה פוסקים חולקים על הג"ה זו וכמו שכתבתי בשה"צ וע"כ עכ"פ בודאי אין להחמיר באופן זה:

* שחט בהמה בשדה לא יביאנה וכו' - לעיר או ברשות הרבים כה"ג דשכיחי רבים [פמ"ג בשם מ"א מלקמן סימן תק"י סקט"ו]:

* אבל אם נולד במומו - ואם נולד תם והומם בו ביום כתב בפר"ח דג"כ שרי למאי דק"ל בסימן ש"ח דאין מוקצה לחצי שבת וא"כ הכא שראוי היה בין השמשות אגב אמו אע"ג שכשנולד נאסר מ"מ הרי חזר ונראה

כשהומם עי"ש אכן מלשון הש"ס לא משמע כן וכן גמגם בפמ"ג ובחמד משה מלשון רש"י עי"ש ומצאתי במאירי שעמד בזה דלמה לש"ס לומר נולד במומו הלא בהומם בו ביום סגי וכתב לתרץ דאפשר כיון דנולד תם דיחוי גמור הוא ושיחזור ויהיה ראוי הוא דבר שאין עולה על הדעת דמילתא דלא שכיחא היא ולא דמי לזריחת השמש על פירות יבשים שירדו עליהם גשמים דדבר המצוי הוא ובכי ה"ג אמרינן דהואיל וביה"ש איחזי להו כי אדחי בתר הכי דחייה שקרוב להעלות על לבו של אדם שהוא חוזר ונראה בכי הא שרי והיינו נמי דומיא דנולד ומומו עמו שאף בשעת הדיחוי היה בו ענין שקרוב להעלות על לב שהוא חוזר ונראה מכיון שהוא רואה את המום ואין לו אלא שיראנו לחכם אם עובר או קבוע כד נראה לי ברור עכ"ל הרי בהדיא דלא כפר"ח :

* נשחט על פיו - ולפי מה דקיי"ל דאין אנו בקיאים בענין כלו לו חדשיו אין לשחטו (פמ"ג) :

* יכול לחקור עליו - עיין ט"ז שהביא טעמים הרבה לדינא דאין רואין מומין ומסיים דאם נתערב איסור בהיתר לח בלח ואין בו ס' או יבש ביבש וליכא רוב ואח"כ נתוסף עד ס' או רובו בזה אין לחכם להורות ביו"ט וכמו בבכור עי"ש ונראה דלא כתב כן אלא לטעמא דמג"מ דמשום טלטול מוקצה שלא לצורך נגע בה וכ"כ במאמר מרדכי וכ"כ הגר"ז בקו"א אלא דאינו מבואר בדברי הט"ז מה מוקצה יש באיסור שנתערב בהיתר הלא עכ"פ ראויה היא לכלבים ביה"ש ומוכן לכלבים הוי מוכן לאדם וכמו שנתבאר לעיל ס"ה ואם מיירי בנתערב בשבת וחזר ונתוסף א"כ הלא חזי היה ביה"ש לאדם ואין מוקצה לחצי שבת ומצאתי בנהר שלום שהעיר קצת מזה ועי"ש שגמגם מלבד זה דמניין לנו למילף מבכור לכאן דלמא מוקצה דבע"ח חמיר טפי וגם מאמר מרדכי פקפק בעיקר דינא דט"ז אפילו לטעמא דמג"מ עי"ש וכ"ש לפי טעמא שכתבנו במשנה ברורה לדינא דאין רואין מומין דאין מקום כלל לדמות שום הוראה לבכור וכ"כ במחה"ש דלטעם תה"ד דינא של הט"ז אין לו מקום וכן מצאתי לבגדי ישע דדחה בפשיטות דברי הט"ז מהלכה עי"ש כמה טעמים :

* לתלוש הצמר - עיין במ"ב מה שכתבנו דתלישה הוא עקירה כלאחר יד כן מוכח בגמרא בכורות כ"ה ופירש"י שם ע"ש וכן בתוספות שם ד"ה והיינו דלפי מסקנת הגמרא תלישה מקרי עקירה כלאחר יד וכן הוא ברא"ש שם ע"ש ומטעם זה דעת הרמב"ם להתיר לכתחלה בתלישה משום שמחת יו"ט ולשון הלבוש אין מדויק בזה כלל :

* בידו - עיין במ"א שנשאר בצ"ע על הרמ"א והגאון ר' יהונתן בחידושו על הלכות יו"ט וכן הפמ"ג וש"א יישבו קושיתו והוכיחו דמהרא"ש משמע כהרמ"א. ודע עוד דהרמ"א כתב דאם תולש בכלי הוא גוזז ולא מוכרח הוא דאפשר דדוקא אם גוזז בכלי אבל תולש בכלי מקרי עוקר מגידולו כלאחר יד וכן משמע קצת מפירש"י שם ד"ה כלאחר יד דאין

דרך לתלוש הצמר כ"א לגוזז ומשמע מזה דכל תלישה הוי כלאחר יד ואפ"ה מסרו רבנן שם בבכור וכן בכאן ביו"ט משום דתלישה ע"י כלי נראה כגזיזה ובטור יו"ד סימן ש"ח משמע כדברינו שכתב שם דאיסור הכלי משום דנראה כגוזז ולא כתב דהוי גוזז אח"כ מצאתי בשעה"מ הלכות יו"ט שמצדד ג"כ כדברינו אכן ברא"ש פרק כלל גדול סימן וי"ו משמע כהמ"א דתולש צמר בכלי מקרי דרך גזיזה וכן משמע שם בפר"ח שבידינו ע"ש :

* ואם נתלש נתלש - עיין במ"ב מש"כ דלא יזיזנו וכו' והוא מהרמב"ם והובא בטור ואף דהרמב"ם מיירי בתולש לכתחלה פשוט דה"ה לשיטת התוספות והרא"ש וכדמוכח בסוגיא שם :

* לא ימרוט - עיין במ"ב והנה מריטת נוצת העוף חמיר מתלישת הצמר דשם מקרי כלאחר יד וכאן דרכו בהכי והוי תולדת גוזז. וראיתי בפ"ת יו"ד ש"ח שכתב בשם שעה"מ שהוכיח מסוגיא דחולין קל"ז ששער עזים דינו כמו נוצות של עוף מפני שדרכו בתלישה ולא מקרי כלאחר יד ומפני זה תמה על הפוסקים שלא חילקו בין שער עזים לצמר רחלים לענין בכור ע"ש בפ"ת אכן לפי מה שכתבו התוספות בשבת כ"ז ד"ה נוגה דשער לחוד ונוצה לחוד דנוצה הוא הדבר הדק שעל העזים שממנו עושים בגדים. וע"ז אמרו בגמרא דאורחיה בתלישה כמו נוצת העוף ושערה הוא הגם שממנו עושים שקים וא"כ שער עזים דינו כמו צמר בהמה ועכ"פ בנוצה הדק מוכח מגמרא דאורחיה בתלישה כמו כנף העוף וא"כ אפילו להרמב"ם דמיקל בצמר בהמה לתלוש במתכוין מטעם דתלישת הצמר הוא רק כלאחר יד ומשום שמחת יו"ט התירו כמ"ש בב"י עכ"פ כששוחט עז יש ליזהר מאוד שלא למרוט מן הצואר השער הדק שעל גבה ויש בזה איסור דאורייתא לדידיה וסברת הרמב"ן בטעם הראשון שהתיר בעוף מטעם דסוף של המלאכה הזו להיות נדחית ביו"ט שימרטנה אחר שחיטה לא שייך בזה דהא סופו להפשיט העור כולו :

* לעשות - עיין במ"ב מש"כ דמותר לפנות כי כן משמע להמעין בהרא"ש בבכורות כ"ה וכן מוכח בהדיא במרדכי בביצה ספ"ב ע"ש [ואגב אכתוב בכאן מה שנתקשיתי שם במה שסיים המרדכי בעצמו וכתב ובפרק כלל גדול פירש לאיסור משום ר' אליעזר ממיץ הלא שם מיירי כשתולש במתכוין דלא שייך התירא דר"ש ובכאן התיר דוקא באינו מתכוין כדמוכח בסוף דבריו וצ"ע] וכן כתב בפמ"ג במ"ז אות י"ב וכן כתב בחמד משה בשם הפר"ח ודלא כד"ח שם ד"ה וכן ביו"ט :

* הוא חס וכו' - מכאן שמותר לכסות אף באפר חס [אחרונים] :

* שראוי לצלות בו ביצה - עיין מ"א שכתב דגחלים עוממות אסורין בטלטול ביו"ט ועיין במא"מ שתמה מאד דמאי מוקצה יש בהו הלא גחלים עוממות חמין הם עדיין אלא שנקטמו קצת וכדלעיל בסימן רנ"ג ואפשר לבשל בהן וא"כ אמאי גרע מאפר חס ע"ש. ובאמת מבואר להדיא בפסחים כ"ו דבגחלים עוממות אפשר לבשל בהן וכן בספר קרבן נתנאל תמה ע"ז דהא עדיין עומדין למלאכתן הראשונה [וע"כ כתב דני"ל דט"ס

הוא במ"א וצ"ל מותר לטלטלן וע"כ נ"ל דעוממות לאו דוקא אלא כונתו גחלים שנכבו וכן מוכח בפמ"ג שכתב גחלים כבויים שאינן חמים הוי מעשה חדש כמו אפר ור"ל דגם גחלים מקרי נולד כמו אפר דמעיקרא עצים והשתא גחלים ועיין במחה"ש שכתב דאם הובערו שוב מותרין וכמו אפר שנצטנן וחזר ונתחמם כמבואר לקמן תק"ז במ"א ומשום דאין מוקצה לחצי שבת וה"ה דמותר לנפוח בהן אם מונחים אצל גחלים לוחשות כדי להבעירן ואע"ג דע"י הנפיחה זזים ממקומם לית לן בה. ובעיקר הדין יש לעיין דלענ"ד אף בנצטננו לגמרי אין זה מעשה חדש דעדיין עומדין לתשמישן הראשון דכשם שמסיקין בעצים ה"ה בגחלים לצלי ובפרט בימינו שמבערין המיחם רק בגחלים אח"כ מצאתי שמביאים בשם ספר קהלת יעקב שמסכים דגחלים קטנים שאינן ראויין להבעיר אותן לצורך בישול וצלי אסורין לטלטל אבל גדולים מותרים כמו עצים להסקה :

* ואם שחט מותר לכסות - עיין בשעה"צ הטעם בשם הרא"ש משום דחד איסורא הוא וצריך ביאור דהא בגמ' דף ח' ע"ב מ"ש ספק דעביד גומא משמע להדיא דאף באפר כירה שייך גומא וכגון שלא יחזור ויפול כשיקחנו וצ"ע שלא העירו בזה משם :

* מכניס אדם וכו' - היינו מבע"י וכן מבואר לעיל בסי' ש"ח סל"ח דביו"ט גופא סתם עפר וחול הוא מוקצה לד"ה. ואפילו לר"ש כדמוכח בסי' ש"ח הנ"ל דאפילו בשבת דקי"ל בודאי כר"ש דמוקצה שרי אפי"ה שייך לגבי עפר שם מוקצה :

* ולערב אם רשומו וכו' - וכתבו הרבה אחרונים [ש"ך ביו"ד סימן כ"ח סק"י בשם הדרישה וכן הביא באדרת אליהו שם בשם כמה אחרונים ועי"ש בחידושי רעק"א וכ"כ המג"א] דאפילו אם ירצה ליתן עפר מעט בכלי ולקבל הדם בתוכו [דבלי עפר הלא אין מקבלין דם בכלי משום דדרך עכו"ם לשם זריקה לע"ג כמבואר ביו"ד סימן י"א] ג"כ אין נכון ביו"ט דבזה ג"כ יש חששא דשמא יאמרו מדהתירו ליתן עפר ש"מ דודאי חיה הוא ונתנו לשם כיסוי :

* בקרן זוית וכו' - עיין שבת קכ"א ע"ב דמשמע שם דדוקא באשפה שבחצר אין בו משום גרף של רעי אבל בשאר החצר לא חלקו בין אמצע לזוית וע"כ דדם אין נחשב כגרף של רעי וא"כ אף באמצע נמי אסור וצ"ע ק :

* אפילו דם בהמה - עיין מ"ב והמג"א הקשה ע"ז מסוגית הש"ס דף ח' דמקשה א"ה בחול נמי ומשני בחול אמרי לנקר חצירו הוא צריך ומדאסרינן ביו"ט אלמא דביו"ט לא אמרינן לנקר חצירו הוא צריך ומוכח דאסור לנקר חצירו ביו"ט וכתב דדוחק לומר דהש"ס מיירי ששחט בקרן זוית דא"כ אפילו בחול נמי עכ"ל ועיין בא"ר ומאמר מרדכי ונהר שלום שהסכימו לתירוץ א' דהמ"א דהש"ס מיירי בקרן זוית וקושית המ"א דא"כ בחול נמי תירצו דבחול בודאי דרכו לנקות חצירו בכל זוית ולא כן ביו"ט כל שאין מטונף במקום עוברים ושבים אסור

לנקות [ותירוצם אינו פשוט כ"כ כמש"כ לקמיה] ודע דעכ"פ מוכח מסתימת הסוגיא דאין לשחוט הכוי לכתחלה ביו"ט בכל גווני ואפילו באמצע החצר במקום שהולכים שם כל בני הבית ואף דשם אין חשש בהכיסוי דיאמרו לנקות חצירו הוא מכסה. וכן משמע לשון ההג"ה דקאמר אם שחטו וכו' וצ"ל הטעם דלא רצו חכמים לחלק בזה לענין לכתחלה. גם אינו מבואר כונת ההג"ה אם כששחט באמצע החצר מותר לו לכסות גם בשביל מצות כיסוי לבד דלא שייד כאן בשביל הרואים. או אפשר דבשביל כונת כיסוי אסור בכל גווני דלא חילקו חכמים בגזירתם באיזה מקום שחט וכמו שאסרו לכתחלה לשחוט בכל גווני אלא דבא להתיר כאן רק אם הוא ירא שיתלכלך בדרך הילוכו דמותר לכסות בשביל טינוף בגדיו וכן מצדד המג"א בסוף דבריו אלא דמלשון ההג"ה אפילו דם בהמה משמע מזה דכ"ש כוי דאיכא תרתי מצות כיסוי וניקור חצירו. ומ"מ יש לדחות דהיכא דמכוין לניקור חצירו דחושש לטינוף כליו מותר לכסות ולכוין גם לשם מצות כיסוי משא"כ היכא דלא היה חושש בשביל טינוף ועיקר כונתו הוא רק לשם מצוה אסור אף דהרואין יאמרו דלנקות חצירו הוא עושה כיון דהוא עצמו יודע שאין כונתו רק לכיסוי וכן נראה מהסוגיא דקאמר בא לימלך וכו' ועיין ברש"י שם וכן ראיתי במחה"ש שמביא הוכחה לזה מזה הסוגיא. ודע עוד דלענ"ד נראה דאין לכסות דם כוי אף באופן זה שרוצה לנקות חצירו אלא שיכוין גם למצות כיסוי דאל"כ הרי יבטל בידים המצוה לפי הכלל דמצות צריכות כונה דאם לא היה מכסה כלל הלא אפשר שישאר רשומו ניכר לערב לכסות וגם דברי המ"א שכתב דמיירי שמכוין לנקר חצירו כונתו ג"כ שיכוין גם למצות כיסוי. ודע דמביאור הגר"א שכתב דטעמא דהג"ה זו דהריא"ז סובר דהסוגיא מיירי בעפר שאינו מוכן לגמרי כדקר נעוץ וכה"ג עי"ש [וכן הוא ג"כ דעת הרא"ה בבה"ב בית א' שער ה'] מוכח דס"ל דלפי מאי דקי"ל כהפוסקים דסוגיא קאי אפילו במוכן לא קיי"ל כהג"ה זו:

תצט

סימן

* אלא שמלאכתו לאיסור - עיין מ"ב מ"ש בשם מג"א. ומ"מ אינו מוכרח דלפי הכרעת השו"ע דאף לאחר שקצב מותר לעשות בו מלאכה וכאוקימתא דרבא בשבת קכ"ג ע"ב ובדף קכ"ד א"כ אפשר דלסברא זו לא מקילינן ביו"ט יותר מבכל מקום וכן מורה סתימת הרמב"ם שהשמיט להאי דינא לגמרי בה' יו"ט וסמך עצמו אכללי דינים שכתב בדין כלים שמלאכתם לאיסור בה' שבת ומשום דלא מקילינן הכא טפי מבכל מקום וכן מצאתי בספר חמד משה שמפקפק בזה וכן משמע לכאורה מלשון הרשב"א בעבוה"ק סוף שער ב' וז"ל נוטלין את העלי לקצב עליו בשר ואע"פ שמלאכתו לאיסור שכל הכלים אע"פ שמלאכתן לאיסור נוטלין לצורך גופן ולצורך מקומן חוץ מאותן שמנו חכמים שמיחדן ומקצן למלאכתן מפני חסרון כיס עכ"ל ומשמע שגם בדין עלי

סימן

תק

* בפיסוק דמים - עיין בש"ס דף כז ע"ב ומוכח דבלי פסוק שפיר נמנין על הבהמה. וכן מבואר בתוספתא להדיא עיי"ש. אבל הרשב"א בעבוה"ק כתב להחמיר בזה וז"ל שם ויראה שאין נמנין אף מנין ב"א על הבהמה לכתחלה לומר נמנה חמשה על בהמה זו שזה כמעשה חול ומסיים אבל נמנו עליה מעיו"ט יכולין להוסיף למחר ולמנות עמהם עוד חמשה אחרים עכ"ל נראה שחשש לדברי הירושלמי שהביא בחידושיו שמזה נראה שפירש מתניי כפשטא וגם מש"ס דילן שבת קמ"ח לפי הגירסא בספרים שלנו מוכח לכאורה כן וענין מ"ש שם התוס' בד"ה והא אן תנן ועיין בפר"ח שכתב דאף דלעיקר לא קימ"ל כסברת הרשב"א בזה מ"מ המחמיר תבא עליו ברכה:

* ומביא שתי בהמות וכו' - עיין מ"ב ומ"מ אינו מובן דכי אם יבוא מי ליקח מן הטבח בשיווי סלע יצטרך להביא ע"ז עוד בהמה גם אין המנהג כן אלא האמת מיירי בחבורה שרוצים ליקח בשר הבהמה כולה מן הטבח זה בסלע וזה בשתיים [וכן משמע בגמרא] וקמ"ל דאסורים להזכיר שם דמים אלא יחלקוהו כפי החלקים שדרך לחלוק בעיר וכל אחד יטול חלק או חציו וכדי שידעו שיווי כל הבהמה יביא הטבח עוד בהמה אחרת שהיא כזו ולמחר ישמוה וכפי מה ששואה כך יפרע לו:

* אסור לשקול וכו' - עיין במ"ב דאפילו נגד כלי אסור וא"כ אין שום עצה ליקח בשר ביו"ט במשקל אלא שיסמוך על השערת הטבח ונ"ל כשאינו רוצה הלוקח לסמוך על השערת הטבח יאמר לטבח לחתוך שני חלקים שוים לפי השערתו ויקח אחד מהן ולמחר ישקלו החלק השני וכפי מה שישקל יפרע לו:

* בביתו - עיין בטור וב"י מה שהאריך ע"ד הרשב"א שרצה להתיר בשוקל בביתו ונדחקו מאוד בפירוש דברי הרשב"א וכנראה לא היה לפני הב"י חידושי הרשב"א על ביצה כי שם מבואר דמתחלה רצה הרשב"א להקל והביא לראיה דברי הירושלמי אח"כ תלה לדין זה בהא דמודדת אשה קמח בביתה עיי"ש בדף כ"ח ובדף כ"ט גבי מודדת אשה אכן בעבוה"ק מסקנתו להחמיר וזהו כוונת הטור בסוף ומיהו וכו' ועיין בא"ר שהעיר קצת מזה רק דקשה על הרשב"א והמפרשים ששקלו וטרו אם מותר לשקול בביתו ולא למדו זה מק"ו מהא דאסור אף ליתנו בכף לשמרו ואפשר דבאמת לסברא זו מותר ליתנו בכף לשמרו וכמו דמותר לאיכא מ"ד גבי אשה מודדת קמח ושמואל דאסור ליתנו בכף אזיל לטעמיה דאסור גם גבי קמח או אפשר דיש איזה סברא לחלק דליתן בכף לשמרו מעכברים שהוא תלוי זמן מרובה חמיר טפי משוקל בביתו וצ"ע:

* במקום שרגילין לשקול - משמע דבמקום אחר אפילו היא תלויה מותר דהוי היכרא וכן מבואר בר' ירוחם להדיא אכן מדברי הרמב"ם פ"ד מה' יו"ט מוכח דכל שהמאזנים תלויים אסור וצ"ע:

* ואפילו לשקול מנה וכו' - בגמרא משמע דמנה כנגד מנה יותר מסתבר לאיסור ממה דמניח בכף לשמרו מן העכברים עיי"ש וא"כ מאי אפילו וצע"ק:

* אע"פ שהיה אפשר וכו' - משמע מלשון זה דכ"ש כשנשחט ביו"ט בודאי מותר למלוח ואף ע"י הערמה לכל הבשר ועיין במ"א בשם תה"ד שמצדד דדוקא אם נשחט ביום א' של יום טוב דיתקלקל אם ימתין עד יום שלישי או שחל יו"ט שני בע"ש שיתקלקל אם ימתין עד יום א' הא אם חל יו"ט שני בחול ונשחט בו אסור למלוח ע"י הערמה כי יוכל להמתין מלמלוח עד מחר וטוב יותר להבשר והנה ראיתי בהגר"ז והח"א שהשמיטו דין זה אח"כ מצאתי במאמר מרדכי שמגמגם גם כן בדין של תה"ד ומביא דמדברי הריב"ש סי' רנ"ד מוכח שלא כדבריו ואפשר עוד משום דדין זה תלוי בטבע הזמן אם העת חם מאוד ויכול להתקלקל ביום אחד בודאי מותר למלוח כל הבשר על ידי הערמה לכך השמיטו דין זה:

* וטוב לשנות וכו' - עיין במ"ב משי"כ אודות הדחה לבשר שאינו מנוקד דדעת המ"א להחמיר בזה ביו"ט שאינו יכול להערים ולנקר משום דהי"ל לנקר מעיו"ט וממילא אסור להדיחו ג"כ. דע דעיקר מה שהכריע המ"א להחמיר בשבת שלא להדיחו משום דס"ל דמה דאיתא בגמרא דבשר חי חזי לטלטול משום דחזי לאומצא לא קאי רק בבשר עוף דרכיך אבל לא בבשר שור ולא חזי לטלטול [דמשום טעם השני לחוד דהוא מרכז אין לאסור וכמו שכתב בנוב"י חא"ח סי' כ"ז] וממילא כפי מה שפסקו הרבה פוסקים דבשר חי של שור ג"כ חזי לטלטול משום דחזי לאומצא ממילא מותר להדיחו ג"כ וכמו שכתבו כ"ז בהדיא הא"ר בסימן ש"ח והנוב"י בסימן כ"ז הנ"ל וא"כ הלא בשר שאינו מנוקד ג"כ חזי לטלטול משום דחזי לאומצא דאף דהוא אינו מנוקד מן הדם ומן החלב הלא גם כן חזי לאכול לאומצא דהיינו רק להדיח הדם מלמעלה וליזהר ממקום שיש חשש חלב ומן החוטין שדם כנוס בהם כמו שמבואר ביו"ד סימן ס"ז ס"ב ומעולם לא שמענו לאחד מן הפוסקים שיאמר דמה דאיתא בגמרא דבשר חי חזי לטלטול משום דחזי לאומצא דהוא דוקא בשר מנוקד והטעם כדכתיבנא וממילא מותר להדיחו ג"כ. ומ"מ לכתחלה בודאי יש ליזהר להדיח הבשר ע"י עכו"ם וכמו שראיתי בכמה אחרונים דאחר דשקלו וטרו בעיקר הדין לחלוק על המ"א מ"מ סיימו דלכתחלה יש ליזהר על ידי עכו"ם. ודע דאף לדעת המ"א שמחמיר להדיח היינו רק לענין הדחת כל הבשר אבל הבשר שרוצה לצרכי יו"ט בודאי מותר להדיח ולנקר לכו"ע אף דנשחט מעיו"ט:

סימן

תקא

* אפילו אם היתה רעועה - או קורה חדשה דעבידא דפקעה וכדאוקימנא בשבת מ"ג הכא בכשורי חדתא דעבידי דפקע דכזה תלוי בפלוגתא דר"י ור"ש ורשב"א ביצה ד' ל"א במשנה דאין מבקעין את העצים ע"ש :

* הרי הן מוקצה - עיין מ"ב בשם יש מפרשים והוא כפירש"י וסייעתו דכל הסוגיא הוא משום דאין דעתו עליהו ולדידהו אפילו מן השדה אינו אסור רק למאן דאוסר מוקצה ביו"ט [והמ"א אף שמביא פירוש זה בסק"ט לענין קרפף מ"מ בסק"ו גבי אין מביאין מן השדה לא פירש אלא משום עימוד דלא ניחא ליה לומר דגם שם תלי במוקצה] ודע דאם נתלה ד"ז במוקצה גם כן אם הכינס להדיא מבערב להסיקם א"צ לאלו התנאים דלא אמרינן אין דעתו עליהו רק בסתמא כ"כ ה"ט"ז [והפמ"ג בסק"ט] ולדבריו מה שכתבו מכוונסין מבערב מיירי שלא פירש בהדיא שהוא לצורך יו"ט ולדעת אינו ברור דבמקום ששיערו חכמים דאסר דעתיה אפילו הכינן מתחלה לא מהני דודאי לא גמר בדעתו ומצאתי בח"מ שגם הוא עמד על דברי ה"ט"ז ע"ש :

סימן

תקב

* אין מוציאין וכו' - עיין במ"ב לענין דיעבד דמותר להשתמש בהן כן משמע מהרה"מ וכ"כ הרדב"ז בשם הרשב"א וכן הסכימו האחרונים הב"ח ומ"א וא"ר ושי"א דלא כט"ז שמחמיר בזה וכ"ש שאין לאסור התבשיל שנתבשל בזה האש. ולענין עיקר האיסור אם הוא דאורייתא או דרבנן דעת ה"ט"ז שהוא דאורייתא ומדברי הרע"ב משמע שהוא דרבנן שכתב דדמי למלאכה ועיין תשובת כתב סופר סימן ס"ח שמאריך בזה :

סימן

תקג

* ביו"ט לצורך מחר - ואפילו בין השמשות של יום ראשון גם כן אסור דשמא יום הוא [פמ"ג] ופשוט דאסור להתחיל באיזה מלאכת אוכל נפש אף בעוד היום גדול אם משער שימשך הדבר ולא יוכל ליהנות ממנו עד אחר שקיעת החמה :

* ואפילו בב"י של ר"ה - עיין מ"ב ועיין מ"א שכתב דדינא דשו"ע אתיא אף אליבא דרמב"ם וסייעתו [המובא לעיל בסימן תט"ז] דס"ל דשני ימים של ר"ה קדושה אחת הן אפי" לקולא ע"ש טעמו ודעת הגר"א בביאורו דלהרמב"ם וסייעתו ישתנה זה הדין ע"ש ולכאורה הלא יום ראשון של ר"ה ודאי קודש מן התורה ואיך יהיה מותר לבשל בו לצורך יו"ט שני ואפשר דס"ל לדעה זו דאף מיו"ט לחול נמי כיון דלית ביה איסור דאורייתא מטעם הואיל ולהכי בר"ה דקדושה אחת היא לשניהם מותר מיו"ט לחבירו דהם אמרו והם אמרו ולפ"ז אף לדעה זו לא יהיה מותר

רק אם יהיה ראוי להנות ממנו עוד באותו יום (דע"ז שייד הואיל ואי מקלעי ליה אורחים חזי ליה וכו') ולאפוקי אם לא יגמר עד שקיעת החמה דיש בזה ספק דאורייתא גם לדעה זו אסור :

* אבל ממלאה וכו' - והיינו אף אם כונתה במילואה כדי שישתייר הנותר ליו"ט שני או חול והטעם משום דחד טרחא הוא אבל להוסיף וליתן בה בשר כשהיא כבר שפוחה אצל האש אסור ומה שהסכימו האחרונים דמותר גם להוסיף אח"כ אף דטרחא בפ"ע הוא זה אינו מותר רק כשמכונת כדי שעיי"ז ישתבח התבשיל שמבשלת לצורך יו"ט אבל לצורך חול אסור כ"ז מתבאר ממ"א בסימן תקי"ז סקיי"ג וכ"כ הא"ר שם :

* מיהו אם עברה ובשלה וכו' - עיין במ"א שכתב דאפילו יש לו תבשילין אחרים וציין ע"ז ב"י ורשב"א ויש"ש. והנה באמת לא נזכר בכלם דין זה לענין הערמה רק לענין מזיד וס"ל להמ"א דה"ה לענין הערמה זו דקילא משאר הערמות מפני שאכל ממנה מבע"י ועיין לקמן בסוף סימן תקכ"ז בבה"ל ד"ה אם דגם לענין מזיד לא פשוט כ"כ להתיר ביש לו תבשילין אחרים :

תקד

סימן

* ואין שוחקין את הפלפלין וכו' ברחיים שלהם - עיין מ"ב והנה טעם של המחבר כתבו הרשב"א בחידושו ביצה י"ד אבל בחידושו לשבת דף קמ"א כתב דהוי טוחן ודבריו נובעין שם מדברי הרמב"ן בחידושו וכ"כ שם הריטב"א ובעבוה"ק כתב עוד יותר שזו היא טחינה גמורה וכ"כ הט"ז בשם ר"ת דהוי כטוחן חיטין וכבר נזכר מזה בא"ר ואם כן אפשר דלפ"ז להרשב"א שנוטה לומר דכל מלאכות שקודם לישה הוא מדאורייתא גם בזה הוא מדאורייתא ומצאתי להרשב"א בחידושו פי' המצניע דף צ"ה שכתב להא דירושלמי אין בוררין ולא טוחנין וכו' ופריך עלה והא תני של בית ר"ג היו שוחקין פלפלין בריחיים שלהם וכו' אמר ר' יוסי ברי' בון לא הותרה טחינה כדרכה ופי' הרשב"א שאין שחיקת פלפלין בריחיים שלהם לר"ג טחינה כדרכה ע"כ ומשמע מזה דלרבנן דפליגי ע"ז בשילהי פ"ב דביצה לדידהו הוא טחינה גמורה וכן מצאתי להח"א שכתב דלהרשב"א הוא מדאורייתא וא"כ ה"ה לטוחן קאוויי בריחיים שלהם שאיסור גמור הוא ואף אם יפיג טעם קצת כשיכתוש במכתשת ג"כ לא מהני דעכ"פ קודם לישה לא הותר מלאכה אלא דיש לחלק בזה ולומר דע"כ גם להרשב"א שאיסור תורה הוא מ"מ נמסר הדבר לידי חכמים והם לא אסרו רק במלאכה שדרך לעשותה הרבה בפעם אחת לימים רבים דאלי"כ מאי נ"מ בין מכתשת לריחיים הלא גם כותש במכתשת חייב בשבת משום טוחן כמבואר ברמב"ם פ"ח דין ט"ו עיי"ש ורק משום דבמכתשת דרך לכתוש רק ליומא וכ"כ הרשב"א להדיא בעבודת הקודש דאסרה תורה להני משום שנעשים לימים הרבה וא"כ אפשר לומר דגם בריחיים שאסרו היינו דוקא בכגון פלפלין או חרדל

שמפני מרירותם בטחינת פ"א בריחיים מספיק לימים הרבה וכ"כ בריב"ש סי' קפ"ד דפלפלין וחרדל אסור בריחיים משום דדרך לטחון לימים רבים אבל בטחינת קאווי"י אם הריחיים קטן כנהוג אצל בע"ב בביתם ידוע שאין נכנס קאווי"י לתוך המטחון רק בכדי שיעור לפ"א או לשני פעמים אפשר דבזה לא גזרו חכמים וכן הביא באמת בשע"ת וכ"כ בבגדי ישע ובח"א כתב דעכ"פ ע"י עכו"ם מותר אפילו בריחיים רק שעכו"ם יטחון בשינוי קצת וכתב דאם נוטל התיבה הקטנה שמקבלת הקאווי"ע מהטחינה נקרא שינוי :

* אין כותשין הריפות - בשו"ע לא נזכר אלא לענין הריפות אבל בש"ס איתא אין עושין טיסני ופירש"י טיסני הוא שכותש החטים עד שנחלקים לארבע והוא טרחא גדולה ודייסא וחילקא אין טרחון מרובה כ"כ ע"ש בסוגיא דמוכח לכאורה דלרבא דאמר דאין עושין טיסני ואין כותשין במכתשת חדא היא ומה טעם קאמר מה טעם אין עושין טיסני משום דאין כותשין במכתשת וכדמוקי לה בש"ס דאארץ ישראל קאי שאסור בין בגדולה ובין בקטנה וא"כ לדידן דשרינן עכ"פ בקטנה גם טיסני מותר לעשות בקטנה אע"ג דהוא טורח גדול וכן מוכח מהרב המגיד ע"ש וכן משמע מהטור שכתב הריפות וכיו"ב משמע שכולל כל דברים הנכתשין וכ"כ במהר"ם שיי"ף ע"ש אכן הרב המאירי כתב להדיא דדייסא וחילקא לדידן מותר לעשות בקטנה אבל טיסני אסור אף לדידן ע"ש ועיין בקיצור פסקי הרא"ש שדבריו מגומגמים קצת ועיין בעיטור ובמפרש שם וצ"ע :

* וכיון שאין אנו וכו' - עיין פר"ח שחולק אטור וכתב דמדברי כל הפוסקים מוכח דגם לדידן שייך האי דינא ושפיר בקיאין בזה דכל שאין רגילים לכתוש בזה בשאר ימות השנה מפני קטנותה מקרי קטנה ומסיים וכן נראה להקל במילתא דרבנן עכ"ל [וכן הקשה הב"ח על האי דינא דאם דוכה החטים במכתשת של תבלין בודאי הוי שינוי ע"ש] וכן היש"ש בחיבורו לא העתיק להא דהטור ולפי דבריהם במדינתנו שיש לזה כלי מיוחד שקורין שטופ"ע שכותשין בה שעורים ובשום פעם אין דוכין בכלי אחר וא"כ כשידוך ביו"ט שלא במכתשת אלא בכלי אחר בודאי אין לך שינוי גדול מזה ואפשר היה לומר דבשעת הדחק כשלא היה לו פנאי מעיו"ט לזה יש להקל לכתוש שלא במכתשת וכנ"ל אכן יש להחמיר בזה מצד אחר לפי שמוכרח אח"כ לבוא למלאכה אחרת שאסורה מצד הדין כי ידוע שאחר כתישת השעורים מנהג מדינתנו כשכותשין שעורים שיש עליהן פסולת הרבה שנותנין אותן בעריבה וזורין ממנה הפסולת כדרך זרייה ממש וזה אסור כדמוכח לקמן בסימן תקי"י ס"א ע"ש :

* משום דאין טחינה באוכלין - עיין מ"ב לענין ברירת פירורי מצה והוא ממ"א בשם מהרי"ל וכן הביא הט"ז דברי מהרי"ל אלו בסימן תצ"ה והנה הד"מ דחה לזה דהא קי"ל לקמן בסימן תקי"י דביו"ט בורר כדרכו והנה המפרשים הנ"ל תירצו כ"א לפי דרכו הט"ז תירץ דבאמת גם בסימן תקי"י לא התירו ברירה אלא לסעודה שצריך ובאופן שגם בשבת מותר

עייש בסימן תקי"י אכן רוב האחרונים דחו שם דבריו והמ"א כתב לתלות ענינו בהא דסימן תקי"ו ס"ב בהג"ה דיש מחמירין שם לברור ביד צרור וקיסם ובאמת אינו מיושב כלל דגם על הא דסימן תקי"ו קשה מההיא דסימן תקי"י הנ"ל וכבר העירו ע"ז כמה אחרונים עיין מאמ"ר ונהר שלום ובית מאיר ומוכרחים אנו לתרץ דדוקא שם גבי קטניות התיירו ומשום דאין דרך לברור לימים הרבה משא"כ בשארי תבואה וקמחים הדרך להכינס לימים הרבה וכן הביא הגר"ז בשם השיטה מקובצת לחלק אכן תירוץ זה לא שייכא לנידון דידן דברירת פירורי מצות לכאורה ביותר אין מכינים לימים הרבה מבקטניות וא"כ למה אסרם המהרי"ל וצ"ע איברא דבח"א כתב טעם להמחמירין בנפל צרור או קיסם ליטלו ביד משום דדרך הוא כן ליטלו ביד וא"כ דרך ברירתו כן הוא וכתב עוד שם דפירור מצה בקמח ג"כ דינו כצרור וקיסם עייש וטעמו דגם בזה הדרך ליטלו אף ביד ולפ"ז ניחא הכל ומ"מ צ"ע:

תקה

סימן

* שהיא עומדת לאכילה - עיין מ"ב מש"כ דבמקום מניעת שמחת יו"ט יש לסמוך להקל אף מבהמה העומדת לחליבה ועיין בשעה"צ מש"כ בזה ועוד דלדעת הרמב"ם בחולב לאוכלין אף בשבת הוא רק מדרבנן משום דאין דרך פריקה בכך ומלבד כל זה עצם דין איסור חליבה ביו"ט אף שלא לתוך אוכלין אם הוא לצורך אותו היום לכמה פוסקים אין בו איסור דאורייתא משום דאוכל נפש הוא ולא מיבעי להרמב"ם דדישה עצמה ביו"ט ג"כ אינו מן התורה ואפילו לשיטת הרמב"ן והרשב"א דס"ל דהוא מן התורה מ"מ בחולב ליו"ט ס"ל להרמב"ן בחידושו דהוא מדרבנן דהוא מדברים שמלאכתו ליומו דהתירה התורה באוכל נפש דאם יחליב מעיו"ט יתקלקל וכמו אפיה ובישול ודבריו מבוארין בסוגיא דשבת דף צ"ה דמבואר שם דלר"א בהזיד ביו"ט לוקה ומפרש הרמב"ן דלא קאי אחולב ומחבץ ומגבן אלא אמכבד ומרבץ ורודה חלות דבש לחודא וכן הביא הריב"ש בשמו וכן בשם תוספי הרא"ש בשם ר"ח דס"ל ג"כ דהוא מדרבנן (ורק להריב"ש בעצמו נראה דלא ברירא ליה דבר זה עייש) וכן מבואר בתשובה לרב האי גאון וכן בתוספות בשבת שם בד"ה הרודה בסופו ותימא לר"י וכו' מבואר דס"ל גם כן דכולהו מדרבנן הוא אלא דעדיין צריך ביאור דסוגיא מפורשת היא ביבמות קי"ד דמותר לגונח לינק חלב ביו"ט משום דיו"ט דאיסור לאו לא גזרו רבנן הרי מבואר דלחלוב כדרכו איסור לאו הוא אכן מצאתי ברמב"ן במלחמות בפרק חבית שהעיר מזה לדברי הגאונים וכתב דהם יפרשו דאיסור לאו היינו על כלל מלאכות יו"ט האסורות ולא על מלאכה זו עצמה אבל רש"י פירש שם כפשטיה ומשמע דס"ל דחולב כדרכו הוא דאורייתא משום מפרק וכן בעבודת הקודש להרשב"א (והביאו הגר"א בסימן תצ"ה) מבואר דהוא דאורייתא (ודלא כמו שכתב בחידושו) ומ"מ כיון דעיקר האיסור לכמה פוסקים הוא דרבנן אין בידינו למחות ביד המקילין בחולב לאוכלין אף מבהמה חולבת במקום מניעת שמחת יו"ט

ומי"מ אם אפשר זה עיי עכו"ם בודאי טוב יותר:

סימן

תקו

* ולהולכה לכהן - הרב יש"ש כתב דכפי שהוכיחו התוס' דלבי"ש דאין מוליכין מתנות לכהן ה"ה אם בא לביתו שאסור ליתנו לו א"כ ברגיל אצלו לאכול תדיר א"כ ה"ה אף לב"ה דמוליכין בכל מקום מי"מ היכא דגם ב"ה מודו דאין מוליכין כגון שמפסיק ר"ה או כרמלית ה"ה שיהא אסור ליתן לו אפילו כשבא לביתו אם לא שהוא רגיל אצלו תדיר והוא ע"פ מה שפירש בדברי התוס' שם בד"ה אין מוליכין ולפי"ז פירושו כן הוא גם בפסקי תוס' ובט"ז תמה עליו דאם מפסיק ר"ה או כרמלית מאי הוי הרי הוא אוכל נפש דאדם ובא"ר מיישב זה עיי"ש ודבריו אינם מובנים כלל והעיקר הוא דישי"ש קאי על שבת וכ"כ במאמר מרדכי והוא פשוט מיהו בעיקר הדין עיין במהרש"א ובמהר"ם ובמהר"ם שיף ובפר"ח שהביאו דברי הר"ש פ"ד דדמאי שכתב להדיא דקאי המשנה אליבא דמאן דאסר בתרומה לכו"ע אבל לפי מה דפסקינן כר' יוסי דברייתא דלב"ה אפילו בתרומה מוליכין לביתו של כהן ואין חוששין שמא תרם היום [נאיברא דמהרש"א ומהר"ם לא עמדו על כוונת רש"ל ותמהו עליו וגרס להם שלא ראו בישי"ש שמבאר דבריו אמקום שאין מוליכין לכו"ע] וא"כ מנין לנו לחלק כלל חילוקים אלו וע"כ אפילו אין רשאי להוליך עכ"פ יכול לבא לביתו ולאכול וכן הסכים במאמר מרדכי להקל וגם הסברא דיסברו שתרם ביו"ט לא שייך בחלה דמותר לכו"ע להרים היכא שלש ביו"ט. איברא דבא"ר כתב דמדברי הרמב"ם שהעתיק האי דינא בפכ"ג דשבת מוכח דס"ל דמתני' הוא אליבא דהלכתא ודלא כר' שמשון עיי"ש אבל באמת המעיין היטב יראה שבחיבורו לא פירש כלל משנה זו כפי פי' הירושלמי וכפי שהעתיק בפירוש המשנה דלא יטלם הוא כמו לא יתנם וראיה שבחיבורו העתיק לשון המשנה לא יטלם ונראה שפירש המשנה כפשטיה דלא יטלם ר"ל שאינו רשאי להזיז ממקומו ודין זה הוא דוקא בשלא הפריש מעיו"ט אלא שקרא לה שם ולהכי גזרו חכמים שלא יזוז הוא בעצמו דהוי כמו שמגביה תרומות בשבת דאסור אלא שכהנים באים ונוטלים ואוכלים דלדידהו ליכא איסורא דהא באמת הוא כמופרש מעיו"ט עיי"ש בחיבורו שמוכח כפירושנו ולפי"ז בשהפריש בידיו לא מצינו כלל דלא יהא רשאי ליטלם ואח"כ מצאתי בפירוש הגר"א שם שמפרש בהדיא דלש"ס דילן אין הפירוש כבירושלמי אלא דלא יפריש וכפי מה שכתבנו. ולפי מה שכתבנו היה נראה לי להסביר בביצה ל"ז בתירוצו דרב יוסף לא נצרכה אלא ליתנה לכהן בו ביום (עיי' שם פירש"י ודחוק מאוד) ולולי דבריו היה נראה לענ"ד דרב יוסף מתרץ אקושיא דקמקשה פשיטא ור"ל דהא מתקן הוא וכבר שמענו בשבת ל"ג דאפילו בספק חשיכה אין מעשרין בשבת וה"ה ביו"ט וכ"ש ביו"ט גופא ועי"ז מתרץ דהמשנה איירי דכבר קרא לה שם וממילא מותר הבעה"ב לאכול עיי"ז דנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר והאי דהוא מגביה הוא רק כדי ליתנה לכהן בו ביום והו"א דבזה שרי

שבאמת הלא התבואה כבר מתוקנת היא קמ"ל דאסור וכנ"ל במשנה דדמאי דעשו רבנן כאלו עדיין טבול ולא יפריש והא דקאמר הגמרא וה"מ דטבילי מאתמול ר"ל שהיה טבול מאתמול וקרי לה טבול משום שבאמת אתמול היה טבול (ורק שקרא לה שם) והיה יכול להפריש ממנה ולאפוקי אם נעשה טבול היום כגון עיסה שלישתה היה ביו"ט גופא מותר להפריש :

* ולמחר מפריש - עיין מ"ב מש"כ לענין ערב פסח שחל בשבת דלא יוכל לעשות עצה זו והוא ממ"א שכתב וז"ל דהא יצטרך לבער החמץ וא"כ נמצא אוכל טבלים למפרע ומסיק המ"א דאין לו תקנה ובמ"ב העתקנו בשם הקרבן נתנאל ועוד אחרונים לסמוך בשעת הדחק על הפוסקים דפוסקים כרבה דחלת חו"ל אף שנלושה מעיו"ט מותר להפריש ביו"ט ולתתנה לכהן קטן או גדול שטבל לקריו ובספר קרבן נתנאל סיים עוד דאם אין לו כהן קטן יוכל להפריש פחות מכזית דאינו עובר עליו בב"י ויכפה עליו כלי עד מוצאי יו"ט וקשה דהלא תאסר בהנאה כשיגיע זמן איסור ואיך יפריש חלה מאיסורי הנאה וכן משמע בפשיטות פסחים דף לג תוד"ה תתן. וכן מבואר בצל"ח שם דבחמץ בפסח לדידן דקיי"ל דאסור בהנאה אין חל שום קדושה על התרומה והא דמחלקינן בין היתה שעת הכושר ללא היתה הוא רק אליבא דר' יוסי הגלילי דס"ל דאינו אסור בהנאה עיי"ש [וכ"כ בהגהות הרא"מ הנדפס בש"ס ווילנא ועיין עוד בחידושי רעק"א שם] וע"כ לא העתקתי דבריו אלו במ"ב. ומה שתלה המ"א דבריו משום דחייב לבער משום דאל"ה אף דאסור בהנאה בפסח ישהנו עד אחר הפסח ושוב אין אסור מה"ת ודברי הקרבן נתנאל א"א ליישב בזה דגם פחות מכזית חייב לבער מדרבנן עכ"פ בחוה"מ ואם כן אסור להשהותו עד אחר הפסח ובתוך הפסח הלא אסור בהנאה כנ"ל ואין חל ע"ז שם חלה וגם בקרבן נתנאל גופא כתב דישהנו רק עד מוצאי יו"ט כדין חמץ שנמצא בפסח עיי"ש והיינו עד חוה"מ :

* אלא מניחה עד הערב ושורפה - במשנה איתא ומניחה עד הערב ומשמע ג"כ דשורפה אז ועיין הגהות ר' ישעיה פיק שעמד ע"ז מהא דקיי"ל אין שורפין קדשים בלילה וא"כ לכאורה ה"ה לתרומה וחלה שנטמאו אמנם באמת גם ממשנה פ' במה מדליקין נמי משמע לכאורה ששורפין תרומה בלילה שהרי אמרה רק שאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט אבל בחול מדליקין וכדמבואר גם בש"ס שם והדלקה הוא מסתמא בלילה וא"כ אף בחול אין להדליק ומוכח דשורפין בלילה ומצאתי שכבר עמדו בזה הראשונים והביאו ירושלמי בזה עיין רמב"ן ורשב"א וריטב"א וחדושי הר"ן שם בדף כ"ד ע"ב ובמהר"ם חלאווה פסחים דף ג' ועיין גם בתוס' שבת כ"ד ע"ב בד"ה עד בוקר אלא דדברי הירושלמי אינם מובנים גם תלי לה שם במ"ד מילה שלא בזמנה נימול בלילה ואנן לא קיי"ל כהאי מ"ד וצ"ע שם בירושלמי ובדברי הראשונים הנ"ל :

* מרבה עליהם עצים מוכנים - עיין משנה ברורה דלהסיקן כדי ליהנות לאורן לכו"ע אסורים. כן הוא משמעות המפרשים עיין במג"א וא"ר ושאר אחרונים ולענ"ד צ"ע דאפשר דמאחר דסתם עצים להסקה עומדים לאפות בו פת או לבשל ולהנאה אחר הביעור התירו חכמים לערב ולבטל וממילא העצים מותרים הם כשאר עצים המוכנים ויכול להדליק אותם אפילו להאיר ומדברי הטור בסימן תרע"ז בשם מהר"ם אין ראיה דהתם על עיקר הנאת עצים קאמר דהוא לאפות בו פת משא"כ בפתילה שאינה עומדת רק להאיר. ולכאורה ראיה גמורה לזה שהרי משעה שנתערב מותר לו לטלטל אע"ג דלא הסיק עדיין בהם ועדיין לא מיקלי קלי וע"כ צ"ל דבשביל טעם זה כבר נותר מעיקרו משעת התערובות וא"כ אפשר ה"ה לנידון דידן נמי מיהו לסברת חמד משה שנביא לקמן דלא התירו בעיקר דין זה רק מדוחק לא קשה מה שהקשינו וצ"ע:

* שלא יהיו עצי איסור נכרים - עיין במ"ב שיש חולקים אדין זה וכן אהא שהביאו הפוסקים דדוקא בנפל לתנור שהיו בו עצים מקודם. וכבר כתבנו בשעה"צ שהרשב"א גופיה רפיא הדבר בידו ובאמת מהרא"ש גבי לפידים בפ"ק דביצה סוף הלכה א' משמע דלא חש לזה כלל שהרי לפידים לא נתערבו מקודם וגם אם מערב אותם יהיו גם אח"כ נכרים ודברי הרא"ש נובעים בזה מדברי בעל התרומה. וכן מסוגיא דשבת ד' כ"ט מוכח לכאורה דליתא להאי כללא שהרי אמר בכלים שמסיקין שאסור להפוך בהם עד שמרבה עליהם ומבטלן אע"ג דמסתברא שיהיה ניכר הכלי גם אח"כ בין העצים ולסברא דדוקא שנפל בתנור שהיו בו עצים לא קשה מהך סוגיא דשאני הכא שעדיין הוא היתר וכמו שכתבנו במ"ב בשם מג"א אבל לענין מה שמצרכינן לערב עד שלא יהא ניכר מאי נ"מ אם היה היתר מתחלה סוף סוף אינו מתבטל לסברא זו וא"כ כי קמהפך באיסורא קמהפך ועיין ברשב"א שם שכתב ג"כ דלאו מתורת בטול קאתי דלא שייך בשניכר אלא משום שלא יהא נראה להדיא דמטלטל מוקצה עיי"ש ובביצה הביא הרשב"א דעה שניה וצ"ע ועיין בחמד משה שכתב סברא חדשה דאפשר כל עיקרו דהיתר זה דמרבה עליו ומבטלו אינו רק בנפל לתנור דאם לא נבטל אין לו מקום לאפות בו פתו שהרי התנור מלא מעצי מוקצה ובע"כ צריך לפנות המוקצה בשביל צורך אוכל נפש וא"כ מוטב שיבטל ויאפה הא בענין אחר ליכא כלל היתר זה וכעין זה כתב בנהר שלום דדוקא בתנור הא אם נתערב בשדה עם עצים של היתר לא נתיר לו לבטל וכן מצאתי למאירי כדברי נהר שלום אמנם מפוסקים לא מוכח כן שהרי למדו מזה לכל איסורי דרבנן לענין לבטל איסור לכתחלה עיין ביו"ד סימן צ"ט וכ"כ הגר"ז דאין לחלק בזה:

* אפילו ע"י ביטול ברוב - דע דסברא זו לאו לכו"ע היא ומטור גופא מוכח בתחלת דבריו דבכולהו מהני בטול ברוב אלא שאח"כ הביא דעת הר"ר יחיאל ועיין בב"ח שכתב ג"כ דמשאר פוסקים משמע דגם הכנה זו אינה אלא מדרבנן וכן תמה במאמר מרדכי שלא הביאו בזה שום פלוגתא וכן

בחמד משה נוטה להקל גם בזה ע"י ביטול ברוב ועיין בביאור הגר"א ובבית מאיר. ועיין עוד במ"א שכתב דאם נתלשו ביו"ט לכו"ע אין אסור בשבת שלאחריו אלא מדרבנן דביו"ט עצמו נמי מותר להסיקן מדאורייתא אלא דרבנן אסרו משום גזירה דיעלה ויתלוש וא"כ מדאורייתא הרי הכינה יו"ט לעצמה ומסיים וא"כ אם צריך להסיק בשבת ע"פ האופנים המבוארים בסימן רע"ו דמותר על ידי עכו"ם מותר לבטל העצים ברוב היתר עיי"ש ולא העתקנום במ"ב כי דחו דבריו הבגדי ישע והגר"ז כי א"צ כלל לביטול שהרי עצי היתר נמי מוקצים הם בשבת והתירו משום צורך וא"כ ה"ה עצים אלו :

* מותר להשכיב האש והאפר - עיין מש"כ במ"ב וכתבו המפרשים דהטיח והעפר שנפל מכותלי התנור אסור להשכיב שהרי הם מוקצה והוא לא לצורך שהרי הפת לא יתחרך ובאמת אף ששמע כן מרא"ש וטור מ"מ אפשר דשאר פוסקים לא ס"ל כן שהרי רש"י והאו"ז והרא"ה והר"ן ומאירי פירשו דהאי אבל מכבשין אטיח ועפר קאי אלא דבאמת מרש"י אין הוכחה שהרי אוקמי מתניתין כרבנן דמכשירי או"נ אין דוחין יו"ט ופירש באבל מכבשין כדי שלא יגע בפת וישרפנו וכיון דהטיח יכול לשרוף שפיר מתיר דמוקצה לצורך אוכל נפש מותר לטלטל וגם להרא"ש מותר בכה"ג וכמו שמסיים המחבר אלא דהר"ן פירש ג"כ דאבל מכבשין אעפר קאי והוא כתב בחד לישנא לאוקמי מתניתין אפילו כר"י ומיירי שאפשר לאפות בלי גריפה דבזה אפילו ר"י מודה והיינו שלא יתחרך ג"כ נדאי שלא ישרף לגמרי אבל יתחרך על ידי נגיעת טיח הטיט בודאי לר' יהודה שרי וגם דא"כ לא אתי שפיר מה שכתב הר"ן דהא דמסיים הברייתא ואם א"א לאפות א"כ גורפו מותר דהוא כר"י דלפ"ז האי א"א היינו שישרף לגמרי אם לא יגרוף ובאופן זה בודאי גם לרבנן שרי לפי מה שהעתיק הב"י בשם הפוסקים] וא"כ לפ"ז מה דמסיים אבל מכבשין אפילו באינו צריך לזה ג"כ מכבשין העפר וע"כ דלא ס"ל טעמא דמוקצה [וזהו כפי הנראה כונת הב"י עיי"ש בדבריו אלא שדבריו מגומגמין שהוא כתב כן בשיטת רש"י ולרש"י אינו כן אלא להר"ן וכמו שביארנו]. ואפשר שטעם הר"ן וסייעתו דלא חשו למוקצה דס"ל דהתירו חכמים בכגון זה שאינו מטלטל לגמרי אלא מכבש וגם שהרי מיירי שמכבש לאחר שהסיק וטיח הטיט חס וס"ל דלא גרע זה מאפר חס שראוי לצלות בו ביצה וכיוצא וה"נ דכוותיה אם לא שהיה הטיח בתנור מאתמול בין השמשות שהיה צונן וחל עליו שם מוקצה דהוא עפר בעלמא ומיגו דאיתקצאי ביה"ש איתקצאי לכולי יומא. ודברי התוספות בדף כ"ח ע"ב בד"ה גריפת שכתבו ג"כ להקשות דהלא אסור משום מוקצה אין שייך לעניננו דלא הקשו זה אלא לפי מה שחידשו לפרש מימרא דר"ח אתנור חדש ומיירי שרוצה לפנות התנור קודם הסקה דבזה בודאי האבנים והטיט שנמצאו שם מוקצים משא"כ בעניננו :

* כיון שהיה מתחרך מותר לגורפו - עיין מ"ב והוא ממ"א וב"י בשם הרה"מ שהביא כן בשם הרשב"א וכן איתא לפנינו בעבוה"ק שלו. ומה שהעתיקנו כגון שלא היה יודע מעיו"ט אף שבר"ן מפקפק בזה בשם בעל התוס' ראיתי בחידושי הרשב"א והמאירי העתיקו ג"כ פירש"י ומשמע דס"ל כוותיה. והנה הרב המגיד מסיים שם דהרמב"ם לא חילק בזה ומשמע דלהרמב"ם בכל גווני שרי ובאמת לכאורה דברי הרשב"א מבואר

בסוגיא דף כ"ח ע"ב דאר"ח גריפת תנור באנו למחלוקת ר"י ורבנן וע"ש בפירש"י שפירש כמו שמפרש במתניי דף ל"ב ע"ב וגם במשנה דף ל"ב ע"ב מפרש רש"י בהא דר"ח בר יוסף דאם א"א לאפות וכו' דאיתא כר"י וא"כ ודאי דוקא בשלא היה אפשר מעיו"ט ככל מכשירי או"י ועיין בלח"מ מה שתירץ ודוחק וראיתי להגאון ר' יהונתן בפירושו להלכות יום טוב שכתב דאפשר דלהרמב"ם האי מימרא דר"ח דגריפת התנור באנו לידי מחלוקת לא הוי כגריפת תנור דמתניתין דבמתניתין ליכא רק לתא דמוקצה ובזה אין חילוק כלל בין אפשר מעיו"ט או לא דבכל גווני שרי ובההיא דר"ח יפרש כפירוש התוס' דמיירי בתנור חדש שלא סילק עדיין הלבנים והטיט ובגריפה כזו הוא גומר את הכלי והוי כמכה בפטיש ובזה באנו להתיר רק מטעם מכשירי או"י ולא שייך זה רק בשאי אפשר מאתמול עיי"ש וכ"כ העולת שבת דהמחבר שלא חילק בזה הוא משום דאיהו מעתיק דברי הרא"ש והטור דמיירי בתנור ישן שנפל לתוכו טיח הטיט דליכא כאן רק איסור טלטול מוקצה ושמותר בשביל או"י לא מפלגינן בזה בין אפשר מערב ללא אפשר דבכל גווני שרי [והוכיח כן מדברי התוס' בדף כ"ח ע"ב ד"ה גריפת שם אכן עיינתי שם היטב ואין דבריו מוכרחים]. ומ"מ לדינא אין להקל דידוע שיטת רש"י והר"ן והמאירי דמתניתין דדף ל"ב וכן הברייתא טעמם הכל משום דהוי תיקון מנא [וכן מוכח דעת הרמב"ן במלחמות בסוגיא דדף כ"ב דמעשה דביתו דר' חייא דנפל לה אריחא משום תקון מנא הוא והלכה כר' יהודה ושלא כדעת הרא"ש דסובר דאין בזה רק משום טלטול מוקצה ומימרא דר"ח בדף כ"ח ע"ב הוא רק לענין תנור חדש כמו שכתבו התוס' שם] ותליא בפלוגתא דר"י ורבנן וממילא אין להקל אף לר"י כ"א בשלא היה אפשר לגרוף מעיו"ט או שלא ידע מזה מבע"י. ובאמת אפשר דגם הרמב"ם סובר כן דהטעם משום תיקון מנא ובזה ניחא מה שלא העתיק הדין דתנור חדש דס"ל דמימרא דר"ח בדף כ"ח ומשנה וברייתא דדף ל"ב הכל הוא ענין אחד ומה שלא הזכיר דדוקא בשלא היה אפשר לתקן מבע"י סמך בזה על מה שכתב בפ"א הלכה ח"י"ת עיי"ש ובהגהות מיימוני :

* כך מותר לכבות לצורך או"י - עיין בביאור הגר"א שכתב דזהו לגירסת רש"י וש"פ [ר"ל דגרסי בשבת קל"ד התם לא אפשר וכו' והר"ן גריס שם התם (בבשרא אגומרי) ליכא כיבוי וכו'] אבל הר"ן שם דגרס התם ליכא כיבוי אסור כיבוי לצורך או"י [ומה דמותר בשר ע"ג גחלים עיין במ"א]. ובאמת כדבריו כתב ג"כ הר"ן והביאו ב"י בסי' תקי"א עיי"ש אבל קשה דהא הרא"ש העתיק ג"כ גירסא זו בפ"ב דביצה סימן כ"ג ואפ"ה בפ"ד סימן ח' העתיק דכיבוי לצורך או"י מותר אף לרבנן וצ"ע :

* והוא שרככו מאמש - עיין מש"כ במ"ב והנה דברי המחבר ראשיתם הם דברי הרמב"ם וסופם הם דברי רש"י ותימה שהרכיבם יחד ובאמת דברים נפרדים הם ומחולקים בפירוש דברי הש"ס וכמו שנבאר דאיתא בגמרא א"ל רבינא לרב אשי אמר לן רב אחא מן הוצל דמר שרקין ליה תנורא ביומא טבא (ופירש רש"י דהקושיא היא משום מגבל ביו"ט) א"ל אנן ארקתא דפרת סמכינן (ופירש"י שא"צ לגבל טיט ששפת פרת טיט מגובל הוא) וה"מ דצייריה מאתמול (פירש"י עשה בו סימן ונתקו לצד אחר) עיי"ש ולפ"ז טיט שעל שפת הנהר הוא משום לתא

דגיבול וצייריה מאתמול הוא משום הכנה והרמב"ם כפי הנראה פירש להיפך שהשאלה היתה בשביל טיט מוקצה וע"ז השיב לו דאנן ארקתא דפרת סמכינן והוי לן כמוכן ועומד וע"ז מסיימינן והוא דצייריה מאתמול ר"ל שגבלו דאל"ה מאי מהני לן במה שמוכן כיון שצריך לגבל ואם כן דברי המחבר שהעתיק שתי הסברות ביחד וכתב או עשה וכו' מוקשים מאוד ואפשר עוד לפרש בדוחק בדברי הרמב"ם שמפרש שפיר כפירוש רש"י דעל שפת הנהר הוא משום חששא דגיבול אלא דמ"מ איכא למיחש שמא אותו רגב טיט שהוא נוטל נתרכך היום וא"כ מאתמול היה מוקצה ולהכי מסיים הש"ס והוא דצייריה מאתמול והאי צייריה הוא כמו סייריה מאתמול ר"ל שהשגיח מאתמול על אותו רגב טיט שהיה מרוכך וכמו סייר נכסיה (דחולין ק"ח) וכן הוא הגירסא בהרב המגיד ובשב"ל הלכות יו"ט סימן ר"נ ולפ"ז אין הכונה שרככו אלא שרוככו במלאפוס. וכ"ז בפירוש דברי הרמב"ם אבל דברי המחבר לא ניחא גם בפירוש זה שהרי אפילו נימא כן עכ"פ מחולק הרמב"ם עם רש"י שלרש"י צריך ליחד במעשה ולרמב"ם א"צ שום יחוד אלא צריך רק לראות אם לא נתגבל ביו"ט גופא והוא הרכיב שתי הסברות וצ"ע ולולא יראתי הייתי אומר שצ"ל ועשה בו סימן וכו' והיינו שחשש המחבר לצאת גם לדעת רש"י. וראיתי בעולת תמיד שמפרש או עשה בו סימן וכו' ר"ל ואפילו היה מגובל צריך לעשות בו סימן משום מוקצה עי"ש וגם לפי דבריו קשה מאי או דקאמר אם לא דנגרוס ועשה בו סימן וכו' ונפרש כפירושנו הנ"ל וצ"ע:

* ונתקו לצד אחר - עיין מ"ב מש"כ בשם מ"א. ובאמת כפי מה שכתבנו לעיל בבה"ל בפירוש דברי הרמב"ם גם כן מוכח הכי דהא איהו פי ארקתא דפרת סמכינן משום מוקצה אלמא דאי רק סמיך בדעתו דיו לאפוקי ממוקצה אלא דקשה ע"ז דאפילו נימא דמחשבה מוציאה מידי מוקצה ולא בעינן מעשה וכמו דנקטינן לעיל סימן ש"ח ס"כ וכ"א מ"מ לא מהני זה לענין עפר וטיט שברחוב או על שפת הנהר דבודאי בטלים הם ע"ג קרקע שהרי קי"ל לעיל סימן ש"ח סל"ח וסימן תצ"ח סי"ז דמכניס אדם מלא קופתו עפר מבע"י ומייחד להם קרן זוית ומותר להשתמש לכל צרכיו בהם הרי דעכ"פ צריך לייחד להם מקום ובשבת דף נ' מבואר להדיא דדין זה הוא אליבא דמ"ד דמחשבה מוציאה מידי מוקצה דאלו למ"ד דמעשה מוציאה לא מהני במה שמיחד קרן זוית עד שיהיה מעשה מוכיח עי"ש ברש"י ומינה מוכח דאפילו למ"ד במחשבה סגי מ"מ צריך להכניס ולייחד מקום דאל"ה לא מיקרי מחשבה כלל וא"כ הא דאמרינן והוא דצייריה מאתמול לאו משום דהוא מחובר לקרקע אלא משום דצריך לסמן ולייחד הטיט שבדעתו להשתמש ממנו למחר ואם כן אפילו הטיט תלוש גם כן צריך לייחד עכ"פ במקום מיוחד לזה ולא במחשבה בעלמא ומזה ראייה לדעת הלבוש שכתב דאפילו לטיט שברחוב צריך מערב יו"ט לעשות סימן במקום שירצה ליקח ולנתקו לצד אחד כדי שיהא מוכן ממש עכ"ל:

* אבל לגבל טיט ביו"ט אסור - עיין ברא"ש דמוכח מיניה דאפילו כבר נתן עליו מים מבע"י אפ"ה אסור ביו"ט לגבלו. ועיין לעיל בסימן שכ"א

בבה"ל ד"ה אין מגבלין שהוכחנו דבין לרבי ובין לר"י בר' יהודה יש בזה משום לישה :

* ומותר לגבל אפר - עיין ברא"ש דרצה לומר דהאי התירא דגיבול אפר אתיא רק אליבא דרבי [ואליבא דר"י בר' יהודה אסור בכל גוונין] ומיירי שנתן עליו כבר מים מבע"י דנתינתו זהו גיבולו ולהכי שרי אבל מדסתם המחבר משמע דס"ל כיתר הפוסקים דשרי בכל גוונין כ"כ העו"ש ופשוט :

סימן תקט

* אותו - דע דשפוד שצולין בו בשר שהוא מכשירי אוכל נפש שנתקלקל ביו"ט [דאי מערב יום טוב היה לו לתקנו מבע"י ולכו"ע אסור] פליגי ביה ר' יהודה וחכמים אי מותר לתקנו וה"ה בכל מכשירי אוכל נפש שא"א לעשותו מבע"י אי מותר לעשות ביו"ט וכמו שכתבתי במ"ב והנה המחבר העתיק בזה הסעיף לשון הרמב"ם [וכן בסעיף שאחריו] ודעתו כפי מה שביארו בב"י דהרמב"ם ס"ל כרבנן ולפי"ז אפילו נכפף הרבה ביום טוב או שנשבר ואינו יכול לצלות כלל בלי תיקון אפ"ה אסור לתקנו אבל דעת ההג"ה שהיא דעת הרא"ש והרשב"א והטור וסייעתו לפסוק כר' יהודה וע"כ כתב דוקא כשיו בלי תיקון אסור לתקנו משום דטרחא יתירא הוא אבל בנשבר ביו"ט שא"א להשתמש בו כך וה"ה בנכפף הרבה מותר לתקנו ביו"ט וא"כ יפלא לכאורה למה לא כתב הרב בלשון וי"א ואפשר משום שהמחבר סתם דבריו בשו"ע ולא ביאר בהדיא דעתו דבכל גוונין אסור ודעת הרב היה בעצם הדין להקל כדעת הרא"ש וסייעתו לכן עשה דבריו בדרך פירוש. אח"כ מצאתי כל עיקרי דברי בספר עו"ש. ולדינא הסכימו כמה אחרונים [עיין בא"ר ובחידושי רע"א ושי"א] דאין להקל לעשות מעשה אפילו לעצמו במה שכתב הרמ"א דיש לחוש לשיטת המאור והר"ן שהחמירו בנשבר השפוד או שנכפף הרבה עד שא"א לצלות בלי תיקון דס"ל דזהו תקון גמור אם יתקנו וכעושה כלי מחדש ביו"ט לצורך אוכל נפש דמיא דזהו אסור לכו"ע אפילו לר' יהודה. ועיין בביאור הגר"א שדעתו דלא כב"י אלא כדעת היש"ש דגם הרמב"ם ס"ל כר' יהודה דמכשירי או"נ שא"א לעשות מבע"י מותר לעשות ביו"ט דכן כתב בהדיא בפ"א הלכה חי"ת וע"כ לדידיה מה שאמרו שפוד שנרצף אסור לתקנו היינו כשנשבר או שנעקם הרבה ומשום דשויא מנא הוא וכמו שהעתיק הגר"א בסק"ה לדעת הרז"ה וכ"כ הא"ר :

* וה"ה לכל מכשירין שא"א וכו' - עיין בביאור הגר"א שלדעת הרמב"ם דוקא בסכין שנפגמה הוא דאין מורין כן שלא יבוא לחדד במשחזת שלה אבל בשארי מכשירי אוכל נפש שא"א לעשותן מבעוד יום הלכה ומורין כן ולכן לא הזכיר המחבר בסימן תצ"ה ס"א דאין מורין כן והוא ע"פ דעת הרמ"א :

* הבורר קטניות - מכאן קשה על האי מ"ד לעיל סימן תקי"ו ס"ב בהג"ה דאסור ליטול צרור בידים והרי הכא מבואר דביו"ט בורר כדרכו וכבר רמז זה הטי"ז שם וכן האריך להקשות שם המאמר מרדכי ונהר שלום וכן עמד ע"ז הגר"ז ובמשנה ברורה שם פירשתי טעם האי מ"ד משום דגבי צרור אפילו בחול דרך ליטלו שלא בכלי והוא מח"א עי"ש והגר"ז כתב לחלק דלא התירו חכמים בורר כדרכו אלא בקטניות שאין דרך להכין לימים רבים אבל לא חטין שדרכו להכין לימים רבים [וכן מצאתי קצת סמך לזה בביצה דף י"ג לחלק בין תבואה לקטניות עי"ש ברש"י ד"ה אבל קטניות שכתב דיש ב"א הרבה שאין חובטין אותן יחד אלא כדי קדירתן והרא"ה כתב שם וז"ל שאין דרך לתקנו כולן כאחד אלא כדי קדירתו עכ"ל וממילא פשוט דגם הברירה אינו אלא ליומו ולכאורה יש יחד אלא כדי קדירתן והרא"ה כתב שם וז"ל שאין דרך לתקנו כולן כאחד אלא כדי קדירתו עכ"ל וממילא פשוט דגם הברירה אינו אלא ליומו ולכאורה יש ראיה לזה גם מדברי הרמב"ם פ"א הלכה ז' שכשחשב שם גם בורר במלאכות שאסרו חכמים ביו"ט הזכיר שם חטין ויש לדחות דכונתו שם עי"י כלי דאסור וכמו שפסק השו"ע אבל לא ביד ובקנון ובתמחוי וחטין דנקט לאו דוקא] וכתב שכן מבואר בשמ"ק ריש פרק אין צדין בשם הרמב"ן ולפ"ז בדגן יהיה אסור לבורר אפילו ביד :

* אם רוצה לאכול בו ביום - עיין מ"ב הטעם דכאופה ומבשל דמי כן הוא דעת מ"א וש"א בשם המ"מ דבורר הוא מהמלאכות המותרות ביו"ט לגמרי דלא כדעת הרשב"א. והנה הטי"ז מצדד להלכה כדעת הרשב"א דדוקא לאלתר שרי אבל לא להניח דכיון שבשבת חייב חטאת אסור ביום טוב ותמחו עליו האחרונים [פמ"ג ובית מאיר ונהר שלום וש"א] דלפי מאי דקי"ל לעיל בסימן שי"ט דבשבת אם בורר פסולת מתוך אוכל אפי' לאלתר חייב א"כ ע"כ כיון שהתירו חכמים ביו"ט לבורר פסולת מתוך אוכל הוא משום דאין שייך כלל בורר ביו"ט שהוא כאופה ומבשל וכדעת המ"מ [והרשב"א אפשר דאזיל לשיטתו דס"ל דגם בשבת אם בורר לאלתר אין חייב חטאת וכדמשמע בעבוה"ק] וא"כ אפילו להניח לבו ביום שרי אכן מה דהעיר דצריך לאסור מטעם דהיה אפשר לעשות מבעוד יום לכאורה הדין עמו בזה דהא כן מבואר ברמ"א ס"י תצ"ה ס"ג לדעת היש מחמירין דאפילו באוכל נפש עצמו כל שאפשר לעשותו מבע"י אסור כ"א עי"י שינוי ואם כן בעניננו הא דמתירין פסולת מתוך אוכל דוקא כשלא היה יכול לבורר מבע"י וכ"כ באמת החמד משה [אלא דכתב דלאלתר מותר בכל גווני כהטי"ז וזה אינו מובן דבשבת פסולת מתוך אוכל אפי' לאלתר חייב] אכן מסתימת השו"ע והרמ"א משמע דיש להקל בעניננו בכל גווני והטעם אפשר לעני"ד לומר דכיון דעי"י שינוי כתב שם הרמ"א שמותר וכאן דבלא"ה לא התירו אלא עי"י קנון ותמחוי י"ל דזה חשיב שינוי דכדרכו הוא דוקא ע"י נפה וכברה ואף דאין זה שינוי גמור דבשבת בפסולת מתוך אוכל חייב אף בזה מ"מ לענין יו"ט חשיב שינוי וכ"ש אם בורר ביד וכעין מה שכתב הר"ן ריש פרק אי"צ גבי מלח עי"ש אח"כ מצאתי שכ"כ בסי' נהר שלום ובסי' שלחן עצי שטים וכן בעבוה"ק להרשב"א משמע גם כן דזה חשיב שלא כדרכו וכן מוכח ג"כ במאירי שכתב בענין זה דאפילו אפשר מבע"י שרי ודעתו מבואר בכמה מקומות בספרו דס"ל כדעת היש מחמירין הנ"ל דאף באוכל נפש אסור מדרבנן כל שאפשר מבעוד יום וע"כ כמו שכתבנו דזה חשיב שינוי. היוצא מדברינו

דהנוהג להקל לברור קטניות פסולת מתוך אוכל אף שהיה אפשר מבעוד יום יש להם על מי לסמוך ואף בבורר להניח לסעודה אחרת [או בע"ש על שבת ועל ידי עירוב תבשילין] ומ"מ לכתחלה נכון בכגון זה שהיה אפשר לו מבעוד יום לברור האוכל מתוך הפסולת דזהו בודאי חשיב שינוי וכמדומה שכן נוהגין העולם :

* אין מסננין וכו' - עיין במ"ב מש"כ בשם המ"א דאם לא היה אפשר לסנן מבעוד יום מותר ביו"ט ומקורו מדברי התוס' בדף קל"ז ע"ב וכמו שהעתיק בעצמו בס"ד דזהו החילוק בין דין זה לשם דהתם מיירי כשא"א לעשות מעיו"ט ולכך מקילינן שם אף דהוא מלאכה גמורה וכאן בשאפשר אבל לפי דעת המחבר לעיל בסימן תצ"ה דסובר דבאוכל נפש עצמו אין לחלק ואפילו באפשר שרי א"כ ע"כ מה דאסרינן לסנן החרדל היינו משום דדרך לעשותו לימים הרבה ולכו"ע אסור וכמש"כ הר"ן גבי מיתוק החרדל וה"ה בסינון שלו וסינון השמרים דמותר בס"ד אף דמלאכה גמורה היא משום דעושה אותה ליומו לשתות והוי בכלל מלאכת אוכל נפש המותרות וא"כ אין חילוק כלל בין אפשר לאי אפשר דבסינון החרדל בכל גווי אסור משום דדרך לעשותו לימים הרבה ובשמרים בכל גווי שרי אלא דלדעת היש מחמירין לעיל בסימן תצ"ה יש להחמיר גבי שמרים אם אפשר לעשותו מבעוד יום אבל בסינון חרדל אין להקל אף באי אפשר אם לא ע"י שינוי וכנ"ל שם :

* אבל בשל מתכות מותר - עיין במ"ב מש"כ בשם המ"א ולענ"ד יש לעיין בזה טובא דלפמש"כ הרה"מ בפ"י"ב מהלכות שבת בשם הרמב"ן דמשום הכי התירו בחרדל למתק בגחלת של מתכות משום דחרדל אינו מצרף משמע מזה דבמים או משקה אין להקל ואפילו לפי הסברא שהביא שם המ"מ לדעת הרמב"ם דהיכא דאינו מתכוין לעשות כלי לית ביה משום מצרף אף דהוי פ"ר זה אינו שייך רק בגחלת דהיכא דאינו מכוין אין בו תיקון כלי כלל אבל במיחם שהוא כלי לא שייך זה עיין בפמ"ג סימן שי"ח בשם הלחם משנה וכ"כ בלבושי שרד שם ואם כן ה"נ בשפוד שהוא כלי לדעת הפוסקים דצירוף הוא דאורייתא אין להקל דהוי פ"ר :

* מותר ליתן בה שמרים לסנן - אף דהוי מלאכה גמורה דבשבת חייב חטאת ע"ז כדאיתא בש"ס ביו"ט מותר משום דהוי אוכל נפש ואף דלעיל אסור בורר ע"י נפה וכברה התם משום דע"י כלים אלו דרך לעשות לימים הרבה והוי כעין קצירה וטחינה אבל כאן אף שהוא על ידי כלי דרך לעשותה לפי שעה :

* את הירק - עיין מ"ב וכתב הפמ"ג אבל לחתוך ירק דק דק שרי ביום טוב [ור"ל אף דבשבת אסור וכדלעיל בסימן שכ"א סי"ב] כטחינת תבלין הא בכלי שלהם כעין סכין קבוע בדף עץ (שקורין ברוסיא שעטקוואניצע) יש לומר אסור שדרך לעשות לימים הרבה עכ"ל :

* אפילו שלא לצורך וכו' - דמוכח שלצורך יו"ט הביאם. הנה המחבר התחיל בלשון הרמב"ם ומסיים בלשון הטור והטור כתב דבריו ע"פ פרש"י דמייירי אפילו בעושה כ"ז לצורך סעודה ואפ"ה בעינן שיהיה מוכח. וכן כתב במאירי ובעבוה"ק ומלשון הרמב"ם משמע לכאורה דכ"ז מייירי בעושה שלא לצורך אוכל נפש אבל באמת קשה מאד לומר שהרמב"ם יחלוק על כל הפוסקים בזה ויתיר בלי שום שינוי היכי דהוא לצורך יו"ט וגם בגמרא קאמר הני נשיא דמיילין חצבייהו וכו' מוכח להדיא דאף במשא שהוא לצורך יו"ט ג"כ הכי הוא. ואולי דכונת הרמב"ם נמי לאסור אף שעושה לצורך יו"ט ומש"כ אע"פ שהותרה וכו' הכי פירושא דאף ע"פ שהקילו כ"כ בהוצאה אף שלא לצורך כלל מ"מ באופן המשא החמירו דצריך לשנות לעולם שלא כמעשהו בחול ואף אם נושא לצורך יו"ט. וכ"ז שכתבנו הוא רק ליישב דעת הרמב"ם עצמו אבל מה שסיים המחבר דמוכח שהוא לצורך יו"ט הביאם אין זה מדויק לדעת הרמב"ם דלדידיה אפילו שלא לצורך יו"ט כלל ג"כ מותר (ורק אם עושה שינוי בנשיאתו ובלא יכוין בנשיאתו להכין זה לצורך מחר) וכמובא דעתו בסימן תקי"ח ע"ש בב"י והגר"א

תקיא

סימן

* להחם ביו"ט מים לרחוץ וכו' - ומוכח בגמרא דלרחוץ ידיו ורגליו מותר אפי' אם חימם המים כדי לרחוץ כל גופו דעשה איסור בזה מ"מ לא קנסוהו על רחיצת פניו ידיו ורגליו מהם [כן מוכח שם בדף ל"ט ע"ב בקושית הגמרא דקאמר שם לימא תנן סתמא כב"ש וכו' ע"ש]:

* ידיו - המחבר שינה מלשון המשנה ביצה כ"א דתנן חמין לרגליו והוא כתב ידיו ובעו"ש כתב דצ"ל ידיו ורגליו ובבגדי ישע כתב דצ"ל פניו ידיו ורגליו ונראה להם שהוא ט"ס ובאמת כן הוא מבואר בתוס' שם ידיו ורגליו וכ"מ בסוגיא דשבת דפניו ידיו ורגליו שרי כמש"כ הגר"א וכן מבואר להדיא ברמב"ם וכן ברש"י [שבת ל"ט ע"ב ד"ה והא תניא] וכן במאירי ביצה בסוגין דפניו ידיו ורגליו שרי. ומ"מ יש לעיין אולי דבימינו אין רחיצת רגליו שוה לכל נפש ונשנה זה רק בימיהם שהיו הולכין הרבה יחף בלי מנעלים ודומה רגליו לשאר איברי הגוף אכן לפי מה שנכתוב לקמן בשם הרא"ש והרשב"א דמקצת שאר איברי הגוף דומה לפניו ידיו ורגליו דמותר בודאי אין להחמיר בזה:

* אבל לא כל גופו - עיין מ"ב דחוץ מפניו ידיו ורגליו חשיב אינו שוה לכל נפש כן מבואר בתוס' ומרדכי ובחינוך מצוה רצ"ח דרק פניו ידיו ורגליו הוא שוה לכל נפש אבל כל גופו אינו אלא למעונגין והוי מלאכה דאורייתא בחימום עבורם וכמו שהעתיקו אחרונים כאן ולכאורה לפ"ז ה"ה אף לאבר אחד חוץ מפניו ידיו ורגליו אסור וכן מוכח במאירי שכתב הטעם דזה הוא הרגילות כמו שאמרו רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו לכבוד קונו וכן משמע קצת בחינוך הנ"ל אלמא דדוקא אלו שרי ובחמד משה

ראיתי שהעתיק דכל שאינו רוחץ רוב גופו שרי והעתיק זה מסימן שכי' לענין שבת במים שהוחמו מע"ש שכתוב שם נמי דפניו ידיו ורגליו שרי ולא כל גופו וכתב שם הרמ"א דגם שאר איברים שרי כל שאינו רוחץ רוב גופו ולכאורה אינו דומה לשם דשם המים כבר הוחמו מע"ש ורק איסור גזירת רחיצה נגעו בו וס"ל להרמ"א דכל שאינו רוחץ כל גופו אין ע"ז שם רחיצה משא"כ כאן דמיחם חמין ביו"ט שאינו מותר מלאכה ביו"ט אלא לדבר השוה לכ"נ ואמרינן דלפניו ידיו ורגליו שרי דדבר זה שוה לכל נפש ולא כל גופו ומאי נ"מ אם יחם לצורך כל גופו ממש או הרבה איברים מגופו כל מה שרוחץ חוץ מפניו ידיו ורגליו לכאורה אינו שוה לכל נפש הוא. ואף להרמב"ם וסמ"ג והגאונים דלדידהו אין בו איסור דאורייתא רק משום גזירה מ"מ כיון שלא נזכר בגמרא להקל אלא פניו ידיו ורגליו [שהוא דבר הרגיל] משמע לכאורה דשאר איברים אסור דאל"ה היה להם לכלול דכל שאינו רוחץ כל גופו או רובו מותר והכל בכלל [וגם דין דסימן שכי' אינו פשוט כ"כ לפ"ז] אלא דראיתי דמקור הדין דרמ"א דסימן שכי' נובע הוא מהרא"ש הלכות מקואות בסופו הביאו הב"י שם ומדבריו מוכח דה"ה בענינו דס"ל דלרגליו לאו דוקא דה"ה לשאר איברים אבל מ"מ לדינא בענינו לא הגיה הרמ"א בזה ומשמע לכאורה דלא נראה לו להקל כדעתו אלא שם לענין רחיצה דהוא דרבנן לכו"ע אבל לא להחם חמין שהוא דאורייתא לכמה פוסקים ובמאירי הלא מוכח להדיא דאסור והוא חולק להדיא גם על הדין דשכי' דכתב שם להדיא בשבת דאף אבר אחד חוץ פניו ידיו ורגליו אסור וכ"נ גם דעת רש"י שם גבי מיחם אלונטית בפשוטו והב"י הרגיש בזה ודוחק לפרשו ע"ש ומכל זה נראה לכאורה דבענינו שיש בו חשש איסור דאורייתא עכ"פ אין להקל אלא דביו"ד ס"י קצ"ט העתיק המחבר דינו דהרא"ש להלכה אלא שהעתיקו בשינוי קצת שלא כתב דמותרת להחם קיתון לרחוץ בית הסתרים כמו שכתב הרא"ש [לשיטתו דרגליו לאו דוקא] אלא כתב דמותרת לרחוץ בית הסתרים במעט מים שהוחמו אפילו ביו"ט ואולי בכונה שינה לשונו אכן לדינא בש"ך שם הביא בשם המ"ב דחולק על הרא"ש ודעתו נמי דאולי רק לפניו ידיו ורגליו התירו ע"ש [וגוף הספר אינו בידן] ואף להמחבר אין לדמות רחיצת רשות לרחיצת בית הסתרים דאולי סמך המחבר על הרא"ש רק התם דהוא לצורך טבילת מצוה אמנם אח"כ מצאתי בחידושי הרשב"א בשבת דדעתו נמי דפניו ידיו ורגליו לאו דוקא דה"ה שאר איברים כל שהוא רק מקצת גופו שרי וכהרא"ש ועיין בשע"ת במה שכתב בשם מחזיק ברכה להקל וכן משמע דעת הנו"ב במ"ת סימן כ"ה בסופו ע"ש :

* אין עושין מוגמר וכו' - ולענין שתיית טיטו"ן ביו"ט יש דעות בפוסקים והובאו באחרונים יש מהן שאוסרין [הכנה"ג והמ"א בסימן תקי"ד והקרוב נתנאל בפ"ב דביצה והח"א] משום דהבערה זו אינו שוה בכל נפש כמו מוגמר וגם דמצוי בו כיבוי כשמדליק ע"י נייר או גחלת ומשליכם כדרכו בחול והרבה מקילין [דרכי נועם המובא בבה"ט ושלחן עצי שטים והברכי יוסף ועיין בשע"ת שהביא עוד ועיקר טעם כולם משום דעכשיו שהרבה רגילין בזה נעשה שוה בכל נפש] ורק שצריך ליזהר מכיבוי וכמו שכתב בשע"ת ובפ"ת דהיינו שלא להבעיר מנייר ורק משלהבת וגם מגחלת מותר דהיינו לקחת גחלת בוערת ומיד שהדליק

הטיטו"ן ישליכנו בחזרה על האש בענין שלא יהיה כיבוי כלל וגם שלא לכסות במכסה (דעקעל) שאינו מנוקב ושלא להרבות עוד טיטו"ן בעוד שהתחתון בוער וגם בציגארין רגילין בחול להסיר הנשרף באצבע או לדוחפו בקיר יש ליזהר בזה ביו"ט דיש בו משום כיבוי. עוד כתב בשע"ת דיש שנהגו להחמיר ביו"ט ראשון ובשני י"ט של ר"ה ולהקל ביו"ט שני וכן נוהגין לעשות ומ"מ הנוהגין להקל אף ביו"ט ראשון אין למחות בידן ורק שיזהרו בענין כיבוי וכנ"ל וכ"ז דוקא באותן מקומות שהעולם רגילין בזה והוא דבר השוה בכל נפש דאל"ה מדינא אסור. ואפילו במקומות שרגילין הכל בזה ואז אין איסור מצד ההבערה עכ"פ יש להזהר ולהזהיר להעם שיהיו זהירין מחשש כיבוי וכנ"ל:

תקיב

סימן

* אין מבשלין לצורך עו"ג וכו' - עיין מ"ב מש"כ משום דכתיב יעשה לכם וכו'. והנה בסימן תקי"ח כתבנו דאף לענין אפיה ובישול ג"כ אמרינן מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך אכן בעינן שיהיה צורך היום קצת ולצורך עו"ג לא מקרי כלל צורך היום וכדמוכח מתוס' כתובות דף ז' ויש בזה איסור תורה ואף לשיטת הסוברים שם בב"י דמה"ת מותר אף שלא לצורך כלל עכ"פ מדרבנן אסור כמו שמוכח במסקנת ב"י שם ועוד נוכל לומר דלצורך עו"ג כיון שגילתה התורה לכם ולא לעו"ג גרע טפי ולכו"ע יש בזה איסור דאורייתא וכן מוכח מהרמב"ם בהלכה י"ג שס"ל דיש בזה איסור תורה ולכאורה מוכח שם בהלכה ט"ו דס"ל דלאו גמור ג"כ יש בזה דאמרינן אהדריה לאיסורא קמא מדכתב שם דאינו לוקה מטעם הואיל ומשמע היכי דליכא טעם זה כגון שבישל סמוך לחשיכה או טריפה לוקה ג"כ אכן מסוגיא דביצה דף י"ב לענין שוחט עולת נדבה דאמר שם דאינו לוקה מטעם מתוך אף דשם ג"כ נדרש לכם ולא לגבוה ועי"כ כמש"כ התוס' שם דמטעם מתוך ממעט מלקות ומחמת המיעוט דלכם יש בזה איסור עשה עכ"פ וה"נ בעניננו לדעת הרמב"ם דהותר שלא לצורך כלל אין בזה כ"א איסור עשה [ועיין בלח"מ הלכה ט"ו שהוכיח ג"כ דלהרמב"ם יש בזה איסור דאורייתא וסוף דבריו שם לכאורה נסתר מדברי התוס' הנ"ל] ומה שהוצרך הרמב"ם במבשל לצורך עכו"ם לטעם הואיל אף דבלא"ה אינו כ"א איסור עשה י"ל דמשום אינד נקט כן שכלל שם המבשל לצורך חול עי"ש והעתיק הרמב"ם בזה לשון הגמרא אליבא דרבה (פסחים דף מו) ולכאורה ה"ה בהוצאה לצורך עכו"ם ג"כ הרמב"ם מודה לשארי פוסקים דיש בזה עכ"פ איסור עשה מקרא דלכם וגרע מהוצאה שלא לצורך כלל וכמו לענין בישול ואפיה וכנ"ל וכן מצאתי אח"כ בשמ"ק שכתב דאף לדעת רש"י [וכן לדעת הרמב"ם העומד בשיטתו] דס"ל לענין הוצאה דאמרינן מתוך והותרה לגמרי אף שלא לצורך כלל מ"מ לצורך עו"ג גלתה לן התורה מקרא דלכם דגרע טפי ואסור מן התורה עי"ש אכן מלשון הה"מ משמע דשאני הוצאה מאפיה ובישול ולהרמב"ם דס"ל דהוצאה שלא לצורך כלל נמי מותר ה"ה דמותר לצורך בהמה וה"ה דלפ"ז מותר נמי ג"כ לצורך עו"ג אף שאינו לצורך היום כלל דמחד קרא דלכם נדרוש

לתרווייהו והעתיקו הגר"א וכתב דמשום זה השמיט המחבר דין זה דהרמ"א אבל קשה הלא לקמן בסימן תקי"ח ס"ב סתם המחבר לאיסור הוצאה לצורך עו"ג ואפשר דלענין בהמה דנמצאו ראשונים שפסקו כר"ע דמותר מלאכה לצורך בהמה לכן לא רצה המחבר להחמיר לענין הוצאה וסמך בזה על דעת הה"מ שמיקל בזה לדעת הרמב"ם אבל הרמ"א שסתם בסימן תקי"ח אף לענין הוצאה דוקא כשצריך לו קצת וכשיטת המחמירין שם סתם בענינו ג"כ להחמיר:

* אסור להזמינו וכו' - ממה שהביא בשמ"ק בשם הרשב"א משמע דס"ל דאפילו יהיה לו עי"ז איבה אסור וכ"כ הפמ"ג במשב"ז אם לא שהענין נוגע לבטול שמחת יו"ט יש להקל להזמינו לאכול ממה שהכין לעצמו:

* ומותר להרבות בשביל עבדו וכו' - עיין מ"ב שהטעם משום דחד טרחא הוא וכדלעיל בסימן תק"ג ולשאר עכו"ם אסור משום שמא ירבה בקדרה אחרת כן ביארו הרבה אחרונים וכדמוכח מד"מ שדעתו דהמרדכי פליג על ראבי"ה וס"ל דבקדרה אחת אפילו א"א לפייסינהו בד"א מותר אכן בספר בית מאיר וכן בא"ר מצדדים דהמרדכי לא פליג אראבי"ה אלא מפרש דבריו דאפילו אפשר לפייסינהו בד"א אינו מותר כ"א באותה קדרה (ע"ש באורך בבית מאיר) ובעבודת הקודש להרשב"א משמע ג"כ כשיטה זו עי"ש אכן מבואר מדבריהם דבעבדים ושפחות מסתמא אפשר לפייסינהו בד"א וא"כ לדינא אין נ"מ כ"כ אמנם לענין בהמה דעת הא"ר בסוף הסימן דיש להקל בקדרה אחת כשמבשל בשביל עצמו להרבות גם בשבילה אף כשאין לו במה לפייסה בד"א דבלא"ה יש כמה ראשונים דסברי דהלכה כר"ע ולא אימעט מלכם אלא עובד גלולים ע"ש:

תקיד

סימן

* או כדי לשמש - עיין מ"ב דאפילו אין לו עצה כדי לפנות הנר למקום אחר ג"כ אסור כן מבואר בש"ס וברמב"ם ואף הרמ"א דכתב להקל גבי קדירה ובית אם אין לו מקום אחר ובזה לא חלק ש"מ דמודי בזה לאסור בכל גווני אכן הט"ז האריך בזה ודעתו דבעצם ההלכה גם בזה מותר לכבות אם אין לו עצה אחרת ורק שאין מורין כן לאחרים ומיהו מדברי האחרונים [הא"ר ונהר שלום והגר"ז וח"א] מוכח דלא סמכו עליו להקל בזה ורק ביו"ט שני של גליות דעת הפר"ח וא"ר להקל בזה משום דיש לסמוך על המתירין ביו"ט שני רשב"א ור"ן כדלקמיה ובקרוב נתנאל מצדד להחמיר אף ביו"ט שני וכן דעת הח"א אם לא כשיצרו מתגבר עליו או ליל טבילה אז יש לסמוך על המתירין ביו"ט שני לכבות ואם יכול להדביק הנרות לעשותן כאבוקה כדי שידלק מהר לא יכבה וכן יוכל להעמיד הנר במים וכשיגיע שם ממילא יכבה כ"ז יש להתיר ביו"ט שני לצורך תה"מ עי"ש עוד ועיין מה שכתבנו לקמיה:

* אבל אם יש לו בית אחר וכו' - עיין בב"י שהביא דעת המרדכי בשם רבינו אלחנן דמיקל כשלא יהיה לו בית אחר לדור בו ביו"ט ולפי הנראה לא סמך עליו רמ"א להקל בזה דס"ל דזהו רחוק מענייני אוכל נפש :

* אסור לכבות וכו' - עיין בפר"ח בסי' תצ"ו שמכריע כדעת הרשב"א והר"ן דכי היכי דלכחול עינא שרי ביו"ט שני ה"ה לענין לכבות הדליקה או לכבות הנר מפני תה"מ דמותר עי"ש ובספר קרבן נתנאל הביא דבריו וחלק עליו עי"ש ובאמת הב"י בסימן תצ"ו הביא ג"כ שם דברי הר"ן המיקל בזה וכתב דהטור וכן שאר הפוסקים חולקין עליו וכ"כ שם בדרכי משה הארוך וגם היש"ש בסימן ל"א האריך להשיג על דברי הר"ן בזה באות ל"א עי"ש [ומה שכתב באות ל' א"ל ביום טוב שני צ"ל אפילו ביו"ט שני] ומצאתי להמאירי בחידושו שהביא דעות בזה ומכריע כדעת האוסרין עי"ש וגם הרשב"א אע"פ שהוא מהמקילין סיים דראוי לחוש ולאסור וע"כ בודאי מהנכון להחמיר בכל זה אם לא באופן שכתב הח"א וכמו שהעתקתיו למעלה :

* בנר אחר - אורחא דמלתא נקט וה"ה לאותו נר גופא וע"כ הלאמפי"ן שלנו בעת שמתמעט הנפט יש שנוהגין להתיר השרוי"ן ולהגביה אותו מעט עם הפתילה ושופכין לתוכו הנפט צריכין עכ"פ ליזהר שלא יוציאו לגמרי הפתילה מן הנפט דזהו בכלל מכבה ואסור אפילו לדעת הט"ז בסק"ד אלא יהיה תחוב קצה הפתילה במעט הנפט שיש שם בשולי הלאמפ דבאופן זה עכ"פ לדעת הט"ז שרי כמו שהעתקנוהו במ"ב וגם באופן זה אין היתר ברור כ"כ דיש חולקין על דין הט"ז כמו שכתבנו בשעה"צ אכן יש עוד אחרונים דקיימי בשיטתו וע"כ אין למחות ביד המקילין [ועיין בשעה"צ שדין הט"ז גופא שהעתקנוהו במ"ב יש סברא להקל בלאו טעמו וע"כ שתמנו אותו להקל במ"ב משא"כ בלאמפי"ן אין שייך סברא זו] דיש להם על מי לסמוך אבל להגביה את הפתילה לגמרי מן הנפט בודאי אסור כנ"ל ורק אם כלה הנפט לגמרי ולא נשאר רק לחות הפתילה אז אין איסור בהגבתו כשהוא דלוק :

* מיד הוא מכבה - עיין מ"ב במש"כ אם אינו יכול לאחוז בפתילה וכו' הוא מהט"ז ויש שרוצים להורות מזה קולא בלאמפי"ן שלנו בעת הדלקה לעשות ביו"ט כמו בחול שדרך הוא להוציא הפתילה ולהדליקה ואח"כ להמשיך הפתילה לתוכה ע"י השרוי"ן הנעשה לזה ולהעמיד הזכוכית עליה ואח"כ מוציאה לחוץ וטעמם דאף שבעת המשכת הפתילה לתוכה מקטין האור והוא בכלל מכבה כיון שהוא לתועלת שע"ז יוכל אח"כ להגדיל האור אבל באמת אינו כן כי הוא ממש דמי להדין שמובא בפנים ומה שאמרו שהוא לתועלת הלא אפשר לצמצם בתחלה להכניס לתוך המאשינקע את האור ולהדליק שם הפתילה ולא להוציא הפתילה לחוץ להדליקה ואח"כ להורידה ולהמשיכה למטה שזהו בכלל מכבה וכן נהגתי בעצמי ועיין שבת קל"ד דקמשני הגמרא התם לא אפשר הכא אפשר :

* ויכבה במהרה - עיין בא"ר ונהר שלום שמפקפקין על הרמ"א במה שהוסיף כדי שיבעיר הרבה ויכבה במהרה בזה לא נמצא בר"ן ובעבודת הקודש להרשב"א מבואר לאיסור אם מכוין בשביל לכבות ואינו מותר אלא אם מכוין שיאיר הרבה אף דממילא יכבה מהרה וכן הביא הא"ר בשם ספר המנהיג וכן הוכיחו מלשון הר"ן גופא דמיירי כשמכוין בשביל להאיר וכן מצאתי במאירי שאם מכוין למהר כיבויה אסור אלא דנראה דתלוי זה במחלוקת התוס' והרא"ש דלהתוס' והיינו היש מתירין דלקמן בס"ג דמתירין להדליק נר שעוה הדלוק באמצע אף שמכוין כדי לקצרה ולמהר כיבויה ה"ה בזה אבל להרא"ש דאוסר שם ה"ה כאן וכן מוכח מא"ר וביאור הגר"א שדין זה הוא ע"פ היש מתירין דלקמן והנה נתבאר לקמן במ"ב דיש לחוש שם לדעת הרא"ש וא"כ גם כאן יש לחוש לאסור אם מכוין שיכבה ובפרט שהרבה ראשונים כתבו בפירוש לאיסור בזה כשמכוין לכבות וכנ"ל. ודע עוד דהט"ז שהוציא מדין זה דמותר להטות מעט נר הדולק כדי שיתך השעוה ויחזירנו למעלה וכן יעשה כמה פעמים עד שיכלה וישרף במהרה ולמד זה מרבו פתילות דמתיר הרמ"א ולפמשי"כ כאן שמכוין כדי שיכלה במהרה גם שם אסור כנ"ל וגם ראיתי בא"ר ונה"ש וחמד משה ומא"מ שדחו דבריו עיי"ש והם הבינו בדבריו דכשמה הנר מתיך מהשעוה טיפות לארץ וזה בודאי אסור להרא"ש דממעט השעוה ומכבה הוא והמא"מ מצדד לאסור אף לדעת התוס' דמקודם מכהה אורו ע"י ההטיה והתכה לארץ אלא שאח"כ מבעיר יותר אכן אף אם נפרש דבריו באופן שאינו מתיך לארץ ורק שע"י ההטיה והתכה עולה השלהבת וישרף מהר (וכמו שנמצא במא"מ בשם יש מפרשים) ג"כ אסור כיון שמכוין בזה שתכלה מהר וכנ"ל:

* דבר המונע מלישרף - עיין במ"ב שכתבנו כגון ע"י חול וכדומה ולענין לתוחבו לתוך המים דעת הט"ז דבמקום צורך קצת יש להקל ועיין בחמד משה שחולק עליו דבמים אינו נכנס בכלל מונע מלישרף אלא בכלל מקרב כיבויו כמבואר בסימן רס"ה באחרונים עיי"ש וכן בח"א בכלל צ"ה ג"כ לא התיר זה רק לצורך ד"א וביו"ט שני של גליות עיי"ש וכן הגר"ז בסימן רס"ה בקו"א מסיק שם לאיסור משום דדבריו הם נגד כמה פוסקים עיי"ש ורק אם הוא לצורך גדול מתיר שם עיי"ש טעמו [ובא"ר משמע דדעת המ"א להקל בזה וחפשי ולא מצאתי בו שום רמז לזה] ואף לדעת היש מתירין יש להחמיר:

* שמדליקים גם למטה כדי לקצרה - הנה מדברי המ"א [וכפי מה שמפרשו הפמ"ג] משמע דלדעה זו שרי אפי' היכי שהחלק התחתון אינו דולק אח"כ כלל [וכגון שמהבהבה קצת באור ואח"כ מנתק אחד מחבירו] ולא דמי להא דס"ח דהתם כונתו לעשות מפתילה אחת שתים ולכן אסור אח"כ צריך לשתיהן אבל הכא שאין מכוין אלא שיכבה במהרה שרי אפילו בכה"ג אבל מכמה אחרונים משמע דכונת היש מתירין הוא היכי ששני החלקים נדלקין עיין בט"ז לקמן בסק"י וכן משמע בביאור הגר"א וכן מצאתי בחמד משה דבעינן שיהא גם החלק השני נדלק וכ"כ במאמר מרדכי דהא היש מתירין נובע מתוס' וסייעתם והמקור לדבריהם הוא מהדין דלקמן בס"ח והח"מ

ג"כ הטעים דבריו משום דאם אינו מדליק חלק התחתון אף שאין מכוין לעשות עוד פתילה הא פסיק רישא הוא ובמחה"ש מיישב קצת :

* ומותר להעמיד נר וכו' - עיין מ"ב במש"כ דיש מחמירין והוא המ"א ועיין במטה יהודה שדחה דבריו ולענ"ד הדין עמו מטעם המבואר לעיל בסימן רס"ה דאסור ליתן כלי עם מים תחת הניצוצות מטעם שמא יגביה הכלי עם מים נגד הניצוצות ויכבה אותן וה"נ כיון שבכל שעה מצוי להיות רוח עלול שיוציא הכלי נגד הרוח. ומה שכתב עוד והעולם נוהגין שלא להוליך הנרות מבהכ"נ מטעם זה כתב בהלכה ברורה שלדעתו הוא מותר בזה אפילו אם נחמיר בדינו הראשון שהרי כאן אינו מכוין כדי לכבותו ואדרבה הוא רוצה שיאיר לפניו וא"כ כ"ז דלא היה הרוח ולא הוי פ"ר שיכבה שרי ולענ"ד נראה בהיפוך אפילו אם נקיל בדין הראשון בזה יש להחמיר דהליכה גורם בודאי שיכבה :

* נר של בטלה - עיין מ"ב ועיין מאירי ביצה דף י"ב שכתב נר של בטלה כלומר נר שעושין אותו שלא לצורך אלא שאינם רוצים לעמוד בלא נר אפילו בשעה שהם ישנים ע"ש הטעם דאין זה צורך יו"ט כלל מיהו בני אדם שהם מפחדים לישן אם אין נר דלוק מסתברא דמותר דהוי בכלל צורך גופו וכמו דמותר להחם חמין לרגליו וכעין שמצינו בש"ס דף כ"ה בילתא אשתו של ר"נ דשרו לה למיפק באלונקי משום ביעתותא ועיין סי' תקכ"ב במ"א שם. ודע דהמ"א הביא בשם רש"ל דהעולם אין נזהרין בנר של בטלה ויש להם על מה שיסמוכו דהרמב"ם מתיר ע"ש ואנו לא העתקנו זה משום דרוב הפוסקים מחמירין בזה וכספיקא דירושלמי עיין ברשב"א בחידושיו ובעבוה"ק וברא"ש וטור ורי"ו ושב"ל בשם רבינו ישעיה דלא התיר אלא בנרות של בהכ"נ וגם הגר"ז השמיט קולא זו ע"כ אין להקל בזה. ודע עוד דנר של יא"ר ציי"ט אם לא הדליקו בערב יו"ט ידליקנו עכ"פ בחדר שאוכלין בו דמוסיף אורה בחדר ויותר טוב שידליקנו בביהכ"נ ויצא מחשש נר של בטלה ובשעת הדחק אפשר דיש להתיר בכל גווני דהוי כעין נר של מצוה שהוא לכבוד אבותיו כן מתבאר בת' כתב סופר :

* שהרי בהדלקתו יש מצוה - עיין במשנה ברורה שאפילו אין שם אדם והוא ממ"א. ובאמת אף שכן מוכח לכאורה מברכות נ"ג דהיכא דליכא חזנא הוא משום כבוד ומובא גם לעיל סימן רצ"ח עיי"ש מ"מ אינו מוכח משם אלא דבלילה היו דולקין נר בביהכ"נ משום כבוד אבל ביום ושלא בשעת תפלה וגם בשעה שכבר הלכו כל הקהל לביתם לא מצינו שהוא כבוד להדליק ועיין בב"י בפירוש דברי הרא"ש והרשב"א ומוכח שאפילו ביום ובשעה שאין מתפללים אפ"ה להרא"ש איכא מצוה אבל מ"מ אפשר דמיירי שיש אנשים עכ"פ שם ואיכא כבוד ביהכ"נ וכן משמע לכאורה מתשו' ר' ישעיה מובא בשב"ל דכבוד ביהמ"ד הוא גם כן משום כבוד הבריות ע"ש והיינו כשיש ב"א שם. ובאמת מבואר בעבוה"ק להרשב"א שחוכך בעיקר דין נר של ביהכ"נ ביום ואפילו בשעת תפלת מכש"כ שלא בשעת תפלה וגם אין שום אדם שם לא ידענא אם יש להקל וצ"ע. ודע

עוד דבבה"ט מצדד למצוא זכות על מה שנהגו בזמנו להדליק נר ע"י עכו"ם בשבת אחר מנחה כשחל יו"ט אחריו וכבר צווחו ע"ז כמה אחרונים ובעיקר הדבר אינו מובן לאיזה צורך נכנסו הנוהגים בפרצה דחוקה להתיר לדלוק בשבת לצורך יו"ט שביו"ט מותר בעצמו להדליק ואי משום שבבין השמשות יהיה אור בביהכ"נ כדי שיכנסו ליו"ט בשמחה א"כ הלא יותר טוב שיאמרו לעכו"ם להדליק בין השמשות דשרי עכ"פ לקצת פוסקים במקום מצוה כמבואר לעיל סימן רע"ו במ"ב ס"ק כ"ד ע"ש אלא דבאמת דגם בזה קשה להקל דמאי מצוה איכא הכא ולענין נעילה יתבאר אי"ה במקומו :

* אין חותכין וכו' - ואם מותר לנתקן ביד ולעשותן לשתים לא נתבאר באחרונים ולכאורה מלשון חותכין משמע דוקא בכלי וכמו שכתב בישי"ש בסוגיא זו ובא"ר ס"י אלא דמדאיצטריך השי"ס לאשכוחי התירא שפוסקה על ידי אור משמע דבשאר גווני אסור דדוקא התם דנראה דמכוין להדלקה כמו שפירש"י משא"כ הכא הרי עכ"פ עושה אותה לשתים ונראה כמתקן מנא וכקושית הגמרא מ"ש בסכין וכו' וכפירש"י שם אלא שברמב"ם פ"ד מפורש להדיא דדוקא בכלי ביד מותר וכפי הנראה הוציא את דבריו מהא דאמרינן בשי"ס ממעכה ביד ולא פירש כשאר מפרשים דקאי אמימרא ראשונה דג' להחמיר אין גודלין את הפתילה אלא אמה דסליק שם ואין חותכין ועלה קאמר בשי"ס דממעכה ביד וכן מצאתי בפ"י המשנה שפירש כן עי"ש אלא דאפשר לומר דלרוב המפרשים שלא פירשו כן אפשר דלא ס"ל כהרמב"ם ובכל גוונא אסור ומשום תיקון כלי כיון שהוא רוצה בזה ועיין בנשמת אדם בה' שבת במלאכת קורע ובמחתך ודוק ומ"מ אפשר לומר דגם לשאר מפרשים שרי ומשום דנתקלקל קצת הפתילה ע"י הניתוק משום דהיא מתנתקת כולה וצריך לגודלה מחדש ועוד דאפשר דבלא כלי הוא רק תיקון כלאחר יד ועיין רש"י בד"ה ממעכה ואפשר דגם הוא מפרש כרמב"ם ובר"י"ו מצאתי ג"כ שכתב ואינו חותכה בסכין ואפשר דגם לדידיה ביד מותר וצ"ע :

* אין גודלין וכו' - עיין מ"ב ומסתברא דאפילו ביד אסור עיין בח"א בכלל טויה דטויה ביד גם כן חייב ואפילו פחות מכשיעור הלא הוא אסור מן התורה וכן מוכח מלשון השו"ע שכתב אבל ממעכה בידו כדי להקשותה מוכח דלגדלה לכתחלה אפילו ביד אסור ועיין בא"ר :

תקטו

סימן

* נכרי שהביא וכו' - עיין בשע"ת בנכרי שהביא דגים וכו' מה שכתב בשם הר הכרמל ואין הספר הזה ת"י לעיין בו ולכאורה צ"ע דהלא הביאו המ"א בשם הר"ן דגם גבי מכירה אמרינן דודאי תלשן היום וליכא כאן ס"ס ואם מיירי בעיר שרובא עכו"ם בלא"ה אמרינן דבשביל עכו"ם ליקט ואפשר משום דהביא לישראל חמירא ועיין לקמן בס"ו וצ"ע בגוף הספר :

* דורון לישראל - עיין מ"ב משי"כ דה"ה למכור וכו' כן מוכח מסוגיא גבי ליפתא כיון דקחזי דקמפשי ומייתי אסרינהו ושם במכירה הוא אלמא לא אמרינן בזה דאדעתיה דנפשיה בשביל הדמים כיון דעכ"פ הבאתיו כדי שיאכלו ישראל ביו"ט ושם מיירי רק לענין חוץ לתחום וכ"ש בעושה מלאכה גמורה בשביל ישראל וכן מבואר בב"י בסימן קי"ז בשם הבה"ג ורא"ש דדורון לאו דוקא דה"ה בעושה כדי למכור ע"ש לענין קמח וכן מבואר בר"ן שם ומשנה מפורשת היא במכשירין והובא בר"ן בשבת פכ"ג דירק הנמכר בעיר שרובה ישראל אסור ליקח בערב עד כדי שיעשו. וכן נתבאר בס"ז כאן וכן מתבאר בשו"ע ואחרונים בסימן תקי"ז לענין קמח. וכ"ז לאפוקי מדעת הח"א שמיקל במכירה מסברא דאדעתיה דנפשיה עשה והוציא זה ממ"א סק"ג מדין קציצה וא"א לומר כן כנ"ל דכיון שעושה בשביל שיהנה ישראל ביום טוב אסור והא דמבואר בסימן רנ"ב דאם עושה מנעלים על המקח מותר לקנות ממנו בשבת בע"כ צ"ל כמשי"כ שם בשם האחרונים דהיינו בעיר שרובה עכו"ם דוקא דאינו עושה בשביל ישראל והח"א דקדק כן מלשון מ"א שכתב דמשמע דוקא דורון אבל אם אינו עושה בחנם רק הישראל קצץ לו מעות וכו' דייק מזה דדוקא בחנם וכן הוא מסברא לכאורה דמה לי אם עושה בשביל למכור ולקחת דמיהם או עושה בשביל להשלים פעולתו שקצץ עם הישראל אבל בע"כ צריך לחלק דהמ"א דוקא בקצץ מיקל והוא דבקצץ אין נ"מ כלל לעכו"ם מתי יגיע ליד ישראל דבכל אופן יקבל דמי קציצתו אבל במכירה נהי דעיקר כונת העכו"ם למכור סחורתו אבל בשביל זה הלא רוצה שיגיע ליד ישראל בהקדם שיקח שיחויב לו דמים וא"כ כונתו שיגיע לישראל עכשיו שהוא יו"ט ודומיא לכל מלאכה שעושה עכו"ם בשביל ישראל דאסור אף שנוטל דמים אח"כ מצאתי בפ"ת בשם תשובת מהר"ם שגם הוא מסכים לאיסור ודלא כח"א. אכן בעיקר הדין אף בקצץ גופא שמצדד המ"א להתיר מוכח מאו"ז להיפך ומדבר זה גופא שהביא המ"א סייעתיה לדבריו והוא מהמרדכי וראב"ן דמוקמי ההוא עובדא דליפתא דמיירי בקציצה שקצצו חנונים ישראלים עם העכו"ם שיביאו קודם יום טוב כדי שלא יהיה בזה לתא דמו"מ ביו"ט ודייק המ"א דא"כ מה זה דקאמר הש"ס כ"ש הכא דאדעתיה דעכו"ם כיון שקצצו עם ישראלים הלא אדעתיה דישראל הביא ופירש דהכונה אדעתיה דנפשיהו שהם עכו"ם ומשום דהוא ע"י קציצה ונדחק בפירושו בזה ע"ש במתה"ש אבל עכשיו שזכינו לאורו של או"ז הגדול שממנו מקור דברי המרדכי מבואר שם כך דכשם שקצצו עם חנונים ישראלים כן קצצו גם עם חנונים עכו"ם וזהו דקאמר אדעתיה דעכו"ם דכיון דאיחרו להביא עד יום טוב בודאי לאו אדעתיה דחנונים ישראלים הביאו שלא יקחו מהם ביו"ט ורק אדעתיה דחנונים עכו"ם וא"כ מבואר להיפך דאלו לא קצצו עם חנונים עכו"ם והביאו רק לישראל אף שהיה בקציצה אסור ודלא כמ"א ובע"כ כמו שרוצה בעצמו לחלק מהא דמבואר בסימן רנ"ב להמחבר דמתירין בקציצה הוא דוקא כשלא עשה בשביל שנהנה ישראל ביו"ט אבל אם עושה בשביל שיהנה ביו"ט כמו הכא אסור וכמו שמבואר בסימן רע"ו גבי נר וככה"ג וכן ראיתי בבית מאיר שחולק על המ"א בזה ולא היה לפניו

האו"ז דמבואר כוותיה להדיא לאסור בזה [אכן לפי מה שפסק השו"ע להקל ודלא כראב"ן ופירשו סוגית הגמרא כפשטא אין לנו ראייה לענין זה לאיסור ע"כ הג"ה] וכן משמע מאליה רבא שלא העתיק התירא דמ"א רק לענין יום טוב שני דאז יש לסמוך בזה להתיר בכדי שיעשה ויש מאחרונים שהוסיפו על המ"א לעשות זה לודאי היתר ולא דייקו בכ"ז. ומ"מ נראה דאם יהיה לזה עוד ספק יש להתיר בקצף אפילו לענין מלאכה גמורה לערב של מוצאי יו"ט ראשון מיד ולענין תחומין יש להתיר בקצף שלא יצטרך בכדי שיעשה למוצאי יו"ט ראשון אפילו אם לא יהיה לזה עוד צירוף ספק כנלענ"ד :

* אם יש ממינו במחובר - והיכא שהרוב אינן במינו במחובר והמיעוט יש עדיין במינן במחובר לא שרינן מכח כל דפריש מרובא פריש משום דאיכא רוב המנגד לזה כי רוב המביאין פירות למכור מביאין אותן שנתלשו היום יותר ממה שמביאין אותן שנתלשו מכבר וכמו שכתב הר"ן בשם רבינו יונה [מהרש"ל ועו"ש]. כתב הרוקח כמהין ופטריות שהביא עכו"ם לישראל ביו"ט נמי אסורין דלמא תלשן ביו"ט וקמ"ל דלא תימא דלא חשיבי מחובר כיון שהם גדילים גם על העצים [בי"ן] :

* ויש מחמירין - הוא דעת כמה ראשונים ה"ה הבה"ג [כמו שהביא רש"י בשמו ובבה"ג שלפנינו פסק בהדיא כדעת רש"י] ורבינו יצחק הלוי רבו של רש"י. ותוס' [הרא"ש הביא זה בשם ר"ת ובאו"ז ורשב"א הביאו זה בשם ר"ן] ואו"ז והביא כן בשם ר"י מבון וסמ"ג אבל מ"מ רוב הפוסקים ראשונים קיימי בשיטת המחבר דסתם כדעת רש"י דלבד רגמ"ה ורבינו קלונימוס המובא ברש"י כן הוא גם דעת המאור והרמב"ן במלחמות ורי"ז ורשב"א בחידושיו לעירובין וריטב"א וכן הוא דעת הרה"מ ומבאר כן גם דעת הרמב"ם בפ"א שכתב בהדיא שמה שניצוד או נלקט ממחובר בראשון מותר בשני [והלח"מ רצה להסיע את דברי הרמב"ם לשיטת בה"ג וכמו שמשמע מדברי הגה"מ בפ"ו מהלכות שבת שדייקו מדבריו שכתב שם הטעם בכדי שיעשו הוא כדי שלא יאמר לעכו"ם לעשות כדי להכין אלמא דס"ל נמי הטעם שמא יאמר והוא כשיטת בה"ג ור"ת והב"י דחה דברי הגה"מ מדברי הרמב"ם בפ"א מהלכות יו"ט ונדחק בלחם משנה ליישבו ע"ש אבל פשוטן של דברים הוא כדעת הרה"מ וכמו שכתב הב"י וממה שהזכיר הרמב"ם הטעם שמא יאמר אין הוכחה כלל להמעין ברשב"א וריטב"א ומאירי שכתבו דגם לרש"י דהטעם שלא יהנה היינו נמי דאם יהנה גזרינן שמא יאמר ובה מתרצים קושית ר"ת על רש"י א"כ גם דברי הרמב"ם יוכל להתפרש כן וקאי בשיטת רש"י כמבואר בפ"א להדיא] וכן הוא דעת המאירי וגם רבינו ירוחם כתב דדעת רש"י תפסו לעיקר וכן הביא הרשב"א והרי"ו בשם הראב"ד וגם הריצב"א בתוס' עירובין (דף מ) הביא סייעתא לרש"י מירושלמי ורי"ו כתב שגם דעת הרי"ף כן כמובא בב"י וע"כ במקום שיש עוד צדדים להתיר נראה לכאורה דיש לסמוך להקל כשיטת רש"י :

* צורך יו"ט וכו' - היינו כשאינן לו מאותו המין דאם יש לו לא מקרי לצורך [מ"א] :

* וכן אם הובא ביום טוב שני - המחבר נקט לשון שהובא ובאמת ה"ה אם ליקט העכו"ם או צד ביום טוב שני והביא תיכף במוצאי יו"ט דצריך להמתין בכדי שיעשו כיון שלקיטתו היה ביום טוב בשביל ישראל וכן מבואר להדיא בשמ"ק והביא ראייה ממרחץ המרחצת בשבת בעיר שרוב

ישראל שצריך להמתין לערב בכדי שיחמו וכן מהא דמכשירין ומצא בה ירק נמכר דגם בלילה אסור ליקח עד בכדי שיעשו. ועיין ברא"ה דמיקל היכא שלא היה בו רק איסור תחומין דאין להחמיר להצטרך בכדי שיעשה רק אם הביאן ביו"ט גופא ולא במוצאי יו"ט (והיינו אפילו שלח הישראל להעכו"ם והיה ע"פ צוואתו עיי"ש) :

* ביו"ט הסמוך לשבת - עיין מ"א וז"ל אע"ג דשתי קדושות הן כמ"ש סי' תי"ו ס"א מ"מ אפי' נשרו או ניצודו מאליהן אסור בשני משום הכנה וכו'. ועיין במחה"ש שפירש דברי המ"א דקאי על דין השו"ע דקאסר בשבת וע"ז קמקשה המ"א דהא ב' קדושות הן ודי בשבת בכדי שיעשו וע"ז תירץ דהאיסור בזה משום הכנה ולפלא דא"כ אמאי הצריך אח"כ השו"ע כדי שיעשו דמשום הכנה אין לאסור אלא בשבת גופא [וראיתי שעמד בזה ג"כ בחי' רע"א ויישבו בדוחק עיי"ש] וגם לפי פירושו קושית המ"א אין לה שום ביאור דמאי הוי אם שתי קדושות הן הוא מדמה אותן לשני י"ט של גליות עיי"ש ובאמת אינו דומה כלל דהתם מותר בשני בכדי שיעשה לדעת המחבר משום דממ"נ יום אחד באמת הוא חול ולכן סגי דימתין בכדי שיעשה וכמו שפירש"י דלאח"כ לא מהני ליה מעשה העכו"ם שעשה ביו"ט משא"כ הכא דשניהן קדושות ודאית ולא היה יכול לעשות כל יום השבת א"כ אם אתה מתירו בשבת הרי נהנה ממלאכת יו"ט ולכן אסור כל השבת וגם אח"כ עד כדי שיעשה וכמו שפירשתי במ"ב וכן מבואר בב"י להדיא דהטעם בזה משום דביום טוב הסמוך לשבת ליכא ממ"נ וכ"כ בעו"ש בהדיא זה הטעם וכן העתיק ג"כ הגר"ז טעם זה (ועיין בחי' רע"א שמביא ראייה דסגי בכדי שיעשה בשבת מהא דסי' בשני י"ט של ר"ה הסמוך לשבת דסגי בכדי שיעשה בשבת אף דשבת אינו ראוי לעשייה ולעני"ד לא דמי כלל דהתם עיקר הטעם משום דלא אמרינן הכנה משני ימים מקודם [וגם לר"ת דסי' משום שמא יאמר לעכו"ם לעשות בשביל זה ביו"ט לא שייך משני ימים מקודם כמו שכתבו המפרשים] והיה ראוי לנו להתיר בליל שבת מיד קודם כדי שיעשה אלא דאין סברא להקל יותר במוצאי ר"ה לשבת יותר מאלו היה איקלע שני ימים של ר"ה בימי החול דצריך להמתין אח"כ במוצאי ר"ה בכדי שיעשה וכמו שכתב הב"י סברא זו בהדיא לענין אם חל יו"ט שני של גליות ביום ה' וששי עיי"ש משא"כ בעניינינו הלא צריך כדי שיעשה מצד הדין שנעשה המלאכה ביו"ט שהיה ערב שבת וא"כ כיון שכל זמן השבת אינו ראוי לעשייה לישראל בעצם הלא הועיל לו מלאכת העכו"ם שעשה בשבילו בעיי"ש שהוא יו"ט וצריך להמתין עד כדי שיעשו במוצאי שבת כדי שלא יהנה ממלאכת העכו"ם) אבל לעני"ד נראה בפשיטות דהמ"א לא כוון כלל להקשות על השו"ע דמיירי בהביא העכו"ם בשבילו אלא דבא להוסיף ענין בפני עצמו דאפילו נשרו מאליהן אסור ואף דשתי קדושות הן דאם רצה יכול לערב לכ"א בפני עצמו ולא הוי כיומא אריכתא וכמ"ש סי' תי"ו ס"א אפי"ה אסור מזה לזה משום הכנה ורצונו להעתיק בזה רק דינא דתוספות ומפני שבשו"ע העתיק דין זה רק לענין אם הביא העכו"ם ד"ז בשביל ישראל אשמועינן המ"א דלענין יום זה גופא אפילו נשרו מאליהן אסור משום הכנה והשו"ע שהעתיק לענין הבאה משום דרצה לאשמועינן דבהובא בשביל ישראל אסור גם אחר השבת עד כדי שיעשו :

* ושיעור כדי שיעשו וכו' - ומשמע מסתימת הפוסקים דלדין דנוהגין כר"ת להחמיר להמתין עד מוצאי יו"ט שני בכדי שיעשה שיעורו ג"כ כמו שכתב המחבר וכמבואר להדיא בתוס' לשיטת ר"ת. ודע דדעת הסמ"ק [והובא בב"י] דלאחרים השיעור כדי לקיטה לחוד אמנם בעו"ש דעתו דאין לחלק בזה וצ"ע ודעת הרא"ש והטור כדי שיוכלו להביא ממין זה ממקום

הקרוב הנמצא סמוך לעיר והמחבר העתיק לדינא דעת הרשב"א והר"ן וכמבואר בב"י ומ"מ במוצאי יו"ט שני [אם הביא בראשון] אפשר דא"צ להחמיר לאחרים בשיעור זה ודי בשיעורו דהרא"ש :

* ואם נסתפק וכו' - עיין מ"ב שכתבנו דבין לקולא ובין לחומרא ומשום דס"ל כשיטת הגאונים דבספיקא תלינן להחמיר והנה לפי המבואר בסימן שכ"ה ס"ז דעת הי"א שם דתלינן להקל וע"ש במ"ב דלצורך מצוה יש לסמוך ע"ז אם כן גם בעניננו אם יש לו ספק אם הביא ממקום קרוב שהוא בתוך התחום או חוץ לתחום א"צ להמתין רק בכדי הבאה שהוא בתוך התחום אם הוא לצורך מצוה :

* או צדן לעצמו וכו' - אבל לערב מותרין מיד. עיין בא"ר שמצדד דלמעשה יש להחמיר כדעת הר"י מפארי"ז דצריך גם בזה להמתין עד מוצאי יו"ט שני בכדי שיעשו וכתב דכן מוכח בעבוה"ק ור"ן ועיין בבית מאיר שתמה עליו שבר"ן מבואר להיפוך [גם עיינתי בעבוה"ק סוף הלכות תחומין ומבואר בו ג"כ להיפוך] ומסיים דאין הכרח להחמיר נגד תוס' ומלחמות ור"ן [ועבוה"ק] ושו"ע :

* אפילו אם ספק - עיין מ"ב מש"כ דבעכו"ם שהביא דורון אין זה בכלל ספק כ"כ המ"א וכן הוא בב"י שהביא בשם הר"ן בשם רבינו יונה לתרץ את דעת רש"י דס"ל דספק לקולא דההיא דדורון הוי כודאי נלקטו היום שאין דרכן ללקוט מבערב (שלא יכמשו) אכן כ"ז לרש"י וסייעתיה אבל לדעת הגאונים דאסרי בספק חוץ לתחום וכה"ג שארי ספיקות אין הכרח לומר דדורון ודאי הוא ורק ספק ואפ"ה אסור וכן משמע במלחמות בשבת פרק שואל ובר"ן שם שהקשו מהא דדורון על פרש"י דדורון הוי ספק אם נלקט בשביל ישראל ואפ"ה אסור וכן בשמ"ק חשיב ליה כספק אם תלשן בשבת ועיין בהגר"א בסימן זה ובסימן תצ"ז ס"ד משמע נמי דדעתו דבכלל ספק הוא [ועיין במשנה ביצה דף כ"ד ומעשה בעכו"ם שהביא לר"ג דגים ואמר ר"ג אין רצוני לקבל הימנו משמע שהיה דורון ואפ"ה בגמרא חשב ליה רק לספק וכבר עמד בזה בחמד משה ועיין מחה"ש בסימן תצ"ז שמיישב בדוחק] אבל לדינא אין נ"מ בדורון דהא לכו"ע אסור בדורון בכדי שיעשה כמבואר בש"ס להדיא או מטעם ודאי או מטעם ספק וכנ"ל. אכן זה קשה קצת דאם נחשב ההיא דדורון לספק א"כ לכאורה יש בזה שני ספיקות אם לקטן בשבת ויו"ט ואם לקטן בשביל ישראל וכיון דאסרינן בכדי שיעשו א"כ בס"ס נמי אסורין וזה מבואר באחרונים דס"ס שרי וצ"ל דאחד מהן ודאי. לרמב"ן במלחמות י"ל דס"ל ודאי לקטינהו היום כמש"כ רבינו יונה ורק ספק עבור מי לקטן עי"ש ולשמ"ק וכן לסברת החולקים על רש"י המובא בר"ן י"ל להיפך דכיון שהביא לדורון תלינן דבודאי לקטינהו עבורו כמש"כ המ"א ורק דספק אם היום נלקטו ואפ"ה אסור מטעם ספק ולרש"י דס"ל דספק אחד נמי אזלינן לקולא בע"כ לענין דורון שניהם כודאי חשבינן כמש"כ המ"א. מ"מ יש נ"מ לדינא בדורון גופא כיון דלמלחמות וסייעתיה חשיב רק כספק אם היה לזה עוד ספק כגון ספק אם יש במינו במחובר א"כ הוי

ס"ס ומותר לערב גם להמחמירין בספק אחד וכן משמע ביש"ש וכן פסק הגר"ז :

* בעיר שרובה נכרים וכו' - ומסתפקנא אם רוב הקונים ממין זה ישראלים אם אזלינן בתרייהו אם לא דהנה במס' מכשירין בפ"ב משנה ט' איתא דאם מצא בה בשר מבושל הולכין אחר רוב אוכלי בשר מבושל והיינו דאם הם ישראלים אף דרוב העיר עכו"ם מתירין להם ותלינן דמהם נפל וה"ה לעניננו וכעין זה ב"מ דף כ"ד ע"ב רוב עכו"ם ורוב טבחי ישראל [וצריך לחלק בזה לההיא דמשנה ז' דאם מצא בה תינוק מושלך דקפליג שם ת"ק אר' יהודה דאזיל בתר רוב המשליכין דת"ק לא חשיב ליה כרוב ועיי"ש בשמנה ח' וביו"ט שם] אח"כ מצאתי בסימן תקי"ז בט"ז שכתב כן בפשיטות וכ"כ האחרונים שם ולפ"ז בענין דגים שמצוי להיות רוב הקונים על שבת ויו"ט ישראלים הרבה שדרין שם וכמו שכתב המח"ש אף אם הם מיעוט נגד העכו"ם אסור מדינא לקנות שם דגים ביו"ט מן העכו"ם אף אם יודע שלא ניצודו היום משום דבודאי אדעתם הביא מחוץ לתחום דחשיב לענין זה כעיר שרובה ישראל אכן לפ"ז מאי מסתפק המ"א בסקכ"ב להחמיר שלא לקנות מהם דגים מחשש שמא ירבה בשביל ישראל תיפוק ליה דלענין דגים הו"ל כעיר שרובה ישראל וע"כ דלא פסיקא ליה דרוב קונים הם ישראלים אכן לענ"ד יש לי מקום עיון בזה להיפך דאפילו אם רוב העיר ישראלים יש לכאורה סברא להתיר לקנות מהם ביו"ט אם יודע שלא ניצוד היום דהלא ישראל הקונה מהם ביו"ט מוכרת ליקח מהם בהקפה בעלמא בלי מעות ובלי פיסוק דמים שאסור לישא וליתן עמו אודות המקח ובלי משקל כראוי בימות החול כמש"כ הפוסקים א"כ דעתו בודאי קרובה למכור לעכו"ם ואדעתם הביא מחוץ לתחום, והנה אם מביא ביום שני של יו"ט אפשר שהביא אדעת ישראל שיקנו ממנו היום בערב למוצאי יו"ט שהוא חול ולפיכך צריך להמתין לערב בכדי שיעשו כדי שלא יהנה ממה שעשה הנכרי בשבילו ביום טוב [וכענין אופן זה מיירי המשנה דמכשירין שממנו מקור סעיף זה אם מצא בה ירק אם רוב עכו"ם לוקח מיד ופירש שם הרמב"ם דהאי מיד היינו למו"ש ואם רוב ישראל ימתין בכדי שיעשה ופירש שם משום דאליה יאמר לעכו"ם לעשות בשבת כדי שיהיה לו מזומן תיכף למוצאי שבת עיי"ש] אבל אם הביא ביו"ט ראשון בגולה שלערב הוא ג"כ יו"ט ולישראל לא ימכור אלא בהקפה ובלא פיסוק דמים וכנ"ל מסתבר יותר דאדעתיה דעכו"ם הביא שיוכל ליקח מעות מיד [אם לא שיש לו לעכו"ם בעיר כמה ישראלים ממכיריו שסומך עליהם יש לומר דאדעתם הביא] אכן מדסתמו הפוסקים דרוב ישראל אסור ולא חילקו בין יו"ט ראשון לשני ש"מ דלא ס"ל הסברא שכתבנו ובטל דעתי נגד דעתם, ואפילו ברוב עכו"ם יש לכתחלה ליזהר לקנות מהם מפני סברת המ"א שאם יקנו ישראלים ביו"ט שמא ירבה להביא בשבילם :

* ופירות המצויין בעיר מותר - ביש"ש רצה לומר דה"ה לענין מחובר אם יש לאותו עכו"ם גם פירות תלושין בביתו ופירות מחוברין חוץ לתחום תלינן שמתלושין לקח [וה"ה לענין דגים שיש לו בביתו שניצודים מעיו"ט לא חיישינן שהלך לצוד] אבל בא"ר הסכים לאסור בכל גווני וכן בפמ"ג :

* מתוך שהותרה הוצאה - עיין בב"י שהאריך להביא דברי הפוסקים החולקים בזה וקוטב הדברים בתוספת ביאור הוא דלדעת התוס' והרא"ש הוצאה שלא לצורך כלל כהוצאת אבנים וכדומה מה"ת אסור ולא התירו אלא בדאיכא צורך קצת. אכן לדעת רש"י הותרה הוצאה במתוך וכו' אפילו שלא לצורך כלל והוצאת אבנים רק מדרבנן אסור וכן הוא דעת הר"י לפי מה שמצדד הר"ן בסוף דבריו וכן כתב הרה"מ בדעת הר"י וכן נראה דעת הרמב"ם וכן הוא דעת ר' ישעיה הראשון מובא בשב"ל ובדברי ריא"ז וכן דעת ריא"ז בעצמו ומצדד עוד הר"ן דלרש"י וכן להר"י אפילו איסור דרבנן ליכא בהוצאה שלא לצורך שאינו מוציא לצורך מחר ולא אסרו חכמים אלא אבנים וכדומה שבלא"ה מוקצה הם וכן הוא דעת הרה"מ בשיטת הרמב"ם [עיי"ש שכתב דהרמב"ם שסתם ולא פירש דאבנים אסור משום דסמך אהא שכבר כתב דכל שאסור בשבת וכו' עיי"ש ומוכח מזה דדוקא אבנים ועפר וכה"ג אסור דבכלים וכה"ג אפילו בשבת מותר לאיזה צורך שהוא עיין סימן שי"ח ס"ד] וכ"כ במאמר מרדכי בדעת הרה"מ עיי"ש ועיין בב"י שמדברי שארי פוסקים לא משמע כן אלא דלכל הסברות מדרבנן עכ"פ אסור כל שאין בו צורך כלל וכן מוכח גם שיטת רש"י לפי מה שהביא התוס' בסוגין בד"ה הי"ג רש"י עיי"ש וכן משמע גם ברש"י ע"ב בד"ה הבערה (ודוחק לחלק בין הוצאה להבערה) וכן מבואר בריא"ז בעל שיטה זו שעכ"פ מדרבנן אסור אא"כ לצורך היום ואפילו לזקנו שם שמיקל מ"מ גם הוא מצריך עכ"פ איזה צורך כגון צורך הכלי שלא תגנב וכדומה עיי"ש ועיין בפנ"י בסוגיא שהאריך להוכיח דלכו"ע שלא לצורך כלל אסור. והנה המחבר סתם כשיטת רש"י משום דהר"י והרמב"ם עומדים בשיטתיה. ומסתימת לשונו שכתב וכלים ולא חילק בין לצורך לשלא לצורך ולא הוציא מכלל רק אבנים משמע דסתם להיתרא אפילו לכתחלה בשלא לצורך וכמו שמצדד הר"ן לבעלי שיטה זו ולפ"ז צ"ל דהרמ"א שמגיה לצורך הוא דעת עצמו וכן מצינו כמה פעמים שהרמ"א מכניס דבריו בדברי המחבר ואינו מביא בשם י"א וכן נוטה דעת הגר"א בפ"י דברי המחבר אלא דקשה לפ"ז מה שמביא המחבר בס"ב דאסור להוציא לצורך נכרי וזהו דוקא להנהו דס"ל דעכ"פ מדרבנן אסור דלמאן דשרי אפילו לכתחלה בשלא לצורך ה"ה דלצורך נכרי שרי וכמו שכתב בב"י בעצמו לעיל סימן תקי"ב בשם הרה"מ אם לא דנימא דהמחבר בעצמו סובר דלנכרי גרע טפי וכמו שהבאנו לעיל בסימן תקי"ב בבה"ל [דבאמת דעת הרה"מ מוקשה דמה לי מוציא לצורך עכו"ם או מבשל ושארי מלאכות דהא הוא בעצמו כתב דל"ד בהוצאה אמרינן מתוך אלא ה"ה בשארי מלאכות וא"כ אם דין זה ליתא לדעת הרמב"ם א"כ ה"ה בישול ג"כ והרי הרמב"ם העתיק לדינא דאין מבשלים וכו' ואי לאו שמא מיקלעי אורחים הוי מחייב מלקות וע"כ דלנכרי גרע טפי וגזיה"כ הוא וכמו שכתב בק"נ ובפ"י עיי"ש] ודוחק הוא שהרי לא הביא בב"י שום חולק אסברת הרה"מ וע"כ נראה יותר דגם להמחבר אסור עכ"פ מדרבנן אפילו בכלים היכא שהוא שלא לצורך כלל וכן משמע מד"מ הארוך דמסקנת הבי"ה להחמיר ובזה אתי שפיר טפי שהגיה בשו"ע ולא כתב בלשון י"א ומה שלא הוציא המחבר מכלל רק אבנים משום דאבנים מסתמא הם שלא לצורך כלל וסתם כלים יש בהם איזה צורך וכמו שכתב העו"ש. וכ"ז הוא לפי שיטת המחבר שהכריע כדעת רש"י והר"י

והרמב"ם אכן באמת פסק זה צ"ע שכמעט כל הפוסקים חולקים ע"ז ולדידהו הוצאת אבנים וכדומה דבר שאין בו צורך כלל מה"ת אסור וחייב מלקות ע"ז וכדעת תוס' ורא"ש הלא המה הר"ח ור"ת וריב"א [הובא באו"ז ומשמע שגם דעתו כן וגם הרשב"א הביא כן בשם ר"ח וכן הוא בר"ח שלפנינו] וכן דעת העיטור והסמ"ג והרז"ה ור"ש [הובא באס"ז] והרמב"ן בספר תורת האדם ורא"ה בחידושו ורשב"א וריטב"א ומאירי ומהר"ם חלאווא [עיי"ש בחי' ריטב"א ומהר"ם בפסחים פ"ק] וביותר שהרא"ש מפרש גם דברי הרי"ף כשיטתיה עיי"ש ושלא כפי הר"ן וגם הפר"ח מגמגם בדעת הרמב"ם ומפרש בו כדעת שארי פוסקים עיין בסימן תצ"ה [ועיין בנהר שלום ובחמד משה שם ובפנ"י ובק"נ שדחקו מאד לתרץ הסוגיות לשיטה זו] ואפשר שכן גם דעת רמ"א וכן נראה קצת שפי' הגר"א כן בדבריו וא"כ לא נשאר לנו מי שדעתו להקל רק רש"י ור' ישעיה וריא"ז נגד כל הני פוסקים ובודאי יש להחמיר ולנקוט כדעת החמירים וכן פסק ביש"ש :

*** קטן - עיין מ"ב. וכ"ש להוציא קטן בן ח' ימים כדי למולו דבודאי מותר לכתחלה שהוא צורך מצוה השייך לאותו יום כמבואר בתוס' ולאחר ח' ימים שהוא מילה שלא בזמנה אסור להוציאו דהא אסור למולו ביו"ט והרא"ה בחידושו כתב דבזה חייב מלקות על הוצאתו כאבנים דליכא צורך אוכל נפש ולא צורך מצוה [ודבר פלא ראיתי באור זרוע שכתב דאף אחר ח' ימים מותר להוציאו ביו"ט למולו שהוא צורך מצוה והלא משנה מפורשת בשבת קל"ז דמילה שלא בזמנה אינה דוחה יו"ט ומה שהביא ראיה מירושלמי דקאמר דאף גדול מותר להוציאו אין הכונה לאחר ח' כדי למולו אלא כדי להביאו לאיזה מקום וכדכתבין לקמן בשם המאירי ואולי דכונת האו"ז להוציאו כדי למולו למחר בבוקר ובאופן דלמחר לא יהיה באפשרי לעשות זאת אבל ג"ז קשה דמי עדיפא מכשירי מצוה ממצות מילה גופא דילפינן שם מקרא דאינה דוחה יו"ט וכדאיתא בשבת קל"ג וצ"ג]:**

*** וס"ת - וה"ה מחזורים ושאר ספרים ללמוד בהם ביום זה (א"ר בשם הפוסקים) ולצורך שאר דבר מצוה שאינו לצורך אותו היום משמע מכמה פוסקים שיש להחמיר בזה [המרדכי בפ"ק דביצה לענין שריפת קדשים אף שהוא מצוה ומהר"ם חלאווא בפ"ק דפסחים וכן הריטב"א שם בחידושו דלא הותר משום מתוך אלא מצוה השייך ליום זה אבל דבר שהיה יכול לעשות מקודם אף שהוא מצוה הוי כמילה שלא בזמנה דאינה דוחה יו"ט עיי"ש וכן מוכח מרשב"א שבת כ"ד לענין שריפת קדשים עיי"ש וכ"כ מ"א לעיל סימן תמ"ו סק"ג בשם הכ"מ עיי"ש] וכ"פ הב"ח וא"ר ובמאירי מצדד דבאופן זה ליכא לאו רק איסורא וכן משמע במאור [ומה שהתרנו להוציא ספרים כדי ללמוד משום דת"ת מיקרי דבר השייך לאותו יום] ודע דכל הני פוסקים שהבאנו להחמיר בזה הם אותן שסוברין דלא הותר משום מתוך כ"א כשיש לו צורך קצת וזה לא מיקרי לדידהו צורך אבל לשיטת רש"י וסייעתיה אפשר דלא שייך זה :**

*** הצריכים לו - ומוכח מתוס' כתובות ד' ז' דאפילו היה רק לצורך מצוה דרבנן נמי מותר עיי"ש היטב :**

*** קצת - הנה במשנה איתא דב"ה מתירין קטן להוציא ואיתא בירושלמי דלב"ה אפילו גדול שרי להוציאו ומה דתנינן קטן להודיעך כחו דבית שמאי דאפילו קטן אסרי ור"ל דאפילו קטן בן שמונה דיש מצוה כדי**

למולו ג"כ אסור לבייש כיון דלאו צורך אוכל נפש הוא אבל לבייה הי"ה לגדול אם אינו יכול להלך וצריכין להביאו לאיזה מקום והא דאמרינן במכילתין דדוקא גדול שרבים צריכין לו פ"י לדרוש ברבים משום דצורך הבאת גדול לא שכיחא אלא בכי הא [מאירי בחידושיו] ועיין לעיל מש"כ בשם או"ז בזה :

* ואם הניח עירוב מותר לטלטל וכו' - אתי לאפוקי בזה מדעת הריטב"א שהובא בשיטה מקובצת דס"ל דעי"ח לא מהני רק לשבת אבל ליו"ט דברים שיש בהן צורך הלא מותר אף בלי עירוב ולא תקנו כלל לדברים שאין צורך בהם ואפילו עירב לא מהני :

* לקח עץ שאינו מיוחד וכו' - אבל אם הוא מיוחד לצלי בין אם הוא של עץ או של מתכות תורת כלי עליו ומותר לטלטלו בכל ענין שירצה [ב"י וכ"כ הרש"ל ע"ש] ומפמ"ג משמע דרק לצורך גופו ומקומו מותר ככל הכלים [היינו שמלאכתו לאיסור] ועיין בחידושי הרשב"א ובחי' רא"ה שמפרשים הסוגיא בשפוד של מתכות עיי"ש מה שהאריכו בזה ואנו פירשנו לפי פירוש הטור וכמו שהעתיקו המחבר וצ"ע :

* אלא שומטו - עיין מ"ב ומה שחלקנו בין נ"ד לההיא דקוץ והוא כדי ליישב קושית ה"ט"ז [ותירוצו הוא דוחק גדול] ומעין זה כתב בחמד משה וכן מוכח מהמאירי אלא דקשה עוד מההיא דסימן ש"ח הנ"ל בס"ו בהג"ה ומקורו מכלבו דשברי כלים במקום שיכולין להזיק כגון זכוכית שנשברה על השולחן או בבית במקום שהולכין מותר לטלטל השברים ולא הצריך שם טלטול מן הצד ואפשר דזכוכית ברי טפי הזיקא ולא החמירו לעשות שינוי [ויש לכיין זה בדברי המאירי שהבאתי בשעה"צ] ויותר נכון לומר דאם נחמיר בכאן כהפוסקים דאף לרבינא צריך לשמוט דוקא הי"ה גם שם כן ואפשר דכלבו כתב שם עיקר הדין ואגב שיטפיה לא נחית שם לבאר הפרטים. וכן מצאתי שם בעולת שבת שכתב ומיהו אם יכול ליטול הזכוכית ע"י טלטול מן הצד לא יטלטל להדיא עיי"ש וצ"ע :

* אפילו אין עליו בשר כלל - עיין מ"ב ס"ק כ"ב ומבואר בעבוה"ק להרשב"א דבייש עליו בשר אפילו בפחות מכזית מותר לשמטו אפילו במקום דליכא למיחש להיזק ומקורו מההיא דרב מלכיא דאמר שומטו ועלה קאמר ר"ח בר אשי והוא שיש עליו בשר וע"כ דלאו מטעם היזק הוא דזהו מימרא דרבינא אחר זה שאמר אפילו אין עליו וכו' מידי דהוי אקוץ ומשמע דאמוראי קמאי לאו מטעם קוץ קשרו אלא דכיון דיש עליו מעט בשר אף שאינו שיעור חשוב אין לאוסרו וגורס בש"ס והוא שיש עליו בשר וכן הוא הגירסא בעיטור ובא"ז ובשב"ל ובחידושי הרא"ה ולפ"ז מוסיף הרשב"א עוד שם דבהיה עליו כזית בשר א"צ אפילו לעשות שינוי ומטלטל להדיא ואפילו שלא במקום הזיקא וכמו דאמרינן לענין עור במתני' בפ"ק דביצה דאם יש עליו כזית בשר מטלטל את העור אגבה וכ"כ הר"ן וכן משמע דעת הרא"ה עיין בחידושו. ודע דלגירסתנו בש"ס והיא ג"כ גירסת הרי"ף והרא"ש דין בתרא של הרשב"א אין לו מקום.

ומצאתי בא"ר שהעיר לההיא דהרשב"א ונשאר בצ"ע באשר לא ראה כל
הני פוסקים שהבאנו ועיין בחי' הרשב"א :

* אם היתה מסוכנת - והנה השו"ע פסק כדעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש
כפי גירסתם בש"ס וכמבואר בב"י והנה הב"ח כתב דנכון להחמיר אף
במסוכנת כגירסת רש"י והרז"ה דגם במסוכנת פליגי ר"י ור"ש ולר"י
אסור אף בזה. והנה אף שמצאתי גם להרא"ה בחידושו והמאירי דסברי
ג"כ כגירסת רש"י מ"מ נלענ"ד דאין להחמיר בזה אחרי דבלא"ה כמה
פוסקים ס"ל דמוקצה שרי ביו"ט כר"ש וכדלעיל בסימן תצ"ה ס"ד
בהג"ה וכ"ש בזה דלדעת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם כו"ע מודו בזה דשרי
וכן סתמו האחרונים :

* אע"פ שהיתה חולה ה"ז מוקצה - משמע מלשון זה דלמאן דלית ליה
מוקצה שרי בחולה והגר"ז כתב דמוקצה זה חמיר טפי דהו"ל מוקצה
דנולד דמעיקרא כשהיתה חיה לא היתה עומדת לכלבים ועכשיו עומדת
לכלבים ועל כן למאי דכתב רמ"א בסימן תצ"ה דבנולד נהגינן לאסור גם
בזה אסור ואין להקל רק במסוכנת ועיין לעיל בסוף סימן תצ"ז במ"ב
סקנ"א ובשער הציון שם ובסימן תצ"ט במ"ב סקט"ו ובשה"צ שם :

* נוטלים עצים הסמוכים - עיין מ"ב דמסוכה עצמה אסור ואפילו נפלה
ביו"ט ג"כ אסור משום מוקצה ואם מהני תנאי לסוכה שנפלה לא נתבאר
בדברי המחבר והרמ"א ועיין במ"א שנדחק בזה ובמטה יהודה השיג עליו
וכתב דסמכו עצמם על הא דכתבו לעיל בסימן רע"ט ס"ד וה"ה כאן
דתרוייהו מוקצה מחמת איסור הם וא"כ להמחבר שפסק שם דמהני
תנאי ה"ה הכא אמנם יש עוד דעות בין הראשונים י"א דוקא ברעועה
שעכ"פ לנפילה ולהיסק קיימי אלא שיו"ט מעכבתו ובכי הא מהני תנאי
אמנם בבריאה לא מהני תנאי לר"י במוקצה מחמת איסור וזו היא דעת
התוספות בפרק כירה בדף מ"ד ע"א ד"ה שבנר ובדף מ"ה ד"ה ואם וכ"כ
הרשב"א (בחידושו ובעבוה"ק) והרא"ה והמאירי וכן הוא ג"כ דעת המאור
דבבריאה לא מהני תנאי ודעת הרמב"ן והר"ן דמהני תנאי אפילו בבריאה
כמו שכתב הב"י וכן הוא גם כן דעת העיטור ומסתברא להלכה דלא מהני
תנאי בבריאה דרבים נינהו. ובפרט דיש דעות דס"ל דאפילו ברעועה לא
מהני תנאי [תוס' בביצה דף ל' ע"ב ד"ה אמר וגם הרמב"ם לדעת הבי"ן] ואף דמדברי הב"י
משמע דס"ל להלכה דמהני תנאי אפילו בבריאה הוא מפני שלא ראה כל
הראשונים הנ"ל. ובקו"א להגר"ז חידש דסוכה רעועה שנפלה הו"ל נולד
דמעיקרא סוכה והשתא עצים ובנולד לא שייך תנאי דמ"מ הו"ל נולד
וא"כ למאן דאסור נולד ביו"ט לא מהני תנאי אף בבריאה עיי"ש שהאריך
בזה. ולדעת רמ"א בסימן רע"ט דכתב דמנהגנו כהפוסקים דלא מהני
תנאי בנר אין נ"מ בכל זה שכתבנו למעשה רק לענין עצם הדין :

* וה"ה אם וכו' - עיין בב"י שכתב דמדהשמיט הרמב"ם דין זה דהוא נובע
מתירוצא דרב מנשה ש"מ דס"ל דפליג אדשמואל ופסק כשמואל וסיים
אבל הרי"ף והרא"ש שהעתיקו זה ש"מ דס"ל דלא פליגי אהדדי ומשמע

דדעתו לפסוק כן להלכה כדרכו בכל מקום לפסוק כתרוייהו לגבי חד.
וראיתי בביאור הגר"א שכתב דמדהשמיט השו"ע זה משמע דס"ל
להלכה דלא כרב מנשה אבל בב"י לא משמע כן (ואפשר דס"ל דזה הוי רבותא טפי וכיון
שהעתיק דזה מותר כ"ש בזה) ואיך שהוא לדינא בודאי יש לפסוק כהרמ"א שכן הוא
ג"כ דעת הרשב"א בעבוה"ק והמאירי עיי"ש :

* זרק חבילות - עיין מ"ב דבזה אם לא היו חבילות מתבטלי אגב סכך
והוא מבואר בהדיא בסוגין ומבואר בחידושי הרשב"א דאם חשב להדיא
שלא לשם סכך רק להצניעם לא מתבטלי ושרי ליקח מהם והוא מפרש
כן כוונת הירושלמי במ"ש והוא שנתכוין לעבות עיי"ש ולדידיה
הירושלמי אסכך קאי אכן לא כן פירש האו"ז אלא דאדסמוך לדפנות
קאי עיי"ש שהוכיח דלא קאי אסכך ולכאורה פליג האו"ז אהא דרשב"א
ובסכך שלא בחבילות ע"כ מתבטלי ומתערב עם שאר סכך אפילו הניחן
להצניע ואפשר דלא פליגי ולכו"ע אם מתכוין להדיא להעבות אפי'
בסמוך לדופן מתבטל אגב דופן ולהיפך גם בסכך אם מתכוין להדיא שלא
להעבות אפילו בשאינו אגוד ג"כ לא מתבטלי וחילוקא דש"ס אינו אלא
בסתמא או לאדם אחר שא"י איך היה כוונת המערב ובזה בקנים
הסמוכים לדפנות מדלא ארגן עם הדופן מסתמא לא ביטלם לכותל
ובקנים שע"ג הסכך מדגם הסכך אינו ארוג ועבות מתבטלי מסתמא ועיין
מאירי שכתב דגם באיסורייתא שלא מתבטל אינו אלא במניח ליבשן
וכדומה ולכאורה משמע מזה דאם לא היו איסורייתא היו מתבטלי
אפילו במניח ליבשן והוא שלא כדעת הרשב"א ומ"מ אפשר דגם הוא
מיירי בסתמא ובעבוה"ק לא העתיק הדברים כלשונו בחידושו אלא כתב
דאף דאמרינן מן הסמוך נמי קסתר אהלא מ"מ היינו דוקא בשלא התנה
אבל התנה מותר שכבר גילה בפיו שאינו מניחו לסיכוך ועיין בשו"ע
הגר"ז שכתב לדבר פשוט דבלא איסורייתא אפילו הניח כדי להצניע
מתבטלי ואסור ליקח ממנו משום סתירת אוהל וצ"ע לדינא :

* בית שהיה מלא פירות וכו' - עיין מ"ב דאפילו היה הבית בריא כן מבואר
במ"א ובש"א דמדסתם המחבר בשו"ע ש"מ דס"ל כדעת הרי"ף
והרמב"ם דבכל גווני שרי וכסברת הרמב"ן דלא שייך בזה מוקצה וכמו
שהעתקנו במ"ב. ואף דהרא"ש והטור העתיקו לדינא כסברת רש"י דלא
התירו כ"א בבית שאינו בנין גמור רק שהיו מלבנים סדורות בלא טיט
דאין בסתירה זו כ"א איסור דרבנן וכמו שמפרש הגמרא אליבא דר"מ
אבל בבנין גמור יש בו משום מוקצה מחמת איסור דאסור אף ביו"ט וכן
הוא ג"כ דעת הרשב"א [ורק שמתיר בבנין רעוע שמצפה לו שתפול ולא אסח דעתיה
מהפירות] מ"מ נקט לדינא כדעת הרי"ף והרמב"ם וכסברת הרמב"ן משום
שהעתיקו ג"כ הר"ן והמ"מ כתב שכן הוא עיקר וכן מצאתי בחידושי
הרא"ה שהעתיק ג"כ סברת הרמב"ן לדינא. ומ"מ לכתחלה נלענ"ד שאין
להקל שיש הרבה מהראשונים מחמירין בבית שהוא בנין גמור לבד רש"י
ורשב"א והרא"ש הנ"ל נמצא כן גם ברז"ה [ומביאו המ"א] ובאור זרוע
ובמאירי שכולם אחזו כשיטת רש"י וכן רבינו ירוחם כתב ששיטה זו היא
העיקר ועיין בתוס' שהחמירו עוד ביותר מזה דאפילו באוירא דליבני אינו

מותר כ"א לר"י וגם דעת הרמב"ן שהביאו להקל המעיין במלחמות יראה שהביא שם שני תירוצים ולתירוץ א' מיירי המשנה דוקא כשנפתח מעיו"ט עיי"ש ע"כ נלענ"ד שאין להקל בזה וכן בדין הלפתות שהוציא המ"א מסעיף זה כ"א בשעת הדחק:

סימן

תקיט

* מסלקין תריסי חנויות וכו' - איתא בירושלמי בד"א שאין שם פתח אבל אם יש שם פתח משתמש דרך הפתח ופירש ב"י דהיינו אם יכול להשתמש ע"י חלון שבמגדול אע"פ שהוא משתמש בדוחק ישתמש דרך שם ולא יסלק ויחזור אכן מדהשמיטו הפוסקים ולא הביאוהו ש"מ דס"ל דלא קי"ל כירושלמי הזה ובכל גווני מותר. ועיין בא"ר שכתב דהב"י לא ראה לספר עבוה"ק להרשב"א דהרשב"א העתיקו שם לדינא וגם דסתמא כפירושו דהא עיקר הטעם שלא למנוע משמחת יו"ט וא"כ כיון שאפשר להשתמש ע"י חלון או פתח אסור ע"כ והב"י העתיק עוד דין אחד בשם הירושלמי דלהחזיר כל צרכו אסור וגם בזה כתב דלא קי"ל כן לדינא והנה מצאתי בספר העיטור שגם הוא העתיק להירושלמי הזה אכן מצאתי בו דבר חדש שהעתיק הירושלמי באופן אחר ממה שהוא בב"י דהב"י העתיק הירושלמי כמו שהוא לפנינו המימרא דר"א קודם ר"י ב"ר בון והעיטור העתיק בהיפוך וז"ל ירושלמי א"ר יוסי בר' בון כשאין שם פתח אבל אם יש שם פתח משתמש דרך הפתח וא"ר אחא מחזיר הוא ובלבד שלא יחזיר כל צרכו עכ"ל העיטור ומשמע דר"א סובר אפילו בשיש שם פתח מותר להחזיר בקצתו וממילא כשאין שם פתח מותר להחזיר אפילו כל צרכו כדעת הב"י וגם בדברי העבוה"ק לענ"ד אפשר לומר דהוא סובר לדינא כהב"י ודלא כא"ר דז"ל בשער א' דין י"ב מסלקין תריסי חנויות וכו' בד"א שאין שם פתח אבל יש שם פתח משתמש דרך הפתח וכשאין להם ציר כל עיקר ואפילו בשיש להן ציר ואין להם ציר מן הצד ואפילו מחזיר כל צרכו מותר ובלבד שלא יתקע ואם תקע ה"ז מלאכה גמורה וכו' ויש להסתפק בכונתו מאי דקאמר וכשאין להם וכו' אי קאי איש להם פתח דאפילו בזה מותר להחזיר כל צרכו כשאין להם ציר מן הצד ולפ"ז הירושלמי שהחמיר בשיש להם פתח הוא דוקא בשיש להם ציר מן הצד [וא"כ מה דאסרינן בגמרא דידן כשיש להם ציר מן הצד ובודאי אפילו אין להם פתח מדסתם ולא חילק היינו לענין להחזיר כל צרכו אבל בקצתו יהיה מותר] אבל כשהציר באמצע או אין לו ציר כלל מותר להחזיר כל צרכו אף בזה וכדעת הב"י או אפשר דמה שקאמר בעבוה"ק וכשאין להם ציר וכו' הוא דין בפ"ע וקאי על עיקר הדין דכשאין שם פתח ולפ"ז בשיש להם פתח אסור להחזיר כל צרכו אפילו הציר באמצע אבל לפ"ז דברי הירושלמי קשה להבין לפי דעת העבוה"ק דמתיר בשאין להם פתח אפילו להחזיר כל צרכו במאי מיירי ר"א מתחלה דקאמר מחזיר ובלבד שלא יחזיר כל צרכו דאי מיירי בשיש להם פתח היה לו לקבוע דברי ר' אחא בתר ר' יוסי ואולי דבאמת הרשב"א גורס בירושלמי כגירסת העיטור דברי ר"א בתר ר'

יוסי. היוצא מדברינו דכשאין להם פתח בודאי מותר להחזיר כל צרכו בשיש להם ציר באמצע בין לפי דברי העיטור בין לפי דברי הרשב"א וכדעת הבי"י לדינא וכשיש להם פתח לפי דברי העיטור אין מותר להחזיר רק במקצתו ודעת הרשב"א בזה צ"ע בכונתו וכנ"ל דאפשר דגם הוא סובר כהעיטור או שהוא סובר דכשהציר באמצע מותר להחזיר כל צרכו אפילו כשיש להם פתח :

* ומחזירין אותם ביו"ט - דוקא אם הוא צורך רבים אבל אם הוא לצרכו בלבד או לצורך יחיד אסור אפילו בחנויות שעומדין מבחוץ [ב"ח וא"ר] :

* אסור גזירה שמא יתקע - משמע דבאמצע לא לא חיישינן להחמיר משום שמא יתקע דלא שייכא אז תקיעה וכ"כ הר"ן בהדיא ולכאורה לפלא על הרשב"א בעבוה"ק דכתב גם שם ובלבד שלא יתקע והעתקתיו במ"ב סק"ג דלפ"ז למה לא נחוש גם שם משום שמא יתקע ואולי דלפי שאין להם רק ציר באמצע אין מצוי שם תקיעה וע"כ לא חיישינן לזה אבל באמת אם תקע גם שם הוי מלאכה גמורה וכעין זה כתב הרשב"א גבי מנורה של חוליות והובא בב"י וכתב שם בעבוה"ק דהא דמחמירין בשיש להם ציר מן הצד דוקא אם לאחר חזרתן יהיו רפויין ואינם רפויין אבל רפויין גמורים מותר להחזיר אף בשבת ואצ"ל ביו"ט והוא שלא יתקע :

תקבג

סימן

* מסירים זבובים וכו' - מקור דין זה נובע מהמשנה דף כ"ג מקרדין וכו' והנה בשיטה מקובצת מצאתי דבר חדש דמשנה זו אתיא רק אליבא דר"ע דנפש אפילו של בהמה במשמע משא"כ לר"י הגלילי אין לטרוח בשביל בהמה והנה הרמב"ם והטוש"ע ע"כ דלא ס"ל ד"ז שהרי הרמב"ם בפ"א מהלכות יו"ט וכן הטוש"ע לעיל בסימן תקי"ב פסקו בהדיא כר' יוסי הגלילי ואפ"ה פסקו כאן להיתר ונראה דהטעם הוא משום דהוי צער בע"ח ע"י זבובים הנושכים אותם וגם מן הגמרא מוכח דלא כהשמק"ו הנ"ל דא"כ למה להגמרא לדחוק טעם האוסרים בקרצוף גזירה אטו קירוד [דבאמת זהו דוחק דגם קירוד אינו אסור לר"י כ"א מדרבנן לפי מה שכתבו התוספות ביומא דף ל"ד דדבר שא"מ לר"י הוא רק דרבנן] לימא דס"ל כר"י הגלילי :

* מפני שמשרת שער - בשיטה מקובצת איתא דגם בודאי יעשה חבורה ע"י ז' וכ"מ בפסקי תוספות :

תקכו

סימן

* ואפילו יכולין להשהותו עד למחר - הרב יש"ש כתב דבמקום שאין מנהג יש להחמיר ולחוש לרבוותא דלא שרי ביו"ט א' אפילו ע"י עממין אא"כ

באישתהי או שיהא צריך לשהות או מחמת חום ונפוח והוא מדברי או"ז וכתב עוד דלפי סברא זו בתינוק מת אפילו באישתהי נמי אין לקוברו ביום א' עיי' עממין דבשר ילד אין מתקלקל כ"כ מהר גם אפשר להניחו במרתף קר גם אין שייד גביה כ"כ שהוא מתבזה בין החיים כמו במת גדול עיי"ש והעתיקו במג"א וכן בא"ר העתיק ראשית דבריו ופשוט הוא דלדידן דמקילינן במת גדול אפילו בלא אישתהי א"כ ה"ה במת קטן קוברין אותו ביום א' עיי' עממין ואפילו בלא אישתהי וכן מבואר שם בלשונו להדיא עיין ביש"ש שם ולדינא בודאי אין לחוש לעיקר דברי היש"ש בזה אפילו במקום שאין מנהג דהא לדבריו צריך להמתין עד יום ב' ולקוברו עיי' ישראל וכמסקנת רב אשי דבב' אפילו לא אישתהי ואנן הא קיי"ל אדרבה דאסור להמתין עד יום ב' כדי לקוברו עיי' ישראל וכדמבואר בסעיף ב' במחבר וכן העתיקו כל האחרונים [ובאמת ביש"ש נשמט דין זה לגמרי משום דאין לו מקום לפי שיטתו] הרי מבואר דלדידן אדרבה שבות שיש בו מעשה חמור ולפלא על מג"א שהביאו בזה שוב ראיתי לבית מאיר שהשיג על יש"ש בזה ורמז להא דס"ב ואפשר כוונתו להא דהקשינו עיי"ש שלשונו מקוצר בזה ובש"ע הגר"ז השמיט ג"כ להא דיש"ש :

* אסור להלינו עד יו"ט שני - עיין מ"ב מ"ש בשם האחרונים דאם השהו אותו שאין לקוברו עיי' ישראל והוא בת' מנחם עזריה סימן ט"ז והביאו גם בא"ר ומסיים עיי' בא"ר ואם אין עממים צ"ע אם יש לקברו עיי' ישראל. ולענ"ד נראה פשוט בזה דבודאי אין משהין אותו עד אחר יו"ט וקוברין אותו עיי' ישראל דכי מה פשע המת שהשהו אותו. אלא דגם עיקר דינו דמנחם עזריה ג"כ אינו נראה דהא לכמה רבוותא קיי"ל כמר זוטרא ביו"ט א' שאף רב אשי מודה ליה וא"כ לדידהו מן הדין צריך להשהות אותו עד יו"ט ב' ונהי דאנן לא נקטינן כהנך פוסקים ואדרבה יותר טוב לקברו ביומו מ"מ לא מצינו דאם השהו אותו דליקנסיה למת שלא לקברו עיי' ישראל במקום דלכמה פוסקים היה צריך לעשות כן לכתחלה ותו דגם עיקר דינו דמחבר אינו מוסכם והראב"ד הלא עשה הלכה למעשה להשהות לת"ח ליו"ט שני כדי שיקבר על ידי ישראל אלא שהאו"ח כתב שחלקו עליו עיי"ש בב"י אמנם במאירי הביא גם כן להא דראב"ד ולהני דחלקו עליו והוא הסכים להראב"ד וכן פסק בשיטה מקובצת [אלא דבשמ"ק מבואר דדוקא באדם כשר ונכבד שיש לו בזיון לקוברו עיי' נכרים והמאירי אף שהביא להא דראב"ד דמירי בת"ח אמנם מסיום דבריו וז"ל ומדקאמר כחול שויה רבנן לא אשתיייר ביה ולא מידי לשום ענין של מת עכ"ל משמע דבכל מקום מותר להשהותו] ואם כן אף שאין להקל לכתחלה אפילו בת"ח נגד סתימת המחבר אבל לקנסו מני"ל מה גם דהקנס הוא למת ולא שייד למקנסיה דלא פשע מידי ועיין בשער הציון מה שהבאנו בשם העולת שבת והגר"א דנראה מדבריהם דפירשו דמשום איסור הלנת המת נגעו בה ולדידהו בודאי דל"ש כלל לקנסו ולבזותו עוד יותר שלא לקברו כלל או לקברו דוקא עיי' נכרי וכן מצאתי להרב יעב"ץ כסברתם וחילק גם בעיקר דינו דמחבר וז"ל נראה דמירי במת דאסור להלינו לאפוקי מת שמלינו לכבודו להביא לו ארון ותכריכין דודאי שרי דאפילו בחול מצוה להלינו וה"ה באב ואם כיון דהמדחה הרי זה מגונה א"כ מסתמא זהו כבודו אפילו בחול כ"ש ביו"ט

דאיכא סברא בלא"ה דאי לא אישתהי שצריך להשהותו לקבור אותו בבי
על ידי ישראל ולא בראשון ע"י עכו"ם ואף שיש סברא כנגד זה דכבוד
יו"ט הוא למהר להוציאו מ"מ מאן לימא לן לידחי הא מקמי הא כ"ש
אם האבלים רוצים בכך שיש כבוד החיים והמתים נראה דבכה"ג סברת
ראב"ד עדיפא עכ"ל. היוצא מכל הדברים האלה דאף שקשה לחלוק על
המחבר כסברת עו"ש גם לא לחלק בו כסברת המור וקציעה שכפי הנראה
לא עמדו רק אטעמא דאיסור הלנת המת ולא עמדו אטעמא שהבאנו
באיסור שהייה מ"מ בעבר והשהה נראה דאין לקנוס כלל שאף לטעמא
דידן אם הוא פשע מת מה פשע ולמאירי ושמ"ק [אף שהם נחתו לטעמא דשבות
שיש בו מעשה] למסקנא דיום טוב שני כחול וכו' מותר לכתחלה במקום
שכבודו יותר בישראלים א"כ עכ"פ בדיעבד יש לסמוך ולקברו ע"י ישראל
ובפרט אם הוא ת"ח דזילא מילתא לקוברו ע"י עממין כן נראה לענ"ד
וכ"ז הוא לפי סברת המחבר דלרמ"א בלא"ה קוברין ע"י עממין אף
ביו"ט שני:

* ביו"ט שני וכו' עד לחמם לו מים - אגב שיטפא נקט כל המלאכות
ובאמת לחמם מותר ע"י ישראל אף ביום טוב ראשון וכדלעיל בס"א וכבר
העיר בח' רעק"א בזה:

* אבל אם אינם רוצים לקברו בו ביום - עיין מ"ב והיינו להביא לו ארון
ותכריכים וכיו"ב אבל לא להלינו כדי שיקבר למחר ע"י ישראל דאין זה
כבוד למת [א"ר] ומ"מ אם הוא ת"ח יש לעיין בזה ואינו דומה להני דפסק
המחבר בס"ב דאסור דשם הטעם כמו שכתבנו במ"ב ובשער הציון
משא"כ בזה:

* וחוזרין למקומם בו ביום - עיין מ"ש במ"ב לענין אם יש שם מושב
יהודים, וסמוכים לדברינו מדברי הרדב"ז ח"ד סימן ק"ז שכתב בביאור
דברי הכלבו ד' מ"ו שהתירו חכמי בדרש במת שהיה בעיר אקד"י ללותו
עד בדרש שנים מן הקרובים ולרכוב בדרך אך לא שבו אותו היום
למקומם אך נשאר בעיר בדרש היום ההוא ע"כ וכתב ע"ז הרדב"ז דלהכי
לא התירו להם לחזור כיון שהיו במקום מיושב ויותר טוב ממקומם מה
צורך שיחזרו וליכא הכא טעמא שלא תהא מכשילן לע"ל אבל בנידן דידן
שהביה"ק הוא במקום שמים ומדבר ואפילו אילו אין שם להסתר מן
השמש ואין שם לא מאכל ומשתה ודאי דאיכא טעמא שלא תהא מכשילן
עכ"ל ודע עוד דיש להסתפק במקומות שהביה"ק הוא רחוק מאד עד
שאין שום אדם מלוה עד ביה"ק בשום פעם רק יש אנשים מחברה קדישא
שקבועים תדיר לשאת המת שם ובאים על שכרם אם התירו בדידהו
לחזור ואי שייך בהו טעמא כדי שלא תכשילם שהרי הם שכורים והולכים
בשביל שכרם ואם בשביל שיצטרכו האבלים לשלם ביותר בעבור זה צ"ע
אם מתירים להו בשביל זה לחזור כמה מילין מיהו ד' אלפים אמה בודאי
יכולין לחזור שהרי עכ"פ לא גרע מכל היוצאין ברשות שיש להם ד'
אלפים בהבלעה וכדלעיל בסימן ת"ה אבל ביותר מד' אלפים שמתירין
אנו רק בשביל טעמא שלא תהא מכשילן צ"ע אם שייך בזה ועוד

מסתפקנא אם גבי האבלים נמי אמריי דחוזרין למקומם דלכאורה בדידהו לא שייך דמימנע דודאי לא ימנעו ללות אביהם בשביל זה ולא שייך אלא באנשים דעלמא ואפשר דזהו טעמא דעובדא דמייתי בכלבו הנ"ל שלא התירו להם לחזור משום שהיו קרובים למת ולא מימנעו מללוות ומסתימת הפוסקים משמע שאין לחלק בזה וצ"ע :

* אם א"א וכו' - עיין בט"ז דר"ל שיש להם טורח קצת לילך ברגל ושרי ואזיל לשיטתיה שכתב בתחלה שעיקר דין המחבר מגומגם אצלו עיין שם אבל לפי מה שפירש המ"א וא"ר דמשום זילותא דיו"ט הוא אין להתיר ברכיבה אלא א"כ יש טורח גדול לילך ברגליו וכן כתב בספר נהר שלום והגר"ז :

* מותר לצאת לדרך וכו' - ובהג"ה ומותר להביא מת וכו' עיין מ"א סק"יז שהביא דעת הריב"ש החולק בזה ומשום דהא אין עושין ארון אלא עם המת בחצר וכ"ש כאן שהרואה יאמר שהולך לצרכו והשיג המ"א ע"ז דהא מבואר שם דבדבר מפורסם שרי (ופירש במחה"ש שכיון שהוגד להם מפי מגידים אחרים א"כ הרי הדבר מפורסם) וגם אין לחוש שיפגעו בהן יהודים בדרך דביו"ט אין מצויין עוברי דרכים יהודים מיהו אם אין מוטל ע"פ השדה אלא בבית יש להחמיר עכ"ל והנה המ"א קיצר מאוד וגם סותר את דברי עצמו שבסק"ז כתב דהליכה חוץ לתחום דמי לקציצת ארזים דאסור אף באדם מפורסם גם עצם הסברא של מחה"ש אינו ברור שהרי הריב"ש הביא בתשובה זו דינא דאדם מפורסם ולא נחת לזה לומר דכאן נמי הוי כאדם מפורסם וגם המ"א בעצמו כתב בסק"ז דאם במקרה נתפרסם לאו כלום הוא ואפילו נימא דכונת המ"א הוא כפשוטו משום דכיון דמועטים אנחנו בעונותינו דין שלנו כאדם מפורסם וכמו שכתבו הפוסקים מ"מ קושיא הראשונה במקומה עומדת דהא בקציצת ארזים לא מהני מת מפורסם וכן הריב"ש כוון לזה וכמו שמבואר שם להדיא וכמו שהעתיק גם המ"א דכ"ש כאן שהרואה יאמר דהולך לצרכו והיינו טעמא דקציצת ארזים ג"כ ומש"כ המ"א עוד דאין לחוש שיפגעו בהם יהודים דאין מצויין עוברי דרכים ג"כ קשה מס"ק הנ"ל והנה אח"כ מצאתי שהגרע"א בחידושו הקשה גם כן מסעיף זה על דברי המ"א שבסק"ז ותירץ כיון דהמת מוטל בבזיון בשדה הקילו טפי ולפלא שהרי סעיף זה המעיין בב"י יראה שהוא נובע מדברי התשב"ץ שהשיג על מה שנפסק בתשובת הריב"ש להחמיר בזה (עי"ש בח"א סימן כ"ב) ובתשובת הריב"ש היה המעשה שהמת סגרוהו העכו"ם במערה עם מלבושיו וכמו שהעתיקו בב"י ואפ"ה פסק השו"ע להקל אכן כאשר עיינתי בכנה"ג בכל המקומות ובריב"ש ובתשב"ץ (שגם בכה"ג לא העתיק תוכן תשובתו) ראיתי כי דינא דסק"ז דהליכה חוץ לתחום דמי לקציצת ארזים הוא נובע מת' ריב"ש סי' קט"ז עי"ש ודבריו בסק"יז הוא כסברת תשב"ץ החולק בעובדא דריב"ש ואף שהמ"א לא ראה התשובה כיון לה במקצת ונעתיק משם תוכן הדברים א) שאנו מועטים במקומותינו ודיננו כמת מפורסם כמו שכתבו התוס' ב) דלא אסרו בפרהסיא אלא היכי דאפשר בצנעא או להשהותו יום אחד שאינו מתנוול כ"כ מפני שיהוי זה אבל ענין כזה אפ"י בפרהסיא יש להתיר ודומה להא דרב יוסף בכשורי דהוי ליה דאמר צנעא דהני יממא הוא וכמו שמפרש רש"י שם כיון דא"א ואף בכאן כן דהשעה דוחקת וא"א להמתין יותר מפני חשש סרחון או אכילת כלבים או שריפה לא נחוש לפרסום

[נכמדומה כי מקור דברי הר"א ירושלמי שמתיר אפילו בקציצת ארזים היכי דא"א בענין אחר שהביא במ"א סימן תקמ"ז סוף סק"ז (וצ"ל שם הר"א ירושלמי והוא איזה פוסק כמו שכתב הא"ר שם) הוא מן הדברים האלו] ג) שאין כאן פרסום שהרי חוץ לתחום יוצאים [ועיין מו"ק י"ב לענין קיבולת חול"ת] ואין שם אלא הקוברים והיציאה מעיר לחוץ לתחום לא מקרי פרהסיא שהרי מותר לצאת חו"ל על ידי בורגנין ד) אין לחוש לפרסום אלא בעשיית ארון ועשיית קבר שהם מלאכות של תורה. גם כתב כיון דלא מצינו בזה לאיסור מנ"ל להחמיר בסברתנו באיסור של דבריהם וכ"ש בזה שנוגע לכבוד הבריות ובפרט בזה שאין שם מי שיטפל בו הרי הוא מת מצוה שאפילו כה"ג מטמא לו ובחול בודאי מוטל חיוב עלינו לקוברו וא"כ ה"ה ביו"ט שני שהוא כחול ואדרבה מת כזה חמור מאם היה בעיר, גם הטענה שבלא"ה לא יספיק הזמן לקוברו איננה טענה דכל שמעשה יו"ט ממחר קבורתו לא איכפת לן שהרי כל זמן שהוא משתהא הוא מרבה להתנוול וכ"ש אם יש לחוש לאכילת כלבים ולשריפה עכ"ל התשב"ץ עיי"ש שהאריך ובכלל דבריו נכללו דברי מ"א בסק"ז ובסימן תקמ"ז סק"י וסק"ז אלא מה שמסיים המ"א דיש להקל במוטל ע"פ השדה אבל במונח בבית לא אינו מדוקדק שכפי הנראה משמע לכאורה שחשב דעובדא דריב"ש היה במוטל ע"פ השדה ולהכי חששו המתירים לאכילת כלבים ובאמת בתשו' ריב"ש מבואר להדיא שהעובדי כוכבים הניחוהו במערה עם מלבושיו וסגרו פי המערה עיי"ש אלא שכיון שמסור הוא בידם חששו שמא מפני גודל הסרחון ישרפוהו או יניחוהו לאכילת כלבים ואף בכגון זה העתיק המחבר דעת התשב"ץ להיתר ואי יש לחלק כן היה לו לחלק בין מונח בידי עכו"ם או בשמור אצל בני משפחתו אף שאין מי שם לקוברו או אין שם ביה"ק [ואולי דאחרי שהביא מתחלה דעת הישי"ש דמחמיר בכל גווי לא רצה להקל כהתשב"ץ כ"א במונח ע"פ השדה]. קצרו של דברים הוא כן דלריב"ש אפילו בעובדא דידיה שיש כמה סניפים אוסר ומכ"ש במת שמונח בבית ישראל רק שא"א לקוברו שם בודאי אין נכון לילך לשם חוץ לתחום להביאו דהא מדמה הליכה חו"ל לקציצת ארזים ולשיטת התשב"ץ אפילו במת שמונח בביתו חוץ לתחום אם מונח במקום קרוב שאפשר יהיה להגיע שם לקוברו אח"כ ביו"ט יש לצדד להיתר דלא דמי לקציצת ארזים דהוא מלאכה גמורה וגם הליכה חו"ל לא מקרי פירסום וכנ"ל ולפ"ז ה"ה במת שמונח כאן וצריך לילך חוץ לתחום להביא משם תכריכין וארון וכה"ג נמי מותר. והנה המחבר נראה שהחזיק בדעת התשב"ץ וגם הרמ"א שהעתיק ת' הרשב"א בהג"ה ושם היה המת מונח רחוק מן העיר והלכו להביאו משמע ג"כ לדלדידיה מותר לילך חו"ל ולהביא משם מת ומהרשב"א גופא אין ראייה שאפשר שהיתר לילך משום שמא ימצא את ההרוג מפרפר עדין ויצילו ע"ש בתשובה אכן הרמ"א שלא העתיק תוכן התשובה משמע דבכל מת מותר לילך ולהביאו [אם לא דהרמ"א על דברי המחבר קאי ושם הלא היה מונח בידי עכו"ם] ומצאתי בכנה"ג שעמד ע"ז וכתב שהמחבר והרמ"א הולכים בשיטת התשב"ץ והביא גם ת' מהר"י טייטאצק שהתיר בכגון זה גם לרכוב על סוסים והשיג שם עליו דלרכוב על סוסים בודאי אסור [אכן היכא דיש חשש של אכילת כלבים כתב בא"ר שמותר אפילו לעשות מלאכה ביו"ט שני כדי להצילו] וגם לילך ברגליו מפלפל שם הרבה אם מותר ומסיים לאיסור וכפי הנראה המ"א חשש לדבריו ולפע"ד במקום שהמת השתהא כבר יש להקל לילך חו"ל ולהביאו וה"ה במת שמונח כאן והשתהא לילך חו"ל ולהביא תכריכין וכדומה מצרכי הקבורה לקוברו בו ביום יש להתיר וכסברת התשב"ץ ומה גם שהמחבר ורמ"א נוטים לשיטה זו. ודע דכ"ז שכתבנו הוא ביו"ט שני אבל לא ביו"ט ראשון דאין מת מצוה דוחה שבת ויו"ט אכן עיי' עכו"ם יש להתיר [א"ר]:

* ואסור לקוברו ביו"ט - עיין במאירי ביצה דף ו' שהביא גם כן דעת הפוסקים דאין מקברין נפל ודאי וספק שמת בתוך ל' מפני שהוא כאבן ואין ואין כאן כבוד הבריות לא של חיים ולא של מתים ואסור אף ביום טוב שני ואפילו על ידי עממין שהרי הוא כנבילה ולא עדיף מן ח' חי ומסיים ומיהו כי אישתהי א"י שמא ישתהא מטלטלין ליה מדין גרף של רעי ואיני יודע אם הותרה קבורתו והדבר רופף בידי אלא שבחבורנו העתקנוהו להיתר עכ"ל ולכאורה כונתו דכיון דבלא"ה מטלטל מותר ג"כ לקברו וצ"ע ועיין לעיל סימן ש"א ובחכמ"א כלל ק"ע ס"ז:

תקנו

סימן

* ועיי' עירוב וכו' - עיין משנה ברורה מש"כ דהאיסור רק מד"ס משום סברא דהואיל ואלו מקלעי אורחים ולכן מהני העירוב כן כתב המ"א בשם הר"ן והוא כדעת רבה בגמרא פסחים דף מ"ז וכן הוא במלחמות בביצה [ובמ"א כתב בשם המאור ובח"מ העיר עליו דבאמת המאור כתב כן רק לדעת הר"ף אבל המלחמות סובר כן] וכן הוא דעת התוס' בעירובין מ"ח בתירוץ קמא דמטעם זה מותר לאפות ולבשל ולא חיישינן להכנה דאסור מדאורייתא ובמקום דלא שייך סברא דהואיל כגון סמוך לחשיכה כתבו התוס' בפסחים דף מ"ו דאסור מדאורייתא והעתיק דבריהם גם בחידושי הרשב"א בביצה וכן הביא המ"א בשם מרדכי דסמוך לחשיכה אסור דלא שייך הואיל ולא מהני עירוב וכן הוא בהגה"מ ובסמ"ג שדעת כל רבותיו הצרפתים דמלאכות שבת אין נעשין ביו"ט ורק מטעם הואיל

שרי וממילא שמעינן דהיכא דלא שייך הואיל אסור מדאורייתא. ולא לה פוסקים איסור מלאכה והכנה אחד דבכל מלאכה שייך הכנה וכן מבואר להדיא במלחמות. אכן דעת הריצב"א בעירובין מ"ח [ומה שכתבו התוס' בריש ביצה בסתמא הוא רק שיטת הריצב"א וכן בסמ"ג העתיק זה רק כדעת יחיד] דאיסור הכנה לא שייך רק בדבר חדש ולא במלאכת אפיה ובישול דהוא תיקון בעלמא ולכן מהני העירוב דאין שייך באלה איסור הכנה [ואם נימא משום מלאכה נראה דדעתו כדעת רב חסדא דמלאכת שבת נעשין ביו"ט וכן נראה גם דעת העיטור עיי"ש] וכן כתב המאירי לחלק בין הכנה למלאכה אכן דעתו דאיסור מלאכה הותר רק מחמת הואיל כדעת התוס' וסמ"ג ורמב"ן הנ"ל ולדעתם סמוך לחשיכה אסור וכן כתבו האחרונים המ"א וחמד משה והגר"ז וכתבו דמשום זה נוהגין להקדים להתפלל ערבית ביו"ט שחל בע"ש וכן נראה מא"ר בשם לבוש אמנם נמצאו גם דעת ראשונים המקילין בזה היינו הרבינו אפרים והמאור שפסקו כרב חסדא לגמרי ומלאכת שבת נעשין ביו"ט מדאורייתא ולדידהו אין חילוק בין מבעוד יום בין סמוך לחשיכה וכן הרמב"ם אף דפסק כרבה דהעושה מלאכה מיו"ט לחול אינו לוקה משום הואיל מ"מ לענין שבת תפס כסברת רב חסדא דמדאורייתא מלאכת שבת נעשין ביו"ט ורק מד"ס כדי שלא יקילו גם מיו"ט לחול [ומשמע דס"ל דאף מיו"ט לחול אף דאינו לוקה מ"מ איסורא דאורייתא איכא וכן משמע בלשונו עוד בהלכה ט' בפ"א ובהלכה י"ג שם עיי"ש וכבר האריך בזה בחמד משה] וכן הבינו בדעתו ההגהות והסמ"ג וכן הוא גם דעת הב"י בדעת הרמב"ם וכן הוא פשטיות דבריו וכמש"כ החמד משה וחולק על המ"א שהסיע דברי הרמב"ם לדעת אחרת וכן בספר בית מאיר האריך ומסיק דהרמב"ם קאי בשיטת רב חסדא דצרכי שבת נעשין ביו"ט מדאורייתא דלא כמהרש"ל ומ"א וטעמו משום דפשטיות דברי רב אשי מורין כן דקאמר כדי שיאמרו מיו"ט לשבת אסור ק"ו לחול אלמא דמדאורייתא שרי לשבת וכדעת רב חסדא ולא משום הואיל [וכעין זה איתא בירושלמי פרק יו"ט וז"ל איתא חמי (בא וראה) דבר תורה הוא אסור ועירובי תבשילין מתירין א"ר אבהו בדין שיהא אופין ומבשלין מיום טוב לשבת אם אתה אומר כן אף הוא אופה ומבשל מיו"ט לחול עכ"ל] ואף דהרמב"ן טרח ליישב דברי רב אשי גם לדעת רבה עיי"ש במלחמות מ"מ פשטיות הדברים נראה דקאי רב אשי בשיטת רב חסדא כמש"כ המאור ולענ"ד גם מפיר"ח משמע כן דהעתיק על דברי רב חסדא בפסחים ממש כלשון רב אשי בביצה אלמא ס"ל דחדא שיטה הוא עיי"ש וזהו סברת הרמב"ם ג"כ וכן הריצב"א בתוס' עירובין ותוס' דריש ביצה מוכרח דהלכה כרב חסדא [וכמש"כ בחמד משה ובית מאיר דא"י נהי דאין בו משום הכנה אכתי יש בזה איסור מלאכה עיין בדבריהם שהאריכו בזה] וע"כ נראה דאף דלכתחלה בודאי צריך לזהר כדעת כל הני רבוותא הנ"ל ושהוא בענין דאורייתא וכמ"ש האחרונים מ"מ בשעת הדחק י"ל דכדאי הם רבוותא הראשונים האלה לסמוך עליהם בענין סמוך לחשיכה וגם כי הרא"ש והטור לא העתיקו דברי התוס' לענין סמוך לחשיכה [עיין פרישה]. וגם דהש"ס סתם דין זה דבעירוב מותר ולא חילקו כלל בזה וכ"ש ביו"ט שני שהוא דרבנן בודאי יש לסמוך להקל לעת הצורך :

* ספק חשיכה - עיין מ"ב לענין אם קיבל עליו יו"ט ועיין בסימן רס"ג דהדלקת נר בשבת חשיב קבלה לנשים וצ"ע מה הדין בזה ולכאורה אם הנשים הדליקו נר יו"ט שוב א"א לעשות עירוב בשבילן אף שהוא עדיין יום שכבר קיבלו עליהם יו"ט ומשמע לכאורה שם דבהדלקת הנרות יש לו דין קבלה של ציבור מאחר שכן המנהג עיי"ש ד"א דלא מהני תנאי אלא דיש לדון דאולי דוקא בשבת שמדליקין הכל בשעה אחת ונהגו לקבל בזה שבת אבל ביו"ט שאין הכל מדליקין בשעה אחת אפשר דלא נהגו לקבל בזה ויש לו דין איש המדליק שאינו מקבל שבת בהדלקתו ואף אם נאמר דאשה דרכה לקבל אף ביו"ט בהדלקתה מ"מ ביו"ט אפשר דאין בזה רק דין קבלת יחיד כיון שאין מדליקין בשעה אחת ומותר עדיין הדברים שמותר לעשות בספק חשיכה אכן לכתחלה בודאי יש לזהר לעשות העירוב קודם שתדליק הנרות :

* תפוחים מבושלים וה"ה שארי פירות - עיין לעיל בסימן קע"ז ס"א דמוכח שם דפירות אין דרך ללפת בהן הפת [דלהכי צריך ברכה לאוכל אותן בתוך הסעודה] אכן הכא מיירי בידוע שדרך אותו מקום ללפת בהן הפת כמו שכתב המ"א :

* עדשים וכ"ו - עיין מ"ב מש"כ דאף שלא נתבשלו לשם כך הוא מבואר ופשוט ועיין עוד מש"כ בשם הפוסקים דדוקא כשאין לו דבר אחר לערב כ"כ הב"י ואחרונים והטעם כתב הגר"ז משום ביזוי מצוה אכן הב"י כתב טעם אחר דהוא משום שלא נתבשל לשם כך דלכתחלה מצוה מן המובחר לעשות תבשיל בכוון לשם עירוב [ואולי רק אם ביטל לצורך שבת סגי ושאינו אלו שלא נתבשלו כלל לצורך שבת] וכן הביא ממשמעות המרדכי וכ"ז למצוה מן המובחר בעלמא אבל העירוב כשר אף אם לקח דברים שלא נתבשלו לצורך זה וכדמוכח מהא דעדשים ושמונית שנדבק בסכין וכ"כ הע"ת והוכיח עוד מהא דאיתא בגמרא דגים מלוחים שצלאן עכו"ם והוא בודאי לא לשם עירוב צלאן ועיין עוד בס"ד בבה"ל :

* ומצוה על כל גדול - פשוט הוא דבין כשכולל עצמו בעירוב זה ואומר לי ולבני עירי ומזכה בתבשילו להם חלק בין כשכבר עירב יכול לערב עליהם גם בפ"ע אלא דמספקא לי אם יכול לברך כיון דאינו

ידוע לו אם יצטרכו לזה לפי דעת המחבר שכל אחד צריך לערב לעצמו ועוד יש לעיין אם כשכבר עירב לעצמו ורוצה לערב בעד בני העיר אם צריך תבשיל אחר או שיכול לזכות להם בתבשיל שכבר עירב כיון שעירוב אחד סגי למאה ובתוס' ירושלים מסתפק בזה עיי"ש :

* ומברך על מצות עירוב - ואם מניח עירוב בשליחות והתבשיל הוא של המשלח אם צריך לברך עליו כתב הגר"ז שתלוי בזה אם האמירה הוא עיקר יש לו לברך אבל למאן דס"ל דהאמירה אינו מעכב כלל אין לו לברך מאחר שאין עושה כלום עיי"ש :

* לסמוך עליו כ"ז שהוא קיים - ר"ל שכלל בתנאי של בהדין עירובא שבתות אחרות שיגיעו סמוך ליו"ט :

* לכתחלה לא יסמוך וכו' - עיין מ"ב מש"כ דיש דעות בין הפוסקים וכו'. דע דיש עוד דעה שלישית בין הפוסקים [והוא דעת מרדכי והגה"מ בשם הירושלמי] דליו"ט אחר אין יכולין לערב אבל לאותו יו"ט כגון שחל סוכות ביום ה' שיכול לומר עיו"ט שיהיה גם על שמיני עצרת [ועיין בביאור הגר"א דהעתיק דין זה ג"כ בשמם ובשם הירושלמי ורק דמסיק דמ"מ מחמיר הכלבו מלשון המשנה ועושה תבשיל מעיו"ט משמע דוקא מעיו"ט] אכן המחמירים דהיינו הכלבו בשם רבינו נתנאל מחמיר אף בזה עיין בב"י ועיי"כ יש להחמיר לכתחלה כפסק השו"ע. וגם משמע מב"י דלדעת המחמירין טוב לכתחלה לעשות התבשיל בעיו"ט גופא ולא מקודם אף שיניחו עיו"ט לשם עירוב דכן דייק מלשון המשנה ועושה תבשיל מעיו"ט וכו' אכן אם אין לו בודאי כשר אף לכתחלה אם רק הניחו לשם עירוב וכי"כ למעלה בס"ו בבה"ל עיי"ש :

* אבל בדיעבד יכול לסמוך עליו - הנה הפוסקים לא ביארו אם די בכזית אחד או צריך כזית לכל יו"ט ולכאורה מסברא נראה דלא מהני אף דיעבד אפי"כ יש בו שיעור כזית לכל יו"ט שיערב עליו דל"ד לעירובי חצרות דכ"ז שהוא קיים הרי כולם משותפין בו אבל כאן שתקנו שיכין תבשיל מעיו"ט כדי שיאפה ויבשל על סמך זה וכנ"ל בס"א וא"כ כאן שרוצה לערב עתה גם על יו"ט אחר צריך כזית יתירה בשביל אותו יו"ט דהלא נחשב כאלו הכין ליו"ט ההוא ג"כ מהיום ואיפה הכנתו אם לא יניח כזית יתירה בשביל יו"ט ההוא אכן מלשון המחבר על דעת לסמוך עליו משמע דעל כזית גופא סומך וכן נראה קצת מלשון הרא"ש שכתב עירוב אחד לשבת זו ולשבת הבאה וביותר נראה מירושלמי שכתב מערב אדם פת כביצה ותבשיל כזית וסומך עליו עד מוצאי יו"ט האחרון והעתיקו המרדכי להלכה וכן הגה"מ הרי משמע להדיא דעל כזית אחד סומך אף על יו"ט האחרון אם לא שנחלק דכל היו"ט עד יו"ט אחרון חשיב ליה כאחד וא"צ להכנה יתירה משא"כ מיו"ט לחבירו צריך על כל יו"ט כזית בפ"ע [ובאמת כן הוא דעת הגה"מ בעיקר הדין דדוקא עד יו"ט האחרון מהני עירובו ולא ליום טוב אחר כמבואר בב"י] היוצא לן מדברינו דבדיעבד יכול לסמוך על הירושלמי אף בזה דדי בכזית אחד אלא דמ"מ יש לדון דאולי רק לאותו יום טוב וכיון דמקור דין זה הוא מירושלמי הבו דלא להוסיף עלה וכדעת הגה"מ המובא בב"י אבל ליו"ט אחרון דלדעת הכלבו א"א לערב כלל מקודם דצריך לבשל ולהניח בכל עיו"ט גופא ועיי"כ אף אם נקיל בדיעבד בעירוב שעירב עכשיו ליו"ט אחר אפשר דצריך דוקא שיהיה עכ"פ כזית יתירה בשבילו וצ"ע. אכן כ"ז אם מניח ואומר עכשיו בהדין עירובא בשעה שמניח לכל הי"ט הבאים לפניו אבל אם נשאר קיים הכזית וחוזר ואומר בהדין עירובא באותו עיו"ט פשוט דמהני אף בכזית אחד דהשתא הוא עירוב חדש :

* גומר אותה עיסה - עיין ב"י שהרא"ש והר"ן נסתפקו בזה וסתם המחבר להחמיר דדוקא אותה עיסה וכן סתמו האחרונים וכן הביא בספר קרבן נתנאל בשם הראב"ן [ובפרט לפי מה דהביא בנהר שלום בשם האו"ח בשם הראב"ד דעת הראב"ד ג"כ הכי בהדיא] אכן יש מקילין בזה הברכי יוסף בשם הרדב"ז שאם התחיל עושה כל צרכיו וכן תלמידו השיטה מקובצת שדייק מפירש"י שכתב התחיל לתקנה ולאפותה גומר הכל ודייק השמ"ק שכוונתו שגומר אף שאר תבשילין וברש"י שלפנינו אינו כתוב זה כ"א ברש"י שבריי"ף וכפי הנראה שגם לפני הר"ן היה גירסא זו ובשינוי קצת לאפות או לבשל גומר הכל אכן הר"ן אף שכתב כן אפי"ה נסתפק על שאר תבשילין ונראה שמפרש שגומר הכל היינו כל מלאכות הלישה [כגון עריכה ורדידה] או כל מלאכות האפייה כה"ג אבל לשאר תבשילין ספק הוא. ומלשון הרמב"ם שכתב וז"ל דצריך שיהיה קיים עירובו עד שיגמור כל מה שצריך לאפות ולבשל נאכל העירוב או אבד או נשרף קודם שיאפה או יבשל הרי זה אסור לאפות ולבשל עכ"ל הרי מתחלה כתב להדיא דצריך שיהיה קיים עד שיגמור הכל וגם מסוף דבריו קודם שיאפה או יבשל מוכרח לכאורה דאף אם עשה דבר אחד אפיה או בישול ולא נחסר אלא השניה אסור ואם כן לבסוף דמסיק התחיל בעיסתו או בתבשיליו גומר היינו בע"כ אותה העיסה ואותו תבשיל כן נראה לכאורה מלשונו וגם ברש"י דמתניתין כתב נמי להדיא אכלו או שאבד קודם שבישל כל צרכי שבת מבואר נמי דלא כמו שדייק השמ"ק אם לא שנאמר דרש"י מפרש דאביי דאמר נקטינן חולק על המשנה דאנן נקטינן כן להלכה למעשה או דאביי מפרש כן למתניתין דלא כהבנתה הפשוטה. ומ"מ נראה לי דכיון דבראב"ד [כפי מה שהעתיקו האו"ח] משמע להדיא לאיסור וכן

משמעות הרמב"ם לעני"ד כנ"ל וכן בראב"ן המובא בקרבן נתנאל וכן הוא בלשון רש"י במשנה אין נכון לזוז מפסק השו"ע ואחרונים :

* מי שלא עירב וכו' - עיין מ"ב דב"ב של אדם נטפלין לו כן כתב היש"ש והעתיקוהו האחרונים אולם לענין משרתו שלו העברית לא אדע דלסברת הרא"ש בפ"ב סי' וי"ו תלוי דין מי צריך עירוב לעצמו אותו איש שמזכין ע"י וכיון דקיי"ל דע"י עבדו ושפתו העברים יוכל לזכות לאחרים ממילא לכאורה צריכין עירוב לעצמן ואין נטפלים לו אם לא שנתן העירוב לידם או שזיכה להן ע"י אחר ולדברי המח"ש באות י"א משמע דכיון שהם אוכלים מאכליו ותבשיליו ממילא נגרר העירוב שהכין מבע"י גם עליהו ואפשר שגם הרא"ש מודה לסברא זו וצ"ע :

* אם עבר במזיד וכו' - הנה המחבר סתם ולא ביאר דדוקא באין לו תבשילין אחרים משמע דבכל גווני שרי והוא משום דסמך בזה אתשובת הרשב"א שהביא בסימן תק"ג בב"י שכתב שם דלפי מאי דמתרץ הש"ס [ביצה דף י"ז] לבסוף איסורא דשבת שאני חזר מתירוצא קמא דמתרץ ל"צ דאית ליה פירי אחריני אלא דבשבת אסור במזיד בכל גווני וביו"ט מותר בכל גווני אמנם לעני"ד לא ברירא דין זה דתלוי בפלוגתא דרבותא דלדעת הרמב"ם שפסק בפכ"ג מהלכות שבת דבין מעשר בשבת ובין מעשר ביו"ט בשוגג יאכל במזיד לא יאכל וא"כ לדידיה ע"כ צריכין לתירוצא קמא דמירי דאית ליה פירי אחריני ולהכי לא מקילינן במזיד וכאן שכתב הרמב"ם ג"כ להתיר במזיד ע"כ מירי דאין לו תבשילין אחרים על שבת ועיין בלח"מ שם בפ"ו מהלכות יו"ט ולדבריו גם כן מוכח דאם היה לו תבשילין אחרים אסור להרמב"ם דלא גרע ד"ז ממה דמשיני שם דאפשר בשאלה דקאי לדידיה על הכל ע"ש. וכן מדברי מהרש"ל המובא בטי"ז סק"י"ב מוכח דס"ל דדוקא באין לו תבשילין אחרים מותר ולפלא שכתב ד"ז בפשיטות כ"כ ולא זכר דלדעת הרשב"א בכל גווני לא קנסוהו בדיעבד וצ"ע :

* מותר לאכלן - ומיהו ראוי לקונסו לפי ראות עיני ב"ד על מה שעשה [שיטה מקובצת] :

* בשבת או בחול - עיין בלחם משנה בפ"א מהלכות יו"ט מש"כ בשם הרלב"ח :

תקבט

סימן

* ואל יצמצם בהוצאת יו"ט - אבל בשאר הימים צריך כל אדם לצמצם בהוצאותיו [טור] ומקורו מהא דאיתא בגמרא מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה וכו' ופירש"י לזוהר מלעשות יציאה מרובה שלא יוסיפו לו אלא מה שפסקו לו עכ"ל וזהו תוכחת מרובה על זמנינו שבעו"ה הרבה אנשים עוברין ע"ז ולא ישימו לב איך להתנהג בהוצאות ביתם להרחיק דברים המותרים ורבים חללים הפילה הנהגה הרעה הזו שמביאה את האדם לבסוף ע"ז לדי גזל וחמס וגם לחרפה וכלמה. והרבה סיבות יש שגורמים להנהגה רעה הזו. והסיבה הגדולה שבכולן הוא ע"י הנשים שדעתן קלות ואינן רואות הנוול ואשרי למי שיאמץ לבבו ולא ישגיח לפיתויים וינהל הוצאות ביתו בחשבון כפי ערך הרוחתו ולא יותר ועיין בקונטרס שפת תמים פרק ה' מה שכתבנו בזה :

* לכבדו ולענגו כמו בשבת - עיין במ"ב משום דכתיב לקדוש ה' מכובד ובימים טובים גם כן נאמר בהן מקרא קודש והנה כ"ז הוא לשון הרמב"ם בפ"ו מהלכות יו"ט ולפ"ז הא מסיים ע"ז הקרא (ישעיה נ"ח) וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר ומבואר כ"ז לעיל בסי' ש"ו וש"ז באיזה חפצים מותר לדבר בשבת ושלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול ע"ש וא"כ ה"ה ביו"ט דהקרא קאי על שניהם ע"ש :

* ממנחה ולמעלה - לאו דוקא דאף חצי שעה קודם זמן מנחה קטנה דהיינו מט' שעות ולמעלה. ועיין בא"ר ובש"א שכתבו דאין לעשות מלאכה בעיו"ט מן המנחה ולמעלה כמו בע"ש עיין ריש סימן רנ"א :

* בעיו"ט כמו בשבת - עיין במ"א שכתב דה"ה ביו"ט ראשון יש למנוע מלקבוע סעודה מט' שעות ולמעלה [שהוא עיו"ט שני] כדי שיאכל בלילה לתיאבון והעתיקוהו האחרונים ולעני"ד אין דין זה ברור אחרי שבאמת העיקר הוא יו"ט ראשון דאנן בקיאיין בקביעה דירחא ואף דבודאי אנו צריכין להחמיר בו מלעשות שום מלאכה וכן כל השבותין כמו ביו"ט ראשון (אם לא לצורך חולה וכדלעיל בריש סימן תצ"ו) היינו לענין עצם יו"ט כשכבר בא זמנו אבל שנחמיר מלאכול ביו"ט ראשון בעת שתאב

לאכול כגון בחג השבועות שהיום גדול ונשויהו לספיקא שמא היום חול והוא עיו"ט וכדי שיאכל בלילה לתיאבון מנין לנו דבר זה :

* כיצד משמחן הקטנים וכו' והנשים וכו' - והאנשים בזמן שבהמ"ק היה קיים היו אוכלין בשר השלמים לשמחה וכדכתיב וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת וגו' ועכשיו שאין בהמ"ק קיים אין יוצאין ידי חובת שמחה אלא ביין שנאמר ויין ישמח לבב אנוש אבל בשר אין חובה לאכול עכשיו כיון שאין לנו בשר שלמים ומ"מ מצוה יש גם באכילת בשר כיון שנאמר בו שמחה [כן מתבאר מדברי הב"ח ושי"א] והמחבר שלא הזכיר בשר אזיל לשיטתיה בב"י ע"ש ולענין יין סמך על מה שהזכיר בס"א שצריך לקבוע סעודה על היין :

* כפי ממונו - ואם אין ידו משגת יקנה להם לכל הפחות מנעלים חדשים לכבוד יו"ט [א"ר בשם מהרי"ל]: